

Súhrnná správa o stave rodovej rovnosti na Slovensku za rok 2023

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
Bratislava, 2024

Obsah

Zoznam skratiek	4
Úvod	5
1. Inštitucionálne zabezpečenie rodovej rovnosti	6
1.1. Vnútroštátne inštitúcie	6
1.1.1 Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť	6
1.1.2 Výbor pre rodovú rovnosť	6
1.1.3 Odbor ľudských práv MS SR	8
1.1.4 Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVR SR	10
1.1.5 Inštitút pre výskum práce a rodiny	11
1.1.6 Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách	11
1.1.7 Národný inšpektorát práce a inšpektoráty práce	12
1.1.8 Slovenské národné stredisko pre ľudské práva	13
1.1.9 Neziskové organizácie	14
1.2. Európske inštitúcie	15
1.2.1 Inštitúcie Európskej únie	15
1.2.2 Európsky inštitút pre rodovú rovnosť	17
1.2.3 Štatistický úrad Európskej únie	19
1.2.4 Európska sieť pre právo v oblasti rovnosti	19
1.2.5 Agentúra EÚ pre základné práva	20
1.3. Medzinárodné inštitúcie a iné	22
1.3.1 Organizácia spojených národov	22
1.3.2 Výbor OSN pre odstránenie diskriminácie žien	23
1.3.3 Komisia OSN pre postavenie žien	25
1.3.4 Medzinárodná organizácia práce	26
1.3.5 Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj	27
1.3.6 Rada Európy	28
1.3.7 Svetové ekonomické fórum	28
2. Finančný mechanizmus v oblasti rodovej rovnosti	29
3. Rovnosť a nediskriminácia	34
3.1 Dáta	34
3.2 Publikačná činnosť	40
3.3 Vzdelávacie a osvetové aktivity	47
3.4 Plnenie strategických dokumentov	54
3.5 Stav vo vybraných oblastiach	60
3.5.1 Rodovo citlivý jazyk	60
3.5.2 Rodová rovnosť v rozhodovaní	61
3.5.3 Rovnosť v odmeňovaní	66
3.5.4 Zosúladenie rodinného, pracovného a súkromného života	68
3.5.5 Rodová segregácia	78
3.5.6 Feminizácia chudoby a generačná chudoba	82
3.5.7 Rodová rovnosť v kontexte utečeneckej krízy	84
4. Rodovo podmienené násilie	89
4.1 Dáta	89
4.2 Publikačná činnosť	92
4.3 Vzdelávacie a osvetové aktivity	95
4.4 Plnenie strategických dokumentov	101

4.5 Stav vo vybraných oblastiach	109
4.5.1 Rodovo podmienené násilie na ženách	109
4.5.2 Rodovo podmienené násilie na mužoch	111
4.5.3 Rodovo podmienené násilie na LGBTI+ osobách	111
4.5.4 Rodovo podmienené násilie na seniorstve	113
4.5.5 Rodovo podmienené násilie na utečenkách	114
4.5.6 Násilie v tínedžerských vzťahoch	116
4.5.7 Kybernetické násilie	117

Zoznam skratiek

SR	Slovenská republika
EÚ	Európska únia
MS SR	Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky
MPSVR SR	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
SNSĽP	Slovenské národné stredisko pre ľudské práva
NIP	Národný inšpektorát práce
OSN	Organizácia spojených národov
KMC	Koordináčno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách
IVPR	Inštitút pre výskum práce a rodiny
EIGE	Európsky inštitút pre rodovú rovnosť
EUROSTAT	Štatistický úrad Európskej únie
FRA	Agentúra Európskej únie pre základné práva
OSN	Organizácia spojených národov
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
UNHCR	Úrad vysokého komisára OSN pre utečencov (<i>a utečenkyne</i>)
ŠU SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky

Úvod

Súhrnná správa o stave rodovej rovnosti na Slovensku predstavuje informatívny dokument sumarizujúci prehľad vývoja v oblasti rodovej rovnosti na Slovensku za vymedzené obdobie kalendárneho roka 2023.

Predmetná správa je vytvorená na základe úlohy B.1. uznesenia vlády Slovenskej republiky č. 337 z 09. júla 2014, v zmysle ktorej „*Vláda ukladá Ministrovi práce, sociálnych vecí a rodiny každoročne do 30. júna v spolupráci s členmi vlády a predsedníčkou Štatistického úradu SR predložiť na rokovanie vlády Návrh súhrnnej správy o stave rodovej rovnosti na Slovensku.*“.

Obsah súhrnnej správy je systematicky koncipovaný do štyroch nosných kapitol, ktoré sú vnútorne podrobne diferencované.

Prvá kapitola sumarizuje prehľad inštitucionálneho zabezpečenia a aktivít v oblasti rodovej rovnosti na národnej, ale aj nadnárodnej a medzinárodnej úrovni, ktoré výrazným spôsobom determinujú smerovanie jednotlivých čiastkových aspektov rodovej rovnosti.

Druhá kapitola syntetizuje nastavenie finančného mechanizmu a súčasne špecifikuje výšku poskytnutých finančných prostriedkov v roku 2023, a to predovšetkým za jednotlivé relevantné dotačné tituly, ktoré sú v pôsobnosti rôznych ústredných orgánov štátnej správy.

Tretia kapitola konkretizuje stav v oblasti rovnosti a nediskriminácie, pričom v príslušných podkapitolách bližšie reflektuje dáta, realizovanú vzdelávaciu a publikačnú činnosť, plnenie strategických dokumentov a stav vo vymedzených oblastiach, ako napríklad rodová rovnosť v rozhodovaní, rovnosť v odmeňovaní, rodová segregácia, zosúladenie rodinného, pracovného a súkromného života, feminizácia chudoby, či rodová rovnosť v kontexte utečeneckej krízy.

Posledná kapitola rezumuje stav v oblasti rodovo podmieneného násillia. Uvedená kapitola rovnako predkladá prehľad z hľadiska dát, realizovaného vzdelávania, publikovaných výskumov, plnenia národných strategických dokumentov a na záver stav v oblastiach, ako napríklad rodovo podmienené násillie páchané na ženách, mužoch, seniorstve, utečenkách, či v tínedžerských vzťahoch a pod.

1. INŠTITUCIONÁLNE ZABEZPEČENIE RODOVEJ ROVNOSTI

Vo všeobecnosti rodovú rovnosť a otázky súvisiace s praktickým garantovaním rovnosti a nediskriminácie, ako aj eliminácie rodovo podmieneného násillia, zastrešujú viaceré relevantné inštitúcie, či už vnútroštátne alebo európske a medzinárodné, v ktorých má Slovenská republika svoje zastúpenie.

1.1 Vnútroštátne inštitúcie

Vo vzťahu k vnútroštátnym inštitúciám sú z hľadiska agendy rodovej rovnosti relevantné viaceré verejné inštitúcie, ktoré pomerne participujú na tvorbe a následnej implementácii opatrení v predmetnej oblasti. Významné postavenie v uplatňovaní rodového hľadiska naprieč širokospektrálnymi oblasťami majú aj rôzne neziskové organizácie.

1.1.1 Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť

Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť predstavuje odborný, poradný, koordinačný a konzultatívny orgán vlády Slovenskej republiky v oblasti ochrany základných ľudských práv a slobôd, politických a občianskych práv, práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám, hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv, práv na ochranu životného prostredia a kultúrneho dedičstva, v oblasti práv dieťaťa a presadzovania najlepšieho záujmu dieťaťa, v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím a práv seniorov, práv gejev, lesbiab, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych osôb, pri presadzovaní zásady rovnakého zaobchádzania, rovnosti príležitostí a rodovej rovnosti.

V roku 2023 boli v rámci činnosti Rady vlády pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť prijaté v súvislosti so Súhrnnou správou o stave rodovej rovnosti na Slovensku za rok 2022 nasledovné uznesenia:

- Uznesenie č. 304 zo dňa 26. júna 2023 k Súhrnnej správe o stave rodovej rovnosti na Slovensku za rok 2022;
- Uznesenie č. 307 zo dňa 26. júna 2023 k Správe o dodržiavaní ľudských práv a zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike za rok 2022.

Predmetné uznesenia boli následne predložené na schválenie Vláde Slovenskej republiky ako informatívny materiál.

1.1.2 Výbor pre rodovú rovnosť

Výbor je stálym odborným orgánom Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť pre otázky, ktoré sa týkajú rodovej rovnosti a pre oblasť monitorovania implementácie Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, ďalších medzinárodných ľudskoprávných dohovorov, legislatívy a strategických cieľov Európskej únie v tejto oblasti.¹

Výbor vystupuje ako medzirezortný orgán a spolupracuje s ministerstvami a inými ústrednými orgánmi štátnej správy, sociálnymi partnermi, obcami, vyššími územnými celkami, mimovládnyimi neziskovými organizáciami, vedeckými pracoviskami a akademickými inštitúciami.

V súčasnosti Výbor pre rodovú rovnosť pozostáva z členov alebo členiek, ktorí a ktoré v komorách reprezentujúcu verejnú a súkromnú sféru. Verejnú správu zastupujú členovia a členky za nasledovné inštitúcie: Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky, Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a

¹ Výbor pre rodovú rovnosť, dostupné na <https://www.employment.gov.sk/sk/vybor-pre-rodovu-rovnost/>

mládeže Slovenskej republiky, Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky, Inštitút pre výskum práce a rodiny, Národný inšpektorát práce, Štatistický úrad Slovenskej republiky a Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity. Neziskové organizácie zastupujú členky a členovia z Aliancie žien Slovenska, Áno pre život, Centrum konkrétnej pomoci femina, Esfem, Fenestra, Fórum života, Možnosť voľby, OZ Hana, Pomoc obetiam násilia, Pomoc rodine, Poradňa Alexis, Progresfem, Spoločnosť pre plánované rodičovstvo, Záujmové združenie žien aspekt, Združenie lesníčiek.

Ďalších členov a členky podľa čl. 4 ods. 10 štatútu Výboru pre rodovú rovnosť predstavujú osoby za nasledovné inštitúcie: Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, Kancelária verejného ochrancu práv, Združenie miest a obcí Slovenska, Únia miest Slovenska, Združenie samosprávnych krajov SK8, Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR, Konfederácia odborových zväzov SR, Republiková únia zamestnávateľov.

Výbor pre rodovú rovnosť zasadal v roku 2023 dvakrát a dvakrát realizoval hlasovanie procedúrou per rollam. Taktiež, vzhľadom na voľby do Národnej rady Slovenskej republiky v roku 2023, nastala zmena členstva v Komore za verejnú správu.

Prvé hlasovanie per rollam Výboru pre rodovú rovnosť sa konalo dňa 30. januára 2023 k materiálu- Informácia o naplňaní cieľov Národného akčného plánu na vykonávanie rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1325 o ženách, mieri a bezpečnosti na roky 2021 – 2025 za rok 2022, ktorý Výbor pre rodovú rovnosť vzal na vedomie.²

Na druhom (online) zasadnutí Výboru pre rodovú rovnosť dňa 16. marca 2023 Národný inšpektorát práce predstavil Informatívnu správu o diskriminácii a rodovej rovnosti v pracovnoprávných vzťahoch za rok 2022, externá expertka informovala o novej iniciatíve pre ženy vo vede na Slovensku (Slovenská asociácia výskumníčov a inovátoriek - SAVIA). Ďalej odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí informoval o projekte bilaterálnej spolupráce s Islandom na tému zníženia rozdielov v odmeňovaní žien a mužov a o pripravovanom návrhu vyhlášky Úradu pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb, ktorou sa dopĺňa vyhláška č. 286/2022 Z. z. o národnom číslovacom pláne (ustanoviť v národnom číslovacom pláne číslo 116016 ako číslo na poskytovanie harmonizovanej služby sociálneho významu – linka pomoci pre obeť násilia páchaného na ženách), ako aj o Legislatívnom zámere zákona o jednorazovom finančnom odškodnení žien sterilizovaných v rozpore s právom (LP/2023/64).³

Na treťom (hybridnom) zasadnutí Výboru pre rodovú rovnosť dňa 15. júna 2023 odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí predstavil Súhrnnú správu o stave rodovej rovnosti na Slovensku za rok 2022, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva informovalo o diskriminácii a rodovej rovnosti za rok 2022, spravodajkyňa pre rodovú rovnosť pre výbor pre umelú inteligenciu pri Rade Európy (Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky) predstavila tému Ženy v digitálnej dobe. Ďalej zástupkyne Komory za mimovládne neziskové organizácie prezentovali správy: Akú ochranu a podporu garantuje súčasný systém ženám zažívajúcim násilie a ich deťom? Správa o stave systému ochrany, podpory a pomoci. (OZ Fenestra) a Starostlivosť v kríze, zlyhania pri

² Záznam z 1. zasadnutia, dostupné na https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/spolocny-sekretariat-vyborov/vybor-rodovu-rovnost/zasadnutia-vyboru/2023-per-rollam-zo-dna-30-januara-2023_vr.pdf

³ Záznam z 2. zasadnutia, dostupné na https://www.mpsvr.sk/files/sk/ministerstvo/spolocny-sekretariat-vyborov/vybor-rodovu-rovnost/zasadnutia-vyboru/2023-informacia-z-32-zasadnutia-vrr_fin.pdf

zaručení sexuálneho a reprodukčného zdravia a práva utečenkýň a utečencov z Ukrajiny na Slovensku (OZ Možnosť voľby).⁴

Štvrté hlasovanie per rollam Výboru pre rodovú rovnosť sa konalo dňa 27. novembra 2023 k materiálu Správa o plnení úloh vyplývajúcich zo stratégie a akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí (2021- 2023), ktorý Výbor pre rodovú rovnosť vzal na vedomie.⁵

Súčasťou Výboru pre rodovú rovnosť sú aj pracovné skupiny:

- 1) *Pracovná skupina pre elimináciu násilia páchaného na ženách a ich deťoch* – skupina má zameranie na politiky v oblasti násilia páchaného na ženách, špecifické služby komplexnej podpory a ochrany žien pred násilím, riešenie prierezových problémov násilia na ženách a násilia na deťoch a iné výzvy súvisiace s problematikou prevencie a eliminácie násilia páchaného na ženách. V roku 2023 pracovná skupina zasadala štyrikrát.
- 2) *Pracovná skupina pre sexuálne a reprodukčné práva žien* – zameranie pracovnej skupiny je na vytváranie komplexných politík v oblasti sexuálnych a reprodukčných práv, osobitne na dostupnosť služieb reprodukčného a sexuálneho zdravia, služieb prenatálnej, pôrodnej a popôrodnej starostlivosti, vrátane vzťahovej a sexuálnej výchovy; pracovná skupina v roku 2023 zasadala trikrát.
- 3) *Pracovná skupina pre rodovú rovnosť na trhu práce* - bude sa zaoberať celostnými a parciálnymi politikami na podporu a presadzovanie rodovej rovnosti na trhu práce, vrátane odstraňovania rodového rozdielu v zamestnanosti a v odmeňovaní, dostupnosťou služieb na zosúladzovanie práce a rodiny a rodovo rovnocenného rodičovstva; pracovná skupina v roku 2023 zasadala trikrát.

1.1.3 Odbor ľudských práv MS SR

Na základe ust. §13 ods. 9 *zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy* Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky zabezpečuje tvorbu a uskutočňovanie štátnej politiky a koordináciu plnenia úloh v oblasti ľudských práv.

Odbor ľudských práv Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky vykonáva vecnú pôsobnosť v rozsahu, ktorý demonštratívne vymedzuje čl. 40 Organizačného poriadku č. 12/2016 Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

Vo vzťahu k rodovej rovnosti sú relevantné, najmä nasledovné činnosti odboru: vypracovanie návrhov zákonov v oblasti ochrany a podpory ľudských práv, zabezpečenie plnenia úloh ministerstva v oblasti tvorby a uskutočňovania štátnej politiky v oblasti ľudských práv a koordinácie plnenia úloh v oblasti ľudských práv, spolupráca s inými ústrednými orgánmi štátnej správy na príprave návrhov právnych predpisov v oblasti ľudských práv, zabezpečenie prípravy návrhov textov legislatívnych úprav na transpozíciu práva EÚ a implementáciu dohovorov Rady Európy, príprava návrhov dvojstranných a mnohostranných medzinárodných zmlúv v oblasti medzinárodnej spolupráce pri ochrane ľudských práv a základných slobôd, plnenie úloh vyplývajúcich zo štatútu Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, zabezpečenie prípravy zasadnutí Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť, spolupracuje s inými ústrednými orgánmi štátnej správy a rezortmi pri plnení ďalších úloh v oblasti ochrany a podpory ľudských práv, rozhoduje vo veciach akreditácie programu podpory obetí trestných činov, vybavuje

⁴ Záznam z 3. zasadnutia, dostupné na <https://www.mpsvr.sk/files/sk/ministerstvo/spolocny-sekretariat-vyborov/vybor-rodovu-rovnost/zasadnutia-vyboru/2023-zapisnica-z-33-zasadnutia-vrr.pdf>

⁵ Záznam z 4. zasadnutia, dostupné na https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/spolocny-sekretariat-vyborov/vybor-rodovu-rovnost/zasadnutia-vyboru/2023_zaznam-z-hlasovania-per-rollam_web.pdf

sťažnosti na subjekty poskytujúce pomoc obetiam trestných činov, vykonáva kontrolu plnenia podmienok akreditácie a povinností akreditovaných subjektov poskytujúcich pomoc obetiam trestných činov, vedie register subjektov poskytujúcich pomoc obetiam trestných činov.⁶

Vo všeobecnosti Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky zabezpečuje akreditáciu programu podpory subjektov poskytujúcich pomoc obetiam. Pre získanie akreditácie je potrebné, aby subjekt predložil Ministerstvu spravodlivosti Slovenskej republiky žiadosť o udelenie akreditácie a splnil podmienky vymedzené v § 24 zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

V zmysle novely č. 217/2021 Z. z. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky zabezpečuje aj zápis označenia „intervenčné centrum“ pre obe domáceho násillia pre akreditované subjekty, ktoré splnia podmienky v zmysle § 28a zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Od januára 2022 došlo k zriadeniu intervenčných centier pre obe domáceho násillia, pričom v každom kraji sa nachádza 1 intervenčné centrum (výnimkou je Košický kraj, kde sú 3 intervenčné centrá, ktoré si rozdelili pôsobnosť podľa jednotlivých okresov).

Intervenčné centrá pre obe domáceho násillia pôsobia ako prvý bod po vykázaní násilnej osoby zo spoločného obydllia, ktoré sú schopné zabezpečiť poskytnutie nevyhnutnej a akútnej pomoci pre všetky obe domáceho násillia. Na intervenčné centrum sa môže obrátiť aj priamo obeť domáceho násillia (aj bez vykázania násilnej osoby), ktorej intervenčné centrum poskytne odbornú pomoc v potrebnom rozsahu (nie je potrebné podanie trestného oznámenia ani začatie trestného konania).

Hlavnou úlohou intervenčného centra je poskytovať proaktívne odbornú pomoc obetiam domáceho násillia, a to formou kontaktovania obeť do 72 hodín od doručenia kópie úradného záznamu o vykázaní (podľa § 27a zákona č. 171/1993 Z. z.) a ponúknutia odbornej pomoci.

Intervenčné centrum najmä ďalej:

- poskytuje krízovú intervenciu;
- zabezpečuje vyhodnotenie hrozby nebezpečenstva ohrozenia života alebo zdravia;
- poskytuje právnu a psychologickú pomoc;
- sprostredkováva poskytovanie sociálnych služieb v zariadení núdzového bývania a špecializovaného sociálneho poradenstva;
- zabezpečuje koordinovaný postup poskytovania pomoci.

Intervenčné centrá poskytujú pomoc obetiam domáceho násillia bezplatne. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky zabezpečuje finančnú podporu aspoň 1 intervenčného centra v každom kraji. Finančná podpora je poskytovaná na základe dotácie, ktorá je viazaná na 1 rozpočtový rok. Na rok 2023 bolo intervenčným centrom poskytnutá dotácia v celkovej výške 1 481 758 EUR.

1.1.4 Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVR SR

⁶Organizačný poriadok Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, dostupné na https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2023/11/UZ_org_poriadok_final.pdf

Na základe ust. § 15 ods. 1 pís. h) zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky predstavuje ústredný orgán štátnej správy pre rodovú rovnosť a rovnosť príležitostí a koordináciu štátnej politiky v danej oblasti.

Organizačný poriadok Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky v čl. 36 vymedzuje vecnú pôsobnosť odboru. Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí tvorí a realizuje štátne politiky v oblasti rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí, pričom sa prioritne zaoberá prevenciou a riešením domáceho násillia a násilných činov namiereným proti ženám a/alebo mužom, nerovnakým odmeňovaním žien a mužov na rovnakých pozíciách za rovnakú prácu, zosúladením rodinných, súkromných a pracovných povinností, nízkymi dôchodkami žien, rovnosťou príležitostí a odstránením diskriminácie na celoštátnej a rezortnej úrovni.⁷

Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitosti v roku 2023, okrem iného, predovšetkým pripomenkoval legislatívne a nelegislatívne akty vo vecnej pôsobnosti, zúčastnil sa zahraničných (európskych a medzinárodných) pracovných skupín, úzko spolupracoval s Výborom pre rodovú rovnosť a pracoval na úlohách vyplývajúcich zo strategických dokumentov, ktoré má v gescii, a to:

- 1) Celoštátna stratégia rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí v Slovenskej republike na roky 2021-2027 a Akčný plán rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027;⁸
- 2) Národný akčný plán pre prevenciu a elimináciu násillia na ženách na roky 2022 – 2027;⁹
- 3) Národný akčný plán zamestnanosti žien na roky 2022 – 2030.¹⁰

Z materiálov, ktoré odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí, vypracoval v roku 2023, ide predovšetkým o Správu o plnení úloh vyplývajúcich zo stratégie a akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027.¹¹ Uvedená správa predstavuje prvú správu o plnení úlohy vyplývajúcej z Akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027. Väčšina úloh sa v posudzovanom období splnila alebo plní priebežne prostredníctvom jednotlivých zodpovedných subjektov.

Z hľadiska legislatívnych materiálov najkomplexnejšou činnosťou v roku 2023 bola príprava osobitného predpisu, ktorým sa sledovala transpozícia *smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2381 z 23. novembra 2022 o zlepšení rodovej vyvážení medzi riadiacimi pracovníkmi kótovaných spoločností a súvisiacich opatreniach*, ktorá má za cieľ zvýšiť podiel menej zastúpeného pohlavia (v podmienkach Slovenskej republiky žien) vo vrcholových orgánoch kótovaných spoločností prostredníctvom zavedenia pozitívneho zvýhodnenia menej zastúpeného pohlavia osoby, ktorá však bude vo výberovom procese rovnako úspešná ako osoba opačného pohlavia, a to na základe splnenia objektívnych a transparentných kritérií.

⁷ Organizačný poriadok Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, dostupné na http://intranet.employment.gov.sk/files/archiv/vnutorne_predpisy/39/02-UZ-OP-v-zneni-D-14.pdf

⁸ Celoštátna stratégia rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí v Slovenskej republike na roky 2021-2027 a Akčný plán rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027, dostupné na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25845/1>

⁹ Národný akčný plán pre prevenciu a elimináciu násillia na ženách na roky 2022 – 2027, dostupné na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/26779/1>

¹⁰ Národný akčný plán zamestnanosti žien na roky 2022 – 2030, dostupné na https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/spolocny-sekretariat-vyborov/vybor-rodovu-rovnost/dokumenty-udalosti/nap_zamestnanosti_zien_22-30.pdf

¹¹ Správa o plnení úloh vyplývajúcej zo stratégie a akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027, dostupné na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/29047/1>

Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí, taktiež za účelom informovania verejnosti, a súčasne tak napĺňania informačných povinností vyplývajúcich z antidiskriminačných smerníc a plnenia úlohy vyplývajúcej z Akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021- 2027 spravuje národnú stránku zameranú na rodovú rovnosť.¹²

1.1.5 Inštitút pre výskum práce a rodiny

Inštitút pre výskum práce a rodiny predstavuje príspevkovú organizáciu v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Predmetom činnosti Inštitútu pre výskum práce a rodiny je primárne výskum v oblasti práce, zamestnanosti, pracovných vzťahov, rovnosti príležitostí, sociálneho poistenia, sociálnej a rodinnej politiky, vrátane životnej úrovne a sociálnej exklúzie. S výskumnou činnosťou následne bezprostredne súvisia ďalšie činnosti, ktoré spadajú pod Inštitút pre výskum práce a rodiny, najmä vydavateľská a edičná činnosť; dokumentačná, rešeršná, knižničná a informačná činnosť v oblasti práce, sociálnych vecí a rodiny; poradenská, konzultačná, vzdelávacia činnosť a príprava odborných stanovísk a návrhov riešení vo vzťahu k vymedzeným výskumným problémovým okruhom; príprava analýz a štúdií pre koncepčnú a rozhodovaciu činnosť pre potreby zriaďovateľa v oblasti práce, sociálnych vecí a rodiny.

Inštitút pre výskum práce a rodiny v roku 2023 publikoval viaceré odborné výstupy, ktoré sú online dostupné širokej verejnosti na oficiálnej stránke.¹³ Súčasne boli aj v roku 2023 realizované činnosti z národného projektu Prevencia a eliminácia rodovej diskriminácie, pričom sa realizovali najmä aktivity, ktoré v rámci plnenia merateľných ukazovateľov projektu neboli ešte splnené, ako aj aktivity z oblasti osvetu.

Zástupcovia a zástupkyne Inštitútu pre výskum práce a rodiny sa taktiež zúčastnili celkovo 20 konferencií, seminárov a diskusných fór.

Komplexná sumarizácia činnosti Inštitútu pre výskum práce a rodiny je obsiahnutá vo výročnej správe za rok 2023, v rámci ktorej sú bližšie špecifikované jednotlivé aktivity Inštitútu pre výskum práce a rodiny, ako aj Koordinačno-metodického centra pre prevenciu násilia na ženách.¹⁴

1.1.6 Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách

Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách je zriadené v rámci Inštitútu pre výskum práce a rodiny. Cieľom koordinačno-metodického centra pre prevenciu násilia na ženách je vytvorenie a následné implementovanie a súčasné Koordinovanie komplexnej celoštátnej politiky pre oblasť prevencie a eliminácie rodovo podmieneného násilia a domáceho násilia. Súčasne, Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách zabezpečuje výskum, monitoring a odbornú koordináciu aktivít prostredníctvom metodických usmernení pre poskytovanie služieb v oblasti primárnej prevencie, ako aj eliminácie násilia páchaného na ženách a deťoch, vytvára podmienky pre multi-inštitucionálnu spoluprácu pomáhajúcich profesií a zabezpečuje systém vzdelávania relevantných profesií.

Súčasťou Koordinačno-metodického centra pre prevenciu násilia na ženách je aj bezplatná non-stop linka na čísle 0800 212 212 pre ženy zažívajúce násilie (ako aj tretie osoby) z celého Slovenska. Národná linka predstavuje miesto prvého kontaktu, a preto osoby na linke poskytnú ženám a ich deťom krízovú pomoc a všetky relevantné informácie ohľadom pomoci v určitom regióne.¹⁵ Činnosťou

¹² Stránka k rodovej rovnosti, dostupné na <https://www.gender.gov.sk/>

¹³ Inštitút pre výskum práce a rodiny, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/>

¹⁴ Výročná správa 2023, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/vyrocnna-sprava-ivpr-za-rok-2023/>

¹⁵ Bezplatná nonstop linka pre ženy, dostupné na <https://www.zastavmenasilie.gov.sk/nonstop-linka/>

Národnej linky pre ženy zažívajúce násilie je zabezpečená rýchla, efektívna a nízkoprahová pomoc všetkým ženám vystaveným násiliu alebo hrozbe násilia. Účinné a efektívne poradenstvo je dostupné nepretržite pre ženy z celého Slovenska (ako aj tretie osoby), s cieľom podporiť ich okamžite, bezplatne a dôverne. Linka, taktiež poskytuje aj emailovú pomoc ženám zažívajúcim násilie prostredníctvom schránky linkaprezeny@ivpr.gov.sk a v rámci možností distribuuje kontakty na linku i osobám, ktoré sa na nás obracajú prostredníctvom sociálnych sietí.

Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách v roku 2023 realizovalo značné množstvo aktivít rôzneho charakteru.

Z hľadiska multiinštitucionálnej spolupráce Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách bolo aj v roku 2023 zapojené do pracovných skupín pre koordináciu pomoci organizovaných agentúrami Organizácie spojených národov.

V dňoch 11.-13.9. 2023 zástupkyne Inštitútu pre výskum práce a rodiny a Koordinačno-metodického centra pre prevenciu násilia na ženách prezentovali výsledky a aktivity inštitúcií na Európskej konferencii o domácom násilí v Reykjavíku na Islande. Súčasne, v spolupráci s Ministerstvom obrany Slovenskej republiky sa v závere roka 2023 na spoločnom stretnutí dohodli na vypracovaní vzdelávacieho manuálu a vzdelávacieho plánu k agende Ženy, mier a bezpečnosť.

Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách sa spoločne so špecializovanými službami pre ženy zažívajúce násilie, taktiež v druhej polovici roka 2023 zapojilo do tvorby Stratégie rozvoja sociálnych služieb, ktorú pripravuje Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Súčasťou činnosti Koordinačno-metodického centra pre prevenciu násilia na ženách v roku 2023 v jednotlivých regiónoch bolo naďalej udržiavať sieť pomáhajúcich subjektov prostredníctvom pracovných stretnutí a zúčastňovať sa na koordinačných stretnutiach na celoslovenskej úrovni každé dva týždne. Od 1.1.2023 sa začali realizovať aktivity aj v Košickom samosprávnom kraji, čím bolo dosiahnuté, že regionálna koordinácia organizovaná regionálnym koordinátorstvom prebiehala vo všetkých samosprávnych krajoch Slovenska.

Koordinátorky nitrianskeho a bratislavského kraja spolupracovali s vyššími územnými celkami na tvorbe nových regionálnych akčných plánov na prevenciu a elimináciu násilia, ktoré sú dostupné aj online.¹⁶

V roku 2023 Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách ďalej realizovalo viaceré vzdelávacie podujatia, osvetové aktivity, ako aj výskumnú a metodickú činnosť.

1.1.7 Národný inšpektorát práce a inšpektoráty práce

Inšpekcia práce predstavuje systém štátnych orgánov, ktoré presadzujú dodržiavanie predpisov upravujúcich pracovnoprávne vzťahy a pracovné podmienky .

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky je v zmysle ust. 15. ods. 1 pís. c) zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy ústredný orgán štátnej správy pre inšpekciu práce, a preto zabezpečuje tvorbu a uskutočňovanie štátnej politiky ochrany práce, riadi a kontroluje Národný inšpektorát práce a zodpovedá za výkon inšpekcie práce.

¹⁶ Akčné plány, dostupné na <https://www.unsk.sk/zobraz/sekciu/regionalny-akcny-plan-na-prevenciu-a-eliminaciu-nasilia-pachaneho-na-zenach> a <https://bratislavskykraj.sk/wp-content/uploads/2023/12/rap-bsk-2024-2026.pdf>

Základný právny predpis v tejto oblasti predstavuje *zákon č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce a o zmene a doplnení zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. Z hľadiska praktického zabezpečenia rodovej rovnosti je relevantné predovšetkým ust. § 2 ods. 1 pís. a) bod 1 predmetného zákona, v zmysle ktorého Inšpekcia práce má dozor nad dodržiavaním pracovnoprávnych predpisov, ktoré upravujú pracovnoprávne vzťahy, najmä ich vznik, zmenu a skončenie, mzdové podmienky a pracovné podmienky zamestnancov vrátane pracovných podmienok žien, mladistvých, domáckych zamestnancov, osôb so zdravotným postihnutím a osôb, ktoré nedovŕšili 15 rokov veku, a kolektívne vyjednávanie.

Okrem dozornej činnosti sa inšpektoráty práce venujú aj poskytovaniu bezplatného poradenstva zamestnávateľským subjektom, fyzickým osobám, ktoré sú podnikateľmi a nie sú zamestnávateľskými subjektmi, a zamestnanectvu v rozsahu základných odborných informácií a rád o spôsoboch, ako najúčinnšie dodržiavať dozorované predpisy. Národný inšpektorát práce každoročne predkladá Informatívnu správu o diskriminácii a rodovej rovnosti v pracovnoprávnych vzťahoch. Informácie v informatívnej správe vychádzajú z výsledkov kontrolnej činnosti realizovanej príslušnými inšpektorátmi práce v rámci celého územia Slovenskej republiky v danom roku.¹⁷

V roku 2023 inšpektoráty práce prijali 253 podaní o *porušenie zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce* vo vzťahu k porušovaniu zásady rovnakého zaobchádzania a diskriminácie. Z 253 podnetov bolo v 45 prípadoch skonštatované porušenie ust. § 13 *zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce* a v 20 prípadoch porušenie ust. § 119a *zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce*.¹⁸

1.1.8 Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva je nezávislou vnútroštátnou inštitúciou pre ľudské práva, ktorá bola zriadená *zákonom č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva*. Postavenie predmetnej inštitúcie súvisí s prijatím *zákona č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon)*. Prijatím tohto zákona boli Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva priznané viaceré oprávnenia aj v súvislosti s uplatňovaním zásady rovnakého zaobchádzania.

Na základe ust. § 1 ods. 2 *zákonom č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva* Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, najmä monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania podľa osobitného zákona, zhromažďuje a na požiadanie poskytuje informácie o rasizme, xenofóbii a antisemitizme v Slovenskej republike, uskutočňuje výskumy a prieskumy na poskytovanie údajov v oblasti ľudských práv, zhromažďuje a šíri informácie v tejto oblasti, pripravuje vzdelávacie aktivity a podieľa sa na informačných kampaniach s cieľom zvyšovania tolerancie spoločnosti, zabezpečuje právnu pomoc obetiam diskriminácie a prejavov intolerancie, vydáva na požiadanie fyzických osôb alebo právnických osôb alebo z vlastnej iniciatívy odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa osobitného predpisu, vykonáva nezávislé zisťovania týkajúce sa diskriminácie, vypracúva a uverejňuje nezávislé správy a odporúčania o otázkach súvisiacich s diskrimináciou, poskytuje knižničné služby, poskytuje služby v oblasti ľudských práv.

¹⁷ Národný inšpektorát práce, dostupné na <https://www.ip.gov.sk/>

¹⁸ Informatívna správa o diskriminácii a rodovej rovnosti v pracovnoprávnych vzťahoch za rok 2023, dostupné na <https://www.ip.gov.sk/wp-content/uploads/2024/03/Informativna-sprava-o-diskriminacii-a-rodovej-rovnosti-v-pracovnopravnych-vztahoch-za-rok-2023.pdf>

V roku 2023 Slovenské národné stredisko pre ľudské práva publikovalo viaceré výskumy, resp. prieskumy, zabezpečovalo právnu pomoc obetiam diskriminácie a prejavov intolerancie, realizovalo početné výchovno-vzdelávacie aktivity.

V apríli 2023 predložilo Slovenské národné stredisko pre ľudské práva Výboru OSN pre odstránenie diskriminácie žien svoju alternatívnu správu na účely preskúmania 7. periodickej správy Slovenskej republiky. V alternatívnej správe Slovenské národné stredisko pre ľudské práva opätovne poukázalo na potrebu zosúladenia zákona o zriadení Strediska s Parížskymi princípmi a na viaceré základné problémy a výzvy v oblasti diskriminácie žien a dievčat na Slovensku. Súčasne upozornilo na vysokú prevalenciu domáceho a partnerského násillia počas pandémie COVID-19 aj na prístup k bezpečným formám interrupcie a opakujúcim sa návrhom legislatívnych opatrení obmedzujúcich prístup k interrupciám. Vo vzťahu k nezákonným sterilizáciám, najmä rómskych žien ďalej upozornilo na nutnosť zabezpečiť nezávislé a efektívne vyšetrenie prípadov nezákonných sterilizácií a zabezpečenie prístupu k účinným opravným prostriedkom pre obeť. Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, takisto informovalo o problematike nedobrovoľných sterilizácií transrodových osôb ako požiadavky na právne uznanie rodu. Zástupkyne Strediska sa zúčastnili 15. mája 2023 na online zasadnutí Výboru OSN pre odstránenie diskriminácie žien, na ktorom prezentovali závery a zistenia inštitúcie. Zároveň sa zúčastnili aj na bilaterálnom online stretnutí s členkou Výboru zodpovednou za preskúvanie Slovenska, kde zodpovedali na dodatočné otázky.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, okrem vyššie uvedeného, taktiež pripomienkuje právne predpisy, avšak len z pozície verejnosti, nakoľko aj napriek jeho silnému mandátu v oblasti dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania, či ochrany ľudských práv vo všeobecnosti, ani 30 rokov od jeho zriadenia nepredstavuje povinne pripomienkujúci subjekt, a teda komplexne nenapĺňa Parížske princípy.

1.1.9 Neziskové organizácie

Významné postavenie v zabezpečovaní rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí majú v slovenských reáliách neziskové, resp. mimovládne organizácie. Tieto neziskové organizácie vykazujú rôznorodé spektrum činností, predovšetkým však ide o osvetové a vzdelávacie činnosti.

Okrem uvedeného, neziskové organizácie v pozícií spolupracujúcich subjektov participujú na plnení akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027 a akčného plánu zamestnanosti žien na roky 2022-2030.

Vo vzťahu k rodovo podmienenému násilliu neziskové organizácie zabezpečujú nenahraditeľnú pomoc preživším násillia, napríklad aj v pozícií intervenčných centier.¹⁹

1.2 Európske inštitúcie

¹⁹ Intervenčné centrá predstavujú Poradenské Centrum Nádej, Centrum Slniečko, LUNA n.o., Kanisová & Kanis Advokátska kancelária s.r.o., žena v tiesni, Centrum sociálnych služieb KA, MyMamy, o.z., Fenestra, OZ Hana, Pomoc rodine

Z dôvodu členstva Slovenskej republiky v Európskej únii je z hľadiska rodovej rovnosti nevyhnutné reflektovať na niektoré jej inštitúcie, predovšetkým tie, ktoré determinujú právo a/alebo politiku Európskej únie.

1.2.1 Inštitúcie Európskej únie

V zmysle čl. 288 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (konsolidované znenie) inštitúcie Únie prijímajú nariadenia, smernice, rozhodnutia, odporúčania a stanoviská. Vo všeobecnosti je relevantné predovšetkým primárne právo Európskej únie, ktoré tvoria zakladajúce zmluvy, pozmeňujúce zmluvy, prístupové zmluvy, protokoly prijaté k týmto zmluvám, doplnkové dohody, ktorými sa menia konkrétne oddiely zakladajúcich zmlúv a Charta základných práv Európskej únie. Nemenej dôležité sú však aj jednotlivé rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie, ktorý poskytuje výklad práva Európskej únie, a teda aj Charty základných práv Európskej únie, ktorá v čl. 21 upravuje nediskrimináciu a v čl. 23 rovnosť medzi ženami a mužmi.

Z hľadiska sekundárneho práva Európskej únie bola vo vzťahu k rodovej rovnosti 10. mája 2023 prijatá *smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/970 z 10. mája 2023, ktorou sa posilňuje uplatňovanie zásady rovnakej odmeny pre mužov a ženy za rovnakú prácu alebo prácu rovnakej hodnoty prostredníctvom transparentnosti odmeňovania a mechanizmov presadzovania*.²⁰

Cieľom predmetnej smernice je odstránenie diskriminácie v odmeňovaní, a tým zníženie rodového mzdového rozdielu. Smernica, tým sleduje praktické uplatňovanie a posilnenie vykonávania zásady rovnakej odmeny, ktoré by sa malo posilniť prostredníctvom odstránenia priamej a nepriamej diskriminácie v odmeňovaní, pričom zavádza aj dôležitý prvok transparentnosti v odmeňovaní, a to už pred nástupom do zamestnania.

V zmysle predmetnej smernice sa má zásada rovnakej odmeny dodržiavať so zreteľom na mzdu, plat, alebo akékoľvek iné peňažné a vecné plnenia, ktoré osoby dostávajú priamo, či nepriamo od svojho zamestnávateľského subjektu v súvislosti so svojím zamestnaním. Smernica sa vzťahuje na súkromný i verejný sektor.

V roku 2023 sa na úrovni Európskej únie pokračoval riadny legislatívny proces k návrhu *Smernice Európskeho parlamentu a Rady o boji proti násiliu na ženách a domácomu násiliu*. Návrh tejto smernice má za cieľ účinne bojovať proti násiliu na ženách a domácomu násiliu v celej Európskej únii a čiastočne reflektuje Dohovor Rady Európy z roku 2014 o predchádzaní násiliu na ženách a domácomu násiliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor), ktorý Slovenská republika do dnešného dňa neratifikovala. Návrh smernice reflektuje aj nové aspekty, a to kybernetické násilie na ženách, ktoré často predstavuje rozšírenie násillia, ktoré prežívšie osoby prežívajú v reálnom svete do neobmedzeného a slabo kontrolovaného online priestoru. Návrh smernice stanovuje kriminalizáciu niektorých foriem násillia, ktoré neúmerne postihuje ženy, posilňuje prístup prežívších osôb k spravodlivosti a právu na primeranú ochranu, zavádza poskytovanie podpory prežívším, predchádza násiliu, posilňuje koordináciu a spoluprácu na vnútroštátnej úrovni a úrovni Európskej únie.²¹

Slovenská republika sa prostredníctvom Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky zúčastňovala všetkých rokovaní k návrhu predmetnej smernice. V júli 2023 bol následne schválený text všeobecného prístup aj s podporou Slovenskej republiky.

V roku 2023, taktiež na úrovni Európskej únie, pokračoval legislatívny proces k návrhu *smernice Európskeho parlamentu a Rady o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie v oblasti rovnakého*

²⁰ Smernica, dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0093>

²¹ Smernica, dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1385>

zaobchádzania so ženami a s mužmi a rovnosti príležitostí pre ženy a mužov v otázkach zamestnania a povolania a o vypustení článku 20 smernice 2006/54/ES a článku 11 smernice 2010/41/EÚ.²² Cieľom tejto smernice je stanoviť normy pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie, ktorými sa rieši ich mandát, úlohy, nezávislosť, štruktúra, právomoci, prístupnosť a zdroje, v záujme zabezpečenia toho, aby mohli spoločne s inými aktérmi účinne prispievať k presadzovaniu smernice 2006/54/ES,²³ účinne pomáhať prežívším osobám diskriminácie pri získaní prístupu k spravodlivosti a podporovať rovnaké zaobchádzanie a predchádzanie diskriminácií.

Zároveň, v roku 2023 pokračoval aj legislatívny proces k návrhu *smernice Rady o normách pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie v oblasti rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na ich rasový alebo etnický pôvod, rovnakého zaobchádzania s osobami v oblasti zamestnania a povolania bez ohľadu na ich náboženské vyznanie alebo vieru, zdravotné postihnutie, vek alebo sexuálnu orientáciu, rovnakého zaobchádzania so ženami a s mužmi v otázkach sociálneho zabezpečenia, ako aj pri prístupe k tovaru a službám a pri dodávaní tovaru a poskytovaní služieb, a o vypustení článku 13 smernice 2000/43/ES a článku 12 smernice 2004/113/ES.*²⁴ Aj cieľom tejto smernice je stanoviť normy pre subjekty pre rovnaké zaobchádzanie, ktorými sa rieši ich mandát, úlohy, nezávislosť, štruktúra, právomoci, prístupnosť a zdroje, v záujme zabezpečenia toho, aby mohli spoločne s inými aktérmi: účinne prispievať k presadzovaniu smerníc 79/7/EHS, 2000/43/ES, 2000/78/ES a 2004/113/ES,²⁵ účinne pomáhať obetiam diskriminácie získať prístup k spravodlivosti a podporovať rovnaké zaobchádzanie a predchádzať diskriminácii.

Prijatie vyššie uvedených smerníc je výrazne determinované cieľmi, ktoré sú stanovené v dokumente Európskej komisie-Únia rovnosti: stratégia pre rodovú rovnosť na roky 2020 – 2025, ktorý sleduje naplnenie záväzku dosiahnutia rovnosti v Európskej únii. Medzi hlavné ciele európskej stratégie pre rodovú rovnosť patrí ukončenie rodovo motivovaného násillia, boj proti rodovým stereotypom, odstránenie rodových rozdielov na trhu práce, dosiahnutie rovnakej účasti v rôznych odvetviach hospodárstva, riešenie rodových rozdielov v odmeňovaní, ako aj starobných dôchodkoch, odstránenie rodových rozdielov v oblasti poskytovania starostlivosti a dosiahnutie vyváženého zastúpenia v rozhodovacom procese a politike.

Európska komisia každoročne uverejňuje správu o rodovej rovnosti v Európskej únii. Správa o rodovej rovnosti v Európskej únii za rok 2023 predstavuje už 3. správu a obsahuje prehľad situácie v oblasti rodovej rovnosti v Európskej únii aj v jednotlivých členských štátoch. Správa súčasne sumarizuje inšpiratívne príklady z členských štátov, ako aj projekty v tejto oblasti, ktoré boli financované z prostriedkov Európskej únie. Správa o rodovej rovnosti v Európskej únii za rok 2023 (aj predchádzajúce roky) je dostupná online.

Európska únia v júni 2023 zároveň ratifikovala *Dohovor Rady Európy z roku 2014 o predchádzaní násilliu na ženách a domácomu násilliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor)*. Európska únia pristúpila k predmetnému dohovoru v rozsahu svojich právomocí v oblasti justičnej spolupráce v trestných veciach, azylu a zásady zákazu vyhostenia alebo vrátenia (zásada non-refoulement)

²² Smernica, dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1500>

²³ smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/54/ES z 5. júla 2006 o vykonávaní zásady rovnosti príležitostí a rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami vo veciach zamestnanosti a povolania (prepracované znenie)

²⁴ Smernica, dostupné na https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401499

²⁵ Smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod; Smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani; smernica Rady 2004/113/ES z 13. decembra 2004 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaní

(prostredníctvom rozhodnutia (EÚ) 2023/1076) a v oblasti záležitostí týkajúcich sa inštitúcií a verejnej správy (prostredníctvom rozhodnutia (EÚ) 2023/1075). Pristúpením k dohovoru získava Európska únia dôležitý nástroj na boj proti rodovo podmienenému násiliu páchanému na ženách a domácejmu násiliu. Súčasne, tak pripravuje pôdu pre vytvorenie právneho rámca na celoeurópskej úrovni na ochranu žien pred všetkými formami násilia a na prevenciu, stíhanie a odstránenie násilia páchaného na ženách a domáceho násilia.

Významný dokument predstavuje aj Európsky pilier sociálnych práv, ktorý je vyjadrením zásad a práv nevyhnutných pre spravodlivé a dobre fungujúce trhy práce a systémy sociálneho zabezpečenia v Európe 21. storočia. V prvej kapitole je preto zameraný na rovnosť príležitostí a prístupu na trh práce.²⁶ K Európskemu pilieru sociálnych práv bol následne prijatý akčný plán na jeho realizáciu.²⁷

Európska komisia ako jedna z inštitúcií Európskej únie má vytvorené pracovné skupiny, ktorých stálym členom je aj Slovenská republika prostredníctvom Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, odboru rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí.

Jednou z týchto skupín, ktorá vznikla a prvýkrát zasadala v novembri roku 2023 predstavuje pracovná skupina „*The EU network on the prevention of gender-based and domestic violence*“. Ide o pracovnú skupinu, ktorej aktivity vychádzajú z európskej stratégie rodovej rovnosti a tiež Istanbulskeho dohovoru. Za hlavné priority prevencie rodovo podmieneného a domáceho násilia považuje edukáciu chlapcov a dievčat od útleho veku k rodovej rovnosti a k nadväzovaniu rešpektujúcich a nenávisťných vzťahov. Súčasne, považuje za kľúčový interdisciplinárny prístup k otázkam riešenia rodovo podmieneného a domáceho násilia a vysporiadanie sa s ideológiami potláčajúcimi práva žien. Skupina vznikla za účelom výmeny príkladov dobrej praxe.

Slovenská republika má svoju zástupkyňu z odboru rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí aj v „*High Level Group for Gender Mainstreaming*“. Skupina na vysokej úrovni pre gender mainstreaming predstavuje neformálnu skupinu, ktorej predsedá Európska komisia. Skupina na vysokej úrovni pre gender mainstreaming pomáha Európskej komisii určiť témy a priority rodovej rovnosti a súčasne predstavuje hlavné fórum pre plánovanie strategických opatrení nadväzujúcich na Pekinskú akčnú platformu. V rámci tejto pracovnej skupiny členský štát, ktorý vedie predsedníctvo vždy informuje o aktuálnych prioritách predsedníctva v oblasti rodovej rovnosti, Európska komisia predstaví svoje aktuálne kampane (napr. v Španielsku bola predstavené kampaň na boj proti rodovým stereotypom) a zároveň sa informuje v akom štádiu je príprava legislatívy v oblasti rodovej rovnosti. Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí participoval na dvoch zasadnutiach pracovnej skupiny Európskej komisie na vysokej úrovni pre gender mainstreaming v rámci predsedníctva Švédska a Španielska v Rade Európskej únie.

1.2.2 Európsky inštitút pre rodovú rovnosť

Európsky inštitút pre rodovú rovnosť predstavuje agentúru Európskej únie, ktorá pracuje na tom, aby sa rodová rovnosť stala skutočnosťou.²⁸ Európsky inštitút pre rodovú rovnosť zabezpečuje výskum, relevantné údaje a osvedčené postupy, tým, že spracúva štúdie a zostavuje štatistiky, ktoré sa týkajú rodovej rovnosti v Európskej únii, dohliada na to, ako si Európska únia plní medzinárodný záväzok v oblasti rodovej rovnosti (Pekinskú akčnú platformu), bojuje proti násiliu páchanom na ženách

²⁶ Európsky pilier sociálnych práv, dostupné na https://commission.europa.eu/document/download/e03c60e7-4139-430b-9216-3340f7c73c20_sk?filename=social-summit-european-pillar-social-rights-booklet_sk.pdf

²⁷ Akčný plán na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv, dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=COM%3A2021%3A102%3AFIN&qid=1614928358298#PP1Contents>

²⁸ EIGE, dostupné na <https://eige.europa.eu/>

a koordinuje kampane v tejto oblasti, sprostredkúva svoje poznatky a online zdroje a podporuje inštitúcie Európskej únie, členské štáty Európskej únie a zainteresované strany.

Európsky inštitút pre rodovú rovnosť každoročne uverejňuje index rodovej rovnosti jednotlivých členských štátov a Európskej únie ako celku.

Európsky inštitút pre rodovú rovnosť v roku 2023 publikoval, taktiež viaceré výstupy, napr. Zber údajov o inštitucionálnych mechanizmoch pre rodovú rovnosť a gender mainstreaming: Metodická správa; Zber údajov o rodovo citlivom verejnom obstarávaní v EÚ: Metodická správa; Cesta k pokroku: posilnenie účinných štruktúr pre rodovú rovnosť a uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti v EÚ; Rodovo citlivé hodnotenie; Metodické usmernenie: zber administratívnych údajov o násilí páchanom na ženách a domácom násilí; Pochopenie ekonomického násillia páchaného na ženách: potreba harmonizovaných definícií a údajov v EÚ; Pochopenie psychologického násillia páchaného na ženách: potreba harmonizovaných definícií a údajov v EÚ; Posilnenie systémov údajov o násilí páchanom na ženách na západnom Balkáne a v Túrkiye; Porozumenie vraždeniu intímnych partnerov v Európskej únii: nevyhnutná potreba zberu administratívnych údajov; Pochopenie znásillenia v Európskej únii: nevyhnutná potreba zberu administratívnych údajov; Zlepšenie právnych reakcií na boj proti vraždeniu žien v Európskej únii: perspektívy obetí a odborníkov; Vraždenie žien: objasnenie "neviditeľných" obetí.

Slovenská republika má svoje členky (hlavnú a alternantku) aj v správnej rade EIGE (EIGE MANAGEMENT BOARD), kde plnia úlohy v zmysle nariadenia Európskeho parlamentu a Rady č. 1922/2006, ktorým sa zriaďuje Európsky inštitút pre rodovú rovnosť. Správna rada prijíma ročný pracovný program, strednodobý pracovný program, ako aj rozpočet inštitútu. Skladá sa z osemnástich zástupcov a zástupkyň z jednotlivých členských štátov. Správna rada funguje na rotačnom princípe, čím sa zaručuje celkové zastúpenie spojené s prevádzkovou efektívnosťou. Jeden člen alebo členka zastupuje aj Európsku komisiu.

Súčasťou 40. Plenárneho zasadnutia Správnej rady EIGE bol aj 2-dňový workshop, ktorý sa venoval Strategickému plánovaniu. V rámci Strategického plánovania bolo úlohou účastníctva identifikovať kľúčové trendy pre budúcnosť rodovej rovnosti (s víziou do roku 2040).

Strategické plánovanie pozostávalo zo 4 čiastkových workshopov. Účastníctvo bolo rozdelené do 3 skupín. V rámci prvého workshopu bolo úlohou účastníctva najskôr vo dvojiciach identifikovať kľúčové trendy a zaradiť ich podľa dôležitosti na pomyselnú os, pričom svoje rozhodnutie museli odôvodniť. V rámci druhého workshopu boli diskutované potenciálne dôsledky jednotlivých trendov do budúcnosti. Prvý deň bol zakončený diskusiou o úvodných úvahách a boli vyvodené čiastkové závery.

Počas druhého dňa bolo účastníctvo znova rozdelené do rovnakých skupín, pričom sa pokračovalo v diskusiách o tom, ktoré „milníky“ chceme dosiahnuť v rodovej rovnosti. V rámci úvah bolo spomenuté napr. znižovanie rodových mzdových rozdielov, 4-dňový pracovný týždeň. V oblasti vzdelávania a komunikácie bolo spomenuté napríklad vytváranie pozitívnych mužských vzorov, rozvíjanie kritického pohľadu mladej generácie a pod. Účastníctvo, tiež vyzdvihlo, že je dôležité hovoriť o rovnosti medzi ženami a mužmi cez ekonomiku – tzn. napr. vyčíslieť, koľko stojí neplatená práca žien. V závere workshopov si účastníctvo vymenilo vzájomné zistenia. Účastníctvo identifikovalo viacero výziev, ktorým je potrebné čeliť napr.: segregácia v školách; vplyv umelej inteligencie; pretrvávajúce stereotypy; nové formy práce.

Európsky inštitút pre rodovú rovnosť má okrem správnej rady, aj poradný orgán – fórum odborníkov (*a odborníčkok*). V zmysle čl. 11 Nariadenia o EIGE Fórum odborníkov (*a odborníčkok*) tvoria členovia a členky príslušných orgánov, ktoré sa špecializujú na otázky rodovej rovnosti, pričom každý členský štát vymenúva jedného zástupcu, či zástupkyňu. Fórum predstavuje mechanizmus pre výmenu informácií o otázkach rodovej rovnosti a zhromažďovanie poznatkov. Zaručuje úzku spoluprácu medzi inštitútom a príslušnými orgánmi v členských štátoch. Slovenskú republiku v poradnom orgáne zastupuje jeden zástupca a jedna zástupkyňa z Inštitútu pre výskum práce a rodiny.

1.2.3 Štatistický úrad Európskej únie

Štatistický úrad Európskej únie predstavuje hlavný štatistický úrad Európskej únie so sídlom v Luxemburgu. Hlavné úlohy Štatistického úradu Európskej únie sú: v spolupráci s národnými štatistickými orgánmi vymedziť harmonizované definície, klasifikácie a metodiky na tvorbu oficiálnej európskej štatistiky; zhromažďovať súhrnné údaje za Európsku úniu a eurozónu, s využitím údajov, ktoré zozbierali národné štatistické orgány podľa harmonizovaných noriem; umožniť voľný prístup k európskej štatistike pre subjekty s rozhodovacími právomocami a občanov prostredníctvom webovej stránky Eurostatu a ďalších nástrojov. Štatistický úrad Európskej únie je na základe uvedeného zodpovedný za uverejňovanie kvalitnej celoeurópskej štatistiky a ukazovateľov, ktoré umožňujú porovnanie krajín a regiónov, pričom je priamo podriadený Európskej komisii.²⁹

Štatistický úrad Európskej únie sumarizuje dáta v rôznych oblastiach, pričom sa zameriava na témy osobitného záujmu (napr. Ukrajina, Covid-19) a oblasti ako všeobecné a regionálne štatistiky; hospodárstvo a financie; obyvateľstvo a sociálne podmienky; priemysel, obchod a služby; poľnohospodárstvo a rybné hospodárstvo; medzinárodný obchod; doprava; životné prostredie a energetika; veda, technika a digitálna spoločnosť.

Oblasť hospodárstvo a financie je subsidiárne zameraná aj na odmeňovanie štátnych zamestnancov a oblasť obyvateľstvo a sociálne podmienky na dáta v subkategóriách akými sú napr. trh práce, sociálna ochrana, vzdelávania a odborná príprava, rodovo podmienené násilie a rovnosť.

Štatistický úrad Európskej únie vydáva, taktiež interaktívne publikácie. V roku 2023 vydal publikáciu zameranú, napr. na demografiu Európy, či migráciu a azyl v Európe.

1.2.4 Európska sieť pre právo v oblasti rovnosti

Európska sieť pre právo v oblasti rovnosti (EELN) spája dve predtým existujúce siete, a to Európsku sieť právnych expertov (a expertiek) v oblasti nediskriminácie a Európsku sieť právnych expertov (a expertiek) v oblasti rodovej rovnosti. Európska sieť pre právo v oblasti rovnosti zabezpečuje periodický prehľad o stave transpozície právnych predpisov Európskej únie v oblasti rovnosti a nediskriminácie podľa jednotlivých krajín, a to vo výročných správach.³⁰

Európska sieť pre právo v oblasti rovnosti každoročne organizuje seminár. Súčasne, v roku 2023 na webovom sídle uverejnila viaceré publikácie či porovnávacie analýzy, napríklad porovnávaciu analýzu antidiskriminačného práva v Európe 2022, porovnávaciu analýzu právnych predpisov v oblasti rodovej rovnosti v Európe 2022, postupy súdov týkajúce sa diskriminácie na základe zdravotného postihnutia

²⁹ Štatistický úrad Európskej únie, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat>

³⁰ Európska sieť pre právo v oblasti rovnosti, dostupné na <https://www.equalitylaw.eu/>

vrátane primeraných úprav na úrovni EÚ a členských štátov a so zreteľom na Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a Podpora rodovej rovnováhy v politickom rozhodovaní.

Ku koncu roka 2023 sa pozornosť inštitúcie značne upriamila aj na situáciu v Slovenskej republike, a to z dôvodu rozhodovacej činnosti súdov Slovenskej republiky. Najvyšší súd Slovenskej republiky, totižto opätovne potvrdil, že segregované vzdelávanie Rómov je diskrimináciou.³¹ Taktiež v súvislosti s rozhodnutím odvolacieho súdu, ktorý potvrdil diskrimináciu Rómov, ktorých obec násilne vystaňovala z domovov.³²

V decembri 2023 Európska sieť pre právo v oblasti rovnosti uverejnila správu Slovenskej republiky o nediskriminácií, ktorá podrobne sumarizuje stav za obdobie od 01.01.2022 do 01.01.2023.³³

1.2.5 Agentúra EÚ pre základné práva

Významnú inštitúciu predovšetkým z hľadiska vzdelávania predstavuje Agentúra Európskej únie pre základné práva. Agentúra EÚ pre základné práva predstavuje nezávislú inštitúciu, ktorá presadzuje a ochraňuje ľudské práva v Európskej únii, primárne vo vzťahu k zákazu diskriminácie na základe veku, zdravotného postihnutia, či etnického pôvodu; ochrane osobných údajov; prístupu k spravodlivosti.³⁴ Agentúra v rámci svojej činnosti spolupracuje s rôznymi subjektmi miestnej až medzinárodnej úrovni.

Vo vzťahu k vzdelávaniu Agentúra EÚ pre základné práva v roku 2023 realizovala napríklad webinár o digitálnych zručnostiach a základných právach starších ľudí, odborná príprava v oblasti základných práv pre príslušníkov a príslušníčky Europolu a iné. Súčasne sa pripojila k viacerým aktivitám, ako napríklad k semináru o verejnej kampani proti trestným činom z nenávisťi, dialógu o nerovnosti, ľudských právach a rozvoji, ochrane ľudských práv v digitálnom veku, konferencii o prístupe k údajom o rovnosti založených na ľudských právach pre politiku a monitorovanie, konferencii siete HELP, preskúmanie projektu ochrana obetí trestných činov, stretnutiu pracovnej skupiny pre rovnosť a hodnoty a k mnohým ďalším aktivitám rôznych subjektov.

Agentúra EÚ pre základné práva každoročne vydáva aj správu o základných právach a k nej prislúchajúce stanoviská.³⁵ V správe a stanoviskách sa skúma vývoj v oblasti základných práv, identifikujú sa dosiahnuté výsledky, ale taktiež sumarizujú odporúčania. Z predmetných stanovísk napríklad vyplýva, nasledovné:

- keďže väčšina tých, ktorí utekajú pred ruskou inváziou na Ukrajinu, sú ženy a mnohé so zodpovednosťou za starostlivosť o deti a/alebo staršie osoby, poskytovanie prístupu k osobitným službám musí byť rodovo citlivé a ciele. Služby musia zahŕňať aj podporu pre osoby, ktoré zažili sexuálne násilie a vykorisťovanie;
- členské štáty majú posilniť presadzovanie a znalosť charty základných práv na všetkých úrovniach vnútroštátnej správy, v rámci súdnictva a v oblasti presadzovania práva;

³¹ Správa Európskej siete, dostupné na <https://www.equalitylaw.eu/downloads/5961-slovakia-supreme-court-reaffirmed-that-segregated-education-of-roma-is-discrimination>

³² Správa Európskej siete, dostupné na <https://www.equalitylaw.eu/downloads/5964-slovakia-the-appeal-court-confirmed-discrimination-of-roma-who-were-forcibly-evicted-from-their-homes-by-municipal>

³³ Správa Slovenskej republiky o nediskriminácií, dostupné na <https://www.equalitylaw.eu/downloads/5944-slovakia-country-report-non-discrimination-2023>

³⁴ Agentúra EÚ pre základné práva, dostupné na <https://fra.europa.eu/en>

³⁵ Správa o základných právach a stanoviská, dostupné na <https://fra.europa.eu/en/news/2023/fra-fundamental-rights-report-opinions-now-all-eu-languages> a https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-fundamental-rights-report-2023-opinions_sk_0.pdf

- obce sú vyzývané, aby sa stali „mestami ľudských práv“ a začlenili Chartu základných práv do všetkých svojich činností;
- Európska únia a jej členské štáty majú pokračovať v skúmaní všetkých možných spôsobov poskytovania komplexnej a konzistentnej ochrany pred diskrimináciou z dôvodu náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie vo všetkých kľúčových oblastiach života;
- Európska únia a členské štáty Európskej únie majú zabezpečiť, aby subjekty pre rovnaké zaobchádzanie mohli dosiahnuť svoj plný potenciál a účinne prispievať k presadzovaniu všetkých smerníc o rovnosti;
- členským štátom Európskej únie sa odporúča, aby pokračovali v prijímaní a vo vykonávaní osobitných opatrení (vrátane národných akčných plánov o rovnakom zaobchádzaní s LGBTIQ+ osobami) s cieľom zabezpečiť, aby lesbické ženy, gejovia, bisexuálne, transrodové, nebinárne, intersexuálne a queer osoby mohli v plnej miere požívať svoje základné práva;
- Európska únia a členské štáty majú zvážiť zahrnutie prierezovej diskriminácie do platných právnych predpisov;
- členské štáty Európskej únie majú transponovať a uplatňovať náležite a v plnom rozsahu ustanovenia rámcového rozhodnutia Rady o boji proti rasizmu a xenofóbii;
- členské štáty Európskej únie majú výrazne zlepšiť účinnosť svojich opatrení a inštitucionálnych postupov na plné uplatňovanie ustanovení smernice o rasovej rovnosti, najmä pokiaľ ide o účinné, primerané a odrádzajúce sankcie;
- členské štáty Európskej únii, by čo najskôr mali vypracovať špecializované národné akčné plány alebo stratégie na boj proti rasizmu, rasovej diskriminácii, antisemitizmu, xenofóbii a súvisiacej neznášanlivosti;
- členské štáty majú prijať naliehavé opatrenia s cieľom poskytnúť všetkým Rómom a Rómkam žijúcim v segregovaných osadách v podmienkach závažného nedostatku bývania prístup k dôstojnému bývaniu, ktoré je prístupné, cenovo dostupné, environmentálne bezpečné, zdravé a nesegregované;
- členské štáty sa vyzývajú, aby zriadili platformy a budovali kapacity v rómskej občianskej spoločnosti so zahrnutím žien, detí a mladých ľudí;
- členské štáty majú podnecovať a aktívne podporovať spoluprácu medzi občianskou spoločnosťou, akademickou obcou, subjektmi pre rovnaké zaobchádzanie a štatistickými úradmi s cieľom uľahčiť oznamovanie a pravidelné monitorovanie diskriminácie, protirómskych postojov a trestných činov z nenávisťi;
- členské štáty majú na poskytovanie kvalitného vzdelávania a väčšieho počtu príležitostí na odbornú prípravu pre rómske deti uprednostňovať a využívať vnútroštátne finančné prostriedky a finančné prostriedky Európskej únie;
- inštitúcie Európskej únie a členské štáty majú zabezpečiť, aby všetky nové právne iniciatívy navrhované na podporu bezpečnosti jednotlivcov prostredníctvom technológií dohľadu rešpektovali základné práva;
- členské štáty Európskej únie majú zabezpečiť, aby boli obeť individuálne posúdené s cieľom identifikovať špecifické potreby ochrany. Takéto posúdenie by malo určiť ich potreby týkajúce osobitných ochranných opatrení počas trestného konania vzhľadom na ich osobitnú zraniteľnosť;
- Európska únia a jej členské štáty sa vyzývajú na ďalšie posilňovanie úsilia a spolupráce s cieľom zachovať a posilniť nezávislosť súdnictva, ktorá je základnou zložkou právneho štátu a vzájomnej dôvery;

- členské štáty Európskej únie majú prijať účinné opatrenia na riešenie rozdielov v zamestnanosti osôb so zdravotným postihnutím prostredníctvom komplexných a cielených opatrení vo všetkých odvetviach hospodárstva s cieľom dosiahnuť úplné začlenenie do trhu práce;
- členské štáty Európskej únie majú študentom so zdravotným postihnutím na všetkých úrovniach vzdelávania poskytovať dostatočnú pomoc, aby uľahčili prechod zo vzdelávania na trh práce.

1.3 Medzinárodné inštitúcie a iné

Z hľadiska dosahovania rodovej rovnosti sú, okrem vnútroštátnych a európskych inštitúcií relevantné aj medzinárodné, resp. medzivládne inštitúcie.

1.3.1 Organizácia spojených národov

Organizácia spojených národov predstavuje medzinárodnú organizáciu, ktorá združuje väčšinu štátov sveta, ktoré sa spoločne zaviazali spolupracovať pri podpore zásad a cieľov vytýčených v Charte OSN. Hlavným cieľom OSN je predovšetkým zachovávať medzinárodný mier a bezpečnosť a v záujme uvedeného vykonávať účinné kolektívne opatrenia, aby sa predišlo ohrozeniu mieru.

OSN, však okrem uvedeného v rámci svojej činnosti prijala viaceré relevantné medzinárodné pramene ochrany ľudských práv, akými sú napr. Všeobecná deklarácia ľudských práv, Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach, Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie, Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien.

Z hľadiska rodovej rovnosti je súčasne dôležitá aj Agenda 2030, ktorá predstavuje komplexný súbor priorít pre dosiahnutie udržateľného rozvoja.³⁶ Agenda 2030 a jej 17 cieľov udržateľného rozvoja majú ambíciu usmerňovať ekonomickú, sociálnu, ale aj environmentálnu premenu všetkých krajín sveta, nevynímajúc rozvinuté krajiny.

Dosiahnutie rodovej rovnosti sleduje cieľ číslo 5. Čiastkovými cieľmi a ukazovateľmi sú:

1. ukončiť všetky formy diskriminácie všetkých žien a dievčat všade na svete;
2. odstrániť všetky formy násillia páchaného na všetkých ženách a dievčatách vo verejnej a súkromnej sfére, vrátane obchodovania s ľuďmi a sexuálneho a iného vykorisťovania;
3. odstrániť všetky škodlivé praktiky, ako sú detské, skoré a nútené manželstvá a mrzačenie ženských pohlavných orgánov;
4. uznávať a oceňovať neplatenú starostlivosť a prácu v domácnosti prostredníctvom poskytovania verejných služieb, infraštruktúry a politík sociálnej ochrany a podpory spoločenskej zodpovednosti v rámci domácnosti a rodiny aj na vnútroštátnej úrovni;
5. zabezpečiť plnú a účinnú účasť žien a rovnaké príležitosti na vedúce postavenie na všetkých úrovniach rozhodovania v politickom, hospodárskom a verejnom živote;
6. zabezpečiť univerzálny prístup k sexuálnemu a reprodukčnému zdraviu a reprodukčným právam, ako bolo dohodnuté v súlade s akčným programom medzinárodnej konferencie o populácii a rozvoji a Pekinskou akčnou platformou a záverečnými dokumentami ich hodnotiacich konferencií;

³⁶Agenda 2030, dostupné na <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/291/89/pdf/n1529189.pdf?token=PQIBcZcFx0hgC8XCDZ&fe=tr ue>

7. uskutočniť reformy, ktoré ženám poskytnú rovnaké práva na hospodárske zdroje, ako aj prístup k vlastníctvu a kontrole pôdy a iných foriem vlastníctva, finančných služieb, dedičstva a prírodných zdrojov v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi;
8. zvýšiť využívanie podporných technológií, najmä informačných a komunikačných technológií, na odporu posilnenia postavenia žien;
9. prijať a posilniť zdravé politiky a vynútiteľné právne predpisy na podporu rodovej rovnosti a posilnenia postavenia všetkých žien a dievčat na všetkých úrovniach.

Rozvojový program OSN v roku 2023 vydal novú správu o indexe rodových sociálnych noriem (GSNI), ktorá skonštatovala skoro žiadne zlepšenie vo vzťahu k eliminácii pretrvávajúcich predsudkov voči ženám. Index rodových sociálnych noriem kvantifikuje predsudky voči dievčatám a ženám a zachytáva postoje ľudí k postaveniu žien v štyroch aspektoch – politická, vzdelávacia, ekonomická a fyzická integrita. Z predmetného indexu vyplýva, že 85 % svetovej populácie má zásadné predsudky voči ženám. Podľa indexu percento ľudí s aspoň jednou zaujatosťou v Slovenskej republike predstavuje 86,53 %.³⁷

1.3.2 Výbor OSN pre odstránenie diskriminácie žien

Vo vzťahu k dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien Výbor OSN pre odstránenie diskriminácie žien v máji 2023 preskúmal 7. periodickú správu Slovenskej republiky o implementácii predmetného dohovoru. Výbor OSN pre odstránenie diskriminácie žien následne adresoval Slovenskej republike viaceré (opakované aj nové) odporúčania.³⁸ Viaceré zo záverečných odporúčaní potrebujú pri praktickej implementácii multiinštitucionálnu spoluprácu.

V záverečných odporúčaníach Výbor OSN pre odstránenie diskriminácie žien špecifikoval, najmä tieto odporúčania:

- prijať inštitucionálne, legislatívne a politické opatrenia na nápravu dlhodobých nerovností medzi ženami a mužmi a dať nový impulz dosiahnutiu rodovej rovnosti tým, že ženy budú ústredným bodom stratégií obnovy po pandémie COVID 19 ako strategická priorita pre udržateľnú zmenu v súlade s cieľmi udržateľného rozvoja;
- zabezpečiť, aby v kontexte plánov obnovy po kríze neboli ženy a dievčatá odsunuté do stereotypných rodových rolí;
- revidovať antidiskriminačný zákon s cieľom odstrániť akúkoľvek formu diskriminácie žien vo všetkých oblastiach, na ktoré sa vzťahuje článok 2 Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, v súlade so všeobecným odporúčaním č. 28 (2010) o základných povinnostiach zmluvných strán podľa článku 2 Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien v súlade s odporúčaním v predchádzajúcich záverečných pripomienkach (CEDAW/C/SVK/CO/5-6, ods. 9)
- poskytovať systematické budovanie kapacít a odbornú prípravu pre vládnych úradníkov a úradníčky, sudcov a sudkyne, prokurátorov a prokurátorky, policajtov a policajtky a iných predstaviteľov a predstaviteľky orgánov činných v trestnom konaní, ako aj právnikov a právničky, o dohovore o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, jeho opčnom protokole a všeobecných odporúčaníach výboru OSN pre odstránenie diskriminácie žien;

³⁷Gender social norms index, dostupné na <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdp-document/gsni202303.pdf>

³⁸Záverečné odporúčania, dostupné na https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2FCO%2FSVK%2FCO%2F7&Lang=en

- prijať všetky potrebné opatrenia na zlepšenie efektívnosti a účinnosti súdneho konania, zabezpečenia realizácie presunu dôkazného bremena v prípadoch diskriminácie na základe pohlavia a rodu, poskytnutia primeraných a včasných súdnych opravných prostriedkov vrátane finančných kompenzácií a bojovať proti strachu z možnej stigmatizácie a viktimizácie príslušných žien;
- prijať všetky potrebné opatrenia na odstránenie prekážok pri získavaní prístupu k spravodlivosti, ktorým čelia ženy a dievčatá, ktoré čelia prelínajúcim sa a viacnásobným formám diskriminácie, najmä pre rómske ženy a iné zraniteľné skupiny žien;
- zabezpečiť, aby odbor pre rovnosť žien a mužov a rovnosť príležitostí mal rozhodovaciu kapacitu a právomoc potrebnú na koordináciu a úplnú implementáciu celoštátnej stratégie a akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021 – 2027, a to aj vyčlenením primeraných dostatočných technických, ľudských a finančných zdrojov;
- stanoviť jasné a transparentné kritériá oprávnenosti založené na medzinárodných normách v oblasti ľudských práv vrátane dohovoru na financovanie mimovládnych organizácií a monitorovať vplyv ich činností na presadzovanie rodovej rovnosti a uplatňovanie práv žien v súlade s odporúčaním v predchádzajúcich záverečných pripomienkach (CEDAW/C/SVK/CO/5-6, ods. 15).
- prijať účinné opatrenia na podporu chápania rodovej rovnosti v súlade s medzinárodnými normami v oblasti ľudských práv vrátane dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien a na boj proti postojom, ktoré bagatelizujú alebo ponížujú snahu o rodovú rovnosť, a prijala právne predpisy na posilnenie vnútroštátnych noriem na predchádzanie nenávisným prejavom a rodovej diskriminácie v sociálnych médiách;
- urýchliť prijatie komplexnej legislatívy o prevencii a odstraňovaní násillia na ženách a novelizáciu zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon s cieľom zahrnúť domáce násillie do kategórie násillných trestných činov a zvýšiť trest za násillie zo strany intímneho partnera a vraždu žien;
- zabezpečiť dostupnosť a primerané financovanie útlkov pre ženy a dievčatá, ktoré sú obeťami rodovo motivovaného násillia na celom území zmluvnej strany, zjednotila postup registrácie pre útlky a poskytla právnu, lekársku a psychologickú pomoc všetkým obeťam fyzického a sexuálneho násillia, ako aj odbornú prípravu v oblasti zručností a vzdelávania;
- urýchliť novelu zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon s cieľom zvýšiť tresty za obchodovanie s ľuďmi a kriminalizáciu nákupu sexuálnych služieb od obeť obchodovania;
- prijať opatrenia vrátane dočasných osobitných opatrení, ako sú zvýšené kvóty, tzv. zipsové systémy pre volebné listiny politických strán a ciele financovanie kampane pre kandidátky, s cieľom dosiahnuť rovnaké zastúpenie žien a mužov vo volených pozíciách vo federálnom, regionálnom a komunitnom parlamente a v politických stranách;
- poskytovať dievčatám a chlapcom vzdelávanie o sexuálnom a reprodukčnom zdraví a právach, ktoré je primerané veku a založené na vedeckých dôkazoch a medzinárodných normách v oblasti ľudských práv, ako súčasť bežných školských osnov, a to aj s využitím digitálnych technológií, a zahrnúť informácie o zodpovednom sexuálnom správaní a prevencii skorého tehotenstva a pohlavne prenosných chorôb do takýchto učebných osnov a vybudovať kapacitu pedagogických zamestnancov a zamestnankýň na poskytovanie takéhoto vzdelávania;
- prijať opatrenia vrátane dočasných osobitných opatrení na odstránenie rodovej segregácie vo vzdelávaní a podporovať netradičné možnosti vzdelávania žien a dievčat v oblastiach, ako je matematika, veda a technika, a zväžiť zavedenie dočasných osobitných opatrení, ako sú zákonné kvóty, na zabezpečenie rovnakého zastúpenia žien a mužov na vysokých akademických pozíciách;

- posilniť úsilie o odstránenie segregácie rómskych dievčat vo vzdelávacom systéme a zabezpečiť im rovnaký prístup ku kvalitnému vzdelávaniu na všetkých stupňoch a prijať účinné opatrenia na zvýšenie ich dochádzky na základných a stredných školách prostredníctvom dočasných osobitných opatrení a podporu;
- zintenzívniť svoje úsilie o odstránenie horizontálnej a vertikálnej segregácie medzi ženami a mužmi na trhu práce a odstrániť rozdiely v odmeňovaní žien a mužov, a to aj prehodením miezd vo všetkých sektoroch, uplatňovaním rodovo citlivých analytických metód klasifikácie a hodnotenia pracovných miest, vykonávaním pravidelných mzdových prieskumov a vyzvaním zamestnávateľských inštitúcií k tomu, aby zverejnili opis svojich údajov o rozdieloch v odmeňovaní žien a mužov s cieľom lepšie pochopiť dôvody rozdielov v odmeňovaní žien a mužov a prísne presadzovali zásadu rovnakej odmeny za prácu rovnakej hodnoty;
- prijať všetky potrebné opatrenia vrátane dočasných osobitných opatrení na boj proti štruktúrnym prekážkam, ktorým čelia ženy zo znevýhodnených skupín, najmä rómske ženy, ženy so zdravotným znevýhodnením a migrujúce ženy, vrátane utečencov a utečenkýň a žiadateľov a žiadateľiek o azyl, s cieľom zabezpečiť plné a produktívne zamestnanie a dôstojnú prácu a rovnakú odmenu za prácu rovnakej hodnoty;
- odstrániť obmedzenia prístupu k bezpečným interrupčným službám, ako je požiadavka na povinné poradenstvo, zbytočné čakacie doby z medicínskeho hľadiska a autorizácia treťou stranou v súlade s odporúčaniami Svetovej zdravotníckej organizácie;
- prijať účinné a ciele opatrenia na zníženie chudoby medzi rómskym obyvateľstvom;
- posilniť úsilie o odstránenie a sankcionovanie segregácie rómskych žien v nemocničných pôrodniciach, ako aj verbálneho a fyzického napádania zo strany zdravotníckeho personálu, a zabezpečiť rómskym ženám prístup k primeraným službám zdravotnej starostlivosti;
- zabezpečiť, aby rómske ženy neboli predmetom nedobrovoľných sterilizácií, a uľahčiť obetiam prístup k spravodlivosti, a to aj zvýšením informovanosti, odstránením finančných prekážok, predĺžením času na podanie sťažností a uľahčením ich prístupu k zdravotným záznamom a zverejneniu predbežných súdnych dôkazov na podporu svojich tvrdení;
- zabezpečiť, aby transrodové ženy mohli naďalej získavať právne uznanie svojho pohlavia a meniť svoje mená na matrikách bez toho, aby podstúpili nedobrovoľnú sterilizáciu, a zaviazali sa neprijať právne predpisy o povinnej sterilizácii.

1.3.3 Komisia OSN pre postavenie žien

Komisia OSN pre postavenie žien (CSW) predstavuje hlavný globálny medzivládny orgán, ktorý riadi pokrok v oblasti rodovej rovnosti a posilnenia postavenia žien. Uvedeným, Komisia OSN pre postavenie žien, sleduje naplnenie cieľa 5. trvalo udržateľného rozvoja, ktorým je dosiahnutie rodovej rovnosti a posilnenie postavenia všetkých žien a dievčat.

Komisia OSN pre postavenie žien každoročne organizuje výročné dvojtýždňové zasadnutie, na ktorom sa zúčastňujú zástupcovia členských štátov OSN, organizácií občianskej spoločnosti a iných subjektov OSN v sídle OSN v New Yorku, aby diskutovali o pokroku a zaviazali sa k ďalším opatreniam. Všetky aspekty práce Komisie OSN pre postavenie žien podporuje OSN Ženy.³⁹

V roku 2023 sa predovšetkým v súvislosti s Komisiou OSN pre postavenie žien konalo ďalšie, v poradí 67. zasadnutie. V rámci tohto zasadnutia bola stanovená prioritná téma „*Inovácie a technologické zmeny a vzdelávanie v digitálnom veku na dosiahnutie rodovej rovnosti a posilnenie*

³⁹OSN Ženy, dostupné na <https://www.unwomen.org/en/about-us/about-un-women>

postavenia všetkých žien a dievčat“, ako aj hodnotiaca téma „*Výzvy a príležitosti pri dosahovaní rodovej rovnosti a posilňovaní postavenia žien a dievčat na vidieku“*.

Predsedenstvo 67. zasadnutia pozostávalo z J.E. MathuJoyini (Južná Afrika), predsedníčka (skupina afrických štátov), J.E. pani AntjeLeendertse (Nemecko), podpredsedníčka (skupina západoeurópskych a iných štátov), MārisBurbergs (Lotyšsko), podpredseda (skupina východoeurópskych štátov), J.E. Maria del CarmenSqueeff (Argentína), podpredsedníčka (skupina štátov Latinskej Ameriky a Karibiku), ChimguundariNavaan-Yunden (Mongolsko), podpredsedníčka (skupina ázijských a tichomorských štátov).

Z 67. zasadnutia je vypracovaná správa, ktorá je verejne dostupná.⁴⁰ Správa sumarizuje odporúčania vo vzťahu k uprednostňovaniu digitálnej rovnosti a odstráneniu rodovej digitálnej priepasti; využitiu financovania na inkluzívnu digitálnu transformáciu a inovácie k dosiahnutiu rodovej rovnosti a posilneniu postavenia všetkých žien a dievčat; podpore rodovo citlivého digitálneho a vedeckého a technologického vzdelávania v digitálnej dobe; podpore plnej, rovnej a zmyslupnej účasti a vedenia k plnej zamestnanosti žien v oblasti technológií a inovácií; prijatiu dizajnu, vývoja a nasadenia technológií zohľadňujúcich rod; posilneniu spravodlivosti, transparentnosti a zodpovednosti v digitálnom veku; posilnenie vedy o údajoch s cieľom dosiahnuť rodovú rovnosť a posilnenie postavenia všetkých žien a dievčat; prevencii a odstraňovaní všetkých foriem násilia vrátane rodovo podmieneného násilia, ku ktorému dochádza prostredníctvom alebo je zosilnené používaním technológií.

Za Slovenskú republiku vystúpila v roku 2023 s príspevkom Oľga Pietruchová, a to na podujatí realizovanom Organizáciou pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe s názvom “Digitálne posilnenie postavenia žien v konfliktných prostrediach: Prečo je to dôležité”.⁴¹

1.3.4 Medzinárodná organizácia práce

Medzinárodná organizácia práce (ILO) predstavuje špecializovanú agentúru OSN, ktorá sa usiluje o presadzovanie sociálnej spravodlivosti a medzinárodne uznávaných ľudských, pracovných a sociálnych práv. Medzinárodná organizácia práce postupne od svojho vzniku prijala viacero dohôrov a odporúčaní.

Medzinárodná organizácia práce sa vzhľadom na vecné zameranie zaoberá vo vzťahu k rodovej rovnosti predovšetkým otázkam rodového mzdového odmeňovania a diskriminácií na pracovisku. Všeobecne medzi kľúčové dohovory Medzinárodnej organizácie práce patria napríklad: Dohovor Medzinárodnej organizácie práce o rovnakom odmeňovaní mužov a žien za prácu rovnakej hodnoty č. 100 z roku 1951; Dohovor Medzinárodnej organizácie práce o diskriminácii, pokiaľ ide o zamestnanie a povolanie č. 111 z roku 1958; Dohovor Medzinárodnej organizácie práce o rovnakých príležitostiach a rovnakom zaobchádzaní s mužmi pracovníkmi a ženami pracovníčkami: pracovníkmi so zodpovednosťou za rodinu č. 156 z roku 1981; Dohovor Medzinárodnej organizácie práce č. 183 z roku 2000 o revidovaní Dohovoru Medzinárodnej organizácie práce o ochrane materstva (revidovaného) z roku 1952; Dohovor Medzinárodnej organizácie práce o dôstojnej práci pre domácich pracovníkov č. 189 z roku 2011 a Dohovor Medzinárodnej organizácie práce o násilí a obťažovaní č. 190 z roku 2019.

⁴⁰Správa z 67. zasadnutia, dostupné na <https://documents.un.org/doc/undoc/ltd/n23/081/71/pdf/n2308171.pdf?token=56do8wv6o1JU5tziR&fe=true>

⁴¹ OSCE, dostupné na <https://www.osce.org/secretariat/538056>

Zároveň sa zaoberá aj publikačnou činnosťou. V roku 2023 vydala napr. krátku správu o ceste k dôstojnej práci pre pracovníkov a pracovníčky v domácnosti a mnohé ďalšie obsahovo rôznorodé pracovné dokumenty, ktoré sú verejné dostupné.⁴²

1.3.5 Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj predstavuje medzinárodnú organizáciu, ktorá poskytuje členským štátom priestor na odborné diskusie o hospodárskych politikách, ktoré sa týkajú hlavne udržateľného hospodárskeho rastu, zamestnanosti a životného prostredia. Cieľom organizácie je podpora a rozvoj spolupráce vo všetkých oblastiach hospodárstva, predovšetkým v oblasti životného prostredia, zamestnanosti, sociálnej politiky, energetickej spolupráce. Základnou činnosťou OECD je vypracovanie odborných štúdií a štatistík. Pracovné orgány OECD tvoria Výbory OECD, napr. Výbor pre hospodársku politiku, Výbor pre ekonomické prehľady, Výbor pre verejnú správu a ďalšie a ich pracovné skupiny.

OECD v roku 2023, taktiež vydala viaceré online publikácie, napr. zamestnanosť a riadenie vo verejnom sektore, politickú príručku merania sociálneho vplyvu na sociálne a solidárne hospodárstvo, starnutie obyvateľstva, politiky zamestnanosti, priority rodovej rovnosti, brzdy v oblasti rodovej rovnosti a iné.⁴³

Zároveň, OECD vydáva každý rok analytický index SIGI –sociálne inštitúcie a rodový index, ktorý skúma a porovnáva stav diskriminácie v približne 179 krajinách.⁴⁴ Slovenská republika má svoje zastúpenie prostredníctvom Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, odboru rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí v SIGI Focal point. V roku 2023 však kontaktný bod pre SIGI nezasadal.

OECD pravidelne zasiela štátom dotazníky, ktoré sa týkajú sumarizácie stavu v rôznych oblastiach. Jedným z takýchto dotazníkov bol v roku 2023 dotazník zameraný na identifikáciu medzier v normatívnom rámci a praktickej implementácii v súvislosti s ochranou ľudských práv starších ľudí. Dotazník sa zameriava na široké spektrum oblastí týkajúcich sa starších osôb ako ich rovnosť a nediskrimináciu; násilie, zanedbávanie a zneužívanie; ekonomická bezpečnosť, dlhodobá starostlivosť a paliatívna starostlivosť, či právo na zdravie; ich autonómiu a nezávislosť; ochranu a sociálnu bezpečnosť; vzdelávanie; právo na prácu a prístup na trh práce; ich prístup k spravodlivosti, príspevok k trvalo udržateľnému rozvoju, dostupnosti dopravy a bývania, ale aj účasti na verejnom živote. MPSVR SR vo vymedzených oblastiach identifikovalo problematické aspekty, ktoré sa týkali, tak právnej úpravy, ako aj problematickej praktickej implementácie.

Ďalší dotazník, ktorý OECD zaslala jednotlivým štátom sa týkal stavu politik na podporu rodovej rovnosti. Predmetný dotazník, OECD žiadala vypracovať v súvislosti s následnou prípravou „*International Migration Outlook*“ na rok 2024.⁴⁵ Dotazník k podnikaniu migrantov, ale predovšetkým migrantiek. Zároveň, v roku 2023, OECD poslala dotazník k validovaniu údajov za Slovenskú republiku k SIGI.

1.3.6 Rada Európy

⁴²Pracovné dokumenty, dostupné na <https://www.ilo.org/global/publications/working-papers/lang--en/nextRow--0/index.htm>

⁴³OECD publikácie, dostupné na <https://www.oecd-ilibrary.org/>

⁴⁴SIGI, dostupné na <https://www.oecd.org/stories/gender/social-norms-and-gender-discrimination/sigi/dashboard>

⁴⁵International Migration Outlook za rok 2023, dostupné na <https://www.oecd.org/migration/international-migration-outlook-1999124x.htm>

Rada Európy (Council of Europe, RE) je medzinárodná organizácia, ktorej cieľom je presadzovať ľudské práva, demokraciu a právny štát v Európe.⁴⁶ Rada Európy sa v súčasnosti skladá z 46 členských krajín. Svojou činnosťou podporuje dodržiavanie ľudských práv, a to prostredníctvom prijímania medzinárodných dohovorov, ale taktiež značnou vzdelávacou činnosťou, tak širokej, ako aj odbornej verejnosti.

Vo vzťahu k vzdelávaniu má Rada Európy tzv. Európsky program vzdelávania v oblasti ľudských práv pre právnikov a právničky (HELP), ktorý má podporovať členské štáty Rady Európy pri vykonávaní práv vyplývajúcich (nielen) z Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Z hľadiska rodovej rovnosti a násillia ide napríklad o kurzy k rodovej rovnosti a uplatňovaniu rodového hľadiska; nediskriminácií; násilliu na ženách a domácemu násilliu.⁴⁷

Slovenská republika má svoje zastúpenie aj v Komisii pre rodovú rovnosť (GEC) Rady Európy, a to prostredníctvom zástupkyne z odboru rodovej rovnosti a rovnosti príležitosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Výbor pre rodovú rovnosť je medzivládny riadiaci výbor so štvorročným mandátom, ktorý sa stretáva dvakrát do roka. V apríli 2023 odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí prostredníctvom zástupcu participoval na konferencii na tému Zapojenia mužov a chlapcov ako agentov zmeny a v máji následne na Plenárnom zasadnutí Komisie pre rodovú rovnosť, kde sa pracovalo na Stratégii rodovej rovnosti na roky 2024 – 2029.⁴⁸

1.3.7 Svetové ekonomické fórum

Svetové ekonomické fórum (WEF) predstavuje neziskovú organizáciu so sídlom v Ženeve, ktoré každoročne organizuje zasadnutie, v rámci ktorého sa stretávajú podnikatelia a podnikateľky, politici a političky, novinári a novinárky a iné relevantné osoby, aby mohli diskutovať o rôznych problémoch. Svetové ekonomické fórum má status pozorovateľa pri Ekonomickej a sociálnej rade OSN.⁴⁹

V rámci svojej činnosti svetové ekonomické fórum vydáva odborné správy zamerané na rôzne otázky vo vzťahu ku konkurencieschopnosti, globálnym rizikám a strategickému plánovaniu.

V decembri 2023 fórum vydalo správu „*Diversity, Equity and Inclusion Lighthouses 2024*“. Predmetná správa poskytuje prehľad najnovších trendov a osvedčených postupov pri podpore rozmanitosti, rovnosti a inklúzie. Správa zdôrazňuje význam digitalizácie a európskeho priemyslu z hodnotového a hospodárskeho hľadiska.⁵⁰

Svetové ekonomické fórum, súčasne vydáva Globálny index rodových rozdielov, ktorý porovnáva súčasný stav rodovej rovnosti v štyroch vymedzených kategóriách.

2. FINANČNÝ MECHANIZMUS V OBLASTI RODOVEJ ROVNOSTI

Financovanie aktivít, či už odborných alebo osvetových, v oblasti rodovej rovnosti a v s ňou bezprostredne súvisiacich aspektoch, sa v roku 2023 v podmienkach Slovenskej republiky, realizovalo

⁴⁶Rada Európy, dostupné na <https://www.coe.int/web/portal/home>

⁴⁷Kurzy Rady Európy, dostupné na <https://help.elearning.ext.coe.int/>

⁴⁸Gender Equality Commission, dostupné na <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gec1>

⁴⁹Svetové ekonomické fórum, dostupné na <https://www.weforum.org/>

⁵⁰Diversity, Equity and Inclusion Lighthouses 2024, dostupné na <https://www.weforum.org/publications/diversity-equity-and-inclusion-lighthouses-2024/>

primárne prostredníctvom dotačných schém, ktoré sú vo vecnej pôsobnosti rôznych ústredných orgánov štátnej správy, alebo prostredníctvom grantov EHP.

Negatívny jav, takto nastaveného finančného mechanizmu je jeho problematická (a značne nepredvídateľná) udržateľnosť, s ktorou následne súvisí nemožnosť realizovať niektoré potrebné aktivity na systematickej báze.

Dotácie na podporu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí

Esenciálny dotačný titul v oblasti podpory rodovej rovnosti predstavuje dotácia Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky na podporu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí podľa ust. § 9a zákona č. 544/2010 Z. z. o dotáciách v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Predmetnú dotáciu možno poskytnúť na aktivity alebo činnosti zamerané na podporu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí a podporu uplatňovania zásady rovnakého zaobchádzania; odstraňovanie rozdielov v odmeňovaní žien a mužov; podporu zosúladzovania rodinného a pracovného života; podporu prorodinných opatrení na pracovisku; podporu výkonu rodičovských práv a povinností obidvomi rodičmi; predchádzanie chudoby jednotlivcov a rodín; predchádzanie a podporu riešenia domáceho násillia a iného ohrozenia správaním iných fyzických osôb.

Oprávneným žiadateľským subjektom pri tomto dotačnom titule je nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby alebo občianske združenie registrované podľa osobitného predpisu, ak majú v predmete činnosti aktivity alebo činnosti zamerané na podporu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí. Súčasne, pri vymedzených aktivitách alebo činnostiach je oprávneným subjektom registrovaná cirkev alebo náboženská spoločnosť so sídlom na území Slovenskej republiky alebo právnická osoba, ktorá odvodzuje svoju právnu subjektivitu od tejto registrovanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti.

Dotáciu na podporu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí bolo možné v roku 2023 poskytnúť žiadateľovi najviac v sume 20 000 Eur.

V roku 2023 Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky prijalo spolu 21 žiadostí o poskytnutie dotácie, a z toho 15 bolo schválených a 6 neschválených. V tomto dotačnom titule sa spolu poskytlo 127 225 Eur.

V roku 2023 boli na základe vyššie uvedeného podporení nasledovní prijímatelia: Arcidiecézna charita Košice, Centrum konkrétnej pomoci Femina, n.o., Centrum Slniečko, n.o., ETP Slovensko - Centrum pre udržateľný rozvoj, Fórum života, Informačný a vzdelávací inštitút, TENENET, Maják nádeje, Občianske združenie - DOBROTA SV. ALŽBETY, Zariadenie núdzového bývania pre ženy Jozefinum, Občianske združenie Odysseus, Poradňa ALEXIS, n.o., PROGRESFEM, SVETLEJŠIA BUDÚCNOSŤ o.z., Únia materských centier, Ženy pomáhajú ženám.⁵¹

Dotácie na podporu ľudských práv

Ďalší dotačný titul predstavuje dotácia Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky na podporu ľudských práv podľa zákona č. 302/2016 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva

⁵¹Dotácie na podporu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí, dostupné na <https://www.employment.gov.sk/sk/ministerstvo/poskytovanie-dotacii/archiv/archiv.html>

spravodlivosti Slovenskej republiky a o zmene a doplnení zákona č. 545/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky a o zmene a doplnení zákona č. 617/2007 Z. z. o oficiálnej rozvojovej pomoci a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 287/2012 Z. z., ktorá sa poskytuje na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv a slobôd a na predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie alebo poskytovanie odbornej pomoci obetiam trestných činov.

V roku 2023 Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky prijalo spolu 70 žiadostí o poskytnutie dotácie, a z toho 45 bolo podporených a 25 nepodporených. V tomto dotačnom titule sa spolu poskytlo 769 500 Eur.

V rámci predmetnej dotácie boli schválené viaceré projekty, ktoré boli zamerané na elimináciu diskriminácie a násilia, či posilnenie postavenia žien, napr. projekt s názvom poskytovanie pomoci a poradenstva obetiam násilia - starším občanom a zlepšenie ich postavenia; posilnenie žien-predchádzanie násiliu a zmierňovanie jeho dopadov; HERstory 2023 (výstava príbehov ženských hrdiniek); inovatívne vzdelávacie nástroje v boji proti predsudkom a diskriminácií a iné.⁵²

Dotácie na podporu kultúry osôb so zdravotným postihnutím alebo inak znevýhodnených skupín obyvateľstva

Potenciálne tretí dotačný titul predstavuje dotácia Ministerstva kultúry Slovenskej republiky na podporu kultúry osôb so zdravotným postihnutím alebo inak znevýhodnených osôb podľa *zákona č. 299/2020 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky.*

Program kultúry znevýhodnených skupín slúži na podporu projektov zameraných na podporu kultúrnych aktivít osôb so zdravotným postihnutím a inak znevýhodnených skupín obyvateľstva, a to aj na podporu kultúrnych aktivít uvedených osôb a skupín zahŕňajúcich podporu rovnosti príležitostí, integrácie do spoločnosti, prevencie a eliminácie všetkých foriem násilia, diskriminácie, rasizmu, xenofóbie a extrémizmu; podporu výchovy k tolerancii, posilneniu sociálnej a rodinnej súdržnosti a rozvoja medzikultúrneho dialógu, či vydávania periodickej tlače, ktorá podporuje rovnosť príležitostí v oblasti kultúrnej aktivity a prináša informácie o živote a kultúre osôb so zdravotným postihnutím alebo inak znevýhodnených skupín obyvateľstva.

V dotačnom programe MK SR Kultúra znevýhodnených skupín v roku 2023 bolo podporených 15 projektov sumou 145 000 Eur.

Granty EHP

Významný finančný mechanizmus aj v roku 2023 predstavovali granty EHP, ktoré predstavujú príspevok Islandu, Lichtenštajnska a Nórska k zelenej, konkurencieschopnej a inkluzívnej Európe. Predmetné granty mali 2 ciele, a to znižovanie ekonomických a spoločenských rozdielov v Európe a posilňovanie vzájomných vzťahov medzi krajinami. Granty EHP boli financované spoločne Islandom, Lichtenštajnskom a Nórskom, pričom prioritami boli inovácie, výskum, vzdelávanie a konkurencieschopnosť; sociálna inklúzia, zamestnanosť mladých a odstraňovanie chudoby; životné prostredie, energia, zmena klímy a nízko uhlíkové hospodárstvo; kultúra, občianska spoločnosť, dobré spravovanie a základné práva; spravodlivosť a vnútorné záležitosti.

⁵² Dotácie na podporu ľudských práv, dostupné na <https://www.justice.gov.sk/sluzby/dotacie/dotacie-na-podporu-ludskych-prav/>

Granty boli reflektované heslom „Spoločným úsilím k zelenej, konkurencieschopnej a inkluzívnej Európe“, z ktorých boli financované viaceré programy, či konkrétne projekty štátnych a mimovládnych inštitúcií.⁵³

Program „Domáce a rodovo podmienené násilie“

V roku 2023 v rámci Nórskeho finančného mechanizmu, ktorý je spolufinancovaný štátnym rozpočtom Slovenskej republiky sa súčasne implementoval program Domáce a rodovo podmienené násilie. Predmetný program bol spravovaný Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky v partnerstve s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Cieľom programu bolo predchádzanie domácejmu a rodovo podmienenému násiliu a ochrana a pomoc obetiam.

Dňa 03.05.2023 Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky vyhlásilo výzvu na pridelenie dodatočných finančných prostriedkov na realizáciu existujúcich projektov v tomto programe. Cieľom výzvy bolo umožniť prijímateľským subjektom realizovať dodatočné aktivity, vrátane rozšírenia existujúcich aktivít, ktoré prispievajú k cieľu ich projektu.⁵⁴ Celkovo bolo predložených 7 žiadostí na poskytnutie dodatočných finančných prostriedkov v celkovej výške 880 355 Eur. Projekty boli nakoniec podporené vo výške 603 520 Eur, nasledovne:

- Projekt „Rôzne cesty k rovnosti“ od MyMamy, o.z. vo výške 36 420 Eur;
- Projekt „Podpora rodovej rovnosti“ od Inštitútu ľudských práv vo výške 82 812 Eur;
- Projekt „Ženy v komunite“ od Únia materských centier vo výške 42 450 Eur;
- Projekt „Spolu s nami – Rozšírenie poradenských a podporných služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti“ od Alej Poradenské centrum vo výške 99 940 Eur;
- Projekt „Zastaviť cyklus násilia“ od Aliancie žien Slovenska vo výške 77 724 Eur;
- Projekt „Budúcnosť bez násilia. Zlepšenie a inovácia poskytovaných služieb pre osoby ohrozené násilím v kontexte závislosti“ od BUDÚCNOSŤ, n.o. vo výške 91 053 Eur;
- Projekt „Kália-Poradenské centrum pre ženy zažívajúce násilie a ich deti“ od TENENET o.z. vo výške 173 121 Eur.

Program „Miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov“

V roku 2023 v rámci Nórskeho finančného mechanizmu bol súčasne realizovaný aj program miestny rozvoj, odstraňovanie chudoby a inklúzia Rómov (a Rómkov). Zámerom programu bolo prispieť k posilneniu miestneho rozvoja a k odstraňovaniu chudoby, so silným zameraním sa na zraniteľné skupiny s vysokým rizikom vylúčenia, akými sú Rómovia a Rómky.

V rámci programu boli podporené viaceré projekty, ktoré boli zamerané na podporu sociálnej inklúzie a sociálneho začlenenia rôznych zraniteľných skupín (etnické skupiny, ale aj deti); zlepšenia existujúcich životných podmienok, spoločenského prostredia a kvality života marginalizovanej rómskej komunity; scitlivovanie tém v rómskych komunitách; na zvyšovanie informovanosti a vybudovanie technických kapacít zamestnávateľských subjektov pri navrhovaní, implementácii a vyhodnocovaní dočasných vyrovnávacích opatrení; ale aj poskytovanie služieb v oblasti osobnostného rozvoja a zvyšovaní zamestnanosti žien z marginalizovaných rómskych komunít.

⁵³ Granty EHP a Nórska, dostupné na <https://www.eeagrants.sk/>

⁵⁴ Projekty podporené programom domáce a rodovo podmienené násilie, dostupné na <https://www.eeagrants.sk/programy/domace-a-rodovo-podmienene-nasilie/projekty/?csrc=16784606900252099972>

Finančné prostriedky z tohto programu získali predovšetkým rôzne mestá a obce, ako napríklad obec Rožkovany (projekt Byť pasívni nie je cesta), obec Prakovce (projekt Jednota v rozmanitosti), mesto Lučenec (projekt Spájame sa pre viac príležitostí), mesto Žilina (projekt Každý iný, všetci rovní – sociálna inklúzia rómskej komunity v meste Žilina), ale aj rôzne inštitúcie ako Karpatská nadácia (projekt UPre ženy: Program rozvoja a zvyšovanie zamestnateľnosti žien z marginalizovaných rómskych komunít), Agentúra práce BBSK, n.o. (Projekt – Dočasné vyrovnávacie opatrenia na zvýšenie zamestnanosti a vzdelávania Rómov (a Rómstva)) a Centrum komunitného organizovania (Projekt – Posilňovanie minorít k rozvoju, využívajúc komunitné organizovanie a advokačné metódy na posilnenie postavenia znevýhodnených komunít na strednom Slovensku).

Na projekte k dočasným vyrovnávacím opatreniam na zvýšenie zamestnanosti a vzdelávanie Rómov a Rómov participuje aj Slovenské národné stredisko pre ľudské práva.

V júni 2023 Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky aj pri tomto programe vyhlásilo výzvu na pridelenie dodatočných finančných prostriedkov na realizáciu už existujúcich projektov.

Dotačná schéma pre odbornú a špecializovanú odbornú pomoc obetiam

V roku 2023 Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky eviduje desať prijímateľských subjektov dotácie na poskytovanie špecializovanej odbornej pomoci obetiam domáceho násillia, t. j. subjektom s označením „intervenčné centrum“, ktorým boli poskytnuté finančné prostriedky v celkovej výške 1 481 785 EUR, nasledovne:

- LUNA, n. o. finančné prostriedky vo výške 102 903 Eur;
- MyMamy, o. z. finančné prostriedky vo výške 200 640 Eur;
- Poradenské centrum Nádej finančné prostriedky vo výške 240 610 Eur;
- Centrum sociálnych služieb KA finančné prostriedky vo výške 190 356 Eur;
- Kanisová & Kanis Advokátska kancelária s.r.o. finančné prostriedky vo výške 158 746 Eur;
- POMOC RODINE finančné prostriedky vo výške 79 742 Eur;
- OZ HANA finančné prostriedky vo výške 67 368 Eur;
- Fenestra finančné prostriedky vo výške 89 890 Eur;
- ŽENA V TIESNI finančné prostriedky vo výške 152 530 Eur;
- Centrum Slniečko, n. o. finančné prostriedky vo výške 199 000 Eur.

Súčasne, Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky eviduje v roku 2023 sedem prijímateľských subjektov dotácie na poskytovanie odbornej pomoci obetiam trestných činov. Prijímateľské inštitúcie z predmetného dotačného mechanizmu získali finančné prostriedky spolu vo výške 285 709,-EUR, a to:

- Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar finančné prostriedky vo výške 49 992 Eur;
- Centrum podpory VIDIA n. o. finančné prostriedky vo výške 39 039 Eur;
- Iniciatíva Inakosť finančné prostriedky vo výške 29 342 Eur;
- Aliancia žien-Cesta späť finančné prostriedky vo výške 46 850 Eur;
- BUDÚCNOSŤ, n. o. finančné prostriedky vo výške 39 800 Eur;
- Liga za ľudské práva finančné prostriedky vo výške 38 227 Eur;
- Ženy pomáhajú ženám finančné prostriedky vo výške 42 459 Eur.

Program Slovensko

Podporou z európskeho rozpočtu získala Slovenská republika prostriedky na ďalší rozvoj. Finančná pomoc sa využíva predovšetkým na zvyšovanie hospodárskeho rastu a zníženie sociálnych, ekonomických a environmentálnych nerovností medzi štátmi a regiónmi, čím sa sleduje tzv. politika súdržnosti, ktorá je jedným z hlavných investičných nástrojov Európskej únie. Ciele politiky súdržnosti sa dosahujú prostredníctvom programov. Uvedené ciele predstavujú: konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa; zelenšia, nízkouhlíková Európa; prepojenejšia Európa; sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa; Európa bližšie k občanom; fond pre spravodlivú transformáciu. Zodpovednosť za realizáciu každého programu nesie riadiaci orgán, ktorý monitoruje, či sa plnia ciele programu, dodržiavajú pravidlá programu a či sa finančné prostriedky Európskej únie využívajú efektívne. V Slovenskej republike je riadiacim orgánom Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky.

Európsky cieľ politiky č. 4 – Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa obsahuje viaceré priority a špecifické ciele smerujúce k podpore a inkluzívnosti trhu práce a eliminácie diskriminácie, či iných znevýhodňujúcich praktík. Uvedené predstavuje napr. špecifický cieľ ESO4.1. Zlepšenie prístupu k zamestnaniu a aktivačným opatreniam pre všetkých uchádzačov o zamestnanie, predovšetkým mladých ľudí, a to najmä vykonávaním záruky pre mladých ľudí, pre dlhodobo nezamestnaných a znevýhodnené skupiny na trhu práce a neaktívne osoby, ako aj prostredníctvom podpory samostatnej zárobkovej činnosti a sociálneho hospodárstva; ESO4.3-Podpora rodovo vyváženej účasti na trhu práce, rovnakých pracovných podmienok a lepšej rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom vrátane prístupu k cenovo dostupnej starostlivosti o deti a odkázané osoby; ESO4.8-Podpora aktívneho začlenenia s cieľom podporovať rovnosť príležitostí, nediskrimináciu a aktívnu účasť a zlepšenie zamestnatelnosti, najmä v prípade znevýhodnených skupín.⁵⁵

3. ROVNOSŤ A NEDISKRIMINÁCIA

3.1 Dáta

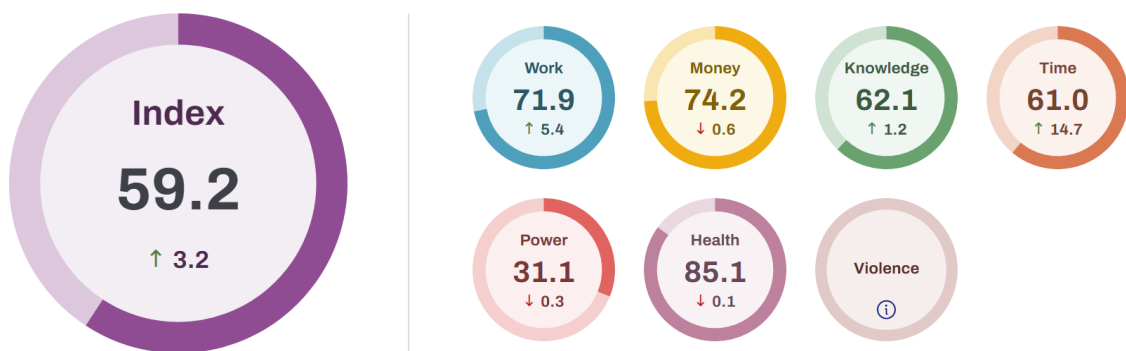
⁵⁵ Program Slovensko, dostupné na <https://eurofondy.gov.sk/program-slovensko/>

Index rodovej rovnosti

Index rodovej rovnosti uverejňuje každoročne Európsky inštitút pre rodovú rovnosť.⁵⁶ V rámci indexu sa jednotlivým členským štátom Európskej únie a Európskej únii ako celku priraduje každý rok skóre s cieľom zhodnotiť, koľko im chýba k dosiahnutiu rodovej rovnosti. Index používa stupnicu od 1 do 100, pričom 1 znamená úplnú nerovnosť a 100 naopak úplnú rovnosť medzi ženami a mužmi.

Priradené skóre toho-ktorého štátu, či Európskej únie vychádza z rozdielov medzi ženami a mužmi, a to v šiestich esenciálnych oblastiach a príslušných podoblastiach, ktoré zjednodušene predstavujú práca (work), peniaze (money), vedomosti (knowledge), čas (time), moc (power) a zdravie (health).

Slovenská republika sa v roku 2023 so skóre 59.2b zo 100 umiestnila v indexe rodovej rovnosti na 23. mieste v rámci všetkých 27 členských štátov Európskej únie. Slovenská republika, tak v porovnaní s rokom 2022 stúpila o jedno miesto.

Ak napriek tomu, že sa pozícia Slovenskej republiky v predmetnom indexe v roku 2023 o niečo zlepšila, Slovensko však stále zaostáva za európskym priemerom o 11.0 bodov. Nižšie skóre ako Slovenská republika dosiahli len Grécko (58.0 b), Česká republika (57.9 b), Maďarsko (57.3 b), Rumunsko (56.1 b).

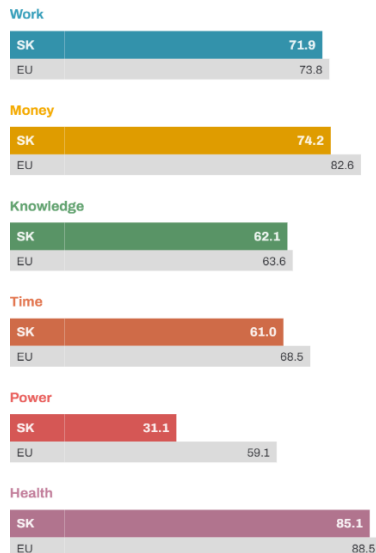

Ako vyplýva z vyššie uvedeného Slovenská republika získala v jednotlivých oblastiach nasledovné skóre:

- *Práca* - 71.9b, pričom v tejto oblasti skóre vzrástlo v komparácii s rokom 2022 o 5.4b;
- *Peniaze* - 74.2b, v tejto oblasti evidujeme pokles o 0.6b;
- *Vedomosti* - 62.1b, táto oblasť narástla o 1.2b;
- *Čas* - 61.0b, práve v tejto oblasti Slovenská republika dosiahla v porovnaní s rokom 2022 najväčší nárast, a to o 14.7b;
- *Moc* - 31.1b, s miernym poklesom o 0.3b v porovnaní s predchádzajúcim rokom;
- *Zdravie* - 85.1b, predmetná oblasť vykazuje najnižší pokles o 0.1b.

Z uvedeného skóre v komparácii so skóre, ktoré dosiahla Európska únia vyplýva, že Slovenská republika dosahuje najväčší rozdiel v oblasti moci a najmenší v oblasti vedomosti.

⁵⁶ Index rodovej rovnosti, dostupné na: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023/country/SK>

Vo všeobecnosti najlepšie výsledky dosiahla Slovenská republika v oblasti vedomostí, kde sa umiestnila na 12. mieste spomedzi všetkých členských štátov. Od roku 2020 je Slovenská republika stále na rovnakom mieste v poradí podľa vedomostí, avšak jej skóre sa v tejto oblasti zvýšilo o 1,2 bodu.

Najlepšie zlepšenie dosiahla Slovenská republika od roku 2020 v oblasti času. Počet bodov v tejto oblasti sa podarilo zvýšiť na 61,0 a posunúť sa tak o tri miesta vyššie, a to na 22. miesto. Uvedený posun úzko súvisí so zlepšením v podoblasti sociálnych činností (+15.8b) a podoblasti činnosti súvisiacej so starostlivosťou (+12.8b).

Najväčší priestor na zlepšenie je v zmysle záverov Európskeho inštitútu pre rodovú rovnosť v oblasti moci, v rámci ktorej sa pokrok od roku 2020 zastavil (-0.3b), pričom najlepší priestor na zlepšenie je v podoblasti ekonomického, ale taktiež sociálneho rozhodovania.

Zhoršená situácia je aj v oblasti peňazí, kde taktiež došlo k bodovému zníženiu, avšak súčasne umiestnenie ostalo nezmenené. Nedostatočný pokrok v tejto oblasti je spôsobený poklesom v podoblasti finančných zdrojov, v rámci ktorej sa Slovenská republika umiestnila na poslednom mieste v Európskej únii.

Globálny index rodových rozdielov

Svetové ekonomické fórum každoročne porovnáva súčasný stav rodovej rovnosti v štyroch dimenziách – ekonomická účasť a príležitosti, vzdelanie, zdravie a prežitie, politické zastúpenie.

Cieľom správy, v rámci ktorej je prezentovaný globálny index rodových rozdielov je ponúknuť konzistentnú výročnú správu hodnotenia pokroku v čase. Pomocou metodiky zavedenej už v roku 2006 sa index a analýza zameriavajú na benchmarking rovnosti medzi ženami a mužmi v jednotlivých (za rok 2023 - 146) krajinách. Úroveň pokroku smerom k rodovej parite (paritné skóre) pre každý ukazovateľ sa vypočítava ako pomer hodnoty každého ukazovateľa pre ženy na hodnotu pre mužov. Skóre 1 znamená úplnú paritu.

Celkové skóre Slovenskej republiky je 0.720, čím sa v rebríčku umiestnila na 63. mieste. V rámci jednotlivých subindexov sa Slovenská republika umiestnila pri kategórii ekonomická participácia a príležitosti na 50. mieste so skóre 0.718; pri dosiahnutom vzdelaní na zdieľanom 1. mieste so skóre 1.; pri kategórii zdravie a prežitie, taktiež na zdieľanom 1. mieste so skóre 0.980; a pri poslednej kategórii politického zastúpenia na 80. mieste so skóre 0.183.

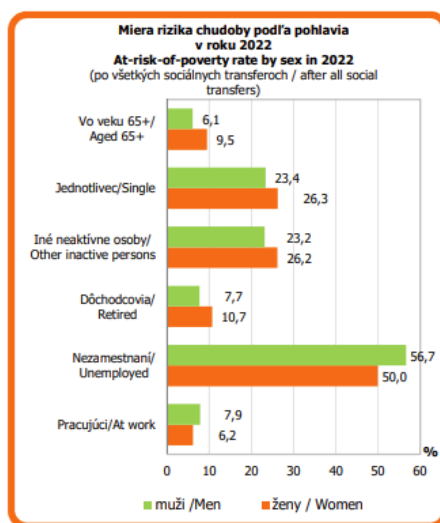
Ženy a muži v Slovenskej republike

Štatistický úrad Slovenskej republiky na základe úlohy č. 42 vyplývajúcej z Akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027 realizuje dlhodobé zisťovanie, spracovávanie a poskytovanie štatistických informácií v členení podľa pohlavia, ktoré je následne každoročne vyhodnotené a prezentované v publikácií –Ženy a muži v Slovenskej republike.

Štatistický úrad Slovenskej republiky, preto aj v decembri 2023, vydal publikáciu Ženy a muži v Slovenskej republike, ktorá ponúka komplexný prehľad štatistických informácií o postavení žien a mužov v spoločnosti počas posledných päť rokov. Predmetná publikácia poskytuje dáta rozčlenené podľa pohlavia v oblastiach demografia, trh práce, sociálne štatistiky a zdravie, vzdelávanie, výskum a vývoj, kriminalita, násilie a súdnictvo, verejný život a rozhodovanie.⁵⁷

Z hľadiska predmetných dát je dôležité poukázať na priemernú mesačnú výšku dôchodkov, ktorá sa síce každoročne zvyšuje, ale z hľadiska diferencovania podľa pohlavia, je priemerná výška starobného, ale aj predčasne starobného alebo invalidného dôchodku žien výrazne nižšia v porovnaní s mužmi.

Z dát vyplýva, že kým v roku 2023 bola priemerná mesačná výška starobného dôchodku žien na úrovni 586,1 Eur u mužov bol starobný dôchodok vo výške 713,3 Eur. Uvedený rozdiel je primárne reflektovaním a negatívnym dôsledkom dlhodobej nerovnosti v odmeňovaní, ktorá je na ťarchu žien. Ženy s nízkymi, či nerovnými mzdami alebo platmi na rovnakých pozíciách môžu mať v starobe nízke dôchodky, ktoré ich vystavujú vyššiemu riziku chudoby. Uvedené následne primerane reflektujú aj dáta zaoberajúce sa indikátorom chudoby u žien a mužov.

Zdroj: ŠU SR „Ženy a muži v SR v roku 2023“

Dáta súčasne potvrdzujú verejne často prezentovanú skutočnosť, že v podmienkach Slovenskej republiky sú viac vzdelané ženy, ktoré inklinujú (pravdepodobne aj pod vplyvom pretrvávajúcich

⁵⁷Ženy a muži v SR v roku 2023, dostupné na https://slovak.statistics.sk/wps/portal!/ut/p/z0/TYu7DoIwAEW_hrG0hdLHCCExsBFjAl1MW6pWolAg6t-Lm8vNOSe5UMIaSq82d1WrG73qd28kPVes4FmGU4RYkqOiPOXV4SgwIgiWUD09hC8zhCjEEWeURJhwEcU7-7uPs8yhdKMfrXvFdajXtQNLB2YnjpA-SuU8bZAG0f_VDegv-mTSSiIRQoZTEgvG0BJywBrcY8MYLQQL7AqZPNF4gH3e4!/

rodových stereotypov) viac k štúdiu spoločenských vied, náuk a služieb a k zdravotníctvu, zatiaľ čo muži okrem spoločenských vied, náuk a služieb inklinujú výrazne viac k technickým vedám a náukám.

Súhrn indikátorov rovnosti žien a mužov

Indikátor	Ženy		Muži		Rozdiel	
	SK	EU27	SK	EU27	SK	EU27
Trh práce						
Miera zamestnanosti (v %, 20-64 rokov, 2023)	73,6	70,2	80,3	80,4	6,7	10,2
Miera zamestnanosti (v %, 15-64 rokov, 2023)	68,4	65,7	75,5	75,1	7,1	9,4
Miera zamestnanosti mladých (v %, 15-24 rokov, 2023)	17,8	33,0	25,4	37,3	7,6	4,3
Miera zamestnanosti starších (v %, 55-64 rokov, 2023)	63,4	58,1	70,1	70,1	6,7	12,0
Miera nezamestnanosti (v %, všetky vekové skupiny, 2023)	5,9	6,4	5,8	5,8	-0,1	-0,6
Miera nezamestnanosti mladých (v %, 15-24 rokov, 2023)	16,0	5,4	22,1	14,9	6,1	9,5
Prijem a vzdelanie						
Mzdový rozdiel medzi ženami a mužmi (v % hodinovej hrubej mzdy, 2022)					17,7	12,7
Podiel populácie vo veku 30-34 rokov s vysokoškolským vzdelaním (v %, ISCED 5-8, 2022)	51,6	49,4	30,9	38,5	-20,7	-10,9
Skorý odchod zo vzdelávania - populácia vo veku 18-24 rokov s nižším ako stredoškolským vzdelaním (v %, ISCED 0-2, 2022)	6,0	7,7	6,8	11,3	0,8	3,6
Mladí ľudia vo veku 15-24 rokov mimo zamestnania i vzdelávania - NEET (v %, 2022)	9,1	9,7	10,1	9,5	1,0	-0,2
Chudoba						
Miera rizika príjmovej chudoby (v %, 2022)	13,9	17,3	13,5	15,6	-0,4	-1,7
Miera rizika príjmovej chudoby starších (v %, 65 a viac rokov, 2022)	10,6	18,8	6,1	14,2	-4,5	-4,6
Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia jednorodičovských rodín (v %, najmenej 1 dieťa, 2022)*					46,5	43,5
Podiel ľudí žijúcich v domácnostiach s veľmi nízkou intenzitou práce (v %, populácia 0-64, 2022)	3,8	8,6	3,9	7,9	0,1	-0,7
Miera pretrvávajúcej príjmovej chudoby (v %, 2022)	8,7	11,1	7,7	10,0	-1,0	-1,1
Miera závažnej materiálnej a sociálnej deprivácie (v %, 2022)	10,8	13,4	10,1	12,0	-0,7	-1,4
Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia (v %, 2022)	17,0	22,7	16,0	20,4	-1,0	-2,3
Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia starších (v %, 55+ rokov, 2022)	14,6	23,0	12,2	18,2	-2,4	-4,8
Demografia						
Stredná dĺžka života pri narodení (v rokoch, 2023)	80,5	83,3	73,6	77,9	-6,9	-5,4
Stredná dĺžka života pri narodení v zdraví (v rokoch, SR 2021, Eurostat)	57,5	64,2	56,2	63,1	-1,3	-1,1
Rozhodovanie						
Politická participácia na európskej úrovni (v %, Európsky parlament, 2023)	28,6	40,0	71,4	60,0	42,8	20,0
Politická participácia na národnej úrovni (v %, národné parlament, 2023, NR)	22,0	33,0	78,0	67,0	56,0	34,0
Politická participácia v národných vláдах (v %, 2023, vláda SR/EIGE)	14,6	35,2	85,4	64,8	70,8	29,6
Politická participácia na regionálnej úrovni - vo vedení regionálnych zastupiteľstiev (v %, 2023 ÚP VS)	12,5	-	87,5	-	75,0	-
Politická participácia na regionálnej úrovni - zastúpenie v krajských/regionálnych zastupiteľstvách (v %, 2023, EIGE)	13,6	35,1	86,4	64,9	72,8	29,8
Politická participácia na úrovni mest a obcí - primátori/ky a starostovia/ky (v %, 2023, EIGE)	27,1	34,5	72,9	65,5	45,8	31,0
Politická participácia - vedenie politických strán s najmenej 5 % miest v národných parlamentoch (v %, 2023, EIGE)	0	26,2	100	73,8	100,0	47,6
Miera participácie na riadení v najväčších firmách kótovaných na burze (vedúci pracovníci/pracovníčky v %, 2023, EIGE)	25	33	75	67	50,0	34,0
Skladba Najvyššieho súdu, členenie podľa pohlavia (v %, 2023, EIGE)	53,3	56,5	46,7	43,5	-6,6	-13,0
INDEX RODOVEJ ROVNOSTI (v %, 2023, EIGE)					59,2	70,2

Zdroj: Štatistický úrad SR, Eurostat

Sociálne inštitúcie a rodový index

Index sociálnych inštitúcií a rodovej rovnosti (SIGI) od Rozvojového centra organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) meria diskrimináciu žien v 179 krajinách. Cieľom SIGI je podporovať tvorbu politik poskytovaním potrebných a predovšetkým kvalitných údajov tvorcom a tvorkyniam politik, rozhodovacím orgánom, odborníkom a odborníčkam a výskumníkom a výskumníčkam, medzinárodným organizáciám, ako aj širokej verejnosti. SIGI predstavuje jeden z oficiálnych zdrojov údajov na monitorovanie cieľa 5.1.1. udržateľného rozvoja, ktorý sleduje, či sú alebo nie sú zavedené právne rámce na podporu, presadzovanie a monitorovanie rodovej rovnosti a posilnenia postavenia žien.

Index reflektuje dáta v oblastiach ako príjmová nerovnosť, miera chudoby, rozdiel v chudobe, diskriminácia v rodine, násilie páchané na ženách, ženy v politike, sociálne inštitúcie a rodová rovnosť a preplnenosť bývania.⁵⁸

Väčšina dát v súčasnosti nereflektuje údaje za rok 2023. Výnimku predstavujú dáta k sociálnym inštitúciám a rodovej rovnosti kde Slovenská republika dosahuje index 14.2. a dáta k diskriminácií v rodine vo vzťahu k postojom k pracujúcim matkám kde Slovenská republika dosahuje index 24.9.

Diskriminácia a rodová rovnosť v pracovnoprávných vzťahoch

Určité dáta reflektujúce praktické (ne)dodržiavanie nediskriminácie a rodovej rovnosti na pracovisku vyplývajú aj z informatívnej správy Národného inšpektorátu práce.⁵⁹ Národnému inšpektorátu práce vyplýva povinnosť informovať o stave v oblasti rovnakého zaobchádzania so zamestnancami a zamestnankyňami, ako aj o dodržiavaní zásady rovnosti v odmeňovaní a celkovo o stave rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí v pracovnoprávných vzťahoch za daný kalendárny rok z Akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021 – 2027.

Z informatívnej správy o diskriminácií vyplýva, že za rok 2023 bol zistený počet nedostatkov v oblasti diskriminácie spolu 45 porušení. V porovnaní s predchádzajúcim rokom 2022, kedy bolo zistených 36 porušení ustanovenia ust. § 13 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce, ide o nárast v počte zistených porušení.

	Zákonník práce § 13						Spolu
	ods. 1	ods. 3	ods. 4	ods. 5	ods. 6	ods. 7	
Počet porušení	2	11	8	14	1	9	45

Ako vyplýva z vyššie uvedenej tabuľky najviac porušení sa týkalo ust. § 13 ods. 5 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce, ktorý upravuje zákaz zamestnávateľských subjektov uložiť zamestnanectvu povinnosť zachovávať mlčanlivosť o pracovných podmienkach vrátane mzdových podmienok a podmienok zamestnávania.

Z geografického hľadiska bolo najviac porušení, a to 14 zistených inšpektorátom práce Prešov.

IP Bratislava	7
IP Trnava	0
IP Trenčín	4
IP Nitra	8
IP Žilina	2
IP Banská Bystrica	7
IP Prešov	14
IP Košice	3
Spolu	45

Podľa právnej formy kontrolovaného subjektu bolo najviac až - 22 porušení ustanovenia § 13 zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce zistených v spoločnostiach s ručením obmedzeným.

⁵⁸ SIGI, dostupné na <https://data.oecd.org/slovak-republic.htm>

⁵⁹ Informatívna správa o diskriminácií a rodovej rovnosti v pracovnoprávných vzťahoch za rok 2023, dostupné na <https://www.ip.gov.sk/wp-content/uploads/2024/03/Informativna-sprava-o-diskriminacii-a-rodovej-rovnosti-v-pracovnopravnych-vztahoch-za-rok-2023.pdf>

Právna forma	Zákoník práce § 13						Spolu
	ods. 1	ods. 3	ods. 4	ods. 5	ods. 6	ods. 7	
Spoločnosť s ručením obmedzeným	1	2	4	11	0	4	22
Akčiová spoločnosť	0	3	0	1	0	0	4
Podnikateľ – FO – zapísaný v OR	0	1	0	1	0	0	2
Príspevková organizácia	0	1	1	0	1	2	5
Rozpočtová organizácia	1	0	3	0	0	1	5
Zahraničná osoba	0	1	0	0	0	0	1
Družstvo	0	0	0	1	0	0	1
Obec, mesto	0	2	0	0	0	2	4
Sociálne a zdravotné poisťovne	0	1	0	0	0	0	1
Spolu	2	11	8	14	1	9	45

Spory týkajúce sa práva na rovnaké zaobchádzanie

V roku 2023 bolo v Slovenskej republike právoplatne skončených 28 sporov, ktoré sa všeobecne týkali práva na rovnaké zaobchádzanie a ochranu pred diskrimináciou, a to v súvislosti so zákonom č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon).

Z 28 sporov týkajúcich sa všeobecne práva na rovnakého zaobchádzania bolo súdmi Slovenskej republiky 22 žalobným návrhom vyhovené, a to 18 celkom a 4 len v časti. V dvoch prípadoch došlo k ukončeniu sporového konania uzavretím a schválením zmluvy zo strany súdu. Dĺžka súdnych konaní, v ktorých bolo v roku 2023 žalobným návrhom vyhovené úplne alebo v časti, bola v trvaní od 91 dní do 5271 dní. Z hľadiska príslušností súdov najviac konaní (14) bolo vedených na mestskom súde Bratislava IV. Z dát súčasne vyplýva, že väčšina diskriminovaných osôb nevyužila vôbec možnosť právneho zastúpenia, a teda ani Slovenským národným strediskom pre ľudské práva.⁶⁰

Štatistický úrad Európskej únie

Štatistický úrad Európskej únie sumarizuje v štatistickej téme rovnosť dáta za rodovú rovnosť so zameraním na členenie podľa veku a pohlavia, a to v hlavných oblastiach, ktorými sú vzdelávanie, trh práce, príjem a sociálne zabezpečenie, zdravie, digitálna ekonomika a spoločnosť.⁶¹

Z dát Štatistického úradu Európskej únie za 3. štvrtrok 2023 napríklad vyplýva, že v Európskej únii bol podiel osôb pracujúcich na čiastočný úväzok medzi ženami vo veku 15-64 rokov vyšší (28 %) ako podiel mužov (8 %). Najväčší rozdiel medzi podielmi žien a mužov, ktoré a ktorí pracovali na čiastočný úväzok bol zaznamenaný napr. v oblasti služieb (35 % ženy a 16 % muži), administratívy (29 % ženy a 9 % muži) a i.⁶²

Z dielne Štatistického úradu Európskej únie sú za rok 2023 veľmi zaujímavé aj dáta vo vzťahu ku nadmernej kvalifikácii. Z týchto dát vyplýva, že v roku 2023 bola miera nadmernej kvalifikácie na úrovni 22 % v Európskej únii, pričom 21 % sa týkalo mužov a 23 % žien. V 18 z 27 krajín Európskej únie mali

⁶⁰ Dáta analytického centra Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky

⁶¹ Equality and non-discrimination, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/web/equality-non-discrimination/database>

⁶² Women more likely to have worked part-time in Q3 2023, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240307-2>

ženy vyššiu mieru nadmernej kvalifikácie⁶³ ako muži, pričom Slovenská republika predstavuje jednu z krajín, v ktorej boli zaznamenané najväčšie rozdiely (+8 bodov).⁶⁴

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva v roku 2023 v rámci zabezpečovania právnej pomoci obetiam diskriminácie a prejavov intolerancie a naplňania ľudskoprávneho mandátu vybavilo 177 podnetov (41,35 % z celkového počtu podnetov), v rámci ktorých osoby namietali porušenie zákazu diskriminácie.

V kontexte zakázaných motívov menej priaznivého zaobchádzania sa 14 podnetov týkalo chráneného dôvodu „pohlavia“ a 1 podnet chráneného dôvodu „rod“.

3.2 Publikačná činnosť

V podmienkach Slovenskej republiky je možné identifikovať relevantné publikácie v oblasti rodovej rovnosti, ktorých cieľom je nielen zvýšiť informovanosť o vybraných otázkach súvisiacich s rôznymi aspektmi rodovej rovnosti, ale taktiež identifikovať problematické aspekty a predovšetkým navrhnúť potenciálne riešenia na odstránenie negatívnych javov.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva v roku 2023 publikovalo vo vzťahu k rôznym aspektom rovnosti a nediskriminácie nasledovné odborné výstupy:

Správa o dodržiavaní ľudských práv za rok 2022

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva každoročne uverejňuje správu o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania. V roku 2023 bola publikovaná správa sumarizujúca stav za rok 2022.⁶⁵ Predmetná správa poskytuje objektívny a aktuálny obraz o stave dodržiavania ľudských práv a základných slobôd a súčasne uvádza konkrétne a adresné odporúčania, ktoré sledujú zlepšenie stavu ochrany a podpory ľudských práv a základných slobôd na území Slovenskej republiky. Zo systematického hľadiska je správa rozdelená do štyroch esenciálnych kapitol, ktoré sú obsahovo zamerané na vyhodnotenie odporúčaní za rok 2022, segregáciu v oblasti výchovy a vzdelávania - kontinuálny problém a hodnotenie navrhovaných riešení, práva LGBTI+ ľudí na Slovensku a posledná kapitola je zameraná na základné práva a slobody osôb, ktoré utiekli pred medzinárodným ozbrojeným konfliktom na Ukrajine.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva v správe zosumarizovalo k vymedzeným oblastiam pre rôzne zodpovedné subjekty odporúčania, napríklad prijatie novely antidiskriminačného zákona, ktorou sa o. i. zavedie legálna definícia segregácie ako jednej z foriem diskriminácie, návrh novely školského zákona, ktorou Národná rada SR zavedie povinnosť zabezpečiť integrované vzdelávanie žiakov a žiačok so zdravotným znevýhodnením v tzv. bežných triedach, prijať národný akčný plán pre LGBTI+ ľudí, predložiť návrh zákona, ktorý bude predstavovať osobitný právny rámec práv a povinností párov rovnakého pohlavia a zabezpečiť primerané a dôstojné uznanie a ochranu ich životného zväzku v súlade so záväzkami vyplývajúcimi Slovenskej republike vo vzťahu k právu na rešpektovanie

⁶³ Nadmerná kvalifikácia predstavuje situáciu, keď sú osoby s ukončeným terciárnym vzdelávaním zamestnané v povolaniach, ktoré nevyžadujú, tak vysokú úroveň vzdelania.

⁶⁴ EU's employment rate exceeds 75 % in 2023, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240425-1>

⁶⁵ Správa o dodržiavaní ľudských práv za rok 2022, dostupné na <https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Sprava-o-LP-za-rok-2022-na-web.pdf>

súkromného života podľa čl. 8 Dohovoru ochrane ľudských práv a základných slobôd, zabezpečiť bezpečné demokratické prostredie pre obhajcov a obhajkyne ľudských práv a organizácie občianskej spoločnosti, vrátane systematickej a udržateľnej inštitucionálnej a finančnej podpory a iné.

Zobrazovanie nenávistných ideológií v médiách – Mediálny monitoring za rok 2022⁶⁶

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva každoročne realizuje aj mediálny monitoring. V roku 2023 vydal publikáciu k mediálnemu monitoringu za rok 2022, ktorý bol zameraný na zobrazovanie nenávistných ideológií v médiách. Cieľom monitoringu médií bolo identifikovať, ktoré médiá najčastejšie informovali o problematike nenávistných ideológií; v akom kontexte sa v médiách hovorilo o problematike nenávistných ideológií a či ho médiá v dostatočnej miere vysvetľovali; ako sa zmenilo informovanie o formách a prejavoch nenávistných ideológií po začatí ruskej vojenskej invázie na Ukrajinu.

Monitoringom bola zaznamenaná nízka miera kontextualizácie problematiky nenávistných ideológií. Dôležitým poznatkom z monitoringu je aj zistenie nízkej miery citovania odborníkov a odborníčok pri problematike nenávistných ideológií. Z hľadiska zvyšovania povedomia verejnosti Slovenské národné stredisko pre ľudské práva považovalo za dôležité, nielen vysvetľovanie definičných znakov nenávistných ideológií, ale aj konkretizovanie toho, proti ktorým konkrétnym princípom demokratického zriadenia sú v protiklade.

Nenávistný jazyk na politických facebookových profiloch. Správa z monitoringu nenávistných prejavov⁶⁷

Ďalšia správa z monitoringu, ktorá bola publikovaná v roku 2023 sa týkala nenávistného jazyka na politických facebookových profiloch. Cieľom monitoringu bolo monitorovať a následne analyzovať výskyt nenávistných statusov a komentárov na facebookových profiloch slovenských politikov, političiek a politických strán. V správe boli identifikované štyri skupiny naratívov, a to negatívna stereotypizácia alebo paušalizácia menšín; zobrazovanie menšinovej identity ako negatívnej charakteristiky, prípadne ako nadávky; rámcovanie menšín ako bezpečnostnej hrozby; dehumanizácia a explicitné výzvy na násilie alebo jeho ospravedlňovanie.

Zosúladovanie pracovného a osobného života ako ľudskoprávny problém⁶⁸

Predmetný výstup pozostáva zo samostatných analytických štúdií, ktoré vychádzajú z čiastkových výskumov navrhnutých tak, aby zistenia následne vytvárali vzájomne dopĺňajúci sa obraz o celkovej situácii v oblasti zosúladovania súkromného, pracovného a rodinného života. Publikácia sa komplexne zameriava nielen na problematiku zamestnaneckých benefitov alebo flexibilných foriem práce, ale aj na širší okruh otázok súvisiacich s prácou, sociálnym systémom, životnou úrovňou a samozrejme aj rodovou rovnosťou.

Sexuálne obťažovanie v zdravotníctve⁶⁹

Výskum sexuálneho obťažovania v pracovnoprávných vzťahoch v organizáciách v pôsobnosti Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky sledoval nielen výskyt rôznych foriem sexuálneho

⁶⁶ Zobrazovanie nenávistných ideológií v médiách, dostupné na <https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/monitoring-ideologii.pdf>

⁶⁷ Nenávistný jazyk na politických facebookových profiloch, dostupné na https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Nenavistny-jazyk-na-politickych-fb-profiloch-2023_web.pdf

⁶⁸ Zosúladovanie pracovného a osobného života ako ľudskoprávny problém, dostupné na <https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Zosuladovanie-pracovneho-a-osobneho-zivota.pdf>

⁶⁹ Sexuálne obťažovanie v zdravotníctve, dostupné na https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Sexualne-obtazovanie-v-zdravotnictve_web.pdf

obťažovania, ale aj informovanosť zdravotníckeho personálu o dostupných právnych prostriedkoch ochrany v prípadoch obťažovania a senzitivitu voči obťažujúcemu konaniu. Výskum sa uskutočnil v spolupráci s 40 organizáciami vďaka podpore Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky pri oslovovaní pracovníkov. Zistili sme, že viac ako 50 % zamestnancov a zamestnankýň zažilo v období posledných desiatich rokov aspoň jednu zo situácií rodovo motivovaného obťažovania alebo neželanej sexuálnej pozornosti a viac ako 6 % personálu zažilo nejakú formu sexuálneho nátlaku. Obťažujúce správanie prichádza najčastejšie od kolegov a kolegyň v nadriadenej alebo rovnocennej pracovnej pozícii. Obťažovanie zo strany pacientov alebo klientov je taktiež prítomné, ale nie je prevažujúcim problémom. Ďalším dôležitým zistením je to, že obťažujúce správanie najčastejšie prebieha v prítomnosti iných osôb, a to aj v prípade neželanej sexuálnej pozornosti, čo naznačuje normalizáciu tohto správania v pracovnom prostredí. Alarmujúcim zistením je, že až 93 % ľudí, ktorí mali nejakú skúsenosť s obťažujúcim správaním sa so svojou situáciou na nikoho neobrátili.

V publikácií sú spracované aj odporúčania pre zamestnávateľské subjekty vo vzťahu k preventívnym opatreniam.

Právna analýza inštitútu rovného odmeňovania⁷⁰

Predmetná právna analýza venuje pozornosť právnej úprave rovného odmeňovania, antidiskriminačným normám zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce a ďalších právnych predpisov, normatívnym garanciam ochrany práva na rovné odmeňovanie, inštitucionálnej kontrole rovnosti v odmeňovaní a bariéram v uplatňovaní inštitútu rovného odmeňovania. Publikácia je súčasne zameraná na analýzu smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/970 z 10. mája 2023, ktorou sa posilňuje uplatňovanie zásady rovnakej odmeny pre mužov a ženy za rovnakú prácu alebo prácu rovnakej hodnoty prostredníctvom transparentnosti odmeňovania a mechanizmov presadzovania.

„Ja samu seba vnímam ako obyčajného človeka.“ Obhajcovia a obhajkyne ľudských práv na Slovensku⁷¹

Táto publikácia prezentuje výsledky výskumu, ktorého cieľom bolo získať konkrétne poznatky a skúsenosti ľudí, ktorí sa profesijne alebo vo svojom voľnom čase venujú obhajobe ľudských práv na Slovensku. Výskum sa realizoval prostredníctvom rozhovorov s dvadsiatimi šiestimi individuálnymi obhajcami a obhajkyňami ľudských práv, ktoré prebiehali od februára 2022 do novembra 2023.

Revízia dotazníka o podpore demokratických hodnôt medzi stredoškolskou mládežou. Validizácia vybraných položiek⁷²

Cieľom predmetnej výskumnej správy bolo na základe doplňujúceho zisťovania prostredníctvom fokusových skupín, ktoré sa realizovali v roku 2023, poskytnúť detailnejší pohľad na porozumenie kritických položiek dotazníka Postoje.

Správa o právnom štáte 2023 - Slovensko

Správa tvorí súčasť podania Európskej siete národných inštitúcií na podporu a ochranu ľudských práv do Európskeho mechanizmu právneho štátu. Publikácia predstavuje preklad kapitoly o Slovensku, ktorá je súčasťou Správy o právnom štáte 2023, ktorú vydala Európska komisia v anglickom jazyku v

⁷⁰ Právna analýza inštitútu rovného odmeňovania, dostupné na <https://www.snsip.sk/wp-content/uploads/Pravna-analyza-institutu-rovneho-odmenovania.pdf>

⁷¹ „Ja samu seba vnímam ako obyčajného človeka.“ Obhajcovia a obhajkyne ľudských práv na Slovensku <https://www.snsip.sk/wp-content/uploads/Obhajcovia-a-obhajkyne-ludskych-prav-na-Slovensku.pdf>

⁷² Revízia, dostupné na <https://www.snsip.sk/wp-content/uploads/Revizia-dotaznika-o-podpore-demokratickych-hodnot-medzi-stredoskolskou-mladezou.pdf>

júli 2023. Správa obsahuje aj sumarizáciu prípadov Európskeho súdu pre ľudské práva proti Slovenskej republike.

V roku 2023 vo vzťahu k diskriminácii nadobudol právoplatnosť rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 7. februára 2023 vo veci M. B. a i. v. Slovensko, sťažnosť č. 63962/19. V rozsudku Európsky súd pre ľudské práva zastal názor, že došlo k porušeniu čl. 14 (zákaz diskriminácie) v spojení s čl. 3 (zákaz mučenia) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v jeho procesnom aspekte.⁷³

Obmedzenie gejov a bisexuálnych mužov pri darovaní krvi v Slovenskej republike⁷⁴

Predmetom predkladanej publikácie bola problematika obmedzenia darovania krvi mužmi, ktorí mali v období posledných 12 mesiacov sexuálny styk s mužom. Cieľom predkladanej analýzy bolo poskytnúť komplexné zhodnotenie súčasného stavu v kontexte vnútroštátnej a európskej legislatívy a medzinárodných záväzkov v oblasti ľudských práv. Zo záveru predmetnej publikácie jednoznačne vyplýva, že ročné obmedzenie darovania krvi Slovenské národné stredisko pre ľudské práva právne vyhodnocuje ako porušenie práva na súkromný život gejov a bisexuálnych mužov podľa čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a neoprávnený zásah do práva na ochranu súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky č.460/1992 Zb.. Znenie spornej otázky č. 24 dotazníka darcu krvi vytvára všetky predpoklady na konštatovanie porušenia čl. 12 ods. 2 v spojení s čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 14 v spojení s čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

Inštitút pre výskum práce a rodiny

Inštitút pre výskum práce a rodiny v roku 2023 okrem bulletinov publikoval nasledovné odborné výstupy:

Výskum starostlivosti o deti z hľadiska dopadov na rodovú rovnosť⁷⁵

Politiky starostlivosti o deti, ako aj o ďalšie odkázané osoby môžu viesť k riešeniu nerovností, ktoré sa vzťahujú k neplatenj práci, ako aj k rodovému mzdovému rozdielu. Predmetná štúdia predkladá výsledky čiastkových výskumov na konkrétne témy, a to kvalitatívny výskum prostredníctvom hĺbkových rozhovorov zameraných na využívanie materských a rodičovských dovolení, bariéry v ich využívaní a zistenie opatrení, ktoré by pomohli riešiť situáciu; kvalitatívny výskum o socializácii malých detí v predškolských zariadeniach s cieľom získať podpornú argumentáciu pre opatrenia v oblasti zosúladenia rodinného a pracovného života; kvalitatívny výskum zapájania otcov do rodičovskej výchovy a deľby neplatenj práce; nereprezentatívny online prieskum v oblastiach zabezpečenia starostlivosti o deti, využívania materských/rodičovských dovolení, flexibilných foriem práce a postojov k starostlivosti o deti.

⁷³ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 07. februára 2023 vo veci M. B. a i. v. Slovensko, sťažnosť č. 63962/19, dostupné na [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22%2263962/19%22%22\],%22itemid%22:\[%22001-223108%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22%2263962/19%22%22],%22itemid%22:[%22001-223108%22]})

⁷⁴ Obmedzenie gejov a bisexuálnych mužov pri darovaní krvi v Slovenskej republike, dostupné na <https://www.snspl.sk/wp-content/uploads/Obmedzenie-gejov-a-bisexualnych-muzov-pri-darovanii-krvi-v-SR.pdf>

⁷⁵ Výskum starostlivosti o deti z hľadiska dopadov na rodovú rovnosť, dostupné na https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/12/Vyskum_starostlivosti_o_deti_z_hladiska_dopadov_na_rod_rownost_PERD_2023.pdf

Publikácia v záverečnej časti ponúka k jednotlivým témam aj odporúčania pre kreovanie konkrétnych opatrení s dosahom na širokú verejnosť a prispievanie k tvorbe spravodlivejších prorodinných a prorodových opatrení.

Z uvedených odporúčaní vyplýva napríklad, že príspevok pri narodení dieťaťa by mal byť rovnako vysoký nezávisle od počtu detí, potreba zrušiť zásluhovosť prídavkov na deti, sústrediť rodinné politiky viac na priame finančné transfery a na podporu nízkopříjmových skupín, nadviazať partnerstvá (na úrovni rezortu či samospráv) medzi zamestnávateľskými subjektmi a predškolskými zariadeniami a vytvárať sieť zainteresovaných strán (stakeholderov), zlepšovať geografickú dostupnosť predškolských zariadení v ekonomicky slabších regiónoch a pre rodiny s nízkymi príjmami, definovať program starostlivosti a vzdelávania ako obsahový a procesuálny rámec starostlivosti o dieťa v zariadeniach na zosúladovanie pracovného a rodinného života, podpora vzťahu D (dieťa) - R (rodič) - Z (zariadenie) ako súčasť sociálnej služby, podpora jednorodičovských rodín, či už v podobe flexibilných opatrení v práci, alebo príspevkov a podpory zo strany štátu, zriadenie podnikových škôlok, či detských kútikov alebo poskytovanie finančných benefitov zameraných na podporu starostlivosti o deti a starších, zvyšovanie povedomia o vplyve rodových stereotypov na uplatnenie žien na trhu práce a rozdelenie povinností v domácnostiach, zvýšiť a podporiť participáciu mužov na starostlivosti prostredníctvom kampaní a iniciatív zameraných na spravodlivejšiu deľbu neplatených prác medzi mužmi a ženami a kampaní zameraných na odstraňovanie rodových stereotypov, podporiť väčšie využívanie flexibilných foriem práce a iné.

Výskum uplatňovania antidiskriminačného zákona z hľadiska postihovania a prevencie sexuálneho obťažovania a jeho výskytu na pracovisku a vo verejnom priestore. Záverečná správa z výskumu.⁷⁶

Predmetom uvedeného výskumu bolo nahliadnutie na sexuálne obťažovanie ako na špecifickú formu diskriminácie alebo neférového zaobchádzania, ktoré predstavuje nielen porušenie zákonnej zásady rovnakého zaobchádzania, ale aj prekážku začleňovania osôb na trh práce. Primárnym cieľom realizovaného výskumu bolo vytvorenie poznatkovej a vedomostnej bázy, ktorá ďalej poslúži pri prevencii a postihovaní sexuálneho obťažovania v medziach špecifických prostredí, ale aj verejných politík. Publikácia sumarizujúca predmetný výskum prezentuje aj odporúčania pre jednotlivé organizácie, súkromný a verejný sektor, či verejné politiky.

Uvedené odporúčania predstavujú napríklad: prostredníctvom osvetovej kampane pomôcť ku zvýšeniu spoločenského povedomia o zákaze sexuálneho obťažovania v oblasti pracovno-právnych vzťahov, prístupu k tovarom a službám a vo vzdelávaní v medziach antidiskriminačného zákona; vypracovanie komparatívnej analýzy postihovania a prevencie sexuálneho obťažovania vo verejných podnikoch, verejných priestranstvách, hromadnej doprave v krajinách Európskej únie; vypracovanie štandardov a metodologických rámcov služieb pre osoby so skúsenosťou so sexuálnym obťažovaním vrátane analýzy možností ich včlenenia do súčasného systému sociálnych a pomáhajúcich služieb; vytvorenie národného etického kódexu pre slovenské vysoké školy; vypracovanie metodického usmernenia (vrátane vzorového návrhu etického kódexu) pre zamestnávateľské subjekty v súkromnom sektore s cieľom efektívne zabezpečiť prevenciu a riešenie sexuálneho obťažovania na pracovisku pre rôzne veľkosti podnikov; zahrnutie porušenia antidiskriminačného zákona medzi závažné porušenia pracovnej disciplíny definované v medziach pracovného poriadku jednotlivých organizácií verejného i súkromného sektora; kompetenčné posilnenie inšpektorátov práce pri vyšetrovaní prípadov sexuálneho obťažovania; posilnenie vzdelávacej a poradenskej agendy Slovenského národného

⁷⁶ Výskum uplatňovania antidiskriminačného zákona, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/vyskum-uplatnovania-antidiskriminacneho-zakona-z-hladiska-postihovania-a-prevencie-sexualneho-obtazovania-a-jeho-vyskytu-na-pracovisku-a-vo-verejnom-priestore-zaverecna-sprava-z-vyskumu-veronika-v/>

strediska pre ľudské práva; príprava informačného letáku pre príslušníkov a príslušníčky Policajného zboru SR, kam sa môžu osoby so skúsenosťou so sexuálnym obťažovaním obrátiť; analýza možnosti špecializácie súdov; zvýšenie expertízy psychologického súdneho znelectva prostredníctvom vzdelávania.

*Aplikácia štandardov kvality do praxe poskytovateľov sociálnych služieb zameraná na vybrané ukazovatele vychádzajúce z WHO QualityRightsToolkit. Metodické východiská a príklady dobrej praxe.*⁷⁷

Výskumná správa reaguje na nový legislatívny rámec pre realizáciu reformy dohľadu v sociálnych veciach, pričom sa venuje predovšetkým zmenám v oblasti hodnotenia štandardov kvality sociálnych služieb podľa novej legislatívy, vychádzajúc z ľudsko-právnych princípov premietnutých do článkov Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím a do WHO QualityRights tool kit. V prehľadnej podobe prináša detailné rozpracovanie štandardov a kritérií podľa WHO QualityRight tool kit a ich premietnutie do slovenskej legislatívnej podoby.

*Pracovisko bez sexuálneho obťažovania. Ako na to?*⁷⁸

Predmetná publikácia predstavuje metodiku pre vybrané profesie, ktorými sú psychológia, sociálna práca, manažment a právo. Publikácia sa venuje sexuálnemu obťažovaniu v organizáciách, vrátane obťažovania na pracovisku, pričom obsahovo sumarizuje právnu úpravu sexuálneho obťažovania na Slovensku, skúsenosti so sexuálnym obťažovaním v zamestnaní a vymedzuje odporúčania a postupy pre organizácie.

Vymedzené odporúčania sa týkajú vzdelávania (napr. zavedenie školení), organizačných hodnôt a klímy (napr. etický kódex, sankcie za obťažovanie), nahlasovania, podávania podnetov a ich preverovania (napr. určenie zodpovedných osôb, procedúr nahlasovania, stanovenie lehôt na vybavenie sťažnosti/podnetu), sankcií a náprav situácie (napr. informovanosť o sankciách, ich efektívnosť, primeranosť), monitorovania (napr. súčasť personálnych auditov).

*Stav sociálnej ochrany na Slovensku. Situácia k 1. januáru 2023 a Stav sociálnej ochrany na Slovensku. Situácia k 1. júlu 2023*⁷⁹

Publikácie sa skladajú z kapitol, ktoré sú venované popisu stavu právnej ochrany občanov a občianok pri pokrytí rizík súvisiacich s chorobou, materstvom, invaliditou, starobou, stratou živiteľa, resp. žiteľky, pracovnými úrazmi a chorobou s povolania, rozširovaním rodiny, nezamestnanosťou, zabezpečovaním vo finančnej núdzi, dlhodobou starostlivosťou a sociálnou ochranou samostatne zárobkovo činných osôb.

⁷⁷ Aplikácia štandardov kvality do praxe poskytovateľov sociálnych služieb, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/aplikacia-standarov-kvality-do-praxe-poskytovatelov-socialnych-sluzieb-zamerana-na-vybrane-ukazovatele-vychadzajuce-z-who-quality-rights-toolkit-metodicke-vychodiska-a-priklady-dobrej-praxe-rastisl/>

⁷⁸ Pracovisko bez sexuálneho obťažovania. Ako na to?, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/10/PBSO.pdf>

⁷⁹ Stav sociálnej ochrany na Slovensku, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/stav-socialnej-ochrany-na-slovensku-situacia-k-1-januaru-2023-rastislav-bednarik-2023/> a <https://ivpr.gov.sk/stav-socialnej-ochrany-na-slovensku-situacia-k-1-julu-2023-rastislav-bednarik-2023/>

*Rovnaká odmena za prácu rovnakej hodnoty – islandský model znižovania rozdielov v odmeňovaní žien a mužov ako príklad pre Slovensko*⁸⁰

Spracovaný materiál predstavuje formálny výstup realizovanej bilaterálnej spolupráce Slovenskej republiky s Islandom, ktorá bola zameraná na získanie skúseností a oboznámenie sa s dobrou praxou v oblasti rodovej rovnosti, predovšetkým v znižovaní rozdielov v odmeňovaní mužov a žien prostredníctvom islandskej metodiky certifikácie "Equal Pay".

Špecifikované odporúčania sa týkali legislatívnych, ako aj nelegislatívnych opatrení, napr. zavedenie transparentnosti odmeňovania, povinného hodnotenia rozdielov v odmeňovaní a ich nápravy; zavedenie certifikácie rovného odmeňovania; zakotvenie preneseného dôkazného bremena; vylúčenie spoločností, ktoré porušili zásadu rovného zaobchádzania z možnosti účasti na verejnom obstarávaní a vedenie verejne prístupného zoznamu takýchto subjektov; tvorba a následná praktická implementácia akčných plánov rodovej rovnosti v odmeňovaní na úrovni inštitucionálnej, miestnej, ale aj národnej; budovanie verejnej mienky prostredníctvom osvetovej činnosti inšpektorátov práce; podpory nepovinne certifikácie a iné.

*Flexibilné formy práce a BOZP. Správa z výskumnej úlohy.*⁸¹

Zadáateľom výskumnej úlohy bola sekcia práce Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Výskumná úloha sa zameriavala na analýzu a deskripciu druhov a typov flexibilných foriem práce a zamestnávania a ich dopadov na pracovné podmienky a bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci a zosúladovanie rodinného a pracovného života, pričom sa analýza osobitne zameria najmä na prácu z domu, teleprácu, platformovú prácu, hybridnú prácu a ďalšie formy práce. Publikácia výstupu predmetnej výskumnej úlohy súčasne sumarizuje odporúčania a návrhy pre zamestnávateľské subjekty, ale aj zamestnanectvo napríklad v súvislosti s prácou z domu.

*Odporúčania a mechanizmy potláčajúce neželané praktiky na pracovisku (mobbing, bossing a staffing a ďalšie) – patologické pracovné vzťahy ohrozujúce zdravie a bezpečnosť zamestnancov.*⁸²

Predmetný materiál z výskumnej úlohy analyzuje vybrané neželané praktiky na pracovisku od násillia po kyberšikanu. Cieľom tejto výskumnej úlohy bolo prispieť k zvyšovaniu povedomia o problematike násillia na pracovisku v jeho rôznych podobách a analyzovať hlavne dopady na pracovné podmienky, bezpečnosť pri práci a zdravie zamestnanectva. Výstupný reprezentatívny dokument súčasne ponúka návrh opatrení, odporúčaní, ale aj praktické návody a vzory, ako riešiť násillie na pracovisku.

*Zlepšenie podpory zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím v štátnej a verejnej správe – pilotné monitorovanie v rezorte práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.*⁸³

⁸⁰Rovnaká odmena za prácu rovnakej hodnoty, dostupné na https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/spolocny-sekretariat-vyborov/vybor-rodovu-rovnost/dokumenty-udalosti/odporucania_island-web.pdf

⁸¹ Flexibilné formy práce a BOZP, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/flexibilne-formy-prace-a-bozp-sprava-z-vyskumnej-ulohy-miroslava-kordosova-2023/>

⁸²Odporúčania a mechanizmy potláčajúce neželané praktiky na pracovisku, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/?s=Odpor%C3%BA%C4%8Dania+a+mechanizmy+potl%C3%A1%C4%8Daj%C3%BAce+ne%C5%BEelan%C3%A9+praktiky>

⁸³Zlepšenie podpory zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/?s=Zlep%C5%A1enie+podpory+zamestn%C3%A1vania+os%C3%B4b+so+zdravotn%C3%BDm+postihnut%C3%ADm>

Spracovaná publikácia mala za cieľ zhodnotiť súčasný stav zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím v rezorte práce, sociálnych vecí a rodiny a navrhnúť odporúčania pre ďalšiu podporu zamestnávania týchto osôb vo verejnom sektore. Materiál, okrem štatistických dát za predmetný rezort, súčasne približuje niektoré skúsenosti so zamestnávaním osôb so zdravotným znevýhodnením vo verejnom sektore v iných európskych krajinách, s dôrazom na prístupnosť výberových konaní a prijímanie primeraných úprav na pracovisku. Materiál, však taktiež identifikuje bariéry v zamestnávaní osôb so zdravotným znevýhodnením v rezorte práce.

3.3 Vzdelávacie a osvetové aktivity

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva realizuje bezplatné vzdelávacie aktivity v rámci zákonného mandátu. Cieľové skupiny vzdelávacích aktivít predstavujú dospelé osoby, ako aj deti a mládež.

V roku 2023 Slovenské národné stredisko pre ľudské práva realizovalo výchovno-vzdelávacie aktivity zamerané na šírenie osvetu v oblasti nediskriminácie a ľudských práv. Celkovo realizovalo 243 vzdelávacích aktivít pre 7019 účastníkov a účastníčok, a to pre 59 organizácií (84 aktivít pre 2 443 dospelých jednotlivcov), 36 základných škôl (93 aktivít pre 2 541 žiakov/žiačok) a 30 stredných škôl (66 aktivít pre 2 035 študentov/študentiek). Slovenské národné stredisko pre ľudské práva sa téme rovnosti mužov a žien zaoberalo vo viacerých vzdelávacích moduloch – nediskriminácia, sexuálne obťažovanie, rodová rovnosť, manažment rozmanitosti a rovného zaobchádzania.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva v rámci projektu RODRO v septembri 2023 zorganizovalo dvojdňovú medzinárodnú konferenciu „*Na ceste k rodovej rovnosti v Európe*“. Ambíciou konferencie bolo pomôcť identifikovať spoločné stratégie na dosiahnutie rovnováhy medzi pracovným a osobným životom v rôznych profesionálnych sférach a zároveň zabezpečiť rodovú rovnosť. Cieľmi konferencie bolo taktiež preskúmať možnosti zosúladenia pracovného a osobného života vo výskumných a akademických profesiách a nájsť spôsoby, ako zamedziť diskriminácii začínajúcich vedeckých pracovníčok; identifikovať opatrenia na prevenciu sexuálneho obťažovania na pracovisku, s dôrazom na rôzne sektory a vzdelávacie prostredie, a zároveň riešiť širšiu diskrimináciu na základe rodovej identity; ako aj skúmať rôzne prístupy k zosúladeniu pracovného a osobného života v rôznych krajinách a identifikovať prekážky a riešenia v rámci rodovej rovnosti. Na konferenciu bolo prihlásených 125 účastníkov a účastníčok zo Slovenska aj zahraničia. V programe bolo zaradených 45 odborníkov a odborníčok na danú tému. Konferencia prebiehala hybridnou formou (niektoré príspevky zo zahraničia boli prezentované online). Stredisko v rámci projektu RODRO uskutočnilo na školách celkom 33 vzdelávacích podujatí pre 897 žiakov a žiačok na tému rodovej rovnosti.

Ministerstvá

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky v rámci adaptačného obdobia poskytuje vstupné vzdelávanie vo veci nediskriminácie, ktoré novým štátnym zamestnancom a zamestnankyniam sprostredkuje základné poznatky o problematike diskriminácie v rozsahu vymedzenia právneho základu a definovania esenciálnych pojmov, ako napríklad rovnosť príležitostí, rodová rovnosť, formy diskriminácie, mzda za rovnakú prácu a prácu rovnakej hodnoty a iné.

Inštitút pre výskum práce rodiny prostredníctvom stránky „*Toto je rovnosť*“ realizuje vzdelávanie zamerané na priblíženie života predovšetkým žien v rôznych etapách života a otvára témy nerovnosti,

znevýhodnenia a diskriminácie špecificky pre každé životné obdobie. Kurz primerane uvedenému pozostáva z piatich modulov – Detstvo, školský vek, dospievanie, dospelosť a staroba.

Ministerstvo obrany Slovenskej republiky

Plnenie úlohy realizácie vzdelávania bolo realizované v súlade s Celoštátnou stratégiou rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí v SR na roky 2021-2027 a Akčným plánom rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027, konkrétne vo vzťahu k úlohe č. 35: Podporovať zvyšovanie právneho povedomia zamestnancov relevantných rezortov prostredníctvom seminárov, e-learningových kurzov a iných vzdelávacích aktivít v oblasti rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí v rámci vzdelávania.

V rámci rezortu obrany boli zrealizované nasledujúce vzdelávacie aktivity v predmetnej oblasti:

- Introduction to NATO & Gender Awareness;
- Diskriminácia a šikana na pracovisku z právneho pohľadu;
- Stratégia rodovej rovnosti v otázkach vojny a mieru;
- Uplatňovanie rodovej rovnosti v ozbrojených silách SR;
- Stratégia rodovej rovnosti v ozbrojených silách SR;
- Ženy v ozbrojených silách, rodová rovnosť;
- Vojenská rodina.

Súčasne, na vývesnej tabuli Osobného úradu v priestore Ministerstva obrany Slovenskej republiky je trvale zverejnená publikácia „Rodová rovnosť v organizácii“ od autoriek Olgy Pietruchovej a Adriany Mesochoritsovej. Na intranetovej stránke Osobného úradu Ministerstva obrany SR v časti Vzdelávanie je zverejnená digitálna publikácia Život žien a mužov v Európe – štatistický portrét 2019, s možnosťou otestovať svoje vedomosti v danej oblasti.

Problematiku rodovej rovnosti obsahovali v roku 2023 nasledovné vzdelávacie aktivity zamestnancov Ministerstva obrany Slovenskej republiky:

2023	Vzdelávacia aktivita	Počet účastníctva
30.5.	Introduction to NATO & Gender Awareness	1
5.6.	Diskriminácia a šikana na pracovisku z právneho pohľadu	2
18.5.	Age management	5
14.-15.6.	Komunikácia a riešenie konfliktov	5
22.6.	Tímová spolupráca a zavádzanie zdravých pracovných vzťahov	13
19.9.	Efektívne riadenie tímu	11
15.11.	Efektívna tímová práca	2
6.12.	Efektívne vedenie tímu	10

Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky

Problematika rodovej rovnosti je zahrnutá v Akčnom pláne Vzdelávanie k Stratégii rovnosti, inklúzie a participácie Rómov (*a Rómok*) do roku 2030 v rámci špecifického cieľa 1. Zlepšiť školské výsledky detí a žiakov z marginalizovaných rómskych komunít od obdobia ranej starostlivosti až po uplatnenie na trhu práce.

V rámci aktivity 1.3.3- Implementovať program nižšieho stredného odborného vzdelávania s integračnou súčasťou dokončenia základnej školy a určovaním najvyššieho počtu žiakov nižšieho

stredného odborného vzdelávania s cieľom zabezpečiť nadväznosť absolventov/tiek nižšieho stredného odborného vzdelávania (Slovenský kvalifikačný rámec 2) stredného odborného vzdelávania (Slovenský kvalifikačný rámec 3) vo vyššom ročníku štúdia, s dôrazom na podporu žien s rodičovskými povinnosťami Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky odpočítavalo za rok 2023 merateľný ukazovateľ „Počet aktualizovaných F odborov (overených a rešpektujúcich princíp rovnosti žien a mužov)“, nasledovne:

Všetky odbory v sústave odborov vzdelávania pre stredné školy rešpektujú rodovú rovnosť v prístupe k vzdelávaniu, čo je zdôraznené v aktuálnom znení vyhlášky Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky č. 287/2022 Z. z. o sústave odborov vzdelávania pre stredné školy a o vecnej pôsobnosti k odborom vzdelávania, kde sú uvedené názvy odborov vzdelávania v oboch rodoch, resp. rodovo neutrálne.

Priamo riadená organizácia Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR, Národný inštitút vzdelávania a mládeže, robil v téme rodovej rovnosti nasledujúce úkony:

Národný inštitút vzdelávania a mládeže uvedenú problematiku rieši prierezovo na vzdelávaní formou odborných podujatí. V roku 2023 poskytoval odborné podujatia tematicky zamerané na:

- rodovo citlivú výchovu, rodovú nerovnosť ako príčinu násillia páchaného na ženách, jeho následky na deťoch ako primárnych obetiach,
- prevenciu obchodovania s ľuďmi,
- prevenciu šikanovania kyberšikanovania a iných foriem násillia v školskom prostredí a multikultúrnom prostredí,
- hrozby sociálnej siete Tik-Tok, hoaxy,
- stratégie riešenia negatívnych prejavov v správaní detí a žiakov,
- rizikové správanie detí a žiakov v školskom prostredí,
- tvorbu bezpečného prostredia vyplývajúceho z potrieb dieťaťa,
- psychomotorické hry ako prostriedok uvoľnenia psychického napätia u detí,
- vytváranie bezpečného prostredia pri stresových situáciách.

V roku 2023 do vzdelávania bolo zapojených 501 pedagogických a odborných zamestnancov.

Národný inštitút vzdelávania a mládeže v uvedenej problematike spolupracoval s:

- intervenčným centrom Mymamy,⁸⁴ ktoré poskytuje podporu ženám zažívajúcim násillie v párových vzťahoch a ich deťom formou poradenstva a ubytovania,
- odborom prevencie a kriminality Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, krajské pracovisko Trnava a
- International Organization for Migration (IOM) so zastúpením na Slovensku.

Národný inštitút vzdelávania a mládeže ďalej zabezpečuje formou výberu a vyslania úspešných žiačok z celoštátneho kola predmetovej Olympiády v matematike účasť na EGMO - *The European Girls' Mathematical Olympiad*. Na EGMO boli vyslané v roku 2023 štyri víťazky Matematickej olympiády na Slovensku, ktoré získali jednu zlatú medailu a štyri bronzové. Cieľom EGMO je inšpirovať žiačky k účasti na národných a medzinárodných matematických súťažiach. EGMO slúži ako platforma na posilnenie prítomnosti mladých matematiciek na globálnej scéne s možnosťou nadviazať kontakty a zároveň podporiť kultúrnu výmenu medzi tínedžerstvom na celom svete. Podporuje mladé ženy, aby sa stali vedkyňami, a zvyšuje počet dievčat v tímoch Medzinárodnej matematickej olympiády.

Témy ľudských práv, práv menších, žien, detí a rovnosti sú explicitne zakomponované v podobe výkonových a obsahových štandardov aj do súčasne platnej verzie študijného vzdelávacieho plánu, a

⁸⁴ Intervenčné centrum Mymamy, dostupné na <https://www.mymamy.sk/>

to v rámci predmetov Etická výchova od prvého stupňa základných škôl vzdelávania ďalej a do predmetu Občianska náuka od 2. stupňa základných škôl vzdelávania ďalej. Inovovaná verzia študijného vzdelávacieho plánu založená na kurikulárnej reforme sa téme ľudských práv explicitne venuje vo vzdelávacej oblasti „Človek a spoločnosť“, ktorá pripravuje žiačky a žiakov k tomu, aby sa prejavovali ako slobodné, samostatné a zodpovedné osobnosti, uplatňujúce svoje práva a plnili si svoje povinnosti. Témy ľudských práv, práv menších, žien, detí a rovnosti sa explicitne traktujú v Občianskom komponente a v Eticko-osobnostnom komponente v 2. a 3. cykle. Napr. v 2. cykle sa v Občianskom komponente explicitne venuje priestor detským právam. V 3. cykle na predmete Občianska náuka žiactvo zdôvodňuje existenciu ochrany ľudských práv a slobôd, pozná všetky generácie ľudských práv, aktívne analyzuje a interpretuje dokumenty ako Všeobecná deklarácia ľudských práv, Dohovor o právach dieťaťa. Žiactvo je tiež aktívne vedené k rozpoznaní násilného správania (násilie páchané na verejnosti, fyzické a psychické násilie, domáce násilie, sexuálne násilie, rasistické a extrémistické správanie). Tiež, žiactvo dokumentuje príklady porušovania ľudských, detských a občianskych práv. Avšak téme postavenia žien v spoločnosti sa venuje priestor aj v Dejepisnom komponente, a to konkrétne v 3. cykle formou tematickej sondy zameranej na reflexiu zmeny postavenia žien v spoločnosti v kontexte spoločenských zmien v Európe a v Československu v období medzi dvoma svetovými vojnami. Predmet Etická výchova sa v 3. cykle explicitne venuje témam ľudskej dôstojnosti a rozvíjaniu empatie, ktoré sú pre tému rovnosti kľúčové.

V školskom roku 2022/2023 boli do ponuky inovačného vzdelávania zaradené aj tieto, s danou témou súvisiace, programy a odborné podujatia:

- Tvorba inkluzívnej kultúry školy a školského zariadenia z pohľadu pedagogických a odborných zamestnancov;
- Tvorba inkluzívnej kultúry školy a školského zariadenia z pohľadu pedagogických a odborných zamestnancov – aplikácia aktivít na rozvíjanie inkluzívnej kultúry;
- Klíma triedy/skupiny – dôvera, bezpečie a prijatie všetkých bez rozdielu;
- Inovácia stratégií výchovno-vzdelávacej činnosti vo výchove mimo vyučovania v súlade s rešpektovaním rôznorodosti detí a žiakov;
- Projektovanie edukačnej jednotky s dôrazom na kritické myslenie;
- Prevencia a eliminácia prejavov násilia a šikanovania žiakov v školách a školských zariadeniach;
- Zvládanie záťažových situácií a konfliktov cestou sebaoznania;
- Použitie hier a príbehov v prevencii – Cesta k empatii a citlivosti (odborné podujatie);

Z hľadiska vzdelávania a osvetovej činnosti priamo riadená organizácia Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie (, robil v téme rodovej rovnosti nasledujúce úkony:

- Manuál začínajúceho sociálneho pedagóga v škole (aktualizované vydanie 05/2023);⁸⁵
- Príloha k uvedenému dokumentu s názvom : Skupinová práca a skupinové aktivity;⁸⁶
- Úloha sociálneho pedagóga pri uplatňovaní desegregácie v kontexte inkluzívneho prístupu v škole, (aktualizované vydanie 08/2023);⁸⁷
- Manuál začínajúceho školského psychológa;⁸⁸

⁸⁵Manuál začínajúceho sociálneho pedagóga v škole (aktualizované vydanie 05/2023), dostupné na <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/05/manual-zacinajuceho-socialneho-pedagoga-v-skole-v105.pdf>

⁸⁶ Príloha k uvedenému dokumentu s názvom : Skupinová práca a skupinové aktivity, dostupné na <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/05/skupinova-praca-skupinove-aktivity.pdf>

⁸⁷ Úloha sociálneho pedagóga pri uplatňovaní desegregácie v kontexte inkluzívneho prístupu v škole, dostupné na <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/08/uloha-socialneho-pedagoga-pri-uplatnovani-desegregacie.pdf>

⁸⁸Manuál začínajúceho školského psychológa, dostupné na <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/09/manual-zacinajuceho-skolskeho-psychologa.pdf>

- Sprievodca pre kariérového poradcu v centre poradenstva a prevencie;⁸⁹
- Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi : Portfólio zručností ako nástroj kariérovej výchovy detí v materských školách;⁹⁰
- Praktický manuál pre podporu žiakov ZŠ so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami pri prechode na stredné školy bežného typu (aktualizované vydanie 08/2023);⁹¹
- Dieťa s poruchou sluchu v materskej škole, Príručka pre pedagogických a odborných zamestnancov;⁹²
- Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi : Dieťa choré alebo zdravotne oslabené v edukačnom aj poradenskom procese. Žiak s diabetes mellitus;⁹³
- Podcast Odborne na slovíčko : Marginalizované rómske komunity;⁹⁴
- Vytvorenie výkonových a obsahových štandardov výchovného poradenstva;⁹⁵
- Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi : Edukačno-nácvikový skupinový program Komunikačné zručnosti.⁹⁶

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky

Nakoľko je pre zdravie žien a detí s pozitívnym vplyvom na všetky oblasti rozvoja verejného zdravia celej spoločnosti dojčenie a vzťahová väzba na základe EBM kľúčovým prvkom pre zdravie Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky v súvislosti s poskytovaním zdravotnej starostlivosti matke a dieťaťu v peripôrodnom období evidovalo v poslednom období schválenie nasledovných dokumentov:

- Štandardný postup na výkon prevencie: Starostlivosť o matku a novorodenca podľa zásad Baby-friendly Hospital Initiative (BFHI) – podpory vzťahovej väzby a laktácie;⁹⁷
- Akreditovaný študijný program sústavného vzdelávania v zdravotníckych povolaniach sestra, pôrodná asistentka a lekár: „Príprava profesionálneho laktačného konzultanta.“ Rozhodnutie MZ SR číslo: S02193-2019-OZdV-12;⁹⁸

⁸⁹ Sprievodca pre kariérového poradcu v centre poradenstva a prevencie, dostupné na <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/08/sprievodca-pre-karieroveho-poradcu-v-centre-poradenstva-a-prevencie-v103.pdf>

⁹⁰ Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi : Portfólio zručností ako nástroj kariérovej výchovy detí v materských školách, dostupné na <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/06/portfolio-zrucnosti-ako-nastroj-karierovej-vychovy-v-skolach.pdf>

⁹¹ Praktický manuál pre podporu žiakov ZŠ so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami pri prechode na stredné školy bežného typu (aktualizované vydanie 08/2023), dostupné na <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/08/prakticky-manual-pre-podporu-ziakov-so-svvp-blue-prechode-na-ss-bezneho-typu-aktualizacia-august2023.pdf>

⁹² Dieťa s poruchou sluchu v materskej škole, Príručka pre pedagogických a odborných zamestnancov, dostupné na <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2024/01/prirucka-dieta-s-poruchou-sluchu.pdf>

⁹³ Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi : Dieťa choré alebo zdravotne oslabené v edukačnom aj poradenskom procese. Žiak s diabetes mellitus, dostupné na <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/06/dieta-chore-alebo-zdravotne-oslabene-v-edukacnom-aj-poradenskom-procese.pdf> , <https://vudpap.sk/podcasty/prevencia-formou-harm-reduction/>

⁹⁴ Podcast Odborne na slovíčko : Marginalizované rómske komunity, dostupné na <https://vudpap.sk/podcasty/marginalizovane-romske-komunity/>

⁹⁵ Vytvorenie výkonových a obsahových štandardov výchovného poradenstva, dostupné na <https://www.minedu.sk/standardy-odbornych-cinnosti-v-systeme-poradenstva-a-prevencie/>

⁹⁶ Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi : Edukačno-nácvikový skupinový program Komunikačné zručnosti, dostupné na <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/07/edukacno-nacvikovy-skupinovy-program-komunikacne-zrucnosti.pdf>

⁹⁷ Štandardný postup na výkon prevencie, dostupné na <https://www.standardnepostupy.sk/standardy-bfhi/>

⁹⁸ Akreditovaný študijný program sústavného vzdelávania v zdravotníckych povolaniach, dostupné na <https://www.health.gov.sk/?zoznam-akreditovanych-studijnych-programov-dalsieho-vzdelavania-zdravotnickych-pracovnikov>

- Dokument Program Slovensko, Špecifický cieľ: ESO4.11. Zlepšovanie rovného a včasného prístupu ku kvalitným, udržateľným a cenovo dostupným službám a podporou ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov gynekologicko-pôrodných a neonatologických pracovísk v oblasti dodržiavania zásad BFHI (Baby friendly hospital initiative) vrátane podpory vykonávania klinických auditov).

S odvolaním sa na uvedené dokumenty a potrebu podporiť aplikačnú prax v rámci predpôrodnej zdravotnej starostlivosti na úroveň maximálnej kvality podľa odporúčaní Svetovej zdravotníckej organizácie, predložilo Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky Komisii pri Monitorovacom výbore pre Program Slovensko 2021 – 2027 pre Cieľ 4 (*Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa vykonávajúca Európsky pilier sociálnych práv*) politiky súdržnosti EÚ materiál Národný projekt „Podpora vzdelávania zdravotníckych pracovníkov v podpore dojčenia a vzťahovej väzby a vykonávanie klinických auditov v oblasti Baby friendly hospital initiative (BFHI)“, ktorý dňa 9. novembra 2023 predmetná komisia schválila.

Súčasne, Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky realizuje Projekt pre podporu reprodukčného zdravia žien na základe Dvojročnej dohody BCA medzi Ministerstvom zdravotníctva Slovenskej republiky a Svetovou zdravotníckou organizáciou, cieľom ktorého je vyvinúť základné podklady pre vytvorenie profesionálneho medicínskeho nástroja - dokumentu evidenčnej politiky pre liečbu pacientiek s neplodnosťou štandardnými diagnostickými a terapeutickými postupmi pri liečbe neplodnosti metódou restoratívnej reprodukčnej medicíny a zvýšenie dostupnosti zdravotnej starostlivosti pri liečbe neplodnosti párov.

Rozvoj zdravotnej starostlivosti zameranej na reprodukčné zdravie ženy a bezpečné materstvo sa premieta aj do interných predpisov Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky uverejnených na webovej stránke⁹⁹ v oblasti výkonu prevencie, štandardných diagnostických postupov a štandardných terapeutických postupov v širokom spektre oblastí zdravia žien, napr. peripartálne krvácanie, karcinóm vulvy, ektopická gravidita, spontánny potrat, viacplodová tehotnosť...¹⁰⁰

Okrem podpory a ochrany oblasti reprodukčného zdravia žien sa MZ SR osobitne venuje téme verejného zdravia žien v oblasti prevencie, diagnostiky a terapie onkologických ochorení.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky

V roku 2023 bola na Ministerstve zahraničných vecí a európskych záležitostí zriadená funkcia rezortného psychológa. Jeho úlohou je najmä poskytovanie konzultácií zamestnanectvu a ich rodinným príslušníkom a príslušníčkam v oblasti zosúladenia pracovného a súkromného života, interpersonálnej komunikácie, pomoc pri riešení zložitých pracovných, rodinných a krízových situácií v podmienkach ústredia, aj na zastupiteľských úradoch. Ďalej spolupracuje aj pri vzdelávacích aktivitách a projektoch v súlade s identifikovanými vzdelávacími a rozvojovými koncepčnými potrebami rezortu.

Súčasne, kariérny poriadok Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky zo dňa 20. februára 2023 zaviedol možnosť predĺžiť termín predkladania prihlášok do výberu zamestnancov a zamestnankyň, ak sa naň prihlásia len osoby jedného pohlavia.

Aktívna je aj pozícia poradcu/poradkyne pre etické správanie v štátnej službe. Zmyslom vytvorenia pozície bola snaha rezortu zahraničných vecí o zvýšenie etickej kultúry dôsledným rešpektovaním Etického kódexu štátneho zamestnanca a zamestnankyne. Úlohou etického poradcu je najmä nezávislé a nestranné posudzovanie súladu konania, vystupovania a postupu štátneho zamestnanca a

⁹⁹ Stránka, dostupné na <https://www.standardnepostupy.sk/standardy-gynekologia-a-porodnictvo/> , <https://www.standardnepostupy.sk/>

¹⁰⁰ Štandardy gynekológia a pôrodnictva, reprodukčná medicína a preventívne postupy, dostupné na <https://www.health.gov.sk/Titulka> a/alebo <https://www.standardnepostupy.sk/>

zamestnankyne a postupu služobného úradu s Etickým kódexom štátneho zamestnanca a zamestnankyne, a to na základe podnetu štátneho zamestnanca/kyne alebo služobného úradu. Etický poradca (alebo poradkyňa) pôsobí predovšetkým preventívne so snahou predchádzať kolíziám správania štátneho zamestnanectva s Etickým kódexom.

V roku 2023 sa konali aj každoročné vnútraministerské diskusie venované ženám v diplomacii (napr. 7. júna 2023 (podujatie nadviazalo na predchádzajúce dva ročníky, ktoré sa uskutočnili v rámci „Týždňa žien v diplomacii“). Realizoval sa aj projekt „Ženy v diplomacii“, ktorého cieľom bolo prostredníctvom vybraných aktivít predstaviť úspešné Slovenky, ktoré sa presadili v slovenskej a medzinárodnej diplomacii a hovoriť o špecifických výzvach, ktoré diplomatická kariéra žien prináša. Realizovala sa aj výstava „Ženy v diplomacii“.

Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, ako zamestnávateľský subjekt 21. storočia, má eminentný záujem o rozvoj ľudských zdrojov. Súčasťou musí byť aj povinnosť vytvárať priaznivé pracovné prostredie pre všetkých zamestnancov a zamestnankyne bez rozdielu.

K 1. novembru 2021 bola zriadená pozícia koordinátorky pre postavenie žien, diverzitu a inklúziu, ktorá sa o. i. venuje aj otázkam zosúladenia pracovného a súkromného života zamestnankyň a zamestnancov ministerstva.

V roku 2023 koordinátorka pre postavenie žien, diverzitu a inklúziu na rezorte zahraničných vecí pokračovala v aktívnej realizácii svojho mandátu na rezortnej, ale aj národnej a medzinárodnej úrovni s cieľom skvalitniť pracovné podmienky, napomôcť k vytvoreniu férového zaobchádzania a vytvoriť rešpektujúce pracovné prostredie pre všetkých. Spoluorganizovala semináre, prednášky a školenia pre zamestnankyne a zamestnancov. Bola v pravidelnom kontakte so zamestnankyňami a zamestnancami, ktorí sa na ňu s dôverou vo veľkom rozsahu obracali a ktorým poskytovala poradenstvo. Fungovala ako medzičlánok medzi nimi a vedením, prichádzali s problémami, ale aj názormi na skvalitnenie služby. Upozorňovala na nedostatky a dávala návrhy na riešenie prostredníctvom odboru riadenia ľudských zdrojov a osobného úradu rezortu (vzhľadom na absenciu mandátu v agende riadenia ľudských zdrojov a v personálnej politike). V rámci verejnej diplomacie svoj mandát využívala aj na šírenie povedomia a kultivovanie celospoločenskej diskusie o dôležitosti rovnosti, diverzity a inklúzie na verejných podujatiach, ale aj v školách a v médiách, prinášaním príkladov dobrej praxe aj zo zahraničia. V zahraničnom meradle sa zúčastňovala konferencií, seminárov, diskusií na pôde Európskej únie, Organizácie spojených národov, organizácie Severoatlantickej zmluvy, či OECD. Spolupracovala s predstaviteľmi a predstaviteľkami iných ústredných orgánov štátnej správy, Národnou radou Slovenskej republiky, korporátnou sférou, s mimovládnyimi organizáciami. V mene Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky, ako signatára Charty diverzity, absolvovala sériu prednášok a diskusií. Bola v aktívnej komunikácii so zastupiteľskými úradmi Slovenskej republiky v zahraničí, ako aj so zastupiteľskými úradmi cudzích štátov akreditovaných v Slovenskej republike, s cieľom zanalyzovať a aplikovať dobré skúsenosti iných štátov pri implementácii agendy rovnosti, diverzity a inklúzie.

Neziskové organizácie

Možnosť voľby

Nezisková organizácia Možnosť voľby realizovala v roku 2023, okrem iného, aj rodový tréning na tému „Ako podporovať rodovú rovnosť a kultúru tolerancie na pracovisku“. Rodový tréning bol určený pre skupinu 18 osôb a obsahovo bol zameraný na implementáciu rodovej rovnosti do praxe zamestnávateľských subjektov. Tréning sa bližšie venoval otázkam rovného odmeňovania; zosúladňovaniu princípov rodovej rovnosti s prioritami organizácie; podpore zamestnanectva v rôznych

životných a sociálnych situáciách, vrátane podpory pri zažívaní násilia v ich intímnych vzťahoch; uplatňovaní flexibilných pracovných podmienok a zosúladovaní pracovného a súkromného života a prácou v rodine; prevencii rodovo podmieneného obťažovania a rodovej diskriminácie, sexuálneho obťažovania a šikanovania na pracovisku; aplikovaní rodovej optiky na zamestnanecké politiky a stratégie (nábor, spravodlivý kariérny postup a i.); vzdelávaniu a rodovej rovnosti na pracovisku a presadzovaní rodovej rovnosti mimo pracoviska.

Združenie lesníčiek

V roku 2023 Združenie lesníčiek pokračovalo v súdnych procesoch súvisiacich s diskrimináciou, ktoré vedú dobrovoľne za svojich klientov.

Súdne procesy súvisiace s diskrimináciou majú, okrem iného aj výchovný charakter.

3.4 Plnenie strategických dokumentov

Slovenská republika má vo vecnej pôsobnosti rôznych odborov ústredných orgánov štátnej správy viaceré stratégie a/alebo národné akčné plány, ktoré stanovenými opatrenia sledujú naplnenie cieľov a samotnej podstaty rodovej rovnosti.

Hlavný ústredný orgán štátnej správy pre rodovú rovnosť a rovnosť príležitostí a koordináciu štátnej politiky v predmetnej oblasti predstavuje na základe ust. §15 ods. 1 pís. h) *zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii strednej štátnej správy* Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky.

Celoštátna stratégia a akčný plán rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí¹⁰¹

Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 233 z 28. apríla 2021 schválila Celoštátnu stratégiu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí v Slovenskej republike na roky 2021-2027 a Akčný plán rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027 (ďalej ako „stratégia rovnosti“ a/alebo „akčný plán rovnosti“). Predmetná stratégia rovnosti a akčný plán rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027 predstavujú esenciálne strategické a realizačné dokumenty, ktorých cieľom je naplnenie cieľov rodovej rovnosti v podmienkach Slovenskej republiky.

Prijatím a schváleným vyššie špecifikovanej stratégie a akčného plánu rovnosti sa Slovenská republika pripojila k výzve Európskej komisie, ktorá bola špecifikovaná v dokumente Únia rovnosti: stratégia pre rodovú rovnosť na roky 2020-2025.¹⁰² Na stratégiu rovnosti priamo nadväzuje akčný plán rovnosti, ktorý predstavuje jej realizačný dokument. Opatrenia a úlohy stanovené v akčnom pláne rovnosti vo všeobecnosti smerujú k zmierňovaniu pretrvávajúcich nerovností medzi ženami a mužmi, posilneniu ekonomickej nezávislosti, k eliminácii príjmových rozdielov medzi ženami a mužmi a k vytváraniu podmienok na zlepšenie zosúladenia pracovného, rodinného a súkromného života.

Aj v zmysle vyššie uvedených základných cieľov je akčný plán rovnosti systematicky štruktúrovaný do 8 oblastí, a to:

- 1) Dôstojnosť a telesná integrita;
- 2) Zosúladenie rodinného a pracovného života;
- 3) Vzdelávanie, veda a výskum;
- 4) Rovnosť príležitostí a prístup na trh práce, ekonomická závislosť a chudoba žien;
- 5) Politická a ekonomická participácia a účasť na rozhodovaní;

¹⁰¹ Stratégia a akčný plán rovnosti, dostupné na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25845/1>

¹⁰² Únia rovnosti: stratégia pre rodovú rovnosť na roky 2020-2025, dostupné na <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1484&langId=sk>

- 6) Zabezpečenie participatívneho mechanizmu na presadzovanie rovnosti žien a mužov a inštitucionálne zabezpečenie rovnosti žien a mužov;
- 7) Začleňovanie zraniteľných skupín a viacnásobná diskriminácia žien a maloletých detí, dievčat;
- 8) Medzinárodná rozvojová spolupráca a humanitárna pomoc.

Ministrom práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky na základe bodu B.4 uznesenia vlády č. 233 z 28. apríla 2021 vyplýva povinnosť vypracovať a predložiť na rokovanie vlády správu o plnení úloh vyplývajúcich zo stratégie a akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027. Prvá správa mala byť v zmysle uznesenia predložená na vládu do 30. novembra 2023. Predmetná správa bola v stanovenej lehote predložená na rokovanie vlády Slovenskej republiky. Vláda Slovenskej republiky na 8. zasadnutí, ktoré sa konalo 06.12.2023, vzala správu o plnení úloh vyplývajúcich zo stratégie a akčného plánu na vedomie.¹⁰³

Správa o plnení úloh vyplývajúcich zo stratégie a akčného plánu rovnosti žien a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027 sumarizovala plnenia jednotlivých opatrení, ktoré sa zodpovednými subjektami realizovali vo vymedzenom období rokov 2021-2023.

Predmetná správa sumarizovala stav 67 úloh, z ktorých 13 bolo splnených, 53 sa plní priebežne a 1 úloha bola nespĺnená.

Splnené úlohy, z ktorých viaceré boli s termínom realizácie do roka, či konkrétne rok 2023 sa týkali napríklad auditov so zameraním na zosúladenie rodinného, pracovného a súkromného života; vypracovanie analýzy zosúladovania súkromného, pracovného a rodinného života, zohľadňujúc nedostatočné služby, flexibilné formy práce a nerovnovážne zaťaženie žien neplatenou prácou; zlepšenie podmienok pre zosúladenie pracovného a rodinného života a zvýšiť zamestnanosť osôb s rodičovskými povinnosťami, najmä žien a podporovať opatrenia na uľahčenie ich návratu z rodičovskej dovolenky na trh práce; ustanovenie právneho nároku na miesto v obecnej materskej škole do troch rokov; zlepšenie a podporu adresnej intervencie v prípadoch vykázaní; prijatie a implementáciu národného akčného plánu na elimináciu a prevenciu násillia na ženách; návrh opatrení na riešenie rozdielu v odmeňovaní medzi mužmi a ženami; právnu analýzu inštitútu rovného odmeňovania; vypracovanie siedmej periodickej správy SR k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW); zavedenie jednotnej metodiky, štandardov a systému certifikácie auditov so zameraním na zosúladenie rodinného, pracovného a súkromného života; pristúpenie k zvýšeniu kvality v sociálnych službách podporou a modernizáciu dodržiavania kvality poskytovanej sociálnej služby, modernizáciou hodnotenia kvality poskytovanej sociálnej služby, vrátane sociálnych služieb krízovej intervencie, a stimuláciou previazanosti a účinnosti kontrolných a dohľadacích pôsobností príslušných orgánov vo veciach sociálnych služieb a na vypracovanie analýzy dopadov pandémie Covid 19 na ženy a ich rodiny.

Viaceré úlohy vyplývajúce z akčného plánu rovnosti sa plnili, plnia alebo budú plniť priebežne. Predovšetkým ide o úlohy, ktoré súvisia s monitoringom, napr. monitorovanie problematiky obťažovania na pracoviskách a odstraňovanie prejavov diskriminácie, šikanovania a sexismu v pracovnoprávných vzťahoch, ktorého výstupom bola publikácia Sexuálne obťažovanie v zdravotníctve;¹⁰⁴ dlhodobé zisťovanie, spracovávanie a poskytovanie štatistických informácií v členení podľa pohlavia, ktorého výstupom je publikácia Ženy a muži v SR a iné. Zároveň, sa priebežne realizujú rôzne vzdelávacie úlohy, napr. vzdelávanie pedagogických a odborných zamestnancov a

¹⁰³Program 8. rokovania vlády Slovenskej republiky, dostupné na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Negotiation/1314>

¹⁰⁴ Sexuálne obťažovanie v zdravotníctve, dostupné na https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Sexualne-obtazovanie-v-zdravotnictve_web.pdf

zamestnankýň škôl o rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitosti; zvyšovanie odbornej úrovne inšpektorov a inšpektoriek práce v oblasti dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania v pracovnoprávných vzťahoch, a to hlavne vo vzťahu k postaveniu žien na pracoviskách; podpora zvyšovania kvality rozhodovania súdov vo veciach týkajúcich sa diskriminácie a ľudských práv žien (vrátane násillia na ženách) vzdelávaním a scitlivovaním a iné.

Národný akčný plán zamestnanosti žien na roky 2022-2030¹⁰⁵

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí má vo svojej vecnej pôsobnosti, okrem celoštátnej stratégie a akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí od roku 2022 aj Národný akčný plán zamestnanosti žien na roky 2022-2030.

Národný akčný plán zamestnanosti žien nadväzuje na stratégiu a akčný plán rovnosti, ako aj akčný plán na realizáciu Európskeho piliera sociálnych práv. Opatrenia v národnom akčnom pláne zamestnanosti žien sú vymedzené v troch oblastiach – legislatívne opatrenia; zlepšenie prístupu žien na trh práce a zosúladovanie rodinného a pracovného života a poslednú oblasť predstavuje zlepšenie príležitosti žien vo vzdelávaní a zvyšovanie ich zručností.

Z národného akčného plánu zamestnanosti žien na roky 2022-2030 sa približne realizovali aktivity aj v roku 2023, ako napríklad:

- Úloha č. 2.5.- starostlivosť o deti z Ukrajiny vo veku do nástupu na povinné predprimárne vzdelávanie (Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky naďalej umožňuje poskytovanie starostlivosti v detských skupinách, čo predstavuje poskytovanie starostlivosti o deti v malom kolektíve, najviac štyrom deťom a poskytuje sa v domácom prostredí. V prípade zabezpečovania starostlivosti o dieťa v detskej skupine je možné požiadať o príspevok na starostlivosť o dieťa, ktorý sa poskytuje v sume najviac 160 eur mesačne);
- Úloha č. 2.7. – zabezpečenie dostupnosti terénnych a ambulantných foriem starostlivosti o odkázané osoby (v roku 2023 Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky pripravovalo koncepciu reformy financovania sociálnych služieb v súvislosti so zmenou systému financovania sociálnych služieb dlhodobej starostlivosti. Súčasťou materiálu je aj oblasť terénnych a ambulantných foriem starostlivosti o odkázané osoby);
- Úloha č. 2.12. – Monitoring situácie a potrieb žien s migračnou skúsenosťou (s dočasným útočiskom) na trhu práce (v rámci národného projektu rodová rovnosť na pracovisku bola vypracovaná „analytická štúdia zameraná na následky mimoriadnej situácie na trhu práce“, ktorá je členená na teoretickú a analytickú časť zameranú na dopady pandémie ochorenia COVID-19 a migrácie vyvolanej vojnou na Ukrajine na trh práce v Slovenskej republike a Európskej únii a i.);¹⁰⁶
- Úloha č. 2.14 – Monitoring mzdového rozdielu uplatňovaním overených postupov z iných krajín (spracované odporúčania na podporu rovnosti odmeňovania s využitím islandskej praxe).¹⁰⁷

¹⁰⁵ Národný akčný plán zamestnanosti žien, dostupné na https://www.employment.gov.sk/files/sk/ministerstvo/spolocny-sekretariat-vyborov/vybor-rodovu-rovnost/dokumenty-udalosti/nap_zamestnanosti_zien_22-30.pdf

¹⁰⁶ Predmetná analýza bude dostupná aj online

¹⁰⁷ Odporúčania na podporu rovnosti odmeňovania s využitím islandskej praxe, dostupné (v časti dokumenty a udalosti) na <https://www.employment.gov.sk/sk/vybor-pre-rodovu-rovnost/>

Národný program aktívneho starnutia¹⁰⁸

Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 657 zo 16. novembra 2021 schválila Národný program aktívneho starnutia na roky 2021-2030. Víziou Národného programu aktívneho starnutia je podporiť budovanie udržateľnej spoločnosti cez podporu a zhodnocovanie potenciálu ľudských bytostí, a to všetkých vekových kategórií, predovšetkým v kontexte procesu ich starnutia.

Cieľovú skupinu tohto strategického dokumentu predstavujú všetky osoby, ktoré sa aktívne pripravujú na starnutie alebo osoby vyššieho veku. Špecificky však osoby, ktoré by z dôvodu veku mohli byť akýmkoľvek spôsobom znevýhodňované v nejakej oblasti života a spoločenských vzťahov a limitované v prístupe k verejným zdrojom.

Národný program aktívneho starnutia sa skladá z piatich častí, pričom sa podporuje týchto deväť oblastí aktívneho starnutia – podpora aktívneho starnutia v rodinnej perspektíve; podpora ľudských zdrojov v celoživotnom cykle; zdravotná starostlivosť podporujúca aktívne starnutie; podpora ekonomickej aktivity v perspektíve životného cyklu; podpora spoločenskej participácie a začlenenia starších ľudí; zabezpečenie príjmu vo vyššom veku; podpora dôstojnosti a kvality života starších ľudí; politiky aktívneho starnutia bližšie občanom a ich riadenie; zvyšovanie povedomia, dáta a výskum.

Viacere z opatrení vzhľadom na špecifickú skupinu, ktorá je v každodennom živote znevýhodňovaná smerujú k podpore medzigeneračnej solidarity, či k zvyšovaniu diverzity na pracovisku, a to aj prostredníctvom vzdelávacích opatrení, ktoré sú orientované na staršie osoby a prekonanie výziev a hlavne prekážok, ktorým čelia vzhľadom na trendy štvrtej priemyselnej revolúcie.

Na základe vyššie uvedeného predmetný dokument obsahuje aj čiastkové opatrenia vo svojej podstate smerujúce ku všeobecnému naplneniu rodovej rovnosti, avšak so špecifickým zameraním na jednu zo znevýhodnených kategórií osôb, ktoré predstavujú staršie osoby. Vzhľadom na demografickú situáciu v Slovenskej republike, možno skonštatovať, že v národnom programe aktívneho starnutia sú nedostatočne vymedzené špecifické opatrenia zamerané len na staršie ženy.

V roku 2023 bola vypracovaná prvá Správa o plnení opatrení vyplývajúcich z Národného programu aktívneho starnutia na roky 2021 – 2030 za roky 2021-2022 a návrhu na jeho aktualizáciu.¹⁰⁹ Z predmetnej správy vyplýva, že v roku 2023 boli realizované viaceré opatrenia splnené, ale aj plnené priebežne, či nesplnené. Súčasne správa sumarizuje opatrenia, ktoré potrebujú aktualizovať, či už v špecifikovaní opatrenia, zmene gestora alebo termínu plnenia.

Národný akčný plán na vykonávanie rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1325 o ženách, mieri a bezpečnosti na roky 2021 – 2025¹¹⁰

Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 605 z 30. septembra 2020 schválila národný akčný plán na vykonávanie rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1325 o ženách, mieri a bezpečnosti na roky 2021-2025.

¹⁰⁸ Národný program aktívneho starnutia, dostupné na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/26448/1>

¹⁰⁹ Správa o plnení opatrení vyplývajúcich z Národného programu aktívneho starnutia na roky 2021-2030, dostupné na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/21056/1>

¹¹⁰ Národný akčný plán na vykonávanie rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1325 o ženách, mieri a bezpečnosti, dostupné na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25304/1>

Rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN 1325 o ženách, mieri a bezpečnosti, ktorej ciele reflektuje predmetný národný akčný plán bola jednomyselne prijatá dňa 31.10.2000 ako vôbec prvá rezolúcia Bezpečnostnej rady OSN špecificky zameraná na dopady vojnových konfliktov na ženy. Rezolúcia sa usiluje o posilnenie úloh a účasti žien v rámci mierových procesov a stala sa základným kameňom tzv. Agendy ženy, mier a bezpečnosť. Hlavným cieľom Rezolúcie 1325 je zvýšiť účasť žien na rozhodovacích procesoch týkajúcich sa prevencie a riešenia konfliktov a post-konfliktnej rekonštrukcie, ako aj zabrániť porušovaniu práv žien s dôrazom na prevenciu sexuálneho násillia v ozbrojených konfliktoch.

Agenda ženy, mier a bezpečnosť je založená na štyroch pilieroch, medzi ktoré patrí prevencia participácia, ochrana a post-konfliktná obnova. Následné strategické ciele sú diferencované do štyroch hlavných strategických cieľov, a to:

- 1) Zvýšenie participácie žien v oblasti mieru a bezpečnosti;
- 2) Zohľadnenie a ochrana ľudských práv žien a ich špecifických potrieb v súlade s napĺňaním agendy Ženy, mier a bezpečnosť;
- 3) Zvýšenie povedomia a prehlbovanie odbornosti v oblasti agendy Ženy, mier a bezpečnosť;
- 4) Medzinárodná spolupráca.

Jednotlivé opatrenia tohto akčného plánu sa realizujú priebežne zodpovednými subjektmi (Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky a Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky) so záverečným hodnotením k 31. marcu 2026.

V roku 2023 boli realizované napríklad tieto úlohy smerujúce k naplneniu operačných cieľov Agendy ženy, mier a bezpečnosť:

- prijatie opatrení s cieľom zvýšiť zastúpenie žien v ozbrojených silách Slovenskej republiky a Policajnom zbore, vrátane rozhodovacích pozícií (napr. na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky sa v rámci pilotného školenia v septembri 2023 uskutočnila odborná diskusia v prostredí Policajného zboru o prínose žien-líderiek na riadiacich pozíciách v Policajnom zbore);
- prijatie opatrení s cieľom zvýšiť zastúpenie žien vo vojenských a civilných misiách, ako aj v medzinárodných organizáciách, vrátane rozhodovacích pozícií (napr. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky v roku 2023 vyslalo do azylových podporných tímov EUAA 2 expertky Migračného úradu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky);
- zavedenie opatrení za účelom podpory zosúladenia pracovného a súkromného života (napr. Ministerstvo obrany Slovenskej republiky v marci 2023 vypracovalo metodické usmernenie na koordináciu a realizáciu programov starostlivosti o profesionálnych vojakov a vojačky a ich rodiny);
- prijímanie špecifických opatrení na prevenciu násillia na ženách vrátane sexuálneho násillia a sexuálneho obťažovania, a to v internom aj externom prostredí (napr. na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky bol vydaný rozkaz prezidenta Policajného zboru č. 112/2023 o pracovnej skupine na problematiku domáceho násillia s účinnosťou od 01. decembra 2023 za účelom skvalitnenia služobnej činnosti Policajného zboru na úseku riešenia problematiky domáceho násillia, ktorej je potrebné venovať zvýšenú pozornosť a pristupovať k nej systematicky);
- vypracovanie vzdelávacieho manuálu k agende Ženy, mier a bezpečnosť, vrátane participácie žien, prevencie násillia na ženách a sexuálneho násillia, poskytovaniu informácií a potrebnej podpory obetiam, v spolupráci s občianskou spoločnosťou (napr. v rámci Ministerstva vnútra bola v roku 2023 na Akadémií Policajného zboru vypracovaná metodika vyšetrovania

trestných činov súvisiacich s domácim násilím, zahŕňajúca aj násilie páchané na ženách a súčasne metodika vyšetrovania sexuálnych trestných činov, pričom obe metodiky sú súčasťou učebnice vyšetrovanie, ktorá patrí k povinnej literatúre);

- Informovanie verejnosti o agende ženy, mier a bezpečnosť, vrátane súvisiacich medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky (napr. Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách organizovalo 5. ročník kampane na odstránenie násilia na ženách, Ministerstvo obrany Slovenskej republiky pri príležitosti svetového dňa pre odstránenie násilia na ženách pripravilo komunikáciu s cieľom zvýšiť povedomie o problematike, a to aj v kontexte aktuálnych ozbrojených konfliktov a potreby ochrany žien a dievčat pred všetkými formami násilia) a ďalšie.

Stratégia a akčné plány rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030¹¹¹

Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 181 zo 07. apríla 2021 schválila stratégiu rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030 a dodatočne uznesením č. 256 zo 06. apríla 2022 akčné plány k stratégii rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030 na roky 2022-2024 pre oblasti: vzdelávania, bývania, zamestnanosti, zdravia, boja s protirómskym rasizmom a podpory participácie.

Rómovia a Rómky predstavujú skupinu obyvateľstva, ktorá je štrukturálne znevýhodňovaná, či priamo alebo nepriamo diskriminovaná. V prípade rómskych žien a dievčat možno identifikovať viacnásobnú diskrimináciu.

Stratégia rovnosti, inklúzie a participácie Rómov predstavuje strategický dokument, ktorý na úrovni národných priorít definuje smerovanie verejnej politiky Slovenskej republiky za účelom dosiahnutia viditeľnej zmeny v oblasti rovnosti, a predovšetkým v oblasti začleňovania Rómov a Rómok. Súbor cieľov, ktoré sú vymedzené v Stratégií rovnosti, inklúzie a participácie Rómov (a Rómok) smerujú k zastaveniu segregácie rómskych komunít, k výraznému pozitívnemu obratu v sociálnom začleňovaní Rómstva, nediskriminácií, ale taktiež k zmene postojov a zlepšeniu spolužitia.

Predmetný strategický dokument definuje štyri prioritné oblasti – zamestnanosť, vzdelávanie, zdravie a bývanie, ktorých opatrenia sú bližšie špecifikované v následne schválených akčných plánoch, pričom každá z prioritných oblastí disponuje vlastným akčným plánom.

Akčný plán zamestnanosti obsahuje viaceré čiastkové aktivity, ktoré prispievajú k naplneniu rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí vo vzťahu k zraniteľnej kategórií Rómov a Rómok, napríklad:

- zabezpečiť finančnú podporu na aktivizáciu osôb ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením, vrátane marginalizovaných rómskych komunít a osobitne žien, prostredníctvom zvyšovania záujmu o podnikanie;
- programy absolventskej praxe pre mladých uchádzačov/čky o zamestnanie z prostredia marginalizovaných rómskych komunít;
- realizovať podporné programy pre ženy, vrátane žien z marginalizovaných rómskych komunít zasiahnuté viacnásobnou diskrimináciou po návrate do zamestnania;
- realizovať aktivity (osvetového charakteru) pre odbúravanie negatívnych stereotypov týkajúcich sa tradičného rozdelenia sociálnych rolí a ďalšie.

Regionálne akčné plány

¹¹¹ Stratégia a akčné plány rovnosti, inklúzie a participácie Rómov, dostupné na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25860/1> a <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/27106/1>

Prešovský samosprávny kraj

Prešovský samosprávny kraj participuje na plnení úloh č. 3 a č. 70 vyplývajúcich z Akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027.

V súvislosti s úlohou č. 70 sa Prešovský samosprávny kraj v roku 2023 snažil v rámci svojich politík a rozhodnutí na všetkých stupňoch a úrovniach smerom k verejnosti implementovať odporúčané zmeny a postupy, či príklady dobrej praxe zo zahraničia, ktoré môžu byť prospešné pri odstraňovaní nerovností a rozdielov medzi mužmi a ženami, aby sa neutralizovala diskriminácia a zavádzala rovnosť, z ktorej budú mať ženy aj muži rovnaký prospech.¹¹²

Žilinský samosprávny kraj

V oblasti rodovej rovnosti Žilinský samosprávny kraj disponuje Plánom rodovej rovnosti, ktorý bol schválený v roku 2023. Plán rodovej rovnosti Žilinského samosprávneho kraja obsahuje šesť strategických oblastí, a to rodová rovnosť v oblasti zamestnaneckého náboru a v kariérom rozvoji; rovnosť v odmeňovaní; rovnosť v rozhodovaní a riadení; súlad pracovného a súkromného života; rodovo podmienená diskriminácia a neželané správanie, vrátane sexuálneho obťažovania a násillia; odstraňovanie rodových stereotypov a budovanie inštitucionálnej kultúry; rodovo citlivý jazyk.

Za rok 2023 v oblasti rodovej rovnosti žilinský samosprávny kraj realizoval prieskum, do ktorého sa zapojilo 120 zamestnancov a zamestnankyň, ktorý bol následne podkladom pre návrhovú časť. Realizovala sa aj prezentácia dokumentu, výstupov prieskumu, akčného plánu a úvodu do rodovej rovnosti. Uvedeného podujatia sa zúčastnilo 35 zamestnancov a zamestnankyň. Súčasne sa v kraji realizovala aktivita v rámci projektu „Rodová rovnosť a lepšie pracovné prostredie“.¹¹³

V kraji sa v rámci participatívneho procesu realizovali viaceré aktivity, ako napríklad analýza existujúcich nastavení a nástrojov vo vzťahu k rodovej rovnosti; anketový prieskum; vytvorenie tematickej skupiny a konzultácia s ňou; prezentácia dokumentu a výstupov; pripomienkovanie; návrh stratégie rodovej rovnosti pre úrad žilinského samosprávneho kraja.

Trnavský samosprávny kraj

Trnavský samosprávny kraj v súčasnom období nedisponuje regionálnym akčným plánom rodovej rovnosti.

3.5 Stav vo vybraných oblastiach

3.5.1 Rodovo citlivý jazyk

Rodovo vyvážené používanie jazyka úzko súvisí s presadzovaním rodovej rovnosti, pričom nepredstavuje len nástroj rodovo citlivého zaobchádzania, ale taktiež určitý indikátor stavu rodovej rovnosti v spoločnosti.¹¹⁴ Jazyk v najvšeobecnejšom zmysle predstavuje vec spoločenskej dohody, a tým odzrkadľuje aj vyspelosť národa.

Výrazným negatívnym aspektom rodovo necitlivého jazyka je využívanie generického maskulína, ktoré sa používa všeobecne na pomenovanie žien i mužov, čím v značnej miere zneviditeľňuje ženské

¹¹² Úloha č. 70 – metodika s príkladmi dobrej praxe a konkrétnymi krokmi k napĺňaniu gender mainstreamingu v rámci samospráv

¹¹³ Rodová rovnosť a lepšie pracovné prostredie, dostupné na <https://www.zilinskazupa.sk/sk/participacia/participativne-procesy/lepsie-pracovne-prostredie.html>

¹¹⁴ Ako používať rodovo vyvážený jazyk, dostupné na http://www.ruzovymodrysvet.sk/chillout5_items/1/5/9/9/1599_8a6542.pdf

osoby, ktoré v zmysle dát (nielen) za rok 2023 z demografického hľadiska tvoria väčšinu populácie Slovenskej republiky.¹¹⁵

Na základe rôznych definícií diskriminácie možno skonštatovať, že diskriminácia predstavuje z lexikografického, sociologického a sociálnopsychologického komplexný jav, ktorý má niekoľko vrstiev. Medzi uvedené roviny patrí diskriminácia ako poškodzujúce rozlišovanie; diskriminácia ako nerovné zaobchádzanie a diskriminácia ako znevýhodňovanie. Na jazyk, ktorý vo všeobecnosti predstavuje jeden z diskriminačných dôvodov, je tak možné nahliadať z hľadiska dialektického vzťahu jazyk-diskurz ako na nástroj a/alebo prostriedok diskriminácie.¹¹⁶

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva v roku 2023 vydalo správu z monitoringu nenávisťných prejavov, ktorá sa zameriavala predovšetkým na spôsoby zobrazovania a vyjadrovania sa o rôznych špecifických skupinách osôb.¹¹⁷ Na základe analýzy celkového počtu 8 623 skúmaných statusov a komentárov bolo identifikovaných najviac naratívov šírenia nenávisťi voči LGBTI+ ľuďom, Rómstvu a Moslimstvu, ale aj voči ľudskoprávnym aktivistkám a ľudskoprávnym aktivistom.

Z prieskumu vyplýva, že viaceré prejavy na sociálnych sieťach vychádzali z negatívnej stereotypizácie, ktorá sa prejavovala spájaním určitých menšín s témami, ktoré sú považované za škodlivé až priam nebezpečné. V správe, však boli ako najzávažnejšie typy prejavov identifikované explicitné výzvy na násilie, či jeho ospravedlňovanie, ktoré napíňajú nielen ľudskoprávne definície nenávisťných prejavov zakotvené v medzinárodných ľudskoprávných dohovoroch, ale mohli by byť kvalifikované aj ako trestné činy v zmysle zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Z hľadiska vývoja informačno-komunikačných technológií je nevyhnutné uvedomiť si, že nenávisťné prejavy sa môžu objavovať nielen v priamej interakcii medzi osobami vo verbálnej podobe, ale taktiež v dištančnej podobe v online priestore prostredníctvom rôznych obrázkov, symbolov, videí a pod.

3.5.2 Rodová rovnosť v rozhodovaní

Vyvážené zastúpenie žien a mužov v národnej a nadnárodnej politike

Rovnaká účasť žien a mužov v politike je dôležitým predpokladom pre efektívnu demokraciu a dobrú správu vecí verejných, pričom dobrá správa vecí verejných predstavuje jednu zo základných zásad modernej verejnej správy.

Vyvázenejšie zastúpenie žien a mužov má okrem posilnenia a zlepšenia demokratického systému veľa ďalších pozitívnych účinkov na spoločnosť. Medzi tieto výhody napríklad patrí spravodlivejšia a inkluzívnejšia spoločnosť, pozitívnejší vývoj v školstve, zdravotníctve a infraštruktúre, či zníženie

¹¹⁵Vekové zloženie SR, dostupné na http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID%28%22i40A03AF2150C41DE8BE98D0C0C41A764%22%29&ui.name=Vekov%C3%A9%20zlo%C5%BEnie%20-%20SR%2C%20oblasti%2C%20kraje%2C%20okresy%2C%20mesto%2C%20vidiek%20%5Bom7009rr%5D&run.ou tputFormat&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2Fcognosext%2Fcps4%2Fportlets%2Fcommon%2Fclose.html&run.outputLocale=sk

¹¹⁶ Rusnáková, J. *Diskriminačná inštrumentalizácia jazyka*. VEDA. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied. 2023. ISBN: 978-80-224-2038-9

¹¹⁷ Nenávisťný jazyk na politických facebookových profiloch. Správa z monitoringu nenávisťných prejavov, dostupné na https://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Nenavistny-jazyk-na-politickych-fb-profiloch-2023_web.pdf

politickej korupcie a vyššia životnú úroveň. Dáta za Európsku úniu dlhodobo vykazujú značné nerovnovážne zastúpenie žien, pričom následné dáta za Slovenskú republiku nie sú vôbec priaznivejšie.

Krajina	Podiel ministrov (%)		Podiel poslancov parlamentu (%)		Podiel členov regionálnych zhromaždení/miestnych samospráv (%)	
	Ženy	Muži	Ženy	Muži	Ženy	Muži
SK	18	82	22	78	14	86
EÚ	34	66	33	67	30	70

V roku 2023 vo vzťahu k Európskemu parlamentu Slovenská republika disponovala 14 miestami, z ktorých len 4 reprezentovali ženy.¹¹⁸

V roku 2023 mala Slovenskej republika úradujúcu prezidentku (prvú v ére samostatnej Slovenskej republiky), ktorá má funkčné obdobie do júna 2024.

V pravidelnom rebríčku zastúpenia žien v rámci parlamentov naprieč celým svetom, ktorý zverejňuje Medziparlamentná únia je pozícia Slovenskej republiky za rok 2023 na 107. mieste.¹¹⁹ V komparácií s rokom 2022 sa pozícia Slovenskej republiky v rebríčku nezmenila.

Vzhľadom na voľby, ktoré sa minulý rok konali v mnohých krajinách, Medziparlamentná únia uviedla, že v roku 2023 boli prvýkrát v histórii poslankyne súčasťou parlamentov v každej jednej krajine na Zemi. Napriek uvedenému, však ide o najmenší nárast účasti žien za posledných šesť rokov. Generálny tajomník Medziparlamentnej únie skonštatoval, že jednou z hlavných prekážok rodovej parity v parlamentoch predstavuje atmosféra sexizmu, obťažovania a násilia páchaného na ženách.¹²⁰

Výraznejší posun Slovenskej republiky vo vyššie uvedenom rebríčku neovplyvnila ani skutočnosť, že sa na Slovensku dňa 30.09.2023 konali parlamentné voľby. Zo 150 poslancových miest 33 získali ženy.¹²¹ V porovnaní s predchádzajúcim volebným obdobím ide o nárast o 1 poslankyňu.

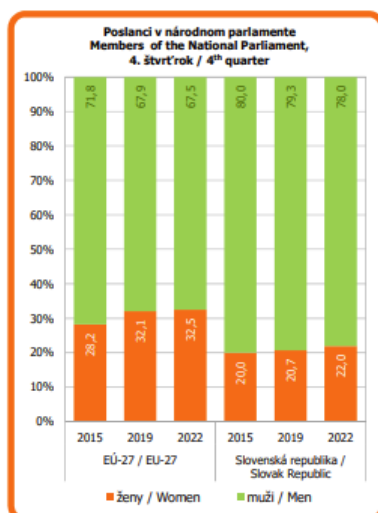
Z hľadiska dlhodobého vývoja Slovenskej republiky v tejto oblasti možno skonštatovať veľmi pomalé, avšak pozitívne napredovanie Slovenskej republiky k dosiahnutiu vyváženjšieho zastúpenia žien a mužov v rozhodovacej sfére.

¹¹⁸Zoznam europoslancov a poslankyň, dostupné na <https://www.europarl.europa.eu/meps/sk/search/advanced?countryCode=SK>

¹¹⁹Global data on national parliaments, dostupné na <https://data.ipu.org/women-ranking?month=12&year=2022>

¹²⁰For first time, women represented in all parliaments of the world, dostupné na <https://news.un.org/en/story/2023/03/1134117>

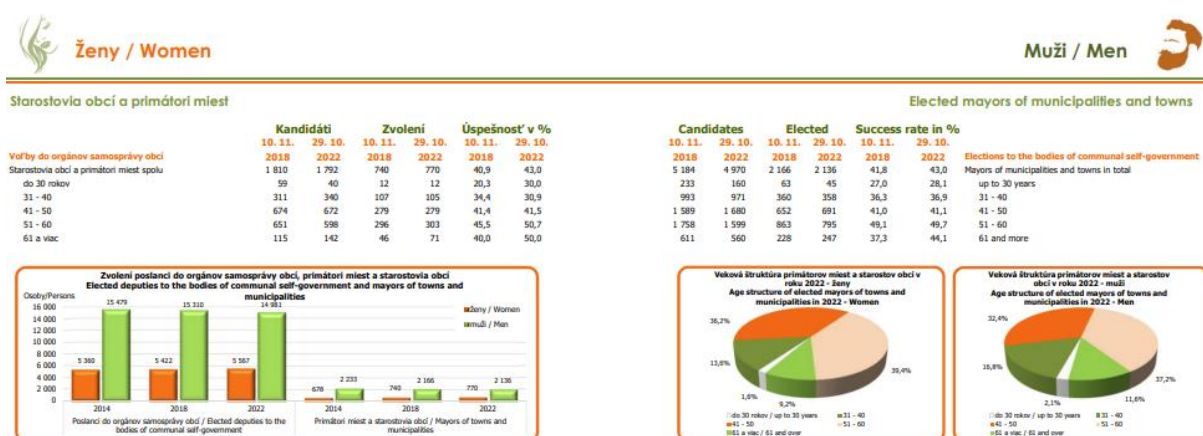
¹²¹ Zoznam poslancov a poslankyň Národnej rady Slovenskej republiky, dostupné na https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=poslanci/zoznam_abc&ListType=0&CisObdobia=9

Zdroj: ŠU SR „Ženy a muži v SR v roku 2023“

Z hľadiska vládnej reprezentácie po septembrových voľbách zastupujú Slovenskú republiku 3 ženy (ministerka zdravotníctva, ministerka hospodárstva, ministerka kultúry) a 14 mužov.¹²²

Voľby do samospráv obcí a miest sa na Slovensku konali v roku 2022. Z dát vyplýva značné kvantitatívne prevýšenie starostov a primátorov nad starostkami a primátorkami.

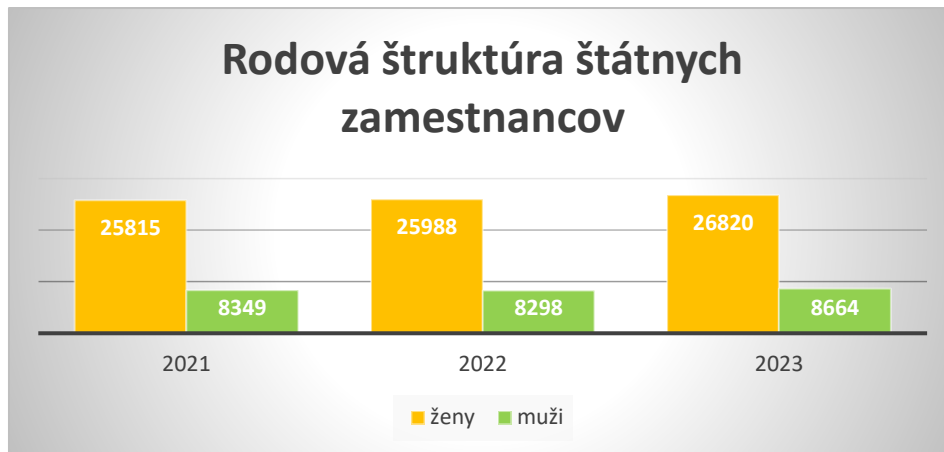
Zdroj: ŠU SR „Ženy a muži v SR v roku 2023“

Vo všeobecnosti možno na záver tejto podkapitoly skonštatovať, že ženy v Slovenskej republike zostávajú naďalej nedostatočne zastúpené naprieč všetkými sférami politického rozhodovania. Vzhľadom na benefity, ktoré môže priniesť pomernejšie zastúpenie žien v rozhodovacej sfére, je potrebné na nadnárodnej, ale aj lokálnej úrovni posilniť opatrenia, ktoré motivujú ženy uchádzať sa o tieto pozície.

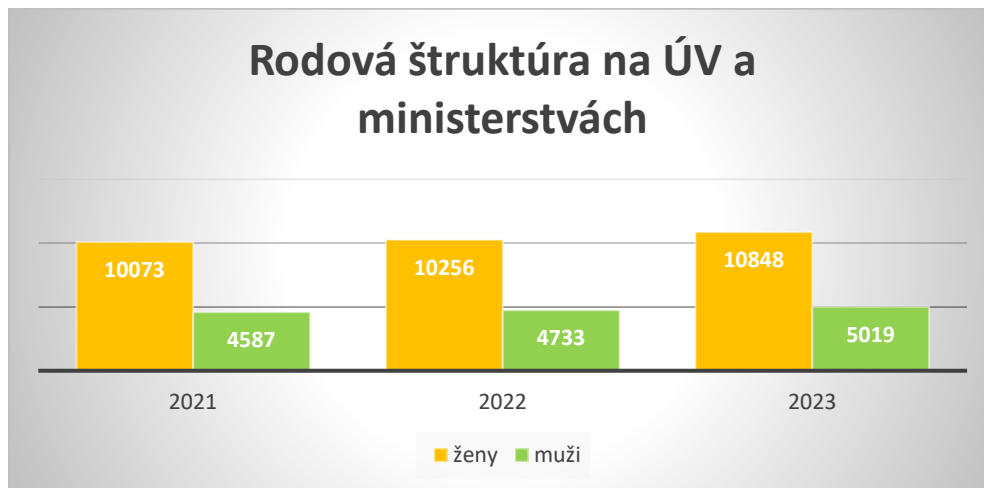
Vyvážené zastúpenie žien a mužov vo verejnej sfére

Rada pre štátnu službu každoročne uverejňuje Správu o stave a vývoji v štátnej službe za obdobie jedného kalendárneho roka. Zo správy o stave a vývoji v štátnej službe vyplýva, že rodová štruktúra štátneho zamestnanectva jednoznačne reflektuje vyšší počet žien (75,58 %) ako mužov (24,42 %).

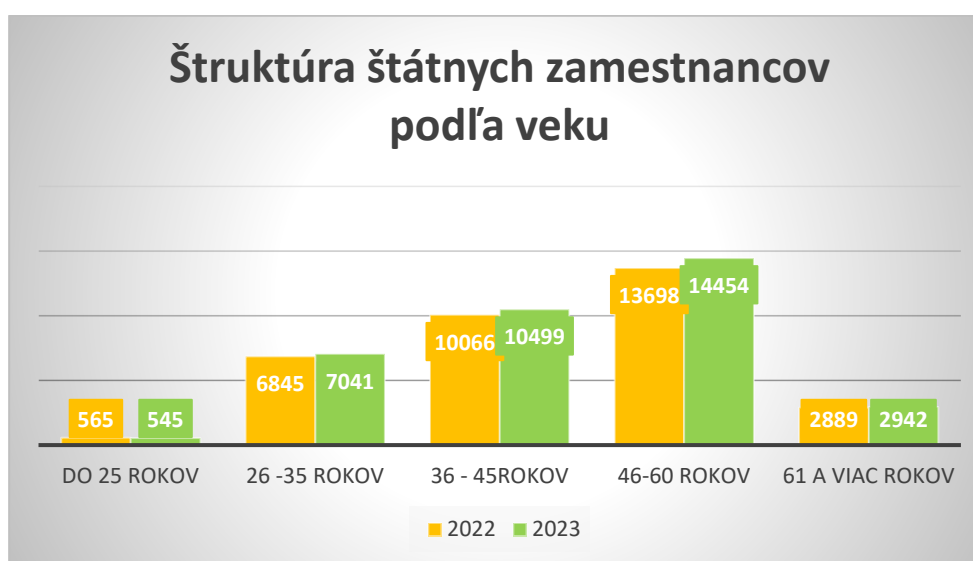
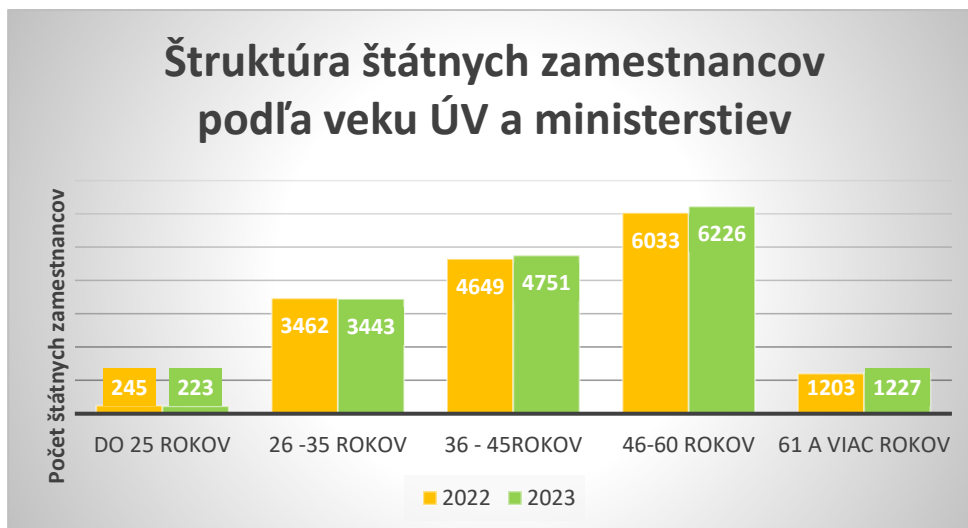
¹²² Zloženie vlády Slovenskej republiky, dostupné na <https://www.vlada.gov.sk/clenovia-vlady-25102023/>

Z hľadiska rodovej štruktúry na Úrade vlády Slovenskej republiky a jednotlivých ministerstvách je zamestnaných dlhodobo viac žien, ktoré predstavujú 68,37% celkového počtu štátnozamestnaneckých miest v týchto inštitúciách.

Z dát sumarizovaných v predmetnej správe súčasne vyplýva, že až 40,74 % všetkých štátnych zamestnankýň a zamestnancov v roku 2023 bola vo veku 46-60 rokov. Mladšia generácia (vekové kategórie do 25 rokov a 26-35 rokov) v štátnej službe predstavuje len 21,38 %, pričom Rada pre štátnu službu dlhodobo upozorňuje, že je potrebné popularizovať štátnu správu, aby bolo medzigeneračne odovzdané know-how, ale súčasne aj preto, aby sa zachovala inštitucionálna pamäť. Aj v prípade vekovej štruktúry osobitne na Úrade vlády Slovenskej republiky a jednotlivých ministerstvách predstavuje najviac zastúpenú kategóriu osoby vo vekovej kategórii 36-45 rokov (29,94 %) a 46-60 rokov (39,23 %).

Vo všeobecnosti dáta obdobného charakteru, čo do (ne)pomerneho zastúpenia žien a mužov a vekovej štruktúry zamestnanectva, vykazujú aj dáta pri ostatných ústredných orgánoch štátnej správy, orgánoch štátnej správy s celoštátnou pôsobnosťou, či orgánoch s osobitným postavením atď.

Vyvážené zastúpenie žien a mužov vo vedení kótovaných spoločností

Ženy celej Európskej únie sú nedostatočne zastúpené vo vedúcich pozíciách podnikov. Presadzovanie vyváženejšieho zastúpenia žien a mužov vo vrcholových orgánoch najväčších kótovaných spoločností je zahrnuté do politickej agendy Európskej únie už niekoľko rokov, keďže dáta za Európsku úniu vykazujú značný nepomer zastúpenia žien (33 %) a mužov (67 %) v členstve vrcholových orgánov najväčších kótovaných spoločností, dozornej rade alebo predstavenstve.¹²³

V roku 2022 bola na európskej úrovni prijatá *smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2022/2381 z 23. novembra 2022 o zlepšení rodovej vyváženosti medzi riadiacimi pracovníkmi kótovaných spoločností a súvisiacich opatreniach*.¹²⁴

Nadväzujúco na prijatie predmetnej smernice bola v podmienkach Slovenskej republiky, v novembri 2023 uverejnená predbežná informácia PI/2023/311 k Návrhu zákona o zlepšení rodovej

¹²³ EIGE dáta, dostupné na <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023/domain/power>

¹²⁴ Znenie smernice, dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022L2381>

vyvážení medzi riadiacimi pracovníkmi kótovaných spoločností a súvisiacich opatreniach.¹²⁵ Predmetný zákon bol následne premenovaný na zákon o niektorých opatreniach súvisiacich s riadením kótovaných spoločností.

Predbežná informácia podľa ust. §9 zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov poskytuje všeobecnú informáciu pre verejnosť a orgány verejnej správy o pripravovanom návrhu právneho predpisu.

Cieľom predmetného návrhu zákona je práve transpozícia vyššie špecifikovanej smernice.

Cieľom smernice, ktorá sa transponuje prostredníctvom tohto osobitného predpisu, je zabezpečiť uplatňovanie zásady rovnosti príležitostí pre ženy a mužov a dosiahnuť, tak rodovo vyvážené zastúpenie vo vrcholových riadiacich pozíciách kótovaných spoločností, a to za účelom posilnenia hospodárskeho rastu, podpory mobility na pracovnom trhu, posilnenia konkurencieschopnosti kótovaných spoločností a dosiahnutia rodovej rovnosti na trhu práce.

Smernica, ako aj následne pripravovaný zákon predovšetkým stanovujú minimálne požiadavky vo forme záväzných opatrení na zlepšenie rodového zloženia vrcholových orgánov. Na základe kvantitatívnej požiadavky, tak vymedzené kótované spoločnosti majú dosiahnuť stav, kde v ich vrcholových orgánoch budú príslušníci, či príslušníčky menej zastúpeného pohlavia (v slovenských reáliách menej zastúpené pohlavie predstavujú ženy) zastávať najmenej 40 % pozícií nevykonných riadiacich pracovníkov, resp. pracovníčok alebo v relevantnom prípade najmenej 33 % všetkých pozícií riadiacich pracovníkov a pracovníčok.

Pripravovaný zákon súčasne ustanovuje informačnú povinnosť kótovaných spoločností, ktoré na základe žiadosti kandidáta alebo kandidátky budú povinné poskytnúť informácie o požadovaných kvalifikačných predpokladoch v procese výberu a objektívnom komparatívnom posúdení kandidátstva na základe požadovaných kvalifikačných predpokladov.

Kótovej spoločnosti súčasne vznikne na základe zákona informačná povinnosť voči ústrednému orgánu štátnej správy vo vzťahu k zastúpeniu mužov a žien vo vrcholových orgánoch s rozlíšením medzi výkonnými a nevykonnými riadiacimi pracovníkmi a pracovníčkami a aj o prijatých opatreniach na dosiahnutie kvantitatívnych cieľov vyvážení. Za nesplnenie informačnej povinnosti ústredný orgán štátnej správy udelí konkrétnej kótovej spoločnosti pokutu.

3.5.3 Rovnosť v odmeňovaní

Jednou z esenciálnych tém, ktoré bezprostredne súvisia s rodovými nerovnosťami v oblasti pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov predstavuje nerovné odmeňovanie žien a mužov.

Nediskriminácia a špecificky rovnosť v odmeňovaní pritom patrí k základným hodnotám Európskej únie, ale aj medzinárodného spoločenstva. Osobitný dôraz rovnému odmeňovaniu venuje aj Európsky pilier sociálnych práv. Slovenská republika rovné odmeňovanie upravuje v ustanovení § 119a zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce, ktorý upravuje mzdu za rovnakú prácu a za prácu rovnakej hodnoty. Národný inšpektorát práce eviduje v roku 2023 spolu 20 porušení jednotlivých odsekov ust. § 119a. V porovnaní s rokom 2022 ide však o mierny pokles v počte (o 3) porušení.

Rodový mzdový rozdiel predstavuje ukazovateľ, ktorý meria hodnotu rozdielov v odmeňovaní žien a mužov. V roku 2022 bol podľa Eurostatu rodový mzdový rozdiel na úrovni 14,3. Eurostat ani

¹²⁵ Predbežná informácia, dostupné na <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/PI/2023/311>

Štatistický úrad Slovenskej republiky nedisponujú ukazovateľom rodového mzdového rozdielu za rok 2023. Slovenská republika dlhodobo patrí ku krajinám, ktoré majú vysoký rodový mzdový rozdiel.

Už niekoľko rokov sa rodový mzdový rozdiel pohybuje v rozpätí 15,8-20,1 %, pričom najnižšia hodnota 15,8 % bola v roku 2020. Stále súčasne platí aj skutočnosť, že rodový mzdový rozdiel Slovenskej republiky je nad priemerom Európskej únie.

Zdroj: ŠU SR „Ženy a muži v SR v roku 2023“

Európsky parlament a Rada Európskej únie za účelom zníženia rodového mzdového rozdielu a dosiahnutia rovnosti v odmeňovaní v roku 2023 prijali *smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/970 z 10. mája 2023, ktorou sa posilňuje uplatňovanie zásady rovnakej odmeny pre mužov a ženy za rovnakú prácu alebo prácu rovnakej hodnoty prostredníctvom transparentnosti odmeňovania a mechanizmov presadzovania*.

Primárnym cieľom predmetnej smernice je eliminácia pretrvávajúceho nedostatočného presadzovania a dodržiavania práva na rovnakú odmenu pre ženy a mužov v celej Európskej únii a zákaz diskriminácie, a to prostredníctvom stanovenia mechanizmov transparentnosti v súkromnej a verejnej sfére. Predmetná smernica odmenu chápe v širšom zmysle, a to ako mzdu, plat, odmenu, ale aj akékoľvek ďalšie variabilné zložky.

Transpozícia smernice do právneho poriadku Slovenskej republiky bude vyžadovať úpravu vnútroštátnej legislatívy, a to ustanovení viacerých právnych predpisov súkromného aj verejného práva, predovšetkým v zákone č. 365/2004 Z. z. zákon o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon), v zákone č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce, v zákone č. 55/2017 Z. z. o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov a iné.

Vo vzťahu k mzdovému rozdielu medzi ženami a mužmi sa každoročne určuje Deň rovnosti v odmeňovaní, ktorý sa každý rok mení. V roku 2023 pripadol na 1. november. Tento deň symbolizuje, koľko dní navyše musia ženy odpracovať do konca roka, aby zarobili toľko čo muži.

Nerovné odmeňovanie má vo svojej podstate veľa príčin. Faktory, ktoré môžu spôsobiť rozdiely v odmeňovaní sú predovšetkým nedodržiavanie rovnakej mzdy za rovnakú prácu a za prácu rovnakej hodnoty, horizontálna, ale v určitých odvetviach aj vertikálna segregácia, sklený výťah, či strop, ale aj pretrvávajúce rodové stereotypy.

Štatistický úrad Slovenskej republiky sumarizuje dáta priemernej hrubej mesačnej mzdy podľa zamestnaní.¹²⁶ Z najaktuálnejších dát, ktoré reflektujú údaje za rok 2022 vyplýva, že vo väčšine

¹²⁶Ženy a muži v SR v roku 2023, dostupné na https://slovak.statistics.sk/wps/portal/!ut/p/z0/TYu7DoIwAEW_hrG0hdLHCCExsBFjAl1MW6pWolAg6t-

zamestnaní existuje rozdiel v hrubej mzde, resp. plate, ktorý je značne v neprospech žien. Z dát vyplýva, že vo všeobecnosti je v priemernej hrubej mzde/plate žien a mužov rozdiel približne 311 Eur v neprospech žien.

Pri niektorých špecifických zamestnaniach, však mzdový/platový rozdiel v neprospech žien presahuje, aj niekoľko sto Eur, konkrétne napríklad: riadiaci pracovníci/čky v oblasti financií (rozdiel 749 Eur), riadiaci pracovníci/čky v oblasti reklamy a styku s verejnosťou (rozdiel 960 Eur), riadiaci pracovníci/čky v priemysle (rozdiel 827 Eur), riadiaci pracovníci/čky v doprave, logistických a poštových službách (rozdiel 1170 Eur), riadiaci pracovníci/čky v oblasti v oblasti informačných a komunikačných technológií (rozdiel 1214 Eur), riadiaci pracovníci/čky v oblasti zdravotnej starostlivosti (rozdiel 1245 Eur), riadiaci pracovníci/čky vo finančníctve a poisťovníctve (rozdiel 1509 Eur), chemickí špecialisti/stky (rozdiel 739 Eur), špecialisti/ky v oblasti telekomunikácií (rozdiel 893 Eur), lekári/ky špecialisti (rozdiel 448 Eur), špecialisti/ky v oblasti predaj informačných a komunikačných technológií (rozdiel 862 Eur), vývojári/ky webových, multimediálnych aplikácií (rozdiel 743 Eur), Elektronici/čky (rozdiel 822 Eur), administratívni pracovníci/čky v oblasti mzdového účtovníctva (rozdiel 426 Eur), predavači/ky (rozdiel 308 Eur) a ďalšie.

Rozdiely v priemernej hrubej mesačnej mzde v prospech žien možno identifikovať len pri zopár kategóriách zamestnaní a aj to v minimálnej peňažnej hodnote (generalizovane v rozmedzí od 2 do 256 Eur), napríklad učiteľky a učelia v stredných školách (rozdiel 71 Eur), učiteľky a učelia v základných školách (rozdiel 181 Eur), učiteľky a učelia v predškolských zariadeniach (rozdiel 2 Eur), lektorky a lektori umenia (rozdiel 108 Eur), filozofičky/via, historičky/ci a politologičky a politológovia (rozdiel 14 Eur), špecialistky a špecialisti v oblasti religionistiky (rozdiel 80 Eur), športové trénerky/ri, rozhodkyne/covia a funkcionárky a funkcionári (rozdiel 256 Eur), administratívne pracovníčky/ci v oblasti ľudských zdrojov (rozdiel 19 Eur), opatrovatelka a opatrovatelia v zariadeniach pre staršie osoby (rozdiel 7 Eur).

3.5.4 Zosúladienie rodinného, pracovného a súkromného života

Zosúladienie rodinného, pracovného a súkromného života predstavuje v zmysle definície európskych výborov široký pojem, ktorý zahŕňa všetky ústredné politiky legislatívnej a nelegislatívnej povahy zamerané na presadzovanie vhodnej a primeranej rovnováhy medzi rozličnými aspektmi života ľudí.¹²⁷

Opatrenia na adekvátnejšie zosúladienie rodinného, pracovného a súkromného života osôb v praktickej rovine napomáhajú dosiahnutiu rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí, a tým aj spokojnosti zamestnancov a zamestnankýň. Súčasne, viaceré prieskumy poukazujú na to, že nesúladienie rodinného, pracovného a súkromného života zamestnancov a zamestnankýň vedie k stresu, ktorý môže následne spôsobiť rôznorodé zdravotné problémy, ako napríklad úzkosť, depresiu, problémy so spánkom, koncentráciou, či pamäťou, kardiovaskulárne problémy, závislosť na návykových látkach, ale aj emocionálne vyčerpanie a vyhorenie.¹²⁸ V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že

[Lm8vNOSe5UMIaSq82d1WrG73qd28kPVes4FmGU4RYkqOiPOXV4SgwlgiWUDo9hC8zhCjEWEURJhwEcU7 - 7uPs8yhdkMfrXvFdajXtQNLB2YnjpA- SuU8bZAG0f VDdegv- mTSSIIRQoZTEgvG0BJywBrcY8MYLQOL7AqZPNF4gH3e4!/](https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0253_SK.html)

¹²⁷ Definícia Výboru, dostupné na https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0253_SK.html

¹²⁸ FILLIPPI, S. a kol. (Un)deserving of work-life balance? A cross country investigation of people's attitudes towards work-life balance arrangements for parents and childfree employees, dostupné na https://www.researchgate.net/publication/362189427_Undeserving_of_work-life_balance_A_cross_country_investigation_of_people%27s_attitudes_towards_work-life_balance_arrangements_for_parents_and_childfree_employees

zamestnávateľským subjektom nie sú len súkromné spoločnosti, ale aj samotný štát prostredníctvom štátnych a verejných inštitúcií.

Opatrenia na zosúladienie rodinného, pracovného a súkromného života sú dôležité aj z hľadiska toho, že Slovensko patrí ku krajinám s najdlhším priemerným pracovným časom v Európe (približne 39,6h týždenne).¹²⁹

V Slovenskej republike, aj napriek prijatým opatreniam v oblasti zosúladovania rodinného, pracovného a súkromného života stále existujú určité bariéry a nedostatky, pričom niektoré z nich vychádzajú z rodovo stereotypného presvedčenia osôb a nastavenia vzťahov v spoločnosti.

Neplatená práca

Neplatená práca na rozdiel od platenej práce, síce zahŕňa, taktiež širokospektrálny okruh činností, avšak tých, ktoré sú mimo oficiálny trh práce a nie sú finančne odmeňované aj napriek tomu, že ich cieľom je uspokojovanie určitých potrieb.

V oblasti neplatenej práce Slovenská republika nemá nastavený systematický zber reprezentatívnych dát. Inštitút pre výskum práce a rodiny v roku 2022 publikoval materiál s názvom „Analýza ekonomickej hodnoty neplatenej práce vo vzťahu k HDP ako podklad pre vytvorenie nástrojov pre rodovo vyváženú deľbu práce“.¹³⁰ Predmetný materiál predstavuje výstup úlohy vyplývajúcej z Akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027, ktorá bola zameraná na zviditeľnenie ekonomického prínosu hodnoty práce vykonávanej (prevažne) ženami v oblasti neplatenej práce a starostlivosti o blízke osoby a presadzovanie jej vyvázenejšej deľby medzi ženami a mužmi.

Z dotazníkového zberu dát vyplynuli viaceré zaujímavé skutočnosti, napríklad to, že ženy venujú neplatenej práci vo vlastnej domácnosti týždenne v priemere 38 hodín týždenne, pričom v priemere najviac času venujú ženy starostlivosti o deti (12,9 hodiny týždenne), príprave jedál (7,7 hodiny týždenne), domácim prácam – upratovaniu (5,1 hodiny týždenne), starostlivosti o zvieratá (5 hodín týždenne) a výrobe a úprave textílií (2,5 hodiny).

Podľa prieskumu Inštitútu pre výskum práce a rodiny respondentky, ktoré sa zúčastnili na prieskume, strávili v neplatenej práci 325 minút denne (5 hodín a 25 minút), čo predstavuje až 247 pracovných dní pri osemhodinovom pracovnom čase. Čiže o 37 dní viac ako je celosvetový priemer.

Na otázku, „Kto z partnerov/partneriek vykonáva vo vašej domácnosti činnosti neplatnej práce“ odpovedali v prieskume ženy-respondentky (Graf 5) tak, že čo sa týka výroby a údržby textílií (pranie), v 84,91 % sú to ony ako manželky/partnerky (49,8 % vždy a 35,1 % obyčajne), druhou oblasťou, kde dominovali, bola príprava jedál v 70,2 % (32,7 % vždy, 37,5 % obyčajne), potom nasledovali domáce práce – upratovanie, a to v 64,4 % (29,3 % vždy, 35,1 % obyčajne), v 64,9 % vykonávali starostlivosť o deti (24,6 % vždy a 40,3 % obyčajne). Naopak, manželia pri respondentkách-ženách dominovali v oblasti opravy zariadení v domácnosti, a to v 76,1 % (vždy 46,50 %, obyčajne 29,6 %). V rovnakej

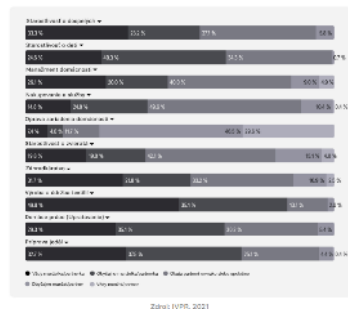
¹²⁹ How much time per week do Europeans usually work?, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230920-1>

¹³⁰ Analýza ekonomickej hodnoty neplatenej práce vo vzťahu k HDP ako podklad pre vytvorenie nástrojov pre rodovo vyváženú deľbu práce, dostupné na https://www.researchgate.net/publication/376406517_Analyza_ekonomickej_hodnoty_neplatenej_prace_vo_vztahu_k_HDP_ako_podklad_pre_vytvorenie_nastrojov_pre_rodovo_vy vazenu_delbu_prace_Neplatená_praca_zien

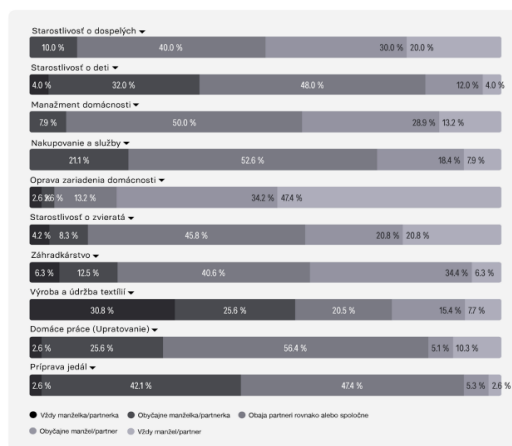
miere sa manželia a partneri starali u respondentiek žien najmä o nakupovanie a služby 49,6 %, o zvieratá 42,2 % a manažment domácnosti 40 %.

Na otázku „Kto z partnerov/partneriek vykonáva vo vašej domácnosti činnosti neplatennej práce“ (Graf 6) odpovedali v prieskume muži respondenti, že čo sa týka výroby a údržby textílií (pranie), v 56,4 % sú to ich manželky/partnerky (30,8 % vždy a 25,6 % občasne), druhou oblasťou, kde dominovali, bola príprava jedál v 44,7 % (32,7 % vždy, 37,5 % občasne). Naopak, manželia v odpovediach respondentov-mužov dominovali v oblasti opravy zariadení v domácnosti v 86,1 % (vždy 47,4 %, občasne 34,2 %). Paradoxom je, že oproti ženám-respondentkám vnímali respondenti-muži, že sa na činnostiach podieľajú v porovnateľnejšom miere, ako to vnímali ženy-respondentky. Napríklad pri domácich prácach, to tak vnímalo až 56,4 % mužov, pri starostlivosti o deti 48 % a príprave jedál 47,4 % mužov-respondentov.

Graf 5 „Kto z partnerov/partneriek vykonáva vo vašej domácnosti činnosti neplatennej práce“ – odpovede respondentiek ženy (%)

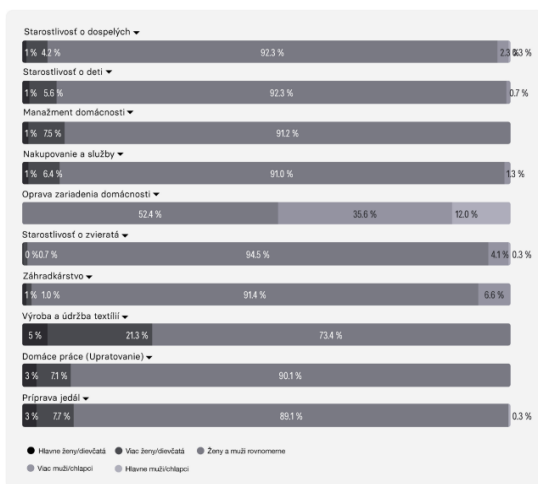
Graf 6 „Kto z partnerov/partneriek vykonáva vo vašej domácnosti činnosti neplatennej práce“ – odpovede respondenti muži (%)

Zdroj: IVPR, 2021

Až 70 % respondentiek-žien uviedlo, že v porovnaní s ich partnermi/manželmi robia o čosi viac, ako je spravodlivý podiel domácich prác a/alebo starostlivosti o deti a iných dospelých (38,7 % robí viac a 31,1 % o trochu viac). Respondenti-muži si vo väčšej miere myslia, že robia tieto práce v rovnakej miere, bolo to až 47,5 %, u žien to bolo len 26,8 %.

Respondentky a respondenti sa v prieskume, taktiež vyjadrili, kto by mal podľa nich mať zodpovednosť za aktivity neplatennej práce v domácnosti. V tejto časti dominovali odpovede, že aktivity by mali byť rozdelené pri väčšine rovnomerne. Výnimkou je výroba a údržba textílií, kde bol vyšší podiel respondentov a respondentiek (26,9 %), ktorí si myslia, že by za to mali byť zodpovedné hlavne ženy a dievčatá a oprava zariadení v domácnosti, kde si až 47,6 % respondentov a respondentiek si myslí, že by za to mali byť zodpovední viac muži a chlapi.

Zdroj: IVPR, 2021

V rámci prieskumu sme sa pýtali respondentov a respondentiek aj na to, či súhlasia alebo nesúhlasia s niektorými výroky, ktoré sú spojené s rozdelením aktivít v súvislosti so starostlivosťou o deti a domácnosť medzi ženy a mužov.

S výrokom „*Myslím si, že výmena plienok, kúpanie, kŕmenie detí sú činnosti, ktoré má robiť matka*“ nesúhlasilo 73,8 % respondentiek a 52,5 % respondentov a súhlasilo 11,3 % respondentiek a 27,5 % respondentov. S výrokom „*Najdôležitejšou rolou ženy je starať sa o rodinu a domácnosť*“ nesúhlasilo 78,5 % respondentiek a 52,5 % respondentov a súhlasilo 10,4 % respondentiek a 25 % respondentov. S výrokom „*Matky a otcovia by mali rovnako zdieľať zodpovednosť za starostlivosť o deti a domácnosť*“ nesúhlasilo 0 % respondentiek a 7,3 % respondentov a súhlasilo 96,4 % respondentiek a 85,4 % respondentov. S výrokom „*Muži by mali zdieľať väčší podiel domácich prác v porovnaní s tým, ako to robia teraz*“ nesúhlasilo 1,2 % respondentiek a 10,6 % respondentov a súhlasilo 91,3 % respondentiek a 71 % respondentov. S výrokom „*Muži by mali zdieľať väčší podiel starostlivosti o deti v porovnaní s tým, ako to robia teraz*“ nesúhlasilo 1,2 % respondentiek a 5,2 % respondentov a súhlasilo 92,7 % respondentiek a 68,4 % respondentov. S výrokom „*Ženy sú viac vhodné na to, aby sa starali o deti, ako muži*“ nesúhlasilo 59,1 % respondentiek a 43,9 % respondentov a súhlasilo 20,2 % respondentiek a 39,1 % respondentov. S výrokom „*Ženy sú viac vhodné na to, aby sa starali o deti, ako muži*“ nesúhlasilo 6,4 % respondentiek a 22,5 % respondentov a súhlasilo 83,4 % respondentiek a 70 % respondentov.

Podľa autorstva predmetného odborného materiálu, ktorý sumarizoval vyššie špecifikovaný výskum vyplýva konštatovanie, že zatiaľ čo v realite viac neplatené práce vykonávajú ženy, čo sa týka predstáv o tom, ako by tieto práce mali byť rozdelené u žien a mužov prevláda presvedčenie o ich rovnomernejšom rozdelení (vplyv na túto skutočnosť, ktorá z prieskumu vyplynula, má aj liberálnejšie prostredie, v ktorom sa prieskum realizoval). Z hľadiska delenia prác, však podľa autorstva vyplýva, že u mužov o čosi viac prevláda tradičnejší pohľad na delenie prác.

Viacere aspekty, ktoré vyplynuli z prieskumu poukazujú na pretrvávajúce rodové stereotypy v spoločnosti, keďže tie boli v určitej miere prítomné v odpovediach respondentov a respondentiek. Vzhľadom na tieto pretrvávajúce rodové stereotypy je aj naďalej rozdelenie neplatené práce medzi ženy a mužov značne asymetrické. Viacerí odborníci, či odborníčky zdôrazňujú, že rozdelenie konkrétnej práce medzi partnerstvom nepredstavuje konkrétny výsledok ich dohody. Naopak, predmetný proces prerozdelenia práce je podmienený rôznymi externými sociálnymi, ekonomickými, rodinnými, či pracovnými podmienkami a výrazný element v celom procese súčasne predstavuje

nastavenie rodinnej politiky štátu.¹³¹ Aj z uvedeného dôvodu, by bolo preto potrebné posilniť, nielen celoštátne opatrenia na zosúladienie rodinného, pracovného a súkromného života, ale aj opatrenia zamerané na elimináciu rodových stereotypov v spoločnosti, napríklad osvetové kampane.

Flexibilné pracovné podmienky

Flexibilné pracovné podmienky predstavujú jednu z možností ako zosúladiť pracovný a na druhej strane osobno-súkromný aspekt života jednotlivých osôb.

Mnohé európske krajiny v posledných rokoch, či desaťročiach zaznamenávajú výrazné zmeny v oblasti tzv. štandardných foriem zamestnania, pre ktoré je typický osemhodinový pracovný čas a/alebo práca päť dní v týždni.

Flexibilné formy práce sú v podmienkach Slovenskej republiky už dlhodobo súčasťou *zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov*. Medzi flexibilné formy práce v zmysle tohto zákona možno zaradiť napríklad pracovný pomer na kratší pracovný čas (ust. § 49), delené pracovné miesto (ust. § 49a), domácka práca a telepráca (ust. § 52). Určitú formu flexibilnejšieho rozvrhnutia pracovného času predstavuje aj konto pracovného času (ust. § 87a).

Systematický a podrobný zber dát absentuje aj v tejto oblasti. Určité priblíženie poznania stavu a s tým súvisiace sumarizovanie dát vyplýva aj z vedecko-výskumných publikácií, ktoré však nie je možné v plnej miere považovať za adekvátnu reprezentatívnu vzorku dát vzťahujúcu sa na Slovensko ako celok. Uvedené, ale súčasne na druhej strane neznamená, že výstupy z výskumných úloh neposkytnú určité poznanie praktík a tendencií, ktoré sa slovenských reáliách vyskytujú.

Určité poznanie stavu v tejto oblasti vyplýva z publikácie Slovenského národného strediska, ktorá bola zameraná na tému „*Zosúladovanie pracovného a osobného života ako ľudskoprávny problém*“.¹³² Publikácia sa venovala viacerým špecifickým oblastiam, ako:

- 1) Pracovné podmienky tehotných žien a matiek a ich prístup k sociálnej podpore a službám starostlivosti o deti;
- 2) Skúsenosti matiek s opatreniami zosúladovania pracovného a osobného života;
- 3) Využívanie zamestnaneckých benefitov a opatrení pre zosúladovanie pracovného a osobného života;
- 4) Opatrenia podporujúce zosúladovanie pracovného a osobného života z pohľadu odborov a rodičov;
- 5) Skúsenosti znevýhodnených skupín s opatreniami podporujúcimi zosúladovanie pracovného a osobného života;
- 6) Rozdelenie neplatenej práce v domácnosti.

Z vyššie uvedených samostatných analytických štúdií, ktoré sa realizovali v období rokov 2019-2021 vyplynuli viaceré všeobecné zistenia, ktoré sa síce prelínajú a poznatkovo prehlbujú, avšak nie je možné ich generalizovať na celé územie Slovenskej republiky, ako napríklad:

- viac ako polovica respondentiek (54,4 %) nemá skúsenosť so žiadnou formou udržiavania komunikácie s pôvodným pracoviskom alebo prostredím (napr. škola), kde pôsobili pred nástupom na materskú a/alebo rodičovskú dovolenku. Z uvedených možností mali respondentky najčastejšie skúsenosť s pozývaním na rôzne spoločenské aktivity (30,9 %).

¹³¹ CHORVÁT, I., DŽAMBAZOVIČ, R. Rodina na Slovensku v teórii a vo výskume, dostupné na <https://www.ff.umb.sk/ichorvat/publikacna-cinnost.html>

¹³²Zosúladovanie pracovného a osobného života ako ľudskoprávny problém, dostupné na <https://www.snsfp.sk/wp-content/uploads/Zosuladovanie-pracovneho-a-osobneho-zivota.pdf>

Najmenej rozšírené je udržiavanie vzdelávania sa v odbore formou online seminárov alebo školení (5,9 %);

- vo všeobecnosti z výsledkov prieskumu možno skonštatovať, že čím vyššie dosiahnuté vzdelanie, tým častejšie sú skúsenosti s rôznymi formami udržiavania kontaktu zamestnávateľskej inštitúcie a zamestnankyne na materskej a/alebo rodičovskej dovolenke a naopak;
- z pohľadu formy pracovnoprávneho vzťahu sa preukázalo, že zamestnávateľské inštitúcie informovali o dôležitých zmenách a novinkách častejšie zamestnankyne na trvalý pracovný pomer na dobu neurčitú (v čase nástupu na prvú materskú a/alebo rodičovskú dovolenku) než v iných prípadoch pracovnoprávných a obdobných právnych vzťahov;
- dosiahnuté vzdelanie, výška čistého príjmu aj charakter práce sú vzájomne súvisiace charakteristiky s tým, do akej miery zamestnávateľské subjekty udržiavajú kontakt so zamestnankyňami odchádzajúcimi na materskej a/alebo rodičovskej dovolenke;
- štatisticky významné rozdiely medzi krajinami sa ukázali v dvoch prípadoch: prácu z domu majú častejšie zamestnankyne v Bratislavskom a Nitrianskom kraji než v Žilinskom, Prešovskom a Trenčianskom kraji;
- alarmujúcu skutočnosť predstavuje to, že 30 % respondentiek malo obavu o stratu miesta z dôvodu tehotenstva;
- ako najčastejšia forma prekážok boli identifikované predsudky voči ženám po materskej a rodičovskej dovolenke, druhou najčastejšou formou prekážok je zabezpečenie starostlivosti o deti počas pohovorov, približne na rovnakej úrovni potvrdili respondentky ako prekážku pri návrate do práce problém zosúladiť pracovný čas a prevádzkový čas zariadení starostlivosti o deti;
- najohrozenejšou skupinou sa opäť ukázali samoživiteľky, ktoré obdobie rodičovskej a materskej dovolenky nedokážu zvládnuť bez podpory príbuzných osôb, a preto sa potrebujú do zamestnania vrátiť čo najskôr;
- vek respondentiek a respondentov do výraznej miery vplyva na preferenciu pracovných benefitov. Najviac by benefity pomohli respondentom a respondentkám vo veku 26 až 30 rokov a nasleduje skupina vo veku 56 a viac rokov, pričom pri tejto najstaršej vekovej skupine ide pravdepodobne pri zosúladovaní pracovného, rodinného a súkromného života, nielen o ich vlastné potreby, ale aj potreby pri starostlivosti o vnúčatá;
- z celkového prehľadu z prieskumu vyplýva, že za najužitočnejšie benefity sú považované tie, ktoré poskytujú viac voľného času a času na zotavenie;
- z hľadiska konkrétnych opatrení respondenti a respondentky jasne určili potrebu zmeny prístupu k zamestnancom a zamestnankyniam a potrebu efektívnejšieho a silnejšieho kontrolného mechanizmu dodržiavania ustanovení zákona č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce;
- respondentky negatívne vnímajú absenciu špeciálnych schém sociálnej pomoci pre samoživiteľky;
- ako problém sa ukázala dostupnosť nástrojov zosúladovania rodinného, pracovného a súkromného života pri podpore matiek medzi rodičovskou dovolenkou a začiatkom školskej dochádzky dieťaťa a absenciu adekvátnych služieb starostlivosti, ktoré by efektívne a dokázali pomôcť matkám s deťmi so zdravotným znevýhodnením skĺbiť vysoké nároky pri starostlivosti o dieťa s ich pracovným uplatnením;
- z prieskumu vyplynula aj opakujúca sa skúsenosť respondentiek s negatívnou prístupnosťou dôstojných pracovných podmienok súvisiacich s praktikami zamestnávateľských subjektov, ktorí neprímeraným spôsobom zabraňujú prístup k čerpaniu OČR a priepustiek alebo inými spôsobmi realizujú praktiky, ktoré je možné označiť ako formy negatívnej finančnej motivácie;

- pri starostlivosti o deti boli zistené štatisticky významné rozdiely predovšetkým v starostlivosti o dieťa počas choroby, kedy sa domácej liečbe častejšie venujú respondentky s nižším príjmom ako ich partneri, v porovnaní s respondentkami s rovnakým alebo vyšším príjmom ako ich partneri. Podobne, zabezpečenie hygieny detí, pomáhanie v príprave na vyučovanie, návšteva u lekára, venovanie sa deťom vo voľnočasových aktivitách ako šport, hry, ale aj sprevádzanie do školy alebo organizovaná záujmová činnosť detí je zabezpečovaná respondentkami s nižším príjmom ako majú ich partneri častejšie, než respondentkami, ktoré majú príjem vyšší alebo rovnaký ako ich partneri;
- takmer pre polovicu respondentiek bolo materské jediným alebo jedným z hlavných príjmov a viac ako polovica respondentiek potvrdila, že by obdobie materskej a /alebo rodičovskej dovolenky nezvládli bez finančnej podpory rodičov alebo iných príbuzných. Zároveň 83,5 % respondentiek potvrdilo pocit závislosti od príjmu partnera alebo manžela. Súčasne v tomto období si všetky potraviny podľa potreby nemohlo zabezpečiť až 30,6 % respondentiek a lieky viac ako 22,1 %;
- pri skúmaní rozdelenia neplatenej práce v domácnosti sa zároveň potvrdilo, že muži majú štatisticky významne viac času pre seba než ženy.

Inštitút pre výskum práce a rodiny realizoval v roku 2023 prieskum prostredníctvom online dotazníka, ktorý taktiež pokrýval špecifické oblasti a témy zosúladovania rodinného, pracovného a súkromného života.¹³³ Cieľom prieskumu bolo identifikovať ako sa osobám darí harmonizovať uvedené aspekty a ako im prijaté opatrenia pomáhajú.

Do predmetného prieskumu sa zapojilo spolu 312 respondentov a respondentiek, z ktorých väčšinu (54,5 %) tvorili ženy. Podiel mužov predstavoval 44,2 %, zvyšní respondenti, resp. respondentky (1,3 %) svoje pohlavie/rod neuviedli.

Vzorku osôb, tvorili zamestnanci a zamestnankyne z najväčších firiem pôsobiacich na Slovensku, ktoré však boli zamerané na rôzne oblasti.

Tretina respondentov a respondentiek (33,3 %) bola vo veku 45 – 54 rokov, 26,3 % vo veku 55 – 64 rokov a štvrtina (25,4 %) sa nachádza vo vekovej kategórii 35 – 44 rokov. Dotazník, však vyplnili aj mladší (11,5 % vo veku 25 – 34 rokov a 2,6 % vo veku 18 – 24 rokov) a starší (0,64 % vo veku 65 a viac rokov) zamestnanci a zamestnankyne.

Respondenti a respondentky mali možnosť vo všeobecnosti vyjadriť, aké náročné je pre nich v súčasnosti zosúladiť ich súkromný, rodinný a pracovný život, a to na škále od 1 ("vôbec nie náročné") do 5 ("veľmi náročné"), pričom priemerná hodnota respondentov a respondentiek dosiahla 2,9. Subjektívna percepcia náročnosti zosúladovania súkromného, rodinného a pracovného života je pritom vyššia v prípade respondentov a respondentiek, ktorí a ktoré bývajú v domácnosti s neploletými deťmi v porovnaní s respondentmi a respondentkami, ktorí a ktoré nebývajú s neploletými deťmi.

Väčšina (takmer 60 %) respondentov a respondentiek, uviedli, že majú občas problém sklbiť pracovné povinnosti s ich súkromným, resp. rodinným životom. Päťina opýtaných osôb (20,5 %) to považuje za náročné často a necelé 4 % neustále. Skĺbenie pracovných a rodinných povinností zvláda bez ťažkostí 13,8 % opýtaných. Výsledky v tejto časti naznačujú, že skĺbenie súkromného, rodinného a pracovného života je náročnejšie pre osoby, ktoré žijú v domácnosti aspoň s jedným maloletým

¹³³ Analýza zosúladovania súkromného, rodinného a pracovného života, dostupné na zdroj bude dodatočne doplnení, a to po oficiálnom publikovaní analýzy

dieťaťom (31 % osôb žijúcich aspoň s jedným maloletým dieťaťom uviedlo, že je to náročné často alebo neustále v komparácii s 20 %, ktoré uviedli osoby bez spolužitia s neploletým dieťaťom).

Z prieskumu vyplýva, že flexibilnú pracovnú dobu využíva 70,2 % opýtaných osôb. Súčasne nadpolovičná väčšina respondentov a respondentiek (51,9 %) využíva tzv. sick days alebo ich alternatívu. Z prieskumu vyplynulo, že tretím najvyužívanejším nástrojom je home office (39,4 %).

Tabuľka 4: Respondentmi a respondentkami využívané nástroje harmonizácie súkromného, rodinného a pracovného života (celá vzorka).⁵¹

▼ Flexibilná (kízavá) pracovná doba	70,19%
▼ Zníženie počtu pracovných hodín v týždni (pracovný pomer na kratší pracovný čas)	7,05%
▼ Možnosť vykonávať prácu alebo jej časť z domu (home office)	39,42%
▼ Zdieľanie pracovného miesta	1,28%
▼ Dovoľenka navyše (nad rámec Zákonníka práce)	30,45%
▼ Dni pracovného voľna navyše na zabezpečenie starostlivosti o maloleté deti (okrem voľna na sprevádzanie dieťaťa do školy v prvý školský deň)	5,45%
▼ Pracovné voľno na sprevádzanie dieťaťa do školy v prvý školský deň	5,45%
▼ Firemná škôlka	0,32%
▼ Firemné jasle	0,00%
▼ Študijné voľno	0,64%
▼ Sick days alebo ich alternatíva	51,92%
▼ Poradenstvo, koučing	3,85%
▼ Finančný príspevok na úhradu nákladov pri vykonávaní práce z domu	4,81%
▼ Žiadne	6,41%

Z prieskumu zároveň vyplynulo, že respondenti a respondentky za najviac nápomocný považujú home office (78,2 %) a flexibilnú pracovnú dobu (75,8 %). K nástrojom, ktoré osoby považujú za najviac nápomocné nadpolovičná väčšina uviedla, taktiež dovolenku nad rámec zákona (53,6 %) a dni pracovného voľna na zabezpečenie starostlivosti o maloleté dieťa (50,2 %).

Tabuľka 5: Odpovede na otázku „Bez ohľadu na to, ktoré opatrenia v súčasnosti využívate, čo podľa Vášho názoru najviac pomáha rodičom maloletých detí zosúladiť ich súkromný, rodinný a pracovný život? Môžete označiť viaceré odpovedi.“ (respondenti a respondentky, ktorí/é majú deti)⁵²

▼ Flexibilná (kízavá) pracovná doba	75,83%
▼ Zníženie počtu pracovných hodín v týždni (pracovný pomer na kratší pracovný čas)	33,18%
▼ Možnosť vykonávať prácu alebo jej časť z domu (home office)	78,20%
▼ Zdieľanie pracovného miesta	5,21%
▼ Dovoľenka navyše (nad rámec Zákonníka práce)	53,55%
▼ Dni pracovného voľna navyše na zabezpečenie starostlivosti o maloleté deti (okrem voľna na sprevádzanie dieťaťa do školy v prvý školský deň)	50,24%
▼ Pracovné voľno na sprevádzanie dieťaťa do školy v prvý školský deň	34,60%
▼ Firemná škôlka	26,07%
▼ Firemné jasle	18,48%
▼ Sick days alebo ich alternatíva	46,92%
▼ Poradenstvo, koučing	2,84%
▼ Neviem posúdiť	6,64%

Z hľadiska toho, do akej miery si osoby mohli prispôbiť pracovný harmonogram súkromným, resp. rodinným povinnostiam 65,71 % uviedlo, že si ho mohli čiastočne prispôbiť. Avšak následné dáta pri otázke, či sa osobám v uplynulých 6 mesiacoch stalo, že si nemohli zobrať voľno v práci, keď ho potrebovali alebo chceli ukazujú, že 43,9 % osôb si voľno vziať nemohli.

Prieskum obsahoval aj osobitné otázky zamerané na zdravotné dôsledky v prípade nezosúladiť, z ktorých vyplynulo, že takmer štvrtine osôb (24,7 %) spôsobuje pracovná záťaž problémy s duševným zdravím, pracovná záťaž, ktorej čelí pätina respondentov a respondentiek (20,8 %) je taká veľká, že má negatívny vplyv na ich fyzické zdravie, pre 31,7 % predstavuje vykonávanie neplatennej práce v domácnosti veľkú časovú záťaž. Alarmujúce zistenie predstavuje aj tá skutočnosť, že z prieskumu vyplýva, že 28,2 % osôb nemá dostatok času na svoju rodinu alebo blízkych.

Vo vzťahu k predmetnému prieskumu možno skonštatovať, že aj z tohto prieskumu vyplýva, že zaťaženie neplatenou prácou je vyššie pre ženy ako pre mužov, pričom sa zvyšuje úmerne s počtom detí v domácnosti.

Prieskum sa stručne zamerail aj na zisťovanie stavu z pohľadu zamestnávateľských inštitúcií. Z prieskumu vyplynulo nasledovné:

- 3 z 10 spoločností majú vypracovanú stratégiu na uľahčenie návratu zamestnancov a zamestnankyň na pracovisko po materskej, resp. rodičovskej dovolenke, 5 firiem uviedlo, že nemajú vypracovanú stratégiu na uľahčenie návratu do práce, pretože ide o „záležitosť individuálnej adaptácie zamestnanca alebo zamestnankyne“, 1 firma takúto stratégiu nepovažuje za potrebnú, 1 ju nemá z dôvodu nedostatočných kapacít na riešenie obdobných záležitostí;
- pokiaľ ide o podmienky odmeňovania 6 spoločností postupuje podľa písaných zásad, s ktorými sú osoby vopred oboznámené;
- vo vzťahu ku kráteniu odmeny, ktorá je poskytnutá nad rámec mesačnej mzdy 4 firmy uviedli, že k takýmto dôvodom patrí čerpanie pracovnej neschopnosti, 3 firmy uviedli ako dôvod ošetrovanie člena alebo členky rodiny, jedna firma čerpanie pracovného voľna pri návšteve lekára, 3 firmy zároveň uviedli, že odpoveď nie je možné zovšeobecniť.

Otcovská dovolenka a rodičovská dovolenka pre otcov

Angažovanosť otcov pri starostlivosti o potomstvo a domácnosť predstavuje dôležitý aspekt znižovania „dvojitého bremena“ žien, a súčasne má významne pozitívny vplyv na osobnostný vývoj a blaho detí. Otcovská dovolenka a rodičovská dovolenka pre otcov nepredstavuje len nástroj na rovnomernejšiu deľbu práce v domácnosti, ale taktiež prostriedok na plnohodnotnejšie realizovanie rodičovských práv otcov.

V roku 2023 Sociálna poisťovňa poskytla dávku otcovské 17 522 poberateľom, pričom počet novonarodených detí za rok 2023 bol 48 788.

Publikácia Slovenského národného strediska, na tému Zosúladžovania pracovného a osobného života ako ľudskoprávneho problému sa venovala v období rokov 2019-2021 aj prieskumu vo vzťahu k otcovskej dovolenke a rodičovskej dovolenke ako nástroju na rovnomernejšiu deľbu práce v domácnosti.¹³⁴

Prieskum sa zamerail aj na súvislosť medzi spolupodieľaním sa na starostlivosti o dieťa formou čerpania rodičovskej dovolenky respondentmi a partnermi respondentiek na následnú deľbu práce v domácnosti. Z hodnoty váženého skóre pri jednotlivých položkách u respondentov, ktorí boli na rodičovskej dovolenke vyplýva, že sú mierne vyššie ako hodnoty u osôb, ktoré na rodičovskej dovolenke neboli.

¹³⁴ Zosúladžovanie pracovného a osobného života ako ľudskoprávny problém, dostupné na <https://www.snsfp.sk/wp-content/uploads/Zosuladovanie-pracovneho-a-osobneho-zivota.pdf>

Tabuľka 11 Porovnanie vážené skóre odpovedí respondentov podľa nástupu na rodičovskú dovolenku v prebratí starostlivosti o deti medzi partnermi

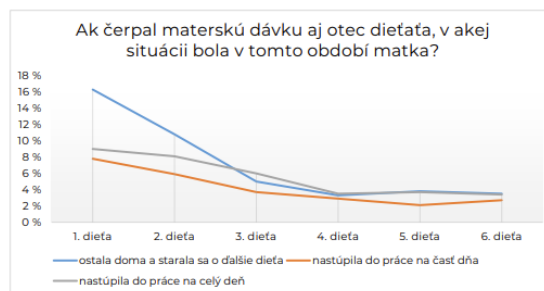
Činnosti starostlivosti o dieťa	Muž na rodičovskej dovolenke	N	Vážený priemer	SD	Sig.	r
Starostlivosť o dieťa/deti počas choroby (domáca liečba)	nie	364	4,07	1,37	0,081	0,076
	áno	160	4,31	1,46		
Návšteva u lekára, pobyt v nemocnici	nie	364	4,31	1,28	0,749	0,014
	áno	160	4,35	1,46		
Vyzdvihnutie a odvoz do/zo školy či kružku	nie	343	4,91	1,37	0,843	0,009
	áno	154	4,93	1,35		
Zabezpečenie hygieny detí - kúpanie, čistenie nechtov, zubov, prebalovanie a pod.	nie	356	4,14	1,34	0,298	0,046
	áno	160	4,28	1,37		
Pomoc pri školských povinnostiach detí (domáce úlohy, projekty, vystúpenia a pod.)	nie	355	5,48	1,55	0,591	0,024
	áno	153	5,57	1,87		
Voľnočasové aktivity, šport a rozvoj dieťaťa hrou	nie	365	8,93	1,84	0,262	0,049
	áno	158	9,15	2,43		

Tabuľka 12 Porovnanie odpovedí o časovej náročnosti respondentov podľa nástupu na rodičovskú dovolenku v časovej náročnosti starostlivosti o deti a domácnosť

Osobne venovaný čas za deň	Muž na rodičovskej dovolenke	N	Priemer	SD	Sig.
Zabezpečenie hygieny a zdravia detí - kúpanie, čistenie nechtov, zubov, prebalovanie	nie	371	0,97	0,88	0,000
	áno	161	1,46	1,32	
Príprava detí do školy (domáce úlohy, projekty, učivo)	nie	374	1,29	1,19	0,001
	áno	161	1,68	1,30	
Voľný čas strávený s detmi hrou, čítaním kníh a pod.	nie	370	2,10	1,53	0,001
	áno	160	2,62	1,69	
Príprava jedla, varenie	nie	374	1,35	1,16	0,000
	áno	161	1,80	1,38	
Logistika pre deti a členov rodiny (odvoz do škôlky, školy, kružkov)	nie	375	1,27	1,12	0,006
	áno	160	1,58	1,35	
Pravidelné upratovanie domácnosti (umývanie riadu, pranie, vysávanie)	nie	335	2,41	1,96	0,234
	áno	125	2,65	1,86	
Nakupovanie do domácnosti	nie	350	2,51	1,70	0,117
	áno	128	2,78	1,63	

Pri porovnaní odpovedí o časovej náročnosti z prieskumu vyplýva, že štatisticky významnejšie rozdiely sú pri činnostiach ako každodenná hygiena detí, príprava detí do školy, voľného času a príprava jedla. Z prieskumu vyplýva, že viac času trávia uvedenými činnosťami respondenti, ktorí boli s dieťaťom na rodičovskej dovolenke. Súčasne, v rámci prieskumu aj respondentky, ktorých partneri boli na rodičovskej dovolenke častejšie odpovedali, že ich partneri preberajú na seba starostlivosť o deti ako uvedené konštatovali respondentky, ktorých partneri na rodičovskej dovolenke neboli.

Z hľadiska postavenia žien z prieskumu vyplýva, že 16 % respondentiek ostáva pri prvom dieťati doma, a to aj v prípade, keď na rodičovskú dovolenku nastúpil manžel, resp. partner. Avšak, tento aspekt má u žien s počtom pribúdajúcich detí klesajúcu tendenciu.

Graf 18 Pracovná aktivita matky v prípade, ak materskú dávku čerpal aj otec dieťaťa

Inštitút pre výskum práce a rodiny v roku 2024 uverejnil publikáciu s názvom „Vyhodnotenie materskej dovolenky pre otcov vo vzťahu k ich reálnemu zapojeniu do starostlivosti o deti“. Obdobie riešenia tejto úlohy, ktorá vyplývala z Akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027, bol január 2023 - december 2023.¹³⁵ Časť výskumnej úlohy sumarizovala skúsenosti otcov na materskej dovolenke, ktoré možno zovšeobecniť ako pozitívne.

Súčasne z výstupu, ktorý bol zameraný na starostlivosť o deti z hľadiska dopadov na rodovú rovnosť vyplýva, že v slovenských podmienkach sú dôvody pre zvolenie si otcovskej dovolenky pomerne obdobné ako uvádzajú aj zahraničné výskumy. Ide predovšetkým o triádu - finančné, pracovné a osobné dôvody.

Z kvalitatívneho výskumu vyplynulo, že aj pri pároch, ktoré spomínali finančné dôvody, bol tento dôvod len zriedka jediný faktor. Viacerí otcovia uvádzali ako dôvod aj túžbu vybudovať si s dieťaťom vzťah a byť pri ňom počas toho ako vyrastá. Medzi ďalšie prezentované dôvody patrili napríklad

¹³⁵ Vyhodnotenie materskej dovolenky pre otcov vo vzťahu k ich reálnemu zapojeniu do starostlivosti o deti, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/vyhodnotenie-materskej-dovolenky-pre-otcov-vo-vztahu-k-ich-realnemu-zapojeniu-do-starostlivosti-o-deti-rastislav-bednarik-daniela-keselova-2024/>

vyčerpanie matky zo sériovej rodičovskej dovolenky, zohľadňovanie kariéry ženy, potreba zmeny alebo nespokojnosť otcov v doterajšej práci, individuálne preferovanie otcovskej dovolenky pre inštitucionálnou starostlivosťou, vnímanie jednostranného rozdelenia starostlivosti a potreba mužov stať sa rovnocennými rodičmi a i.. Vo väčšine prípadov (výnimku predstavovali 2 páry z 8) tému otcovskej dovolenky iniciovali ženy, avšak páry sa zhodli na tom, že finálne rozhodnutie bolo spoločné. Aj v tomto výskume bolo identifikované vnímanie otcov ako pozitívne. Tí, vyzdvihovali predovšetkým budovanie vzťahu s dieťaťom, zlepšenie vzťahov v rodine, zmenu rutiny, aktívne trávenie času, ale aj zmeny vnímania a organizovania pracovného života, väčší pocit zodpovednosti, či náročnosť otcovskej dovolenky. Rovnako pozitívne vnímali otcovskú dovolenku aj matky.¹³⁶

3.5.5 Rodová segregácia

Rodová segregácia predstavuje dlhodobu pretrvávajúci fenomén v rôznych spoločenských oblastiach, predovšetkým však na trhu práce, pričom má dve dimenzie, a to horizontálnu a vertikálnu.

Horizontálna segregácia žien a mužov zjednodušene znamená ich zastúpenie v jednotlivých povolaniach, odvetviach, sektoroch a pod. Naopak, vertikálna segregácia znamená koncentráciu žien a mužov na určitých hierarchických profesných pozíciách.¹³⁷

Trh práce

Segregácia na trhu práce predstavuje dôležitý faktor, ktorý prispieva k nerovnosti žien. Rovnosť žien a mužov na trhu práce prináša hospodárske aj ekonomické výhody pre celú spoločnosť, pretože rodová rovnosť má pozitívny vplyv na hodnotu hrubého domáceho produktu na jednu osobu, či vyššiu zamestnanosť.¹³⁸ Vplyvy zvýšenia rodovej rovnosti na hrubý domáci produkt v tej-ktorej krajine sa vzhľadom na individuálny stav rodovej rovnosti v jednotlivých krajinách výrazne líšia. Priamo úmerne uvedenému, tak krajiny, ktoré majú väčší priestor na zlepšenie praktického stavu rodovej rovnosti, medzi ktoré nepochybne patrí aj Slovenská republika, môžu aj viac získať.

Štatistický úrad Slovenskej republiky v publikácii Ženy a muži v Slovenskej republiky za rok 2023 publikuje, okrem iného aj dáta, z ktorých vyplýva rozdelenie žien a mužov na trhu práce podľa klasifikácie zamestnaní a podľa ekonomických činností.

Ženy / Women				Muži / Men				
Pracujúci a nezamestnaní ¹⁾				Employed and unemployed ¹⁾				
Podľa klasifikácie zamestnaní - SK ISCO-08 (tis. osôb)	Pracujúci		Nezamestnaní		Employed		Unemployed	
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022
1 Zákonomodarovia, riadiaci pracovníci	55,7	56,3	1,1	0,8	93,4	91,7	1,4	1,0
2 Špecialisti	241,8	249,5	3,7	3,6	143,1	162,0	2,0	1,4
3 Technici a odborní pracovníci	214,3	214,8	4,2	4,3	215,5	223,3	4,3	4,5
4 Administratívni pracovníci, úradníci	195,4	202,2	9,2	7,6	72,7	57,0	1,8	1,9
5 Pracovníci v službách a v obchode	262,0	276,0	21,7	16,8	160,8	159,4	11,4	6,2
6 Kvalifikovaní pracovníci v poľnohosp., lesníctve a rybárstve	4,0	3,6	0,3	0,1	17,9	22,1	1,7	1,3
7 Kvalifikovaní pracovníci a remeselníci	50,3	50,5	2,6	2,7	333,2	334,2	14,6	15,1
8 Operátori a montéri strojov a zariadení	93,7	85,3	6,3	7,3	242,2	252,2	12,2	11,3
9 Pomocníci a nekvalifikovaní pracovníci	82,6	83,0	10,2	7,2	66,2	64,6	16,6	11,2
0 Príslušníci ozbrojených síl	0,6	1,3	-	-	13,9	14,0	0,3	-
Nezistené a nemali ešte zamestnanie	-	-	30,9	33,0	-	-	31,1	33,2

¹³⁶ Výskum starostlivosti o deti z hľadiska domov na rodovú rovnosť, dostupné na https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/12/Vyskum_starostlivosti_o_deti_z_hladiska_dopadov_na_rod_rovnost_PERD_2023.pdf

¹³⁷ Glossary and thesaurus, dostupné na <https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus>

¹³⁸ Economic Benefits of Gender Equality in the European Union, dostupné na https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/economic_benefits_of_gender_equality_in_the_europe_an_union_overall_economic_impacts_of_gender_equality.pdf

Pracujúci a nezamestnaní¹⁾

Employed and unemployed¹⁾

Podľa ekonomických činností - SK NACE Rev.2 (tis. osôb)	Pracujúci		Nezamestnaní		End of table		Unemployed		By economic activity - SK NACE (thous. persons)
	2021	2022	2021	2022	2021	2022	2021	2022	
A Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	16,0	15,1	1,2	0,6	47,2	51,0	2,2	2,0	A Agriculture, forestry and fishing
B Ťažba a dobývanie	0,7	1,4	0,0	-	6,2	5,8	0,3	0,9	B Mining and quarrying
C Priemyselná výroba	225,1	214,8	12,6	13,6	411,3	407,0	19,5	15,3	C Manufacturing
D Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	10,2	7,2	0,4	0,2	23,4	19,7	0,6	0,3	D Electricity, gas, steam and air-condition supply
E Dodávka vody, čistenie a odvod odpadových vôd, odpady	4,2	5,2	0,4	0,2	17,3	17,0	2,2	1,1	E Water supply, sewerage, waste manag. and remediation
F Stavebníctvo	19,2	19,4	1,0	1,8	220,8	235,5	13,0	12,9	F Construction
G Veľkoobchod a maloobchod, oprava motorových vozidiel a motocyklov	183,6	194,2	13,4	11,2	129,5	121,0	6,3	6,6	G Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles
H Doprava a skladovanie	37,7	45,5	1,2	1,1	113,2	114,2	3,9	4,7	H Transport and storage
I Ubytovacie a stravovacie služby	53,2	52,3	9,1	5,0	30,8	37,0	6,6	1,9	I Accommodation and food service activities
J Informácie a komunikácia	32,8	32,5	0,8	0,5	72,6	75,3	1,3	1,2	J Information and communication
K Finančné a poisťovacie činnosti	38,3	37,7	1,7	0,8	18,7	25,2	0,3	0,2	K Financial and insurance activities
L Činnosti v oblasti nehnuteľností	8,1	10,4	0,0	-	9,5	8,7	0,0	-	L Real estate activities
M Odborné, vedecké a technické činnosti	51,7	59,4	0,9	0,9	33,4	38,2	0,5	0,4	M Professional, scientific and technical activities
N Administratívne a podporné služby	20,7	21,5	3,1	1,4	32,5	28,6	2,5	1,8	N Administrative and support service activities
O Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	116,8	115,6	3,5	4,1	98,7	94,0	3,2	1,9	O Public administration and defence; compulsory social security
P Vzdelenie	177,0	183,4	2,5	3,2	35,9	40,3	0,9	1,1	P Education
Q Zdravotníctvo a sociálna pomoc	161,4	162,2	4,1	4,5	34,0	33,1	1,4	1,0	Q Health and social work activities
R Umenie, zábava a rekreácia	15,4	16,9	1,6	0,1	15,6	16,5	0,6	0,1	R Arts, entertainment and recreation
S Ostatné činnosti	24,4	25,0	1,7	1,2	8,3	11,5	0,8	0,5	S Other service activities
T Činnosti domácností ako zamestnávateľov	2,6	1,0	0,1	-	0,0	0,2	0,0	-	T Activities of households as employers
U Činnosti extraterritoriálnych organizácií a združení	1,3	0,9	0,0	-	0,2	0,7	0,0	-	U Activities of extraterritorial organizations
Nezistené	0,5	0,3	7,1	7,5	0,6	0,4	8,0	9,5	Not identified
Nezamestnaní, ktorí ešte nemali zamestnanie	x	x	23,9	25,4	x	x	23,2	23,5	Unemployed without work experience

Zdroj: ŠU SR „Ženy a muži v SR v roku 2023“

Aj z vyššie uvedených dát vyplýva skutočnosť, nepomerného zastúpenia žien a mužov v jednotlivých zamestnaniach, či ekonomických činnostiach. Vyššie zastúpenie pracujúcich žien je v nepodnikateľskom sektore, a to v oblastiach ako vzdelávanie, zdravotníctvo, sociálna práca. Vyššie zastúpenie mužov je naopak v oblastiach ako priemyselná výroba, doprava, skladovanie, stavebníctvo.

Rodová segregácia na trhu práce je všadeprítomný element, ktorý nepredstavuje len fenomén vyskytujúci sa v reáliách Slovenskej republiky. Aj posledné dáta za Európsku úniu ukazujú, že zamestnané osoby (ženy a muži) v oblasti vzdelávania, zdravotníctva a sociálnej pomoci sú v pomere 30:8 (ženy vs. muži).¹³⁹

Vzdelávanie

Rodová segregácia na trhu práce je výsledkom pretrvávajúcich rodových stereotypov a skutočnosti, že ženy a muži, resp. dievčatá a chlapci si už pri štúdiu vyberajú študijné odbory, ktoré adekvátnejšie zodpovedajú ich očakávaným rolám v spoločnosti.

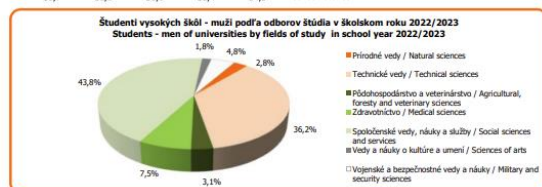
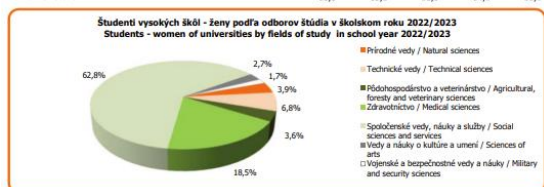
Posledné dáta Štatistického úradu Slovenskej republiky pri študentstve vysokých škôl v akademickom roku 2022/2023 ukazujú, že 62,8 % žien študovalo spoločenské vedy, náuky a služby v porovnaní 43,8 % mužmi; 18,5 % žien študovalo zdravotnícke odbory v porovnaní s 7,5 % mužmi. Výrazný pomer v prospech mužov je pri technických vedách, ktoré študovalo 36,2 % mužov v porovnaní s len 6,8 % žien.

Študenti¹⁾

Students¹⁾

	2018	2019	2020	2021	2022
Stredné školy (denné štúdium a externá forma štúdia spolu)					
Žiaci stredných škôl	107 277	105 277	105 521	106 312	106 970
Gymnázia	41 996	40 994	40 576	41 540	41 950
Stredné odborné školy	63 359	62 318	62 932	62 708	63 071
Konzervatóriá	1 922	1 965	2 013	2 064	1 949
Štruktúra žiakov stredných škôl (%)					
Gymnázia	57,3	57,2	57,0	56,7	56,8
Stredné odborné školy	46,7	46,8	47,1	47,2	47,2
Konzervatóriá	63,3	63,8	63,9	64,6	65,1

	2018	2019	2020	2021	2022
Secondary schools (Full-time study and part-time study in total)					
Students of secondary schools	104 856	102 696	102 473	102 920	103 337
Grammar schools	31 287	30 619	30 552	31 696	31 861
Specialised secondary schools	72 457	70 963	70 785	70 091	70 432
Conservatories	1 112	1 114	1 136	1 133	1 044
Structure of students of secondary schools (%)					
Grammar schools	42,7	42,8	43,0	43,3	43,2
Specialised secondary schools	53,3	53,2	52,9	52,8	52,8
Conservatories	36,7	36,2	36,1	35,4	34,9

¹³⁹ EIGE, dostupné na <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023/domain/work>

Študenti ¹⁾	2018 2019 2020 2021 2022					2018 2019 2020 2021 2022					
	dokončenie					End of table					
Vysoké školy podľa skupín odborov (1. a 2. stupň)											Universities by fields of study (Bachelor and Master degree)
Študenti slovenskej štátnej príslušnosti											Students of Slovak nationality
<i>denné štúdium a externá forma štúdia spolu</i>											<i>Full-time and part-time study in total</i>
Prírodné vedy	3 151	2 907	2 813	2 635	2 533	1 541	1 450	1 376	1 332	1 237	Natural sciences
Technické vedy a náuky	5 449	5 209	4 964	4 773	4 466	17 635	17 502	17 273	16 840	15 992	Technical sciences
Poľnohospodársko-lesnícke a veterinárne vedy a náuky	2 425	2 293	2 293	2 354	2 351	1 756	1 554	1 512	1 419	1 369	Agricultural-forestry and veterinary sciences
Zdravotníctvo	11 003	11 435	12 068	12 466	12 113	3 073	3 209	3 476	3 551	3 325	Medical sciences
Spooločenské vedy, náuky a služby	45 212	43 218	43 561	42 991	41 065	20 306	19 628	20 529	20 071	19 366	Social sciences and services
Vedy a náuky o kultúre a umení	2 082	2 048	1 972	1 873	1 770	1 028	983	916	868	807	Sciences of arts
Vojenské a bezpečnostné vedy a náuky	1 048	1 079	1 086	1 078	1 123	2 388	2 367	2 285	2 138	2 132	Military and security sciences

Zdroj: ŠU SR „Ženy a muži v SR v roku 2023“

Z vyššie uvedených dát vyplýva, že prevaha vzdelávania žien je v oblastiach, ktoré sa zvyknú označovať ako tzv. *ženské oblasti* (napr. zdravotníctvo). Tieto oblasti sú horšie finančne ohodnotené, čo v konečnom dôsledku predstavuje významný faktor existencie (generačnej) chudoby žien.

Z dát súčasne periodicky vyplýva, že ženy dosahujú veľmi dobrú vzdelanostnú úroveň a sú viac vzdelané ako muži. V roku 2022 absolvovalo denné štúdium 16 341 žien v porovnaní s 10 818 mužmi.

Absolventi ¹⁾	2018 2019 2020 2021 2022					2018 2019 2020 2021 2022					
	Absolventi vysokých škôl podľa sektorov v kalendárnom roku										
<i>denné štúdium</i>											<i>Full-time study</i>
verejný	19 350	17 812	16 876	16 969	16 341	11 947	11 322	10 695	10 808	10 818	Public
súkromný	18 115	16 454	15 647	15 548	14 725	11 143	10 423	9 912	9 915	9 698	Private
štátny	941	1 029	870	980	1 217	592	699	586	622	838	State
<i>externá forma štúdia</i>											<i>Part-time study</i>
verejný	294	329	359	441	399	212	200	197	271	292	Public
súkromný	5 277	3 850	3 803	3 960	3 185	2 746	2 062	2 066	1 995	1 433	Private
štátny	2 477	1 709	2 193	2 188	1 866	1 195	894	947	849	725	State
<i>doktorandské (postgraduálne) štúdium (vr. cudzincov)</i>											<i>Postgraduate courses (including foreigners)</i>
verejný	2 742	1 984	1 444	1 611	1 184	1 399	1 068	912	923	586	Public
súkromný	58	157	166	161	135	152	100	207	223	122	Private
štátny	639	691	662	632	688	682	741	639	659	624	State
verejný	585	637	613	597	641	629	689	586	619	564	Public
súkromný	38	41	30	17	26	32	37	33	17	37	Private
štátny	16	13	19	18	21	21	15	20	23	23	State
<i>zahraniční študenti - denné štúdium</i>											<i>Foreign students - full-time study</i>
verejný	687	979	1 100	1 334	1 419	564	691	824	962	976	Public
súkromný	544	751	862	1 057	1 127	491	587	720	807	780	Private
štátny	129	216	220	260	268	61	90	83	142	185	State
štátny	14	12	18	17	24	12	14	21	13	11	State

Zdroj: ŠU SR „Ženy a muži v SR v roku 2023“

Obrana a policajný zbor

Zastúpenie žien a mužov v bezpečnostných zložkách Slovenskej republiky je rovnako, ako vo viacerých iných oblastiach, značne disproporčné.

Ministerstvo obrany Slovenskej republiky k 31.12.2023 v ozbrojených silách Slovenskej republiky z celkového počtu 13 008 profesionálnych vojakov a vojačiek v roku 2023 evidovalo 1 896 žien (14,58 %). V hodnostnom zbore mužstva ženy predstavovali 14,55 %, v hodnostnom zbore poddôstojníctva 9,77 % žien, v hodnostnom zbore dôstojníctva 22,63 % žien. V riadiacich funkciách v ozbrojených silách Slovenskej republiky bolo 297 žien z celkového počtu 1 896 žien, čo predstavuje 15,66 %. Z celkového počtu riadiacich funkcií v ozbrojených silách uvedené predstavuje 9,3 %.

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky k 1.12.2023 evidovalo celkový počet príslušníkov a príslušníčok na úrovni 20 082 osôb. Z uvedeného počtu ženy predstavovali len 4 731 osôb, teda 23,06 %. V riadiacich funkciách pôsobilo 2 046 mužov a 397 žien (t. j. podiel žien je 16,3 %). V dôstojníckych hodnostiach bol počet žien 3 165 (podiel 24,1 % z celkového počtu). V praporčických hodnostiach bol počet žien 1 449 (podiel 21,6 %).

Najvyváženejšie zastúpenie žien a mužov mali ženy medzi najmladšími osobami – kadetstvom, pričom počet kadetiek bol 117 (podiel 49,2 % z celkového počtu).

Pomer žien a mužov v PZ	Celkový počet príslušníkov a príslušníčok PZ	ŽENY	MUŽI	% podiel žien
Rok 2022	20 714	4 657	16 057	22,5
Rok 2023	20 082	4 731	15 351	23,6

Členenie podľa riadiacej pozície	Celkový počet príslušníkov a príslušníčok PZ v riadiacich funkciách	ŽENY	MUŽI	% podiel žien
Rok 2022	3 184	393	2 791	12,3
Rok 2023	2 443	397	2 046	16,3

Členenie podľa hodností	Práporčička hodnosť (ženy)	% podiel žien	Dôstojnícka hodnosť (ženy)	% podiel žien
Rok 2022	1 398	19,8	3 066	23,1

Veda, výskum

Aj napriek skutočnosti, že nielen v podmienkach Slovenskej republiky, sú vzdelanejšie ženy, ich prítomnosť vo vysokoškolskom prostredí, či vo vedeckej sfére v reprezentatívnej miere dlhodobo absentuje. Z údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky vyplýva, že v roku 2022 ukončilo doktorandské štúdium (spolu vo verejnom, súkromnom a štátnom sektore vrátane cudzincov a cudziniiek) o 64 žien viac ako mužov. Reprezentatívne dáta za verejný, súkromný a štátny sektor za rok 2023 ešte nie je k dispozícii.

Na začiatku „štartovacieho poľa“ kariér jednotlivých osôb v tejto exaktnej oblasti, ženská populácia tvorí väčšinu. Avšak pomyselné nožnice sa roztvárajú k ďalším úrovniam vzdelávania, ktoré následne otvárajú kariérne možnosti na vyšších akademických a výskumných pozíciách. V najvyšších vysokoškolských pedagogických a výskumných pozíciách, tak už naopak dominujú muži. Vyskytuje sa tu tzv. efekt „deravého potrubia“ a ženské talenty sa tak v hierarchickej štruktúre smerom nahor postupne vytrácajú.

Kým na pozícií odborný asistent, resp. asistentka z komparatívneho hľadiska dominujú (v periodicite niekoľkých rokov) ženy, na pozícií docent/docentka je kvantitatívny údaj už v neprospech žien. Pri pozícií profesor/profesorka ženy nepredstavujú z kvantitatívneho hľadiska už ani polovičnú reprezentáciu mužov.

Ženy / Women

Muži / Men

Učiteľia ¹⁾	dokončenie					End of table					Teachers ¹⁾
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022	
Vysoké školy podľa sektorov											Higher education institutions by sectors
Učiteľia na ustanovený pracovný čas spolu (interní)	4 688	4 616	4 619	4 554	4 550	5 348	5 281	5 241	5 097	5 070	Teachers to set working hours (internal)
verejný	4 267	4 227	4 216	4 115	4 116	4 884	4 848	4 799	4 649	4 648	Public
súkromný	275	263	261	294	290	265	251	247	255	237	Private
štátne	146	126	142	145	144	199	182	195	193	185	State
z toho											of which:
profesori	420	416	424	458	525	1 102	1 087	1 048	1 074	1 130	Professors
verejný	383	373	379	410	464	982	974	934	954	1 003	Public
súkromný	28	33	36	41	52	73	76	147	83	88	Private
štátne	9	10	9	7	9	47	37	97	37	39	State
docenti	1 109	1 101	1 103	1 185	1 364	1 532	1 513	1 496	1 570	1 763	Associate professors
verejný	1 021	1 019	1 017	1 078	1 255	1 395	1 388	1 378	1 454	1 651	Public
súkromný	59	53	57	74	74	89	81	74	74	70	Private
štátne	29	29	29	33	35	48	44	44	42	42	State
odborní asistenti	2 824	2 774	2 747	2 550	2 319	2 508	2 472	2 475	2 239	1 945	Fellowships
verejný	2 605	2 580	2 544	2 357	2 123	2 347	2 319	2 311	2 080	1 814	Public
súkromný	145	133	127	116	119	87	81	85	82	66	Private
štátne	74	61	76	77	77	74	72	79	77	65	State
Učiteľia na kratší pracovný čas spolu (externí)	690	679	715	740	802	1 013	972	1 032	1 052	1 108	Teachers for part-time (external)
verejný	498	516	515	510	500	814	797	831	831	792	Public
súkromný	52	50	45	50	186	73	70	61	61	139	Private
štátne	140	113	155	172	196	126	105	140	160	177	State

Zdroj: ŠU SR „Ženy a muži v SR v roku 2023“

Rozdiel v tejto oblasti nie je len v kvantitatívnom zastúpení žien a mužov na tej-ktorej vedeckej pozícii, ale aj vo výške plátov. Vo všeobecnosti v období rokov 2018-2022 sa podľa Štatistického úradu Slovenskej republiky rozdiel v priemernej hrubej nominálnej mesačnej mzde pri osobách s vysokoškolským vzdelaním 3. stupňa pohyboval v rozpätí 255-303 Eur. Priemerná hrubá nominálna mesačná mzda vysokoškolských učiteliek bola v roku 2022 na úrovni 1 718 Eur a vysokoškolských učiteľov na úrovni 1 810 Eur, čo predstavuje priemerný rozdiel na úrovni 92 Eur.¹⁴⁰ Dáta za rok 2023 nie sú v súčasnosti k dispozícii.

V Slovenskej republike sa každoročne organizuje jedinečný vedecký festival, ktorého cieľom je priniesť novinky a prezentácie zo sveta a výskumu. Pôvodne, do roku 2023, sa festival organizoval pod názvom Európska noc výskumníkov. V roku 2024 sa festival bude po prvý krát v histórii organizovať pod rodovo korektným názvom, a to Európska noc vedy.¹⁴¹

V máji 2023 sa v Slovenskej národnej galérii v Bratislave konal 26. ročník podujatia Vedec roka SR, ktorého cieľom je profesionálne a spoločensky vyzdvihnúť najvýznamnejšie osobnosti vedeckého života a súčasne najlepšie dosiahnuté výsledky vo vede a výskume na Slovensku. Názov predmetného podujatia v súčasnosti zneviediteľňuje prínos žien-vedkýň. Uvedená skutočnosť by sa mala zmeniť pri organizácii 28. ročníka v roku 2025, ktorý sa uskutoční pod novým (v súčasnosti bližšie nešpecifikovaným) názvom.¹⁴²

3.5.6 Feminizácia chudoby a generačná chudoba

Generačná chudoba vo všeobecnosti predstavuje prípady, kedy sa chudoba stala určitým „rodinným modelom“ pre najmenej dve generácie. Narozdiel od situačnej chudoby, pri ktorej rodiny zažívajú chudobu počas krátkeho obdobia v dôsledku krízy, generačná chudoba predstavuje systémový a trvalý stav.

Feminizácia chudoby predstavuje pomenovanie pretrvávajúceho javu, ktorý z rôznych príčin, predovšetkým však z dôvodu pretrvávajúcej štruktúrálnej diskriminácie postihuje primárne dievčatá a ženy.¹⁴³ V takýchto domácnostiach platí priama úmera – čím viac žien žije v nedostatku, tým viac detí a iných na ne odkázaných osôb žije rovnako v nedostatku, či existenčnom ohrození.

Vertikálna a horizontálna segregácia, udržiavanie rodových rolí, výkon práce na málo platených a nestabilných miestach, práca na skrátenej forme úväzku a dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, nižšie príjmy ako muži, prerušovanie kariéry za účelom starostlivosti o deti a iné odkázané osoby a domácnosť - to všetko predstavuje aspekty, ktoré následne prehlbujú rozdiel v chudobe. Tieto nerovnosti sa vyskytujú v priebehu celého života osôb, primárne však žien a vedú nielen k značným rozdielom v odmeňovaní, ale predovšetkým k ekonomickej závislosti žien a ich vyššiemu ohrozeniu chudobou v starobe. Predmetné aspekty sa ešte intenzívnejšie prehlbujú aj v čase kríz a hlavne pri jednorodičovských domácnostiach.

¹⁴⁰Publikácia žien a muži v Slovenskej republike, dostupné na [https://slovak.statistics.sk/wps/portal/!ut/p/z0/TYu7DolwAEW_hrG0hdLHCCExsBFjAl1MW6pWolAg6t-Lm8vNOSe5UMlaSq82d1WrG73qd28kPVes4FmGU4RYkqOiPOXV4SgwlgiWUDo9hC8zhCjEEWeURJhwEcU7_-7uPs8yhdkMfrXvFdajXtQNLB2YnjpA-SuU8bZAG0f_VDegv-mTSSiIRQoZTEgvG0BJywBrcY8MYLQOL7AqZPNF4gH3e4!/?](https://slovak.statistics.sk/wps/portal/!ut/p/z0/TYu7DolwAEW_hrG0hdLHCCExsBFjAl1MW6pWolAg6t-Lm8vNOSe5UMlaSq82d1WrG73qd28kPVes4FmGU4RYkqOiPOXV4SgwlgiWUDo9hC8zhCjEEWeURJhwEcU7_-7uPs8yhdkMfrXvFdajXtQNLB2YnjpA-SuU8bZAG0f_VDegv-mTSSiIRQoZTEgvG0BJywBrcY8MYLQOL7AqZPNF4gH3e4!/)

¹⁴¹ Európska noc vedy, dostupné na <https://www.nocvedy.sk/>

¹⁴² Vedec roka, dostupné na <https://vedanadosah.cvtisr.sk/vedec-roka-sr/vedec-roka-sr-2023/>

¹⁴³Feminizácia chudoby, dostupné na <https://www.gender.gov.sk/aktivity/temy/zakladne-pojmy/feminizacia-chudoby/>

Zo štatistického zisťovania EU SILC o príjmoch a životných podmienkach domácností (EU SILC 2023) vyplýva, že v roku 2023 bola miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia pri osobách vo vekovej skupine 18-64 rokov vo všeobecnosti na úrovni 16,2 %, pričom u mužov 16,4 % a u žien 16,1 %. Následne, však pri osobách nad 65 rokov a viac je miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia vo všeobecnosti na úrovni 14 %, pričom u mužov je tento indikátor na úrovni 12,1 % a u žien na úrovni 15,3 %. Obdobný efekt, aký z dát vyplýva pri miere rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia je rovnako identifikovateľný aj pri miere príjmovej chudoby v členení podľa vekových skupín a pohlavia. Indikátor príjmovej chudoby vo vekovej skupine 18-64 rokov je vo všeobecnosti na úrovni 13,1%, pričom u mužov sú na úrovni 13,4% a pri ženách 12,7% (špecifickejšie veková skupina 25-49 rokov – 13,4 % ženy, 14,6 % muži; veková skupina 50-64 rokov - 9,8 % ženy, 10 % muži), a teda je viac v neprospech mužov. Následne, pri vekovej kategórii 65 rokov a viac sú dáta už v neprospech žien, a to na úrovni 11 %, pričom u mužov sú na úrovni 7,6 %.

Z hľadiska dôchodkového zabezpečenia z dát vyplýva značná prevaha žien poberateľiek dôchodku. Prevaha poberateľiek je tak pri starobnom, invalidnom, vdovskom i sirotskom. Prevaha poberateľov je následne pri predčasne starobnom dôchodku a invalidnom z mladosti.

V roku 2022 bol napríklad pri starobnom dôchodku rozdiel medzi poberateľkami a poberateľmi 221 262 osôb v prospech žien, pričom priemerná mesačná výška starobného dôchodku mužov (sólo) bola na úrovni 569,9 Eur, kým u žien len 469,0 Eur. V roku 2023 následne starobný dôchodok poberalo o 220 990 viac žien ako mužov. Priemerná mesačná výška starobného dôchodku mužov (sólo) bola na úrovni 713,3 Eur a u žien len na úrovni 586,1 Eur.

Rozdiely v priemernej mesačnej výške starobných dôchodkov žien a mužov sú systematicky v rozmedzí 90 - 100 Eur. Ako vyplýva z dát tento rozdiel každým rokom mierne narastá (s výnimkou mierneho prepadu v roku 2020) - v roku 2018 bol rozdiel v priemernej mesačnej výške starobných dôchodkov (sólo) na úrovni 96,3 Eur, v roku 2019 na úrovni 98,9 Eur, v roku 2020 vo výške 94,3 Eur, v roku 2021 na úrovni 98,0 Eur, v roku 2022 na úrovni 101,0 Eur. V roku 2023 rozdiel v priemernej mesačnej výške vyplácaného starobného dôchodku vzrástol na 127,1 Eur.

Vo vzťahu k predčasnému starobnému dôchodku dominujú poberatelia pred poberateľkami. V decembri 2023 bolo predčasných starobných dôchodkov vyplatených 8 669 mužom a 6 758 ženám. Aj pri predčasnom starobnom dôchodku je značný rozdiel medzi priemernou mesačnou výškou tohto dôchodku žien a mužov. Samozrejme, predmetný rozdiel je v neprospech žien a v roku 2018 bol vo výške 65,3 Eur, v roku 2019 vo výške 76,8 Eur, v roku 2020 vo výške 88,9 Eur, v roku 2021 vo výške 97,5 Eur a v roku 2022 vo výške 103,4 Eur. V roku 2023 bol rozdiel v priemernej výške vyplateného predčasného starobného dôchodku (sólo) na úrovni 144,7 Eur (ženy-618,6 Eur a muži-763,3 Eur).

Ženy / Women						Muži / Men					
Dôchodkové zabezpečenie ¹⁾						Pension security ¹⁾					
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022	
Počet poberateľov dôchodkov k 31. 12.	822 828	829 098	827 958	827 655	830 397	573 404	579 960	583 918	579 940	582 980	Number of pensions receivers as of Dec. 31
z toho poberajúci dôchodok:											of which receiving pension:
starobný	643 950	653 428	652 950	658 131	662 783	426 205	434 872	440 245	438 094	441 521	Old-age
predčasne starobný	6 160	5 338	5 139	5 022	5 535	8 719	7 856	7 064	6 970	6 776	Early old-age
invalidný	120 103	118 638	118 974	115 177	113 304	117 513	115 708	114 487	112 249	110 839	Invalidity
vdovský sólo/vdovecký sólo	30 703	29 204	28 482	27 119	26 035	5 555	5 549	5 453	5 445	5 451	Single widow's/single widower's
sirotský	14 889	14 146	13 697	13 149	13 176	6 069	5 967	5 969	5 926	6 408	Orphan's
invalidný z mladosti	6 789	7 318	7 815	8 271	8 869	8 764	9 464	10 195	10 814	11 567	Invalidity of youth
manšielny	287	243	199	152	116	4	4	4	4	4	Wife's
sociálny	847	783	762	634	579	578	543	504	441	417	Social
Priemerná mesačná výška dôchodkov (EUR)											Average monthly level of pensions (EUR)
starobný	396,2	411,2	440,3	457,3	469,0	492,5	510,1	534,5	555,2	569,9	Old-age
predčasne starobný	371,6	386,1	421,7	442,1	453,7	436,8	462,9	510,6	539,6	557,1	Early old-age
invalidný	245,5	252,2	261,3	270,0	276,8	231,7	238,4	237,6	215,7	221,3	Invalidity
- s poklesom schopnosti vykonávať zárobk. činnosť do 70 %	186,7	192,8	200,9	208,9	214,6	221,7	227,9	236,0	243,8	249,1	with a decrease in earning capacity up to 70 per cent
- s poklesom schopnosti vykonávať zárobk. činnosť nad 70 %	345,0	357,5	372,7	386,6	398,4	387,8	399,1	413,7	427,4	436,9	with a decrease in earning capacity over 70 per cent
vdovský sólo/vdovecký sólo	255,9	263,1	272,5	282,8	288,1	201,7	208,7	217,9	227,6	234,0	Single widow's/single widower's
sirotský	135,4	139,5	144,5	150,4	155,7	129,6	133,2	138,6	145,6	154,5	Orphan's
invalidný z mladosti	270,0	277,8	288,8	298,7	305,2	273,9	282,4	294,0	304,0	311,9	Invalidity of youth
manšielny	19,0	19,0	19,0	19,0	19,0	x	x	x	x	x	Wife's
sociálny	247,7	255,0	263,2	270,9	274,8	247,6	254,9	262,2	270,8	274,2	Social

Zdroj: ŠU SR „Ženy a muži v SR v roku 2023“

V roku 2023 boli v dôchodkovom systéme implementované viaceré opatrenia, ktoré posilnili primeranosť dôchodkov. Od 1. januára 2023 bola realizovaná štandardná valorizácia všetkých dôchodkových dávok o 11,8 % a od 1. júla 2023 mimoriadna valorizácia o 10,6 %. Poberateľstvo s nízkymi dôchodkami boli dvakrát podporené valorizáciou minimálnych dôchodkov od 1. júla 2023 a od 1. októbra 2023. Okrem toho bol v novembri 2023 vyplatený 13-stý dôchodok v rozmedzí od 50 do 300 Eur v závislosti od sumy vyplácaného dôchodku a v decembri 2023, tzv. 14-stý dôchodok v paušálnej výške 300 Eur. V roku 2023 bol prvýkrát vyplatený aj rodičovský dôchodok, ktorý sa vypláca raz ročne v jednej úhrnej splátke.

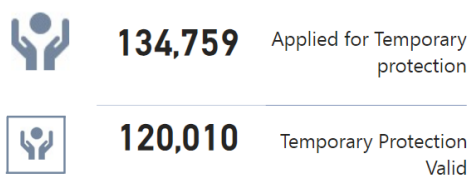
Generačnú chudobu a špecificky chudobu žien negatívne ovplyvňuje aj skutočnosť existencie nelegálnej práce, resp. nelegálneho zamestnávania žien, ktoré z dlhodobého časového hľadiska ovplyvňuje aj výšku dôchodkov. V roku 2023 bolo inšpektorátmi práce zistené, že z celkového počtu 1 009 odhalených nelegálne zamestnaných fyzických osôb, 321 predstavovali ženy a z toho 254 konkrétne občianky Slovenskej republiky.¹⁴⁴

	NZ FO	z toho NZ ženy	z toho NZ muži	z toho NZ mladiství
Občania SR	1 009	254	755	34
Občania EÚ	18	0	18	0
Štátni príslušníci tretej krajiny s povolením na pobyt	145	67	78	1
Štátni príslušníci tretej krajiny bez povolenia na pobyt	0	0	0	0
SPOLU	1 172	321	851	35

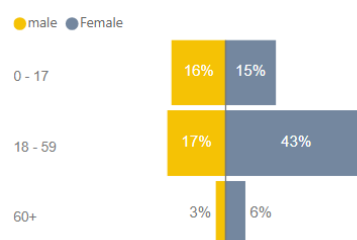
3.5.7 Rodová rovnosť v kontexte utečeneckej krízy

Od eskalácie vojny na Ukrajine vo februári 2022 zaznamenalo Slovensko rýchly prílev ľudí, ktorí utekali pred agresiou Ruskej federácie a hľadali bezpečie a ochranu v zahraničí. Ku koncu roka 2023 prekročilo hranice na Slovensko viac ako 2 milióny utečencov a utečieniek z Ukrajiny. 134 759 z nich požiadalo v našej krajine o dočasné útočisko a 120 010 z nich má platný štatút. Ženy a deti tvoria 80 % z celkovej vysídlenej populácie, medzi ktorou sú vysoko zastúpené zraniteľné skupiny ako sú starší ľudia nad 65 rokov, osoby so zdravotným postihnutím, maloleté osoby bez sprievodu a ľudia so závažnými medicínskymi problémami.

Obr 1 Počet žiadateľstiev/liiek a udelených dočasných útočísk Ukrajiny

Obr 2 Rodová a veková štruktúra utečeneckej populácie z

Vláda Slovenskej republiky pod vedením Ministerstva vnútra Slovenskej republiky preukázala promptnú reakciu na potreby ochrany utečieniek a utečencov z Ukrajiny. Reakcia vlády bola doplnená a podporovaná úsilím medzinárodných a mimovládnych organizácií, ktoré koordinuje Úrad vysokého

¹⁴⁴ Príloha k informatívnej správe o vyhľadávaní a potieraní nelegálnej práce a nelegálneho zamestnávania za rok 2023, dostupné na <https://www.ip.gov.sk/wp-content/uploads/2024/04/Priloha-k-sprave-za-rok-2023.pdf>

komisára pre utečencov (*a utečenky*) na Slovensku v rámci Koordinačného fóra pre utečencov (*a utečenky*)¹⁴⁵. V roku 2023 sa do podpory ľudí na úteku zapojilo 19 organizácií, ktoré poskytovali právne a sociálne poradenstvo, psychosociálnu pomoc a podporu, ako aj podporu pri inklúzii v oblasti vzdelávania, zamestnania a komunitnej práce. V neposlednom rade sa venovala pozornosť aj ochrane pred rodovo podmieneným násilím vrátane obchodovania s ľuďmi a ochrane detí. Zároveň ženy tvorili a stále tvoria väčšinu humanitárneho personálu, čo odráža „ženskú tvár“ ukrajinskej utečeneckej krízy ako u žiadnej inej.

Kým v roku 2022 prevládala potreba krízovej intervencie na podporu utečeneckej populácie, v roku 2023 začali prevažovať aktivity na podporu inklúzie a integrácie utečencov a utečieniek z Ukrajiny do pracovného a vzdelávacieho procesu, komunitného života ako aj ochrany zraniteľných skupín, vrátane ochrany detí a žien pred rodovo podmieneným násilím.

Inklúzia a zamestnanosť

Štatút dočasného útočiska umožňuje zamestnávateľom prijať takúto osobu do zamestnania s povinnosťou odoslať Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny tzv. informačnú kartu¹⁴⁶. Podľa štatistík zamestnanosti je zrejmé, že množstvo utečieniek a utečencov využilo takúto možnosť už krátko po príchode na Slovensko, keď v marci 2022 bolo zamestnaných na informačnú kartu viac ako 9 tisíc osôb z Ukrajiny. Ku koncu roka 2022 tento počet narástol na viac ako 22 tisíc, z čoho viac ako dve tretiny boli ženy. Opačný trend - teda pokles - vykazovalo zamestnanie osôb z Ukrajiny s povolením na zamestnanie, kde dlhodobo vysoko prevládali muži.

Tab 1 Počet zamestnaných osôb z Ukrajiny podľa spôsobu zamestnania

	<i>Informačná karta</i>		<i>Povolenie</i>	
	<i>celkom</i>	<i>ženy</i>	<i>celkom</i>	<i>ženy</i>
<i>2022</i>				
<i>Marec</i>	9 335	5 339	13 293	3 280
<i>August</i>	18 618	12 586	12 256	3 028
<i>December</i>	22 374	15 227	11 045	2 797

Zdroj 1 Štatistiky zamestnanosti cudzincov/iek UPSVAR

Zamestnanosť osôb z Ukrajiny zásadným spôsobom pomohla zaplniť pracovné miesta, ktoré ponuka na domácom trhu práce nedokázala dlhobojšie obsadiť. Ako prvé sa zapíňali profesie s väčším počtom voľných pracovných miest, ale zároveň i s nižšími mzdami¹⁴⁷.

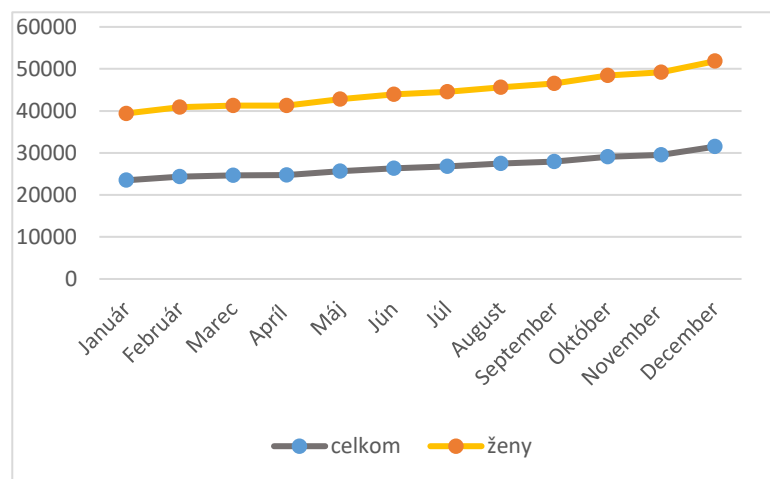
Rok 2023 posilnil trend zamestnanosti utečencov a utečieniek z Ukrajiny. Ku koncu roka 2023 bolo zamestnaných 29 268 osôb na informačnú kartu (t.j. so štatútom dočasného útočiska), z toho bolo 19 301 žien. V porovnaní s januárom 2023, kedy bolo zamestnaných 23 484 osôb z DÚ, z toho 15 920 žien, ide o nárast o štvrtinu.

Obr 3 Zamestnanosť osôb s dočasným útočiskom

¹⁴⁵Slovakia: Refugee Coordination Forum, dostupné na <https://data.unhcr.org/en/working-group/343?sv=54&geo=10785>

¹⁴⁶ § 23a ods. 1 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

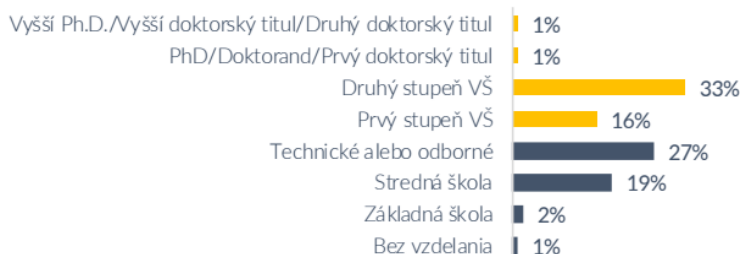
¹⁴⁷ Komentár Inštitútu finančnej politiky Pomáhať utečencom sa oplatí, <https://ifp.sk/pomahat-utecencom-sa-oplati/>

Zdroj 2 Štatistiky zamestnanosti cudzincov /iek Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny

Hoci je tento vývoj zamestnanosti nesporne pozitívny, môžeme tiež konštatovať, že slovenský trh práce nedokáže plne využiť dobrý vzdelanostný potenciál utečeneckej populácie.

Obr 4 Vzdelanostná štruktúra utečencov a utečieniek z Ukrajiny

Zdroj 3 MSNA 2023

Podľa zistení v prieskume Multisektorové hodnotenie potrieb z roku 2023¹⁴⁸ má viac ako polovica vysokoškolské vzdelanie a ďalších 46 % odborné vzdelanie.

V čase zberu údajov bolo 75 % opýtaných osôb v domácnosti v produktívnom veku aktívnych na slovenskom trhu práce, pričom 54 % bolo zamestnaných (v prípade žien s nižším podielom 52 %) a 21 % bolo nezamestnaných (ale v produktívnom veku a práceschopných). Priemerný týždenný pracovný čas zamestnaných osôb bol 36 hodín, čo v priemere de facto korešponduje s pomerom na plný pracovný úväzok. Zo zostávajúcich 21 % opýtaných, ktorí boli v čase hodnotenia nezamestnaní, väčšina uviedla ako hlavné dôvody nemožnosti nájsť si prácu jazykové prekážky a nedostatok pracovných príležitostí v súlade s ich profilmi a predstavami. Nedostatok miest v materských školách ako prekážku zamestnanosti uvádzali najmä matky malých detí.

Dobrá vzdelanostná úroveň utečencov a utečieniek sa nepremiata do uplatnenia na trhu práce; tretina z nich pracuje v nízkokvalifikovaných profesiách ako pomocní a nekvalifikovaní pracovníci a pracovníčky, tretina vo výrobe a súvisiacich profesiách (operátori a montéri strojov a zariadení) a len desatina na pozícii špecialistov a špecialistiek.

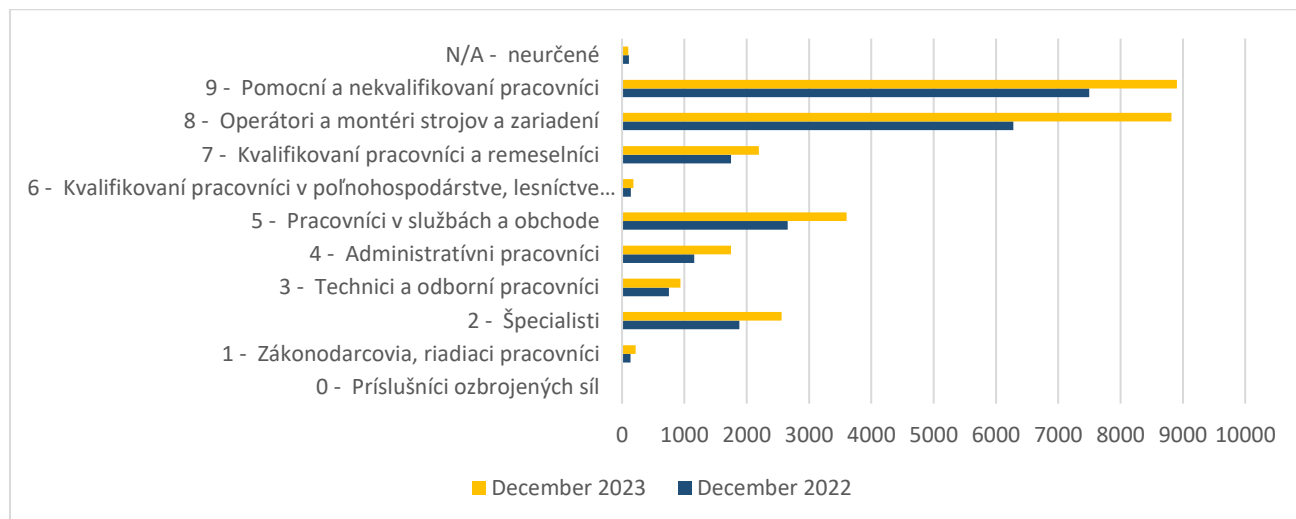
Disproporčné zastúpenie utečieniek a utečencov s vyšším stupňom vzdelania než je na danú pracovnú pozíciu vyžadované dokazuje aj analýza ISP 2023.¹⁴⁹ Mimo iné táto analýza poukazuje na

¹⁴⁸ MULTISEKTOROVÉ HODNOTENIE POTRIEB 2023. Medziagentúrny pracovný tím MSNA pod vedením UNHCR a IOM. <https://data.unhcr.org/en/documents/details/106244>

¹⁴⁹ Pracovným migrantom z Ukrajiny sa na Slovensku darí lepšie ako odídencom, Marcela Veselková Branislav Hábel, September 2023 <https://institutsocialnejpolitiky.sk/wp->

skutočnosť, že na pozíciách vyžadujúcich najnižšiu kvalifikáciu (ISCO 9) pracovalo až 37,6 % osôb s dočasným útočiskom, hoci základné alebo nižšie vzdelanie malo len 7,5 % z nich. Takisto je problematické uplatňovanie vysokoškolsky vzdelaných osôb na nízkokvalifikovaných pracovných pozíciách. Takmer 8 % vysokoškolsky vzdelaných osôb s dočasným útočiskom sa prvýkrát zamestnalo na pozícii vyžadujúcej len základne vzdelanie (ISCO 9) a ďalších takmer 6 % sa zamestnalo v kategórii „operatéri a montéri strojov a zariadení“ (ISCO 8).¹⁵⁰

Obr 5 Zamestnanie osôb s DÚ z Ukrajiny podľa profesii

Zdroj 4 Štatistiky zamestnanosti cudzincov/iek UPSVAR

Opatrenia a projekty zamerané na zamestnávanie utečeneckej populácie umožňujú utečenkám stať sa ekonomicky nezávislými a vo väčšine prípadov živiteľkami vo svojej rodine. Niektoré z iniciatív podporujú získanie kvalifikácie žien v nerodovo stereotypných povolaniach, najmä v oblasti IT, ktoré možno považovať za rodovo transformatívne projekty. Príklady takýchto aktivít:

- Aj Ty v IT: Pilotný kurz Women Tester Academy for women from Ukraine (WTA UA), v ktorom dali 15 ženám príležitosť naučiť sa základy softvérového testovania. Následne pokračovala iniciatíva programom na posilnenie postavenia žien z Ukrajiny v IT vzdelávaní: Aj Ty v IT štipendijné príležitosti. Ženy utečenky so získaným štipendiom mohli absolvovať kurzy poskytované organizáciou zadarmo.¹⁵¹
- Organizácia Sme Spolu¹⁵², ktorá prevádzkuje v Bratislave Ukrajinský dom, poriadala popri jazykových kurzoch a iných vzdelávacích možnostiach aj certifikované IT kurzy pre ženy v 3D modelovaní.

[content/uploads/2023/09/Veselkova Habel 2023 Pracovnym migrantom z UA sa na SK dari lepsie ako o didencom-1.pdf](#)

¹⁵⁰ Ibid.

¹⁵¹ Aj ty v aj IT, dostupné na <https://ajtyvit.sk/stipendijny-program-ukrajina/>

¹⁵² Organizácia sme spolu, dostupné na <https://smespolu.org/>

4. RODOVO PODMIENENÉ NÁSILIE

4.1 Dáta

Ženy a muži v Slovenskej republike

Štatistický úrad Slovenskej republiky má v publikácii Ženy a muži v Slovenskej republike oblasť venovanú kriminalite, násiliu a súdnictvu. Z predmetnej časti dát Štatistického úradu Slovenskej republiky vo vzťahu k rodovo podmienenému násiliu vyplýva, že ženy sú v Slovenskej realite výrazne viac obeťami mravnostných trestných činov (pod ktoré ročenka subsumuje znásilnenie, zneužívanie, sexuálne násilie) ako muži.¹⁵³

¹⁵³Ženy a muži v SR 2023, dostupné na [https://slovak.statistics.sk/wps/portal!/ut/p/z0/TYu7DoIwAEW_hrG0hdLHCCExsBFjAl1MW6pWolAg6t-Lm8vNOSe5UMIaSq82d1WrG73qd28kPVes4FmGU4RYkqOiPOXV4SgwlgiWUDo9hC8zhCjEEWeURJhwEcU7-7uPs8yhdKMfrXvFdajXtQNLB2YnjpA-SuU8bZAG0f_VDegv-mTSSiIRQoZTEgvG0BJywBrcY8MYLQOL7AqZPNF4gH3e4!/
/](https://slovak.statistics.sk/wps/portal!/ut/p/z0/TYu7DoIwAEW_hrG0hdLHCCExsBFjAl1MW6pWolAg6t-Lm8vNOSe5UMIaSq82d1WrG73qd28kPVes4FmGU4RYkqOiPOXV4SgwlgiWUDo9hC8zhCjEEWeURJhwEcU7-7uPs8yhdKMfrXvFdajXtQNLB2YnjpA-SuU8bZAG0f_VDegv-mTSSiIRQoZTEgvG0BJywBrcY8MYLQOL7AqZPNF4gH3e4!/)

Z hľadiska príbuzenského vzťahu voči obeti mravnostného trestného činu ide predovšetkým o páchatela, ktorým je rodič, manžel, brat alebo druh.

	Príbuzenský vzťah páchatel'a k obeti						Príbuzenský vzťah páchatel'a k obeti					
	<i>The intimate relationship of the perpetrator to the victim</i>						<i>The intimate relationship of the perpetrator to the victim</i>					
	manžel husband	manželka wife	druh partner	družka mate	rodič parent	dieťa child	brat brother	sestra sister	starý rodič old parent	vnuč/vnučka grandson/ granddaughter	pestún fosterer	opatrovník curator
mravnostné trestné činy	3	-	7	1	14	1	7	1	-	-	-	
znásilnenie	3	-	2	-	-	-	1	-	-	-	-	
sexuálne zneužívanie	-	-	1	-	8	-	4	-	-	-	-	
sexuálne násilie	-	-	3	-	4	-	-	-	-	-	-	

Zdroj: ŠU SR „Ženy a muži v SR v roku 2023“

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky

Generálna prokuratúra Slovenskej republiky každoročne vydáva štatistické prehľady - Ročenku a prehľad o stíhaných a obžalovaných osobách podľa jednotlivých paragrafov upravujúcich skutkové podstaty trestných činov, ktoré sú stanovené v zákone č. 300/2005 Z. z. Trestný zákonník.¹⁵⁴

Z prehľadu o stíhaných a obžalovaných osobách za rok 2023 vyplýva, že pri trestnom čine obchodovanie s ľuďmi podľa ust. § 179 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon bolo odsťahaných 21 osôb z toho 12 žien, pri trestnom čine znásilnenia podľa ust. § 199 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon 51 osôb, pri trestnom čine sexuálne násilie podľa ust. § 200 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon 52 osôb z toho 3 ženy, pri trestom čine sexuálne zneužívanie podľa ust. § 201 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon 232 osôb z toho 7 žien, podľa ust. §201a zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon 7 osôb, podľa ust. § 201b zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon 3 osoby a podľa ust. 202 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon 10 osôb, pri trestnom čine týranie blízkej osoby a zverenej osoby podľa §208 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon 222 osôb z toho 24 žien.

Dáta Policajný zbor Slovenskej republiky

V roku 2023 bolo príslušníkmi a príslušníčkami policajného zboru Slovenskej republiky vykázaných zo spoločného obydľia 1 272 osôb, čo predstavuje v medziročnom porovnaní nárast o 275 osôb (997 vykázaných osôb zo spoločného obydľia v roku 2022). Vykázaných bolo 1 203 mužov a 69 žien.

Z celkového počtu vykázaní za rok 2023 bolo evidovaných:

- 45 prípadov konania vykázanej osoby na zmarenie vykázania, z toho bolo 44 prípadov kvalifikovaných ako prečin marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa ust. § 348 ods. 1 písm. h) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon,
- 14 prípadov porušenia zákazu priblíženia, z toho 1 prípad bol kvalifikovaný ako prečin marenia výkonu úradného rozhodnutia podľa ust. § 348 ods. 1 písm. i) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon .

Štatistický úrad Európskej únie

Štatistický úrad Európskej únie sumarizuje, taktiež dáta k rodovo podmienenému násiliu. Dáta sú zamerané na násilie zo strany partnera, násilie páchané osobami, ktoré nie sú partermi/partnerkami, násilie páchané domácim páchatelom, násilie páchané akýmkoľvek páchatelom, sexuálne obťažovanie

¹⁵⁴ Ročenka a prehľad Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky, dostupné na <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2023/>

v práci, násilie prežívané v detstve a prenasledovanie akýmkoľvek páchatelom. Posledné dáta spracované Štatistickým úradom Európskej únie sú však za rok 2021.¹⁵⁵

Národná linka pre ženy zažívajúce násilie

V roku 2023 bolo na Národnú linku pre ženy zažívajúce násilie prichádzajúcich hovorov celkovo 3018 a prijatých hovorov bolo 2444, čo predstavuje 81 %. Časť neprijatých hovorov tvorili osoby, ktoré linku zneužívali (201 hovorov), a ktorí boli zablokovaní a linka ich hovory neprijala. Ďalšiu skupinu tvorili technické problémy, pri ktorých nebolo možné hovor zdvihnúť. Národná linka pre ženy zažívajúce násilie, tiež eviduje hovory, ktoré boli spadnuté v čakacej fronte. Uvedené sa najčastejšie deje v prípadoch prevzonenia (poradkyňa nemá možnosť hovor zdvihnúť) a počas prebiehajúceho hovoru (poradkyňa je už na telefóne s inou volajúcou).

Čas priemerného hovoru na linke predstavoval 7,68 minút.

Počet prichádzajúcich hovorov z hľadiska jednotlivých mesiacov sa odlišoval. Priemerný počet prichádzajúcich hovorov za mesiac bol 244,6. Najvyťaženejším mesiacom z hľadiska počtu prichádzajúcich hovorov bol jún.

Z hľadiska celkového počtu žien volajúcich na linku v roku 2023, ktoré v tomto období telefonovali na linku prvýkrát, linka eviduje 416 klientok. Na linku sa mnohé obrátili opakovane a vyjadrili spokojnosť s kvalitou služby; celkovo bolo hovorov od nových klientok 578. Klientok, ktoré sa na nás obracali už v minulých rokoch, bolo 82. Väčšina volala opakovane, dohromady linka prijala 244 hovorov od starých klientok.

Z hľadiska druhu násillia, pri identifikácii násillia počas hovoru ženy rozprávali o rôznych druhoch násillia, fyzických aj sexualizovaných útokoch, o spôsoboch kontroly, o ekonomickom násillí, aj o sexuálnom zneužívaní detí.

Na linku telefonovali aj muži zažívajúci násilie, takýchto telefonátov bolo spolu 44.

Tretie osoby volajúce na Národnú linku pre ženy zažívajúce násilie – teda osoby, ktoré telefonujú na linku v mene ženy zažívajúcej násilie, ako napríklad príbuzné osoby, známi a známe, susedia – na linku v priebehu roka zavolali 315 krát. Okrem základných informácií, ktoré sú odovzdávané „tretím osobám,“ je cieľom takýchto hovorov, aby volajúci následne motivovali samotnú ženu zažívajúcu násilie k telefonátu na Národnú linku pre ženy zažívajúce násilie, prípadne k iným krokom vedúcim k zmene jej situácie.

Na linku sa obracali aj volajúci zažívajúci iné formy násillia, ako napríklad násilie zo strany iných rodinných príslušníkov a príslušníčok, iných osôb, susedstva a podobne. Takýchto hovorov bolo 438.

Súčasne, sa na linku obracali aj osoby, ktoré sú z pohľadu linky inou cieľovou skupinou a sú im distribuované kontakty na iné pomáhajúce organizácie. Patria sem hovory, ktoré sa týkajú inej problematiky než domáce násilie, ako napríklad drogovej a alkoholovej závislosti, vzťahových problémov detí, susedských sporov, rôznych konfliktných situácií a pod. Patria sem, taktiež aj omyly alebo osoby, ktoré zavolali na linku s cieľom dovolať sa inej organizácii alebo osobe. Spolu bolo prijatých 438 takýchto hovorov.

Vo vzťahu k emailovej pomoci ženám zažívajúcim násilie prostredníctvom elektronickej schránky linkaprezeny@ivpr.gov.sk, eviduje linka pomoc týmto spôsobom 51 osobám.

¹⁵⁵ Štatistický úrad Európskej únie, dostupné na <https://ec.europa.eu/eurostat/web/gender-based-violence>

Intervenčné centrá

V roku 2023 poskytovalo krízovú intervenciu obetiam rodovo podmieneného násillia a domáceho násillia 10 subjektov, pričom pomoc bola poskytnutá spolu 1077 obetiam.¹⁵⁶

Intervenčné centrá v roku 2023 obdržali spolu 1200 záznamov o vykázaní, resp. informácií o obetiach domáceho násillia, z toho 1090 žien (132 sa týkalo mužov a 692 detí, na základe 1 vykázania bolo identifikovaných viac obetí). V nadväznosti na predmetné vykázania intervenčné centrá v roku 2023 podali 314 návrhov na vydanie neodkladného opatrenia (z toho 210 boli obeťami ženy a 21 muži), pričom vydaných bolo následne 304.

Súdne štatistiky k domácejmu násilliu

Súdne štatistiky sa týkajú právoplatne skočených súdnych konaní v roku 2023, t.j. je možné že konania ako také bolo začaté v inom roku, a preto nebudú korešpondovať s prípadmi a štatistikami Policajného zboru Slovenskej republiky. Na základe vzťahu medzi poškodeným/obeťou a páchatelstvom a skutkovou podstatou trestného činu je možné určiť, ktoré prípady sa potenciálne týkali domáceho násillia. Prípady boli ukončené odsúdením (840 prípadov), zastavením trestného konania (10 prípadov), zmierom (1 prípad) alebo schválením dohody o vine a treste (142 prípadov), oslobodením (41 prípadov), upustením podľa § 44 Trestného zákona (10 prípadov) alebo postúpením inému orgánu (36 prípadov).

V 1017 prípadoch bol obžalovaný muž, v 63 prípadoch bola obžalovaná žena.

Poškodený/obeť - Vzťah k obžalovanému	§								§		§
	145	§ 147	§ 148	§ 149	§ 155	§ 199	§ 200	§ 208	§ 360	360a	360b
10 - bývalý manžel / bývalá manželka	1	0	0	0	1	0	0	10	30	1	2
11 - bývalý druh / bývalá družka	0	0	0	1	2	2	1	15	98	18	2
12 - rodič spoločného dieťaťa	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
13 - iná osoba v rodinnom alebo obdobnom pomere, ak by ujmu, ktorú utrpeľa jedna z nich, druhá právom pociťovala ako ujmu vlastnú	3	0	0	2	0	0	0	3	30	1	0
1 - manžel / manželka	4	0	0	0	6	5	1	53	144	0	0
2 - druh /družka	1	2	1	2	9	3	3	41	157	0	0
3 - syn / dcéra / osvojenec	4	0	0	15	1	0	0	46	39	0	0

¹⁵⁶ Zoznam intervenčných centier, dostupné na [https://www.justice.gov.sk/sluzby/pomoc-obetiam/subjekty-poskytujuce-pomoc-obetiam/?pageIndex=0&pageSize=5&sortCriteria\[0\].fieldName=ObchodneMeno&sortCriteria\[0\].direction=Ascending](https://www.justice.gov.sk/sluzby/pomoc-obetiam/subjekty-poskytujuce-pomoc-obetiam/?pageIndex=0&pageSize=5&sortCriteria[0].fieldName=ObchodneMeno&sortCriteria[0].direction=Ascending)

4 - otec / matka / osvojiteľ	2	0	0	4	8	0	0	23	178	2	0
5 - brat / sestra	1	1	0	2	5	0	2	3	66	0	0
6 - vnuk / vnučka	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0
7 - starý otec / stará matka	1	0	0	0	0	0	0	0	19	0	0
SPOLU	17	3	1	27	32	10	7	195	762	22	4

4.2 Publikačná činnosť

V podmienkach Slovenskej republiky je možné identifikovať, nielen relevantné publikácie v oblasti nediskriminácie a rovnosti, ale taktiež vo vzťahu k rôznym aspektom rodovo podmieneného násillia, ktoré publikuje primárne Inštitút pre výskum práce a rodiny s Koordinačno-metodickým centrom pre prevenciu násillia na ženách.

*Metodika k porozumeniu kľúčových pojmov a teórií o problematike domáceho násillia a sexualizovaného násillia na ženách.*¹⁵⁷

Cieľom predmetnej metodiky bolo priblížiť ochranu obetí domáceho násillia a tzv. sexualizovaného násillia pred druhotnou a opakovanou viktimizáciou. Metodika aplikuje princíp, že ochrana obetí je možná len na základe interdisciplinárneho prístupu a vyžaduje multiinštitucionálnu spoluprácu, pričom reflektuje dôležitosť relevantných subjektov osvojiť si prístup orientovaný na obeť, rešpekt k obetiam a neodmietavý postoj. Spracovaný materiál predstavuje vhodný zdroj relevantných teoretických aj praktických informácií nielen pre profesionálov a profesionálky z rôznych oblastí a inštitúcií (polícia, prokuratúra, súdnictvo a pod.), ktorí a ktoré prichádzajú do kontaktu s obeťami sexualizovaného a domáceho násillia.

*On-line metodika pre zdravotnícky personál.*¹⁵⁸

Metodika pre zdravotnícke profesie sa zameriava na definovanie úlohy zdravotníctva pri identifikácii prípadov násillia páchaného na ženách a pomoc pri jeho predchádzaní, pričom súčasne ponúka odporúčania, ako zabezpečiť dostupnosť špecializovanej pomoci, vzdelávania a terciárnej prevencie násillia páchaného na ženách.

*Online metodika postupu polície prvého kontaktu v prípadoch domáceho násillia (prístup citlivý k obeť).*¹⁵⁹

Metodika pre políciu obsahuje pravidlá komunikácie s obeťou, základné informácie o domácom násillí a praktickú časť zameranú na policajný zásah pri domácom násillí.

¹⁵⁷ Metodika k porozumeniu kľúčových pojmov a teórií o problematike domáceho násillia a sexualizovaného násillia na ženách, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/metodika-k-porozumeniu-klucovych-pojmov-a-teorii-o-problematike-domaceho-nasillia-a-sexualizovaneho-nasillia-na-zenach-barbora-burajova-2023/>

¹⁵⁸ Online metodika pre zdravotnícky personál, dostupné na https://metodiky.online/wp-content/uploads/2023/12/Metodika_zdravotnictvo.pdf

¹⁵⁹ Online metodika postupu polície prvého kontaktu, dostupné na https://metodiky.online/wp-content/uploads/2023/12/Metodika_policia_domace-nasillie.pdf

*Partnerské a domáce násilie. Príručka, ako sa orientovať prostriedkami právnej ochrany pre pracovníkov a pracovníčky pracujúce v oblasti sociálneho a psychologického poradenstva.*¹⁶⁰

Cieľom spracovanej príručky bolo a je poskytnúť pomáhajúcim profesiám v sociálnej a psychologickej oblasti praktickú orientáciu v poradenstve ženám zažívajúcim násilie v partnerských vzťahoch a dospelým, ktorí zažívajú domáce násilie. Uvedená metodika určená primárne pre sociálne a psychologické profesie prinášame prehľad o právnej teórii, príslušnej právnej úprave, ale aj praxi v špecifikovanej oblasti. Informácie obsiahnuté v príručke vysvetľujú základné pojmy a poskytujú interdisciplinárny prehľad predmetnej problematiky so zameraním nielen na trestnoprávne aspekty, ale taktiež, občianske, civilné (sporové a mimosporové), správne a rodinné, keďže konkrétne situácie sú vždy jedinečné a aj značne komplexné a preto je potrebné uplatniť viacero právnych úprav.

*Návrh na koordinačný postup pre vytvorenie tzv. špecializovaných policajných tímov zasahujúcich v prípadoch násilia na ženách vrátane znásilnenia.*¹⁶¹

Uvedená publikácia sa zaoberá možnosťou vytvorenia špecializovaných policajných jednotiek pre riešenie prípadov násilia na ženách a domáceho násilia, ktoré už v súčasnosti majú v rôznej modifikovanej podobe viaceré štáty, okrem Slovenskej republiky. Materiál sumarizuje teoretický rámec, odporúčania pre výkon špecializácie v policajnej práci, ako aj analýzu k možnostiam vytvorenia a zavedenia špecializovaných policajných tímov vo vzťahu k podmienkach a existujúcemu stavu slovenského policajného zboru.

*Násilie v tínedžerských partnerských vzťahoch.*¹⁶²

Publikácia prezentuje vôbec prvé výskumné dáta týkajúce sa partnerského násilia v tínedžerských vzťahoch v podmienkach Slovenskej republiky. Zber dát, ktorého spracovanie je predmetom publikácie, bol realizovaný na výskumnej vzorke 1181 mladých osôb vo veku 15-17 rokov, ktoré študovali na rôznych typoch stredných škôl naprieč Slovenskom, z dôvodu, že násilie v intímnych vzťahoch tínedžerov je späté s potenciálom širokej škály rôznorodých negatívnych následkov, a predstavuje významný rizikový faktor pre následné páchanie alebo zažívanie intímneho partnerského násilia v dospelosti.

Hlavné zistenia z výskumu možno vo všeobecnosti stručne zhrnúť tak, že značná časť tínedžerov a tínedžeriek sa v partnerských vzťahoch stáva obeťou násilia, pričom prevažuje predovšetkým psychické a online násilie; tínedžeri a tínedžerky sa v partnerských vzťahoch aj sami dopúšťajú násilia; za páchaním násilia sa skrývajú rôznorodé motívy (najčastejšie uvádzané dôvody boli správanie partera alebo partnerky, hnev, žiarlivosť); značná časť tínedžerov a tínedžeriek sa so skúsenosťami ohľadom násilia v partnerskom vzťahu nezdôveruje; a taktiež skutočnosť, že rôznorodé faktory zvyšujú riziko násilia (napr. ak osoba zažila šikanovanie alebo sám/sama šikanovala). Z predmetného výskumu vyplynula dôležitosť prevencie, a to tak primárnej, ako aj sekundárnej.

¹⁶⁰Partnerské a domáce násilie, dostupné na https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2023/12/Prirucka_Pravne_minimum_pre_pomahajuce_profesie_PERD_2023.pdf

¹⁶¹ Návrh na koordinačný postup pre vytvorenie tzv. špecializovaných policajných tímov, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/navrh-na-koordinacny-postup-pre-vytvorenie-tzv-specializovanych-policajnych-timov-zasahujucich-v-pripadoch-nasilia-na-zenach-vratane-znasilnenia-andrea-babusakova-barbora-burajova-marek-pis-2023/>

¹⁶² Násilie v tínedžerských partnerských vzťahoch, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/nasilie-pachane-na-zenach-v-intimnych-vztahoch-tinedzerov-zuzana-ocenasova-slavka-karkoskova-milan-fico-2023/>

*Právny a odborný rámec zriaďovania a fungovania siete intervenčných tímov. 2. doplnené vyd.*¹⁶³

Uvedený materiál sa obsahovo venuje postupom krízovej intervencie formou multiinštitucionálnej intervencie v prípadoch domáceho násillia a násillia na ženách, pričom ide o druhé doplnené vydanie. Cieľom tejto publikácie, preto bolo opísať dobrú prax v krajinách, ktoré aplikujú modely multiinštitucionálnej spolupráce, či už na všetkých úrovniach, alebo aspoň v niektorých oblastiach súvisiacich s domácim násillím a násillím na ženách. Dokument, teda okrem priblíženia stavu v iných krajinách súčasne hodnotí legislatívne predpoklady a identifikuje prekážky pre zavedenie intervenčných centier v Slovenskej republike.

*Monitoring dostupnosti a kvality podporných služieb pre ženy zažívajúce násillie a ich deti.*¹⁶⁴

Predmetný materiál predstavuje záverečné zhrnutie realizácie monitoringu a jeho následných výsledkov, ktorý v priebehu dvoch rokov realizovalo Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násillia na ženách. Zistenia z tohto monitoringu môžu poslúžiť komukoľvek so záujmom dozvedieť sa viac o situácií súvisiacej s poskytovaním špecializovaných služieb pre ženy zažívajúce násillie a ich deti, ale aj pre odborníkov a odborníčky z rôznych oblastí v podmienkach Slovenskej republiky.

*Analýza súčasného spracovania štatistických údajov v rámci sociálneho poradenstva a sociálnych služieb.*¹⁶⁵

Analýza navrhuje systematický a jednotný zber dát pre poskytovateľstvo sociálnych služieb, pričom vznikla ako výstupný materiál z národného projektu Prevencia a eliminácia rodovej diskriminácie. Analýza súčasne obsahuje odporúčania pre prax, ktoré predstavujú napríklad zavedenie celonárodného systému zberu a monitoringu dát, ktorý by zjednotil metodológiu zberu dát pre všetky organizácie na Slovensku, zjednotenie terminológie pri kategóriách zberu dát, ďalšie vzdelávanie v oblasti porozumenia násilliu na ženách a zberu dát, zavedenie zbierania dát o klientele, formách poskytnutej služby a formách a typoch násillia, vytvorenie metodiky, ktorá poskytne jasné definície jednotlivých kategórií, aby boli dáta čo najspoľahlivejšie.

*Výskum rodovo podmieneného násillia na ženách 2023: základné zistenia*¹⁶⁶

Správa z výskumu poskytuje prehľad základných zistení, spolu s popisom teoretických a metodologických východísk, pričom jej cieľom je poskytnúť informácie založené na vážnych dátach o obsahu zisťovania, štruktúre vzorky a predovšetkým o výskyte rôznych foriem násillia na ženách v sledovaných kontextoch. Systematicky je materiál členený do ôsmich kapitol, v rámci ktorých sú priblížené metodologické základy výskumu, použité koncepty, základné tematické okruhy rozhovorov, základnú charakteristiku respondentiek, zistenia o násillí voči ženám na pracovisku, násilliu v (súčasných i bývalých) partnerských vzťahoch a v poslednej kapitole zistenia o výskyte násillia mimo partnerského vzťahu.

¹⁶³ Právny a odborný rámec zriaďovania a fungovania siete intervenčných tímov, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/pravny-a-odborny-ramec-zriadovania-a-fungovania-siete-intervencnych-timov-2-doplnene-vyd-marian-filcik-2023/>

¹⁶⁴ Monitoring dostupnosti a kvality podporných služieb pre ženy zažívajúce násillie a ich deti, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/monitoring-dostupnosti-a-kvality-podpornych-sluzieb-pre-zeny-zazivajuce-nasillie-a-ich-deti-zuzana-andre-zuzana-ocenasova-2023/>

¹⁶⁵ Analýza súčasného spracovania štatistických údajov, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/analiza-sucasneho-spracovania-statistickych-udajov-v-ramci-socialneho-poradenstva-a-socialnych-sluzieb-aut-kolektiv-2023/>

¹⁶⁶ Výskum rodovo podmieneného násillia na ženách 2023: základné zistenia, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/vyskum-rodovo-podmieneneho-nasillia-na-zenach-2023-zakladne-zistenia-daniel-gerbery-2023/>

*Metodika primárnej prevencie rodovo podmieneného násillia páchaného na ženách a dievčatách pre učiteľské profesie.*¹⁶⁷

Metodika je určená pre pedagogické profesie a zohľadňuje komplexný prístup k danej téme a pomáha učiteľkám a učiteľom účinne pracovať na prevencii násillia páchaného na ženách a dievčatách. Obsahovo je metodika založená na oboznámení sa s fenoménom rodovej nerovnosti v spoločnosti a jeho prepojení s problematikou násillia, na rozvoji rodovej citlivosti vo vzdelávacom procese, na podpore rovnosti a rešpektu, na identifikácii príznakov násillia, na intervencii a vytváraní rodovo rovného školského prostredia, partnerstiev a sieťovaní.

4.3 Vzdelávacie a osvetové aktivity

Z hľadiska prevencie v otázkach rodovo podmieneného násillia je nevyhnutné vzdelávanie, ktoré v podmienkach Slovenskej republiky v tejto oblasti realizovali v roku 2023 predovšetkým nasledovné inštitúcie:

Ministerstvá a iné

Koordináčno-metodické centrum pre násillie páchané na ženách

Prevažná väčšina vzdelávacích podujatí Koordináčno-metodického centra pre násillie páchané na ženách v roku 2023 bola pokračovaním úspešnej spolupráce s inštitúciami ako napríklad Prezídium policajného zboru Slovenskej republiky a niektoré Krajské riaditeľstvá Slovenskej republiky, Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky a mimovládnych organizácií poskytujúcich špecifické služby pre ženy zažívajúce násillie a ich deti. Iné aktivity sa uskutočnili ako výsledok multiinštitucionálnej spolupráce v regiónoch Slovenska, ktorú organizovali ôsmi regionálni koordinátori a koordinátorky partnerstiev multiinštitucionálnej spolupráce.

Koordináčno-metodické centrum pre násillie páchané na ženách v roku 2023 realizovalo nasledovné vzdelávacie aktivity:

- V dňoch 19.-20.10. seminár v Búci na tému „*Vybrané aspekty problematiky sexuálnej viktimizácie*“, ktorého sa zúčastnilo 18 účastníkov a účastníčok (15 ž, 3 m);
- Dňa 23.11. sa na vzdelávacom podujatí „*Násillie páchané na ženách/partnerské násillie*“ zúčastnilo 17 účastníkov a účastníčok (15 ž, 2 m);
- Dňa 27.11. sa on-line stretnutia zariadení a subjektov pomáhajúcich ženám, na ktorých je páchané násillie zúčastnilo 8 účastníkov (7 ž, 1 m);
- 6.12. bolo pre 18 účastníkov (13 ž, 5 m) realizované vzdelávanie „*Sociálna práca so ženami zažívajúcimi násillie*“;
- 16.10. až 21.11. bolo realizované 6 modulové on-line vzdelávanie „*Sexuálne násillie na deťoch (CSA) –znižovanie rizika opakovanej a druhotnej viktimizácie prostredníctvom zvýšenia schopnosti konať preventívne*“. Vzdelávanie bolo organizované v spolupráci so Slovenskou advokátskou komorou a zúčastnilo sa ho 32 advokátok a 6 advokátov pohybujúcich sa v trestnej aj civilnej agende, s cieľom znížiť riziko opakovanej a druhotnej viktimizácie aj prostredníctvom výkonu advokátskej praxe.

V roku 2023, okrem vyššie špecifikovaných tréningov a workshopov Koordináčno-metodické centrum pre násillie páchané na ženách vytvorilo a zverejnilo online vzdelávanie, vo forme e-learningových modulových kurzov, ktoré je určené pre odbornú verejnosť, najmä tzv. pomáhajúce profesie, ktoré prichádzajú do styku s obeťami násillia na ženách a domáceho násillia.¹⁶⁸ Predmetné

¹⁶⁷ Metodika primárnej prevencie rodovo podmieneného násillia páchaného na ženách a dievčatách pre učiteľské profesie, dostupné na <https://metodiky.online/wp-content/uploads/2023/12/metodika-primarna-prevencia-pre-ucitelov.pdf>

¹⁶⁸ Online vzdelávanie, dostupné na <https://metodiky.online/courses/>

vzdelávanie sa skladá z piatich modulov, pričom prvý modul je úvodný a ďalšie štyri moduly sú špecializované na konkrétne profesie, a to zdravotnícke, políciu, prokuratúru a súdy a sociálne a psychologické profesie.

Súčasne, možno pod vzdelávaciu činnosť subsumovať aj rôzne osvetové činnosti, ktoré realizovalo práve aj Koordinačno-metodické centrum pre násilie páchané na ženách, napr. v závere roka organizovalo piaty ročník kampane za odstránenie násillia na ženách, čím sa pridalo ku celosvetovej iniciatíve OSN proti rodovo podmienenému násilliu Orange the World. Tento piaty ročník kampane bol zatiaľ najväčší z hľadiska počtu spolupracujúcich organizácií, účasti osobností verejného a kultúrneho života a mimovládnych organizácií zo všetkých regiónoch Slovenska. Súčasťou, kampane boli aj dve odborné prednášky pre študentstvo vysokých škôl: „Násilie páchané na ženách“ a „Sociálna práca so ženami zažívajúcimi násillie“ a päť workshopov pre študentov/ky stredných škôl o prevencii sexuálneho násillie: „Súhlas=Si OKEJ“, na ktorých sa zúčastnilo spolu 141 mladých ľudí. Súčasťou prednášok bola aj distribúcia letáku "Súhlas. Si OKEJ", ktorého cieľom je pomôcť mladým ľuďom pochopiť hranice intimity a sprostredkovať spôsob, akým rešpektovať svoju dôstojnosť a dôstojnosť iných ľudí, tak aby svoje vzťahy prežívali v bezpečí. Celkovo bolo organizovaných 5 workshopov na školách a to 2 v Košiciach, 1 v Prešove, 1 vo Vranove nad Topľou a 1 v Moldave nad Bodvou.

Osobitným podujatím, ktoré sa venovalo problematike sexuálneho násillia a možnostiam ochrany a podpory jeho obetí bol v roku 2023 konferenčný deň „Sexuálne násillie: Prevencia & Pomoc pre preživšie“, ktorý Koordinačno-metodické centrum pre násilie páchané na ženách zorganizovalo v rámci medzinárodnej konferencie a Synergy Network Meeting 2023 „Podpora služieb pre obe domáceho a rodovo podmieneného násillia - cesta k výsledkom a sexuálne násillie“. Zúčastnilo sa ho 60 odborníkov a odborníček z krajín Európskeho hospodárskeho priestoru a s odbornými príspevkami vystúpili zástupcovia Rady Európy, Svetovej zdravotníckej organizácie, Úradu vysokého komisára pre utečencov (a utečenky) a odborníci a odborníčky z Nórska, Islandu a zo Slovenska.

Zároveň, v roku 2023 Koordinačno-metodické centrum pre násilie páchané na ženách v spolupráci s Anasoft Litera pripravilo a verejnosti sprístupnilo osvetovú web stránku na prevenciu sexuálneho násillia, ktorá poskytuje informácie pre potenciálne preživšie sexuálneho zneužívania a násillia, ale aj rodičov ohrozených detí a odborníkov a odborníček.¹⁶⁹

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

Národné osvetové centrum v roku 2023 vydalo niekoľko článkov z oblasti prevencie a eliminácie násillia na ženách, ktoré boli zamerané na témy - Ako predchádzať agresívnemu správaniu v napätých situáciách, Násillie páchané na ženách v marginalizovaných rómskych komunitách, Prevencia v marginalizovaných rómskych komunitách – Sociálno-ekonomické problémy a sociálnopatologické javy.

Justičná akadémia

Justičná akadémia Slovenskej republiky v roku 2023 zorganizovala k téme rodovo podmieneného násillia a domáceho násillia nasledujúce školenia:

- Dňa 10.10.2023 školenie na tému „Obete domáceho násillia a sexuálneho zneužívania“ (21 sudcov a sudkýň, 38 prokurátorov a prokurátoriek, 66 vyšších súdnych úradníkov a úradníčok, 1 asistent/asistentka sudcov a sudkýň);
- Dňa 04.12.2023 školenie na tému „Porozumenie obetiam domáceho násillia“ (7 sudcov a sudkýň, 14 prokurátorov a prokurátoriek, 33 vyšších súdnych úradníkov a úradníčok);

¹⁶⁹ Osvetová web stránka, dostupné na <https://www.nenamotajsa.sk/>

- Dňa 04.09.2023 a 01.12.2023 školenie na tému „Možnosti a limity psychodiagnostiky v kontexte posúdenia domáceho násillia“ (spolu 14 sudcov a sudkýň, 16 prokurátorov a prokurátoriek, 17 vyšších súdnych úradníkov a úradníčok);
- Dňa 21.06.2023, 20.09.2023, 15.11.2023 školenie na tému „Problémy v kontakte dieťaťa a rodiča v kontexte poručenských sporov“ (spolu 58 sudcov a sudkýň, 85 vyšších súdnych úradníkov a úradníčok);
- Dňa 28.03.2023 a 06.02.2023 školenie na tému „Prevencia sekundárnej viktimizácie u zvlášť zraniteľných obetí trestných činov“ (14 sudcov a sudkýň, 15 prokurátorov a prokurátoriek, 49 vyšších súdnych úradníkov a úradníčok, 2 asistent/asistentka sudcov a sudkýň, 2 odborní justiční stážisti a odborné justičné stážistky, 4 právni čakatelia a čakateľky prokuratúry)

Odbor prevencie kriminality Ministerstva vnútra Slovenskej republiky

V roku 2023 uskutočnil odbor prevencie kriminality Ministerstva vnútra Slovenskej republiky prostredníctvom informačných kancelárií pre obeť trestných činov spolu 1532 preventívnych aktivít formou besied, ktorých sa zúčastnilo spolu 39 136 účastníkov a účastníčok. Predmetná problematika bola súčasťou besied zameraných na témy:

- Prevencia obchodovania s ľuďmi (142 besied pre 3 082 účastníkov a účastníčok);
- Šikanovanie a kyberšikanovanie (713 besied pre 15 809 účastníkov a účastníčok);
- Internetová bezpečnosť detí a mládeže (269 besied pre 7 817 účastníkov a účastníčok);
- Mediálna gramotnosť – hoaxy, dezinformácie a falošné správy (50 besied pre 1269 účastníkov a účastníčok).

Odbor komunikácie a prevencie Prezídia Policajného zboru

Policajný zbor v roku 2023 uskutočnil viaceré preventívne aktivity, ktorých súčasťou bola téma násillia vrátane násillia na ženách, a to:

- 4 preventívne aktivity v materských školách, počas ktorých bolo oslovených 81 detí s využitím metodiky KOZMO, ktorá je zameraná na predchádzanie násilliu v rovesníckych skupinách;
- 183 preventívnych aktivít na základných školách a stredných školách s účasťou 5 427 osôb, z toho bolo 100 aktivít pre žiactvo základných škôl s účasťou 2975 žiakov a žiačok a 83 aktivít pre študentstvo stredných škôl a stredných odborných učilíšť s účasťou 2452 študentov a študentiek;
- 6 aktivít pre seniorstvo s účasťou 161 osôb, v rámci preventívneho programu Krajského riaditeľstva policajného zboru v Trenčíne pod názvom „Nestaň sa páchatelom!“;
- 7 preventívnych aktivít pre iné cieľové skupiny, v rámci ktorých bolo oslovených 149 osôb (napríklad klienti a klientky v krízových centrách, pedagógovia a pedagogičky, klienti a klientky v centrách pre deti a rodiny, rodičia a podobne).

Súčasne, bolo zrealizovaných aj 38 osvetových aktivít pre ženy a širokú verejnosť, počas ktorých boli rozdávané letáky, obsahujúce dôležité informácie so zameraním na násillie páchané na ženách.

Na celoslovenskej úrovni policajný zbor realizoval projekty, ktorých súčasťou sú aj témy spojené s problematikou násillia. Projekt „Detská policajná akadémia“ pre žiactvo 4.-7. ročníkov základných škôl bol v školskom roku 2022/2023 realizovaný na 102 základných školách a bolo oslovených 4787 žiakov a žiačok. V rámci projektu „Bezpečná jeseň života“ bolo uskutočnených 322 aktivít s počtom 11 352 oslovených seniorov a senioriek.

Policajný zbor poskytuje verejnosti preventívne rady a odporúčania k téme prostredníctvom webovej stránky Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v sekcii Polícia v časti Prevencia kriminality.

¹⁷⁰ Verejnosti sú sprístupnené rady a odporúčania, ako sa nestať obeťou násillia, ako aj informácie

¹⁷⁰ Prevencia kriminality, dostupné na https://www.minv.sk/?Preventivne_rady_pre_obcanov

o možnostiach riešenia vzniknutých krízových situácií. Zároveň, sú verejnosti prístupné aj propagačné materiály, ktoré okrem rád obsahujú aj kontaktné údaje rôznych inštitúcií v prípade potreby pomoci.

O problematike násilia a zrealizovaných preventívnych aktivitách zameraných na prevenciu a elimináciu násilia v jej rôznych podobách Policajný zbor priebežne informuje verejnosť aj v rámci príspevkov na sociálnej sieti Facebook.¹⁷¹ V priebehu hodnoteného obdobia Policajný zbor Slovenskej republiky vydal k predmetnej téme aj tlačové správy a poskytol príspevky v rôznych médiách.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a mládeže Slovenskej republiky

V roku 2023 a pri príležitosti Medzinárodného dňa eliminácie násilia na ženách minister školstva, vedy, výskumu a mládeže Slovenskej republiky zúčastnil diskusie na Obchodnej akadémii na Nevädzovej ulici v Bratislave za účasti prezidentky Slovenskej republiky a počas účasti zasadili cibuľky oranžových tulipánov.¹⁷²

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky

Príspevková organizácia Ministerstva kultúry Slovenskej republiky Národné osvetové centrum v roku 2023 kontinuálne venovala pozornosť problematike rodovej rovnosti, a to najmä v rámci odborného časopisu Sociálna prevencia, v rámci ktorého publikovalo články z oblasti prevencie a eliminácie násilia páchaného na ženách.

Publikované boli nasledovné články:

- Nešpor, K. 2023. *Ako predchádzať agresívnemu správaniu v napätých situáciách*. In Sociálna prevencia. Prevencia v kontexte súčasných kríz. č. 1, 2023, s. 16 – 17, ISSN 1336 9679
- Rác, I. 2023. *Násilie páchané na ženách v marginalizovaných rómskych komunitách*. In Sociálna prevencia. Prevencia v kontexte súčasných kríz. č. 1, 2023, s. 17 – 19, ISSN 1336 9679
- Mátel, A. 2023. *Prevencia v marginalizovaných rómskych komunitách*. Sociálno-ekonomické problémy a sociálnopatologické javy. In Sociálna prevencia. Prevencia v kontexte súčasných kríz. č. 1, 2023, s. 20 – 23, ISSN 1336 9679
- Pavelová, Ľ. 2023. *Prevencia násilia v blízkych vzťahoch*. In Sociálna prevencia 2/2023: Priorita primárnej prevencie, (s. 14 –15).

Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky

Priamo riadená organizácia Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, vytvoril v téme rodovo podmieneného násilia nasledujúce dokumenty:

- Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi : Práca s rodinou v špeciálnych výchovných zariadeniach – ukážka dobrej praxe;¹⁷³
- Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi : Skupinové aktivity v špeciálnych výchovných zariadeniach – skupinová psychoterapia;¹⁷⁴

¹⁷¹Facebook stránka Policajného zboru Slovenskej republiky, dostupné na <https://sk-sk.facebook.com/policiaslovakia/>

¹⁷² Tlačová správa Ministerstva školstva, vedy, výskumu a mládeže Slovenskej republiky, dostupné na <https://www.minedu.sk/medzinarodny-den-proti-nasiliu-pachaneho-na-zenach/>

¹⁷³ Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi : Práca s rodinou v špeciálnych výchovných zariadeniach – ukážka dobrej praxe, dostupné na <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/07/praca-s-rodinou-v-specialnych-vychovnych-zariadeniach-ukazka-dobrej-praxe.pdf>

¹⁷⁴ Odborné postupy v pedagogickej a poradenskej praxi : Skupinové aktivity v špeciálnych výchovných zariadeniach – skupinová psychoterapia, dostupné na <https://vudpap.sk/wp-content/uploads/2023/07/skupinove-aktivity-v-specialnych-vychovnych-zariadeniach-skupinova-psychoterapia.pdf>

- Podcast Nahlas o deťoch : Osamelí aktéri v extrémizme (Mgr. Jarmila Zsírosová),¹⁷⁵
- Podcast Nahlas o deťoch : Predstavujeme bezplatnú mobilnú aplikáciu na podporu duševného zdravia detí (Mgr. Katarína Vaněček),¹⁷⁶
- Podcast Odborne na slovíčko : Sexuálne násilie páchané na deťoch v online priestore 1. a 2. časť (Mgr. Jana Bezáková),¹⁷⁷
- Podcast Odborne na slovíčko : Domáce násilie páchané na deťoch (Mgr. Natália Čavojská);¹⁷⁸
- Podcast Odborne na slovíčko : Prevencia formou harm reduction (Mgr. Katarína Kotrecová a Mgr. Veronika Rusnáková).¹⁷⁹

Neziskové organizácie

Psychosociálne centrum Košice

Psychosociálne centrum Košice prevádzkuje Zariadenie núdzového bývania, pre ľudí ohrozených násilím. V rámci činnosti centrum realizovalo preventívne aktivity zamerané na oblasť prevencie a eliminácie násillia páchaného na ženách (prednášky a besedy) za rok 2023 až do 18.03.2024 zamerané na cieľovú skupinu študentstvo stredných škôl humanitného smeru, ako aj vysokých škôl lekárskej fakulty, a to v počte 10 aktivít s dosahom na približne 80 osôb.

Azylový dom Tamara

Azylový dom Tamara, taktiež realizoval v roku 2023 vzdelávacie aktivity zameraná na násilie a násilie na ženách na vysokej škole v Trnave pod názvom „Zastavme násilie“, ako aj strednej škole v Trnave (približne 90 účastníkov a účastníčok), pod názvom „Šťastný život“ (100 účastníkov a účastníčok).

Centrum sociálnych služieb KA

Centrum pre sociálne služby KA realizovalo v roku 2023 viaceré vzdelávacie aktivity, ako napr:

- Diskusné Workshopy so študentstvo stredných škôl v počte 5 - konkrétne v Banskej Bystrici, v Krupine s obsahovým zameraním na: "Ako sa môžem vyhnúť vzťahu, v ktorom sa v budúcnosti môžem stať obeťou násillia..?"
- Workshopy pre širokú verejnosť v počte 2, ktoré boli obsahovo zamerané na "Ako rozpoznať násilie páchané v rodine pri mojej práci pedagóga, psychológa, soc. pracovníka, špec.pedagóga..." a workshop pletenia za ľudské práva-podujatie organizované v spolupráci s OZ Človek v ohrození - s cieľom oboznámiť širokú verejnosť, ako sa násilie prejavuje, aké druhy násillia poznáme, ako si pomôcť z kruhu násillia...
- Mediálne kampane v počte 2 (kampaň na e-časenke v čakárňach ambulancií všeobecných lekárov a gynekológov v BB kraji zameraná na povzbudenie žien nachádzajúcich sa v násilnom

¹⁷⁵ Podcast Nahlas o deťoch : Osamelí aktéri v extrémizme, dostupné na <https://vudpap.sk/podcasty/osameli-akteri-v-extremizme/>

¹⁷⁶ Podcast Nahlas o deťoch : Predstavujeme bezplatnú mobilnú aplikáciu na podporu duševného zdravia detí, dostupné na <https://vudpap.sk/podcasty/predstavujeme-bezplatnu-mobilnu-aplikaciju-na-podporu-dusevneho-zdravia-deti/>

¹⁷⁷ Podcast Odborne na slovíčko : Sexuálne násilie páchané na deťoch v online priestore 1. a 2. časť, dostupné na <https://vudpap.sk/podcasty/sexualne-nasilie-pachane-na-detoch-v-online-priestore-1-cast/> , <https://vudpap.sk/podcasty/sexualne-nasilie-pachane-na-detoch-v-online-priestore-2-cast/>

¹⁷⁸Podcast Odborne na slovíčko : Domáce násilie páchané na deťoch, dostupné na <https://vudpap.sk/podcasty/domace-nasilie-pachane-na-detoch/>

¹⁷⁹Odborne na slovíčko : Prevencia formou harm reduction, dostupné na <https://vudpap.sk/podcasty/prevencia-formou-harm-reduction/>

vzťahu, aby sa rozhodli vyhľadať pomoc, billboardová kampaň v BB kraji zameraná na osvetu a upozornenie, že domáce násilie nie je v poriadku a existuje riešenie pomoci)

- Preventívne aktivity v počte 7 (séria krátkych videí a blogov na sociálnych sieťach a webových stránkach www.existujeriesenie.sk a www.csska.sk upozorňujúcich najmä druhy násilia, čo robiť, ak osoba žije v násilnom vzťahu, na čo si dať pozor, aby osoby nevychovali násilníka, násilníčku alebo obeť, informácie najmä pre obeť násilia, že pre nich existuje riešenie pomoci; spolupráca s influencerami na šírení podstatných informácií pre širokú verejnosť, ako sa chrániť pred násilnými vzťahmi; preventívna relácia v miestnej TV (KTV Krupina) o tom, čo násilie je, ako sa prejavuje, čo môžu obeť urobiť, aby sa z násilného vzťahu dostali; relácia v Rádiu Regina rovnako zameraná na informačnú preventívnu kampaň pomoci obetiam násilia; informačná preventívna kampaň v spolupráci s Políciou PZ v Banskej Bystrici; workshop pre zásahové tímy - podujatie zamerané na sieťovanie pomáhajúcich a zasahujúcich zložiek v Banskej Bystrici kraji zasahujúcich v procese ochrany obetí násilia a ochrane ich práv, ako polícia, prokuratúra, súdy, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, Intervenčné centrum, záchranné zložky...)

Intervenčné centrum Luna

Intervenčné centrum Luna je nezisková organizácia poskytujúca dočasný domov a špecializovaný pomoc pre ženy a ich deti ohrozené domácim a rodovo podmieneným násilím. Okrem, poskytovania predmetnej činnosti organizuje aj vzdelávacie a osvetové činnosti. Intervenčné centrum Luna sa pravidelne účastní celoslovenských odborných konferencií, a realizuje kampane, ako napríklad kampaň „Máš to komu povedať“, v rámci ktorej organizovali 2 prednášky pre študentstvo stredných škôl, 1 prednášku pre verejnosť, 1 podcast, 1 tlačovú správu a 1 billboard.

V roku 2023 intervenčné centrum Luna súčasne zrealizovalo už 5. ročník celoslovenskej odbornej konferencie s názvom „Chránime ženy a deti pred násilím“.

OZ MyMamy

MyMamy v roku 2023 organizovalo rôzne kampane na zvýšenie informovanosti a podporu práv obetí trestných činov (na webovej stránke www.mymamy.sk, RTVS a iné), poskytlo množstvo článkov a rozhovorov. Z hľadiska realizácie preventívnych aktivít v tejto oblasti v roku 2023 realizovalo približne 17 vzdelávaní na rôznych školách. Špecifickú mediálnu kampaň a preventívne aktivity (v počte 6) MyMamy organizovalo aj pri príležitosti Medzinárodného dňa eliminácie násilia na páchaného na ženách. V tejto súvislosti v rámci kampane 16 dní aktivizmu bolo distribuovaných približne 900 ks letákov.

ÁNO PRE ŽIVOT

Nezisková organizácia ÁNO PRE ŽIVOT v roku 2023 poskytla vzdelávacie aktivity na tému rodovo podmieneného násilia, ktoré boli realizované v Žilinskom kraji formou prednášky a následnej besedy na 4 stredných školách spolu v 13 triedach pre 224 študentov a študentiek. Študentstvo bolo oboznámené s problematikou rodovo podmieneného násilia, a taktiež s možnosťami pomoci a kontaktoch pomoci v prípade potreby, či za účelom ďalšej distribúcie ohrozeným alebo potenciálne ohrozeným osobám.

4.4 Plnenie strategických dokumentov

Slovenská republika má vo vecnej pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky esenciálnu stratégiu zameranú na prevenciu a elimináciu násilia na ženách. Avšak rodovo podmienené násilie je vo väčšom alebo menšom rozsahu reflektované v rôznych stratégiách a/alebo národných akčných plánoch.

Národný akčný plán pre prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2022-2027¹⁸⁰

Národný akčný plán pre prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2022-2027 je výsledkom úlohy, ktorú Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky stanovila vláda Slovenskej republiky uznesením č. 498 z 19. augusta 2020. Súčasne, prijatie predmetného akčného plánu vyplýva z úlohy č. 28 Akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitosti na roky 2021-2027, v zmysle ktorej má Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky ako gestor spolu s relevantnými rezortmi do roku 2021 prijať a implementovať Národný akčný plán na elimináciu a prevenciu násilia na ženách.

Vláda Slovenskej republiky následne uznesením č. 12 z 12. januára 2022 schválila Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2022-2027.

Štruktúra akčného plánu vymedzuje nasledovné štyri prioritné oblasti, ktoré smerujú k prevencii, ale aj eliminácii rodovo podmieneného násilia:

- 1) Ochrana žien zažívajúcich násilie a ich detí;
- 2) Prevencia násilia na ženách;
- 3) Integrované politiky a zber údajov (koordinovaný prístup založený na poznatkoch);
- 4) Efektívne postihovanie násilia na ženách.

Opatrenia stanovené národným akčným plánom pre prevenciu a elimináciu násilia na ženách sa realizujú ku konkrétnemu termínu alebo priebežne, pričom v roku 2023 boli realizované napríklad tieto opatrenia:

- Zabezpečenie trvalej udržateľnosti akreditovaných subjektov pomoci obetiam domáceho násilia s rodovo špecifickým prístupom k partnerskému násiliu na ženách (napr. v roku 2023 bolo akreditovaných 21 subjektov poskytujúcich pomoc obetiam domáceho násilia, z toho desať so zápisom označenia intervenčné centrum-„IC“, pričom v rámci dotačnej schémy im bola poskytnutá dotácia vo výške 285 709 Eur.);
- Zavedenie systému intervenčných centier poskytujúcim krízovú intervenciu obetiam domáceho násilia minimálne v každom vyššom územnom celku s rodovo špecifickým prístupom k partnerskému násiliu na ženách (v roku 2023 poskytovalo krízovú intervenciu 10 subjektov a to spolu 1077 obetiam);
- Využívanie neodkladných opatrení na ochranu pred násilím prostredníctvom odporu činnosti intervenčných centier s rodovo špecifickým prístupom k partnerskému násiliu na ženách (v roku 2023 bolo podaných 314 návrhov na vydanie neodkladného opatrenia a vydaných bolo 304);
- Poskytovanie základných informácií a sprostredkovanie služieb a odbornej pomoci obeti trestných činov, vrátane žien zažívajúcich násilie, prostredníctvom informačných kancelárií pre obeť trestných činov (napr. v roku 2023 bola poskytnutá pomoc prostredníctvom informačných kancelárií pre obeť trestných činov 1 008 klientom a klientkam);
- Vypracovanie vzdelávacích kurzov a poskytovanie vzdelávania pre sudcov/kyne, prokurátorov /ky a vyšších súdnych úradov/čky v oblasti domáceho násilia a ochrany obetí pred

¹⁸⁰ Národný akčný plán pre prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2022-2027, dostupné na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Resolution/19794/1>

viktimizáciou s rodovo špecifickým prístupom k partnerskému násiliu na ženách (v roku 2023 viaceré vzdelávania v tejto oblasti organizovala Justičná akadémia, napr. na tému obete domáceho a sexuálneho zneužívania, porozumenie obetiam domáceho násilia..);

- Realizovať preventívne aktivity zamerané na oblasť prevencie a eliminácie násilia páchaného na ženách (napr. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky v roku 2023 prostredníctvom informačných kancelárií pre obeť trestných činov spolu 1532 preventívnych aktivít formou besied..)

Celoštátna stratégia a akčný plán rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí¹⁸¹

Celoštátna stratégia rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí v Slovenskej republike na roky 2021-2027 a Akčný plán rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027, ktoré boli schválené Vládou Slovenskej republiky uznesením č. 233 z 28. apríla 2021 obsahujú okrem iného, aj špecifické opatrenia, ktoré sa týkajú rodovo podmieneného násilia.

Viacere úlohy vyplývajúce z toto akčného plánu vo vzťahu k rodovo podmienenému násiliu boli realizované aj v roku 2023, napríklad:

- Zlepšenie a podpora adresnej intervencie v prípadoch vykazania;
- Adekvátnejšie stíhanie a potrestanie páchatel'ov násilia a škodlivých praktík na ženách a deťoch, pričom sankcie majú zodpovedať závažnosti spáchaných trestných činov prostredníctvom vzdelávacích aktivít pre profesie zabezpečujúce vymáhateľnosť práva a zber dát;
- Účinné vymáhanie a monitoring dodržiavania ochranných príkazov voči páchatel'om a zabezpečenia dostatočnej doby trvania takýchto príkazov s cieľom primeranej ochrany obetí;
- Zvyšovanie informovanosti mužov, chlapcov a širokej verejnosti o trestnom charaktere násilia na mužoch, vrátane sexuálneho násilia, s cieľom povzbudzovať mužov a chlapcov, aby nahlasovali prípady násilia na nich páchané a/alebo vyhľadali špecializované služby ochrany a podpory;
- Implementovať do plánovanej úpravy kurikula témy základných ľudských práv a slobôd, práv detí a maloletých dievčat, rovnosti žien a mužov, odbúravanja predsudkov a stereotypov v oblasti rovnosti príležitostí, eliminácie násilia páchanom na ženách a deťoch;
- Venovať zvýšenú pozornosť osвете, výchove a vzdelávaniu smerujúcim k nulovej tolerancii voči páchaniu násilia na ženách a deťoch/dievčatách;
- Zintenzívniť a zefektívniť činnosť sociálnych pracovníkov a príslušníkov Policajného zboru s obeťami domáceho násilia a ďalšie.

Národný program aktívneho starnutia na roky 2021-2030

Národný program aktívneho starnutia na roky 2021-2030, ktorý schválila Vláda Slovenskej republiky uznesením č. 657 zo 16. novembra 2021 a ktorého cieľom je podporiť budovanie udržateľnej spoločnosti cez podporu a zhodnocovanie potenciálu ľudí všetkých vekových kategórií predovšetkým v kontexte procesu ich starnutia súčasne obsahuje aj čiastkové opatrenia zamerané na prevenciu a elimináciu násilia starších osôb.

¹⁸¹ Stratégia a akčný plán rovnosti, dostupné na <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25845/1>

Opatrenia v Národnom programe aktívneho starnutia vo vzťahu k násiliu sú zamerané napríklad na:

- Realizácia preventívno-osvetovej činnosti zameranej na zvyšovanie povedomia starších ľudí o zlom zaobchádzaní a kriminalite páchanej na tejto cieľovej skupine (vrátane projektu „Bezpečná jeseň života“), o najčastejších spôsoboch jej páchania a o možnostiach účinnej ochrany proti aktuálnym ohrozeniam;
- Zapojenie starších ľudí ako lektorov preventívno-osvetových aktivít na zvyšovanie povedomia starších ľudí o kriminalite páchanej na tejto cieľovej skupine a o možnostiach účinnej ochrany proti aktuálnym ohrozeniam;
- Poskytovanie informácií, usmernenia a sprostredkovanie odbornej pomoci v oblasti psychologického poradenstva, sociálneho poradenstva, právnej podpory a usmernenia pre obeť a potenciálne obeť trestných činov z radov seniorov prostredníctvom informačných kancelárií pre obeť trestných činov;
- Odborná príprava pracovníkov rozličných rezortov na detekciu násilia páchaného na senioroch;
- Poskytnutie rýchlej a dostupnej pomoci starším ľuďom, ktorí sú ohrození násilím v rodinách, prostredníctvom nonstop Národnej linky 0800 212 212 a Senior linky 0800 172 500.

Regionálne akčné plány

Prešovský samosprávny kraj

Úrad Prešovského samosprávneho kraja, odbor sociálnych vecí a rodiny, nemá spracovaný regionálny akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách. Prešovský samosprávny kraj spolupracuje na plnení Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2022 – 2027 a Akčný plán rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027, pričom participuje na plnení úloh č. 3 a č. 70 vyplývajúcich z Akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027.

Prešovský samosprávny kraj úlohu č. 3 plní priebežne v súlade so strategickými cieľmi Koncepcie rozvoja sociálnych služieb Prešovského samosprávneho kraja na roky 2020-2025.¹⁸² V kraji je registrovaných 5 poskytovateľských subjektov, ktorý poskytujú sociálne služby v bezpečných ženských domovoch, resp. v zariadeniach núdzového bývania – Žakovce s dvoma miestami poskytovania, Prešov, Snina a Spišské Podhradie), na ktorých činnosť a prevádzku Prešovský samosprávny kraj každoročne prispieva. Ide o neverejné poskytovateľské subjekty sociálnych služieb s celkovou kapacitou 95 prijímateľov a prijímateľiek soc. služby.

Úrad Prešovského samosprávneho kraja, odbor sociálnych vecí a rodiny každoročne alokuje finančné prostriedky na skvalitňovanie pomoci a na sociálne služby zamerané na podporu žien a detí zažívajúcich násilie, pričom zohľadňuje ich špecifické a diverzifikované potreby. Pri rozdeľovaní finančného príspevku neverejným poskytovateľským subjektom odbor prihliada na to, aby rozdelenie zdrojov subjektom bolo v súlade s ich požiadavkami a s prihliadnutím na ich odbornosť.

Vo vzťahu k národnému akčnému plánu na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2022-2027 Prešovský samosprávny kraj v rámci prevencie spolupracuje s tretím sektorom a s neverejným poskytovateľstvom, pravidelne sa zúčastňuje aktivít subjektov zaoberajúcich sa danou problematikou, pomáhame so sieťovaním relevantných aktérov, nadväzujeme partnerstva za účelom

¹⁸² Úloha č. 3 – Zabezpečenie dostatočného počtu špecializovaných podporných služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti (Národná linka pre ženy zažívajúce násilie, poradenské centrá a bezpečné ženské domy), ich adekvátnu kapacitu a systémové financovanie

riešenia problematiky násilia a financujeme subjekty poskytujúce sociálne služby tejto cieľovej skupine. V rámci prevencie si prešovský samosprávny kraj vytýčil tri ciele:

1. Bezpečie
 - zúčastňovať sa na stretnutiach so zamestnancami inštitúcií/ zariadení, ktorí sa problematike venujú s cieľom zdieľať informácie o násilí páchanom na ženách v párových vzťahoch tak, aby bola zabezpečená ochrana žien a detí;
 - podporovať vznik nových centier a posilňovať existujúce poradenské centrá;
2. Posilnenie
 - podporovať dostupnosť služieb pre ženy zažívajúce násilie prostredníctvom odborného poradenstva pri registrácii nových subjektov;
3. Spoločenská zmena
 - podporovať aplikáciu medzinárodných dohovorov a štandardov na ochranu žien a detí na regionálnej úrovni.

Trenčiansky samosprávny kraj

V Trenčianskom samosprávnom kraji nebol v platnosti v roku 2023 žiadny regionálny akčný plán pre prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách. V oblasti prevencie a eliminácie násilia páchaného na ženách bol prijatý len Návrh regionálneho akčného plánu Trenčianskeho samosprávneho kraja pre prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na obdobie 2020-2022. Trenčiansky samosprávny kraj si plní úlohy v tejto problematike na základe schválenej Koncepcie rozvoja sociálnych služieb do roku 2030. Trenčiansky samosprávny kraj konkrétne podporuje túto oblasť poskytovaním finančného príspevku na prevádzku pre neverejných poskytovateľských subjektov sociálnych služieb.

Žilinský samosprávny kraj

Sociálny odbor Žilinského samosprávneho kraja zabezpečuje preventívnu činnosť v oblasti predchádzania nárastu sociálnopatologických javov prostredníctvom zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja, siete poradenských centier, neverejných poskytovateľských subjektov a akreditovaných subjektov. Aktivity spojené s prevenciou násilia páchaného na ženách a deťoch sú uskutočňované s cieľom zabezpečiť realizovanie prevencie na predchádzanie a zamedzenie nárastu sociálnopatologických javov na území kraja.

Žilinský samosprávny kraj má vypracované tri strategické dokumenty:

- 1) Koncepciu rozvoja sociálnych služieb na roky 2019 – 2023 (aktuálne sa v kraji pracuje na novej Koncepcii rozvoja sociálnych služieb na roky 2024 – 2031);¹⁸³
- 2) Smart koncepciu v oblasti sociálnych inovácií Žilinského samosprávneho kraja na roky 2021 - 2025 s výhľadom do roku 2030;¹⁸⁴

¹⁸³Koncepciu rozvoja sociálnych služieb na roky 2019 – 2023, dostupné na <https://www.zilinskazupa.sk/sk/rozvojove-dokumenty-zsk/rozvojove-dokumenty/smart-koncepcia-oblasti-socialnych-inovacii-zilinskeho-samospravneho-kraja-roky-2021-2025-vyhľadom-do-roku-2030.html>

¹⁸⁴ Smart koncepciu v oblasti sociálnych inovácií Žilinského samosprávneho kraja na roky 2021 - 2025 s výhľadom do roku 2030, dostupné na <https://www.zilinskazupa.sk/sk/strategicke-dokumenty-zsk/rozvojove-dokumenty/smart-koncepcia-oblasti-socialnych-inovacii-zilinskeho-samospravneho-kraja-roky-2021-2025-vyhľadom-do-roku-2030.html>

- 3) Regionálny akčný plán na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách v Žilinskom kraji na obdobie 2020 – 2022 (aktuálne pracujeme na jeho aktualizácii, ktorá bude prerokovaná 1. júla 2024 na zastupiteľstve Žilinského samosprávneho kraja).¹⁸⁵

Hlavné strategické ciele odboru sociálnych vecí predmetného kraja v oblasti prevencie sociálnopatologických javov sú:

- zamerať pozornosť na zvýšenie kvality poskytovania sociálnych služieb a sociálneho poradenstva,
- podporovať rozvoj sociálnych vzťahov,
- vytvárať ochranu pred negatívnym dopadom sociálnej patológie,
- vytvárať a posilňovať bezpečné prostredie pre prijímateľov a prijímateľky zariadení sociálnych služieb,
- zvyšovať informovanosť zamestnanectva, prijímateľstva sociálnych služieb, rodinného príslušníctva a verejnosť o možnostiach pomoci a podpory pre osoby s ťažkým zdravotným postihnutím alebo nepriaznivým zdravotným stavom, osoby ohrozené správaním iných osôb alebo, ak sa stali obeťou správania iných osôb a osoby ktoré nemajú zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb.
 - podpora sociálnych poradenských centier,
 - podpora sociálnych služieb krízovej intervencie spojenej s ubytovaním, vrátane možnosti utajeného ubytovania
- vytvárať podmienky na preventívne aktivity zamerané na predchádzanie sociálnopatologických javov v zariadeniach sociálnych služieb pre seniorstvo, pre osoby so zdravotným znevýhodnením, osoby ohrozené správaním iných osôb, alebo, ak sa stali obeťou správania iných osôb a osoby, ktoré nemajú zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb.

Žilinský samosprávny kraj sociálne služby zameriava na:

- prevenciu vzniku nepriaznivej sociálnej situácie, riešenie nepriaznivej sociálnej situácie alebo zmiernenie nepriaznivej sociálnej situácie fyzickej osoby, rodiny alebo komunity;
- zachovanie, obnovu alebo rozvoj schopnosti fyzickej osoby viesť samostatný život a na podporu jej začlenenia do spoločnosti;
- zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb fyzickej osoby;
- riešenie krízovej sociálnej situácie fyzickej osoby a rodiny;
- prevenciu sociálneho vylúčenia fyzickej osoby a rodiny;
- zabezpečenie starostlivosti o dieťa z dôvodu situácie v rodine, ktorá vyžaduje pomoc pri starostlivosti o dieťa.

Žilinský samosprávny kraj je zriaďovateľom 24 zariadení poskytujúcich sociálnu službu s celoročným a týždenným pobytom, ambulantnou formou alebo terénnou formou podľa jednotlivých druhov sociálnych služieb. Súčasne, Žilinský samosprávny kraj spolupracuje a finančne podporuje aj neverejné poskytovateľské subjekty sociálnych služieb krízovej intervencie, ktoré sú zamerané aj na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách a v rodinách. Cieľom v oblasti prevencie je predchádzať vzniku násillia a akejkoľvek situácie, ktorá prispieva k vzniku a tolerancii násillia. Efektívna prevencia násillia páchaného na ženách a deťoch je založená na zvyšovaní podvedomia spoločnosti o

¹⁸⁵ 3. Regionálny akčný plán na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách v Žilinskom kraji na obdobie 2020 – 2022, dostupné na <https://www.zilinskazupa.sk/sk/aktuality/aktuality/regionalny-akcny-plan-zilinskeho-samospravneho-kraja-prevenciu-eliminaciu-nasilia-pachaneho-zenach-obdobie-2020-20.html>

závažnosti a negatívnych dôsledkoch násilia páchaného na ženách a propagácii nulovej tolerance voči násiliu.

Žilinský samosprávny kraj k 31. 12. 2023 mal vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti 26 príspevkových organizácií sociálnych služieb, ktorým poskytol za rok 2023 finančný príspevok vo výške 38 450 000 €. Sociálne služby sa poskytovali 2290 zamestnancami a zamestnankyňami na jednotlivých pracoviskách celoročnou, týždennou alebo ambulantnou formou s celkovou kapacitou 3 385 miest.¹⁸⁶

V rámci skvalitnenia a vyššej dostupnosti sociálnych služieb Žilinský samosprávny kraj postupne od roku 2014 zriadil 10 centier sociálneho poradenstva, ktoré sú umiestnené pri zariadeniach sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti kraja.¹⁸⁷ Hlavným cieľom poradní je poskytnúť odbornú pomoc a poradenstvo občanom, teda aj ženám a deťom, ktoré sú vystavené násiliu v rámci daného regiónu a podľa potreby aj odporučiť a sprostredkovať im ďalšiu odbornú pomoc. Na dotknuté poradne sa obracajú aj obeť domáceho násilia.

Žilinský samosprávny kraj má vo svojom sídle ďalej zriadené bezplatné poradne (sociálnu poradňu, právnu poradňu, zdravotnícku poradňu), kde sa môže občan alebo občianka obrátiť so svojimi problémami, ťažkosťami, otázkami a pod., kde dostane právne, sociálne poradenstvo a poradenstvo ohľadom poskytovania zdravotnej starostlivosti.¹⁸⁸ Kraj v roku 2018 súčasne zriadil Nadáciu pre podporu rodiny a Rodinné centrum pomoci.

Žilinský samosprávny kraj v roku 2023 poskytol finančný príspevok spolu vo výške 3 364 546 na prevádzku sociálnych služieb neverejným poskytovateľským subjektom.¹⁸⁹

Odbor sociálnych vecí Žilinského samosprávneho kraja každoročne od roku 2010 zabezpečuje realizovanie prevencie na predchádzanie a zamedzenie nárastu sociálnopatologických javov na území kraja na základe výzvy Žilinského samosprávneho kraja v zmysle VZN č. 21/2010 o podmienkach poskytovania finančného príspevku na vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately subjektu na území Žilinského samosprávneho kraja na základe výzvy Žilinského samosprávneho kraja. Výzvy sa zameriavajú na oblasti prevencie vzniku krízových situácií v rodine a na obmedzenie a odstraňovanie negatívnych vplyvov najmä na napr. organizovanie preventívnych programov, tréningov a aktivít zameraných na problematiku predchádzania násilia páchaného na deťoch - prevencia syndrómu CAN, kybernetické násilie, sexuálne zneužívanie a pod.

¹⁸⁶ V domovoch sociálnych služieb s celkovou kapacitou 1 215 miest, špecializovaných zariadeniach s kapacitou 1 537 miest, zariadeniach pre seniorov s celkovou kapacitou 442 miest, denných centrách s celkovou kapacitou 15 miest, zariadeniach podporného bývania s celkovou kapacitou 20 miest, zariadeniach núdzového bývania s kapacitou 54 miest, domove na pol ceste s kapacitou 20 miest, dennom stacionári s kapacitou 10 miest, útulkoch s kapacitou 77 miest, odľahčovacia služba v každom zariadení s ohľadom na kapacity

¹⁸⁷ Poradenské centrum Čadca, Kysucké Nové Mesto, Liptovský Hrádok, Zákamenné, Ružomberok, Likavka, Turie, Terchová, Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš

¹⁸⁸ Poradne, dostupné na <https://www.zilinskazupa.sk/sk/bezplatne-poradne/bezplatne-poradne.html>

¹⁸⁹ Domov sociálnych služieb: 40 lôžok na celoročnú pobytovú formu, z toho 5 lôžok mimo územia kraja, Domov sociálnych služieb: 1 lôžko na ambulantnú formu, Špecializované zariadenie: 103 lôžok na celoročnú pobytovú formu, z toho 5 lôžok mimo územia kraja, Špecializované zariadenie: 41 miest ambulantnou formou, Zariadenie podporovaného bývania: 5 lôžok na celoročnú pobytovú formu, Zariadenie núdzového bývania: 46 miest pobytovej formy, Domov na pol ceste: 25 miest pobytovej formy, Útulok: 150 miest pobytovej formy, Špecializované sociálne poradenstvo na 45 597 hod., Sociálnu rehabilitáciu na 4 280 hod., Tlmočnickú službu na 4 738 hod. prostredníctvom občianskeho združenia Krajské centrum nepočujúcich ANEPS so sídlom v Žiline, Službu včasnej intervencie na 21 044 hod., Podporu samostatného bývania – terénnou formou prostredníctvom Agentúry podporných služieb, n. o. na 2 595 hod., Sprostredkovanie osobnej asistencie prostredníctvom Organizácie muskulárnych dystrofikov SR na 771 hod.

Bratislavský samosprávny kraj

Bratislavský samosprávny kraj v roku 2023 disponoval regionálnym akčným plánom na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2021-2023. Prioritnou úlohou akčného plánu je predchádzať a eliminovať násilie páchané na ženách tak, aby neboli porušované ich základné ľudské práva a ženy, tak mohli žiť v bezpečí, dôstojne, slobodne a bez akéhokoľvek ohrozenia. Primárna úloha sa člení na štyri okruhy – zabezpečenie informovanosti, osvetu a vzdelávania verejnosti v oblasti násilia páchaného na ženách; zabezpečenie vzdelávania odborných pracovníkov/pracovníčok v oblasti násilia páchaného na ženách; aktivity vyplývajúce z realizácie sekundárnej prevencie a aktivity vyplývajúce z realizácie terciárnej prevencie.

Predmetné okruhy boli v roku 2023 realizované prostredníctvom rôznych aktivít, ako napríklad diskusia so stredoškôlkami a stredoškôlkami na Obchodnej akadémii v Bratislave v spolupráci s Koordinačno-metodickým centrom pre prevenciu násilia na ženách a s Kanceláriou prezidentky Slovenskej republiky; dve odborné prednášky pre študentov a študentky vysokých škôl: „Násilie páchané na ženách“ a „Sociálna práca so ženami zažívajúcimi násilie“; preventívne prednášky s Krajským riaditeľstvom Policajného zboru v Bratislave (27 aktivít s počtom 679 účastníkov a účastníčok); odborné podujatie Koordinačno-metodického centra pre prevenciu násilia na ženách na tému „Sexuálne násilie: Prevencia & Pomoc pre preživšie“, v rámci medzinárodnej konferencie a Synergy Network Meeting 2023 „Podpora služieb pre obe domáceho a rodovo podmieneného násilia - cesta k výsledkom a sexuálne násilie“; online kurz o násilí páchanom na ženách pre pomáhajúce profesie, vzdelávací program „Sexuálne násilie na deťoch (CSA) – znižovanie rizika opakovanej a druhotnej viktimizácie prostredníctvom zvýšenia schopnosti konať preventívne“; poskytovanie jednorazového finančného príspevku ženám, na ktorých je páchané násilie (Miestny úrad Bratislava-Staré Mesto- podaných 69 žiadostí (bez evidencie násilia), Miestny úrad Bratislava-Rača – podaných 12 žiadostí (v 2 prípadoch išlo o ženy a rodiny, na ktorých bolo v dávnej alebo nedávnej minulosti páchané násilie));¹⁹⁰ podpora organizácií poskytujúcich odborné poradenstvo ženám, na ktorých je páchané násilie, formou finančného príspevku;¹⁹¹ Poskytnutie ubytovania ženám a ich deťom, na ktorých je páchané násilie v Bezpečnom ženskom dome (Domov-Dúha a OZ Brána do života) a iné.

Bratislavský samosprávny kraj súčasne participuje na plnení úlohy č. 3 Akčného plánu rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027. V roku 2023 Bratislavský samosprávny kraj poskytol finančný príspevok dvom neverejným poskytovateľským subjektom na prevádzku poskytovanej sociálnej služby pre zariadenia núdzového bývania, a to Domov-Dúha (16 miest) vo výške 77 510,12 Eur a občianske združenie Brána do života (46 miest) vo výške 226 344,82 Eur. Súčasne, kraj poskytol finančný príspevok občianskemu združeniu Poradenské centrum Nádej vo výške 43 000 Eur na realizáciu projektu „Pomoc obetiam domáceho, partnerského násilia a sexuálneho násilia“. V rámci sociálneho programu „Pomoc ženám, na ktorých je páchané násilie“ poskytol Bratislavský samosprávny kraj finančný príspevok vo výške 16 900 Eur Občianskemu združeniu Odyseus.

Banskobystrický samosprávny kraj

Banskobystrický samosprávny kraj v roku 2023 disponoval regionálnym akčným plánom na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2021-2023, ktorý bol zastupiteľstvom kraja vzatý na vedomie 23. septembra 2021. Regionálny akčný plán obsahoval špecifické ciele a konkrétne kroky v oblasti informovanosti (napr. organizácia workshopov, verejné regionálne diskusie,

¹⁹⁰ Predmetným dvom rodinám bol poskytnutý príspevok v celkovej výške 620 Eur (520 Eur + 100 Eur)

¹⁹¹ Bratislavský samosprávny kraj poskytol finančný príspevok na prevádzku poskytovanej sociálnej služby v zariadení núdzového bývania občianskemu združeniu DOMOV – DÚHA na zariadenie núdzového bývania vo výške 77 510,12 Eur a Občianskemu združeniu Brána do života vo výške 226 344,82 Eur.

vzdelávanie pre komunity, realizácia osvetových aktivít, medializácia problematiky cez regionálnu televíziu a i.); multiinštitucionálnej spolupráce, podpory a sieťovania subjektov a inštitúcií v oblasti násilia páchaného na ženách (napr. monitoring dostupnosti a kvality služieb, vytvorenie kontaktného bodu, vytvorenie pracovného miesta koordinátora/koordinátorky pre problematiku prevencie a eliminácie násilia) a v oblasti vytvárania podmienok na začlenenie sa žien a ich rodín – obetí rodovo podmieneného násilia do bežného života (napr. poskytovanie poradenstva, krízovej intervencie a asistencie formou telekomunikačných služieb ženám, poskytovanie špecializovaného odborného poradenstva, poskytovanie terénnych služieb, pomoc ženám zažívajúcim násilie formou dobrovoľníckej činnosti a kvalifikačné kurzy).

Banskobystrický samosprávny kraj súčasne v spolupráci s Centrom sociálnych služieb KA realizovalo v období 26.4.2022 do 30.4.2024 projekt Staviame mosty pomoci, ktorý bol financovaný z Nórskeho finančného mechanizmu.¹⁹²

Trnavský samosprávny kraj

Trnavský samosprávny kraj v súčasnom období nedisponuje regionálnym akčným plánom rodovej rovnosti ani regionálnym akčným plánom pre prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách.

V predchádzajúcom období sa Trnavský samosprávny kraj prostredníctvom svojho zamestnanectva zapojil do tvorby samostatného regionálneho akčného plánu pre prevenciu a elimináciu násilia na ženách, ako to odporúča Národný akčný plán. Regionálna skupina pripravila materiál, v rámci ktorého poukazovala na potrebu rozširovania povedomia o násilí ako o porušovaní ľudských práv a informovania verejnosti o skutočných príčinách a následkoch násilia. Osobitný dôraz bol kladený na informovanosť skupín, ktoré sú najčastejšie ohrozené násilím – ženy, deti, staršie osoby a zdravotne znevýhodnení ľudia. Cieľom regionálneho akčného plánu bolo posilniť dodržiavanie ľudských práv a zlepšiť situáciu v oblasti podpory a ochrany žien a ich detí pred násilím v regióne prostredníctvom rozvoja a realizácie opatrení a úloh v konkrétnych oblastiach.

Regionálny akčný plán bol vypracovaný na obdobie rokov 2020 – 2022, pričom nebol oficiálne prijatý na úrovni vyššieho územného celku. Aktualizácia dokumentu nebola v nasledujúcom období realizovaná.

Potrebou prevencie a ochrany zraniteľných skupín obyvateľov sa zaoberá súčasná Koncepcia rozvoja sociálnych služieb na území Trnavského samosprávneho kraja 2023 – 2030. Ciele v tejto oblasti kraj plnil (aj naďalej plní) prostredníctvom podpory organizácií, ktoré sa danou problematikou zaoberajú. Týmito organizáciami sú, najmä neverejné poskytovateľstvo sociálnych služieb krízovej intervencie a subjekty sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

V roku 2023 boli z rozpočtu Trnavského samosprávneho kraja vynaložené finančné prostriedky na podporu poskytovateľstva sociálnych služieb krízovej intervencie (finančný príspevok na prevádzku v zmysle zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách) v celkovej výške 537 078 Eur. Podporení boli títo neverejní poskytovatelia sociálnych služieb: Občianske združenie POKOJ A DOBRO (útulok - 65 426 Eur), Záujmové združenie Rodina (útulok- 14 000 Eur a zariadenie núdzového bývania - 30 936 Eur), KRIŽOVATKY n.o. (zariadenie núdzového bývania – 171 975 Eur), ESTHER (zariadenie núdzového bývania- 134 400 Eur), Občianske združenie - DOBROTA SV. ALŽBETY Bratislava (zariadenie núdzového bývania – 120 341 Eur).

V roku 2023 boli z rozpočtu Trnavského samosprávneho kraja vynaložené finančné prostriedky na výkon opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, na predchádzanie vzniku krízových

¹⁹² Staviame mosty slobody, dostupné na <https://staviamemostypomoci.csska.sk/>

situácií v rodine a na obmedzenie a odstraňovanie negatívnych vplyvov, v celkovej výške 515 035 Eur pre 18 subjektov pôsobiacich na území Trnavského kraja. Finančné prostriedky boli poskytnuté v zmysle zákona č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a v zmysle všeobecne záväzného nariadenia Trnavského samosprávneho kraja č. 38/2015 o podmienkach poskytovania finančného príspevku na vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately subjektom.

Z uvedených subjektov sa prevenciou a elimináciou rodovo podmieneného násillia zaoberajú: OZ Pomoc obetiam násillia (finančný príspevok vo výške 12 447 Eur), Trnavská arcidiecézna charita (finančný príspevok vo výške 16 596 Eur), pobočka Trnavskej arcidiecéznej charity - Centrum pomoci človeku- Piešťany (finančný príspevok vo výške 16 596 Eur), pobočka Trnavskej arcidiecéznej charity - Centrum pomoci človeku-Sereď (finančný príspevok vo výške 12 200 Eur), pobočka Trnavskej arcidiecéznej charity - Centrum pomoci človeku-Dunajská Streda (finančný príspevok vo výške 4 149 Eur), pobočka Trnavskej arcidiecéznej charity - Centrum pomoci človeku- Galanta (finančný príspevok vo výške 4 149 Eur), Centrum pomoci pre rodinu- Trnava (finančný príspevok vo výške 33 192 Eur), Centrum pomoci pre rodinu, pobočka – Piešťany (finančný príspevok vo výške 16 596 Eur), OZ Kráčaj s nami – Centrum Vitaj (finančný príspevok vo výške 12 447 Eur), Materské centrum Úsmev (finančný príspevok vo výške 24 895 Eur), OZ Samaria (finančný príspevok vo výške 20 745 Eur), OZ Pomoc ohrozenému dieťaťu (finančný príspevok vo výške 10 372,5 Eur), OZ Ain Karim (finančný príspevok vo výške 20 745 Eur), OZ Familia Vitae (finančný príspevok vo výške 16 596 Eur), OZ Tenenet (finančný príspevok vo výške 33 193 Eur).

4.5 Stav vo vybraných oblastiach

Pojem „rodovo podmienené“ násillie sa zjednodušene používa preto, že takéto násillie je formované rodovými rolami a postavením v spoločnosti. Rodové roly, rodovo stereotypné očakávania a zneužívanie moci pomáhajú zachovať násillie na základe pohlavia a rodu, najmä u žien. Ženy nepredstavujú jedinú skupinu prežívšich osôb násillia. Prežívšimi osobami rodovo podmieneného násillia, o ktorých sa hovorí o niečo menej, však môžu byť rovnako chlapci a muži, seniorstvo, zdravotne znevýhodnené osoby, osoby z marginalizovaných rómskych komunít, či osoby z LGBTI+ komunity.

4.5.1 Rodovo podmienené násillie na ženách

Násillie vo všeobecnosti a špecificky voči dievčatám a ženám predstavuje jednu z najčastejších a najzávažnejších foriem porušovania ľudských práv dievčat a žien.

Slovenská republika systematicky vykazuje vysokú prevalenciu rodovo motivovaného násillia páchaného na ženách.

Inštitút pre výskum práce a rodiny v roku 2023 publikoval výskum rodovo podmieneného násillia na ženách, ktorý bol realizovaný na vzorke 5 000 žien vo veku od 18 do 74 rokov.¹⁹³

Z predmetného výskumu vyplynulo napríklad, že psychické násillie v partnerskom vzťahu zažilo počas svojho dospelého života 48,9 % žien, ktoré mali alebo majú partnera/partnerku, pričom najčastejšie šlo o znevažovania a ponižovanie; fyzickému násilliu a/alebo vyhrážaniu v partnerskom vzťahu čelilo počas svojho dospelého života 28 % žien a najčastejšími formami fyzického násillia bolo hádanie predmetov, strkanie a ťahanie za vlasy; sexuálnemu násilliu bolo počas svojho dospelého života vystavených 14,6 % žien; skúsenosť s vyhrázaním, fyzickým alebo sexuálnym násillím v

¹⁹³ Výskum rodovo podmieneného násillia na ženách 2023: základné zistenia, dostupné na <https://ivpr.gov.sk/vyskum-rodovo-podmieneneho-nasillia-na-zenach-2023-zakladne-zistenia-daniel-gerbery-2023/>

súčasných partnerských vzťahoch malo 12 % žien, pričom každá tretia utrpela v jeho dôsledku ujmu; mimo partnerského vzťahu čelilo nejakej forme fyzického násillia, sexuálneho násillia alebo vyhrážania 16,9 % žien; výrazná časť nepartnerského násillia predstavuje domáce násillie: 47 % obetí násillia mimo partnerského vzťahu zažilo násillie vo vlastnej domácnosti; prenasledovaniu (stalkingu) bolo počas svojho dospelého života vystavených 32,4 % spomedzi všetkých respondentiek, pričom sú prenasledované predovšetkým osobami, ktoré poznajú; skúsenosť s obťažovaním na pracovisku mala každá druhá žena, pričom väčšina žien, ktoré mali skúsenosť s obťažovaním na pracovisku ho zažili opakovane; na súčasnóm pracovisku, t. j. pracovisku, kde respondentky pracovali v čase realizácie výskumu – zažilo sexuálne obťažovanie 22 % žien, ktoré mali v tomto období platenú prácu.

Pri ženách špecifickú kategóriu zraniteľných osôb predstavujú aj ženy so zdravotným znevýhodnením. Ženy so zdravotným postihnutím sú vo všeobecnosti vystavené rovnakým typom násillia ako ostatné zraniteľné skupiny, avšak čelia aj osobitným rizikám, ako aj formám zneužívania, napríklad zo strany zdravotníckych pracovníkov a pracovníčok alebo opatrovateľov a opatrovateliek. Pri tejto zraniteľnej kategórii osôb sa výraznejšie objavuje donucovacie a kontrolné správanie, ako napríklad zadržiavanie liekov, asistenčných pomôcok alebo obmedzovanie starostlivosti. Z hľadiska formy násillia prevažuje finančné zneužívanie. Dôležitý aspekt, ktorý je potrebné reflektovať pri zdravotne znevýhodnených osobách zažívajúcich násillie je ich izolovanosť a stigmatizácia, ktoré im môžu brániť v úteku, ale aj nahlasovaní násillia.¹⁹⁴

Z nedávneho systematického nadnárodného skúmania násillia voči ženám so zdravotným postihnutím, vyplynula vyššia prevalencia všetkých foriem intímneho partnerského násillia voči ženám so zdravotným znevýhodnením ako voči ženám bez zdravotného znevýhodnenia.¹⁹⁵ Násillie na zdravotne znevýhodnených osobách má značné špecifiká, ako napríklad to, že osoby s určitými typmi zdravotného znevýhodnenia nemusia byť schopné komunikovať o ich skúsenostiach, a to najmä v prípadoch, keď sa násillia dopúšťa opatrovateľ, či opatrovateľka. Osoby s mentálnymi, či psychosociálnym postihnutím sú v bežnom živote často považované za nedôveryhodné, a preto sa páchatelia alebo páchatelky môžu domnievať, že riziko ich odhalenia a následného odsúdenia je minimálne.

Výbor OSN pre práva osôb so zdravotným postihnutím v záverečných odporúčaniach pre Slovenskú republiku už v roku 2016 skonštatoval, „že je znepokojený tým, že opatrenia na ochranu osôb so zdravotným postihnutím pred násillím v rámci ich domova, ako aj mimo neho nie sú dostatočné“.

Odhadovanie populačnej prevalencie násillia páchaného (nielen) na ženách so zdravotným znevýhodnením je však veľmi náročné vzhľadom na problematickosť zberu dát, a tým pádom nedostatok relevantných a komparatívnych dát pre samotné určenie prevalencie. Bez týchto dát a adekvátneho poznania stavu nie je možné nastaviť účinné a predovšetkým verejné citlivé politiky pre tieto zraniteľné osoby. V súčasnosti neexistuje ani poznanie toho, či existujúce dokumenty o prevencii a eliminácii násillia sú dostatočne zrozumiteľné pre zdravotne znevýhodnené osoby vo všeobecnosti.

4.5.2 Rodovo podmienené násillie na mužoch

¹⁹⁴ WHO calls for greater attention to violence against women with disabilities and older women, dostupné na <https://www.who.int/news/item/27-03-2024-who-calls-for-greater-attention-to-violence-against-women-with-disabilities-and-older-women>

¹⁹⁵ Measuring violence against women with disability, dostupné na <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/376254/9789240089563-eng.pdf?sequence=1>

Preživšími rodovo podmieneného násilia môžu a prakticky sú aj chlapci a muži. Ako vyplýva z dát Národnej linky pre ženy zažívajúce násilie v roku 2023 telefonovalo 44 mužov, ktorí zažívali násilie.

S násilím na chlapcoch a mužoch je, rovnako ako pri násilí na dievčatách a ženách, spojených množstvo mýtov. Mýty a pretrvávajúce rodové stereotypy podmieňujú bagatelizáciu, nevšímavosť, ako aj praktické riešenie, a teda udržiavanie násilia voči rôznym kategóriám osôb v spoločnosti.

Akčný plán rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027 v platnom znení obsahuje len jednu úlohu zameranú na násilie páchané na chlapcoch a mužoch. Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2022-2027 vzhľadom na jeho úzke vecné zameranie neobsahuje špecifické opatrenia na elimináciu násilia na chlapcoch a mužoch.

Prijaté opatrenie v akčnom pláne rovnosti žien a mužov a rovnosti príležitostí na roky 2021-2027 je zamerané na zvyšovanie informovanosti mužov, chlapcov a širokej verejnosti o trestnom charaktere násilia na mužoch, vrátane sexuálneho násilia, s cieľom povzbudzovať mužov a chlapcov, aby nahlasovali prípady násilia na nich páchané a/alebo vyhľadali špecializované služby ochrana a podpory.

V tejto súvislosti Prevencia kriminality Ministerstva vnútra Slovenskej republiky zverejnila leták, ktorý obsahoval aj stručnú informáciu o násilí na chlapcoch a mužoch.¹⁹⁶

Chlapci a muži predstavujú špecifickú skupinu preživších násilia, ktorá ako vyplýva z čiastkových výskumov zažíva v porovnaní s dievčatami a ženami výraznejšie iné formy násilia, a súčasne sa s násilným správaním vysporiadava inak.

4.5.3 Rodovo podmienené násilie na LGBTI+ osobách

Špecifickú skupinou osôb z hľadiska preživších násilia predstavujú osoby z LGBTI+ komunity.¹⁹⁷ Osoby z tejto komunity zažívajú rovnako fyzické, psychické, ekonomické sexuálne, ale aj sociálne násilie, pričom v rámci jednotlivých foriem násilia pri týchto osobách predstavuje ešte výraznejší aspekt nátlakové a kontrolné správanie.

V týchto intímnych partnerských vzťahoch existuje niekoľko osobitostí, ktoré je potrebné pri navrhovaní opatrení zväziť, keďže na ovládanie partnera, či partnerky môže byť využívaná práve sexuálna orientácia a/alebo rodová identita. LGBTI+ ľudia tiež čelia vysokej miere násilia motivovaného nenávisťou, ktoré môže mať formu útoku.

Ako metóda kontroly a zabránenie preživšej osoby v odchode zo vzťahu sa môže využívať hrozba prezradenia sexuálnej orientácie alebo rodovej identity rôznym osobám ako priateľom a priateľkám, rodine, náboženským komunitám, kolegom a kolegyniam. Ďalším nástrojom môže byť izolácia od tejto úzkej komunity, ktorá môže byť jediným zdrojom podpory preživšej osoby. Pri transrodových osobách predstavuje jedinečnú formu zneužívania útočenie a podkopávanie rodovej identity, napríklad úmyselným používaním nesprávnych zámen alebo vytváraním iných bariér. Uvedený výpočet potenciálnych metód je len demonštratívny.

Špecifickejším aspektom násilia pri LGBTI+ osobách je aj násilie zo strany rodinných príslušníkov a príslušníčok, pričom sa rozlišuje násilie, ktoré sa vyskytuje bezprostredne po coming oute (reflektované ako skratová reakcia a nezvládnutie emócií, napríklad spontánny výbuch spôsobený

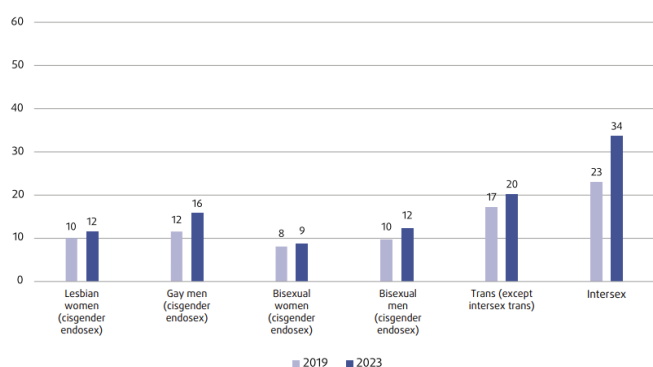
¹⁹⁶ Domáce násilie má mnoho podôb, dostupné na <https://www.minv.sk/?brozury-a-letaky>

¹⁹⁷ Bližšie sa LGBTI+ osobám venuje napr. <https://www.ilga-europe.org/about-us/> ; https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/ip_20_2068

frustráciou) a opakované prejavy násilia, ktoré sú realizované v dlhšom časovom horizonte a ktorých dôsledkom je zhoršenie kvality života osoby.¹⁹⁸

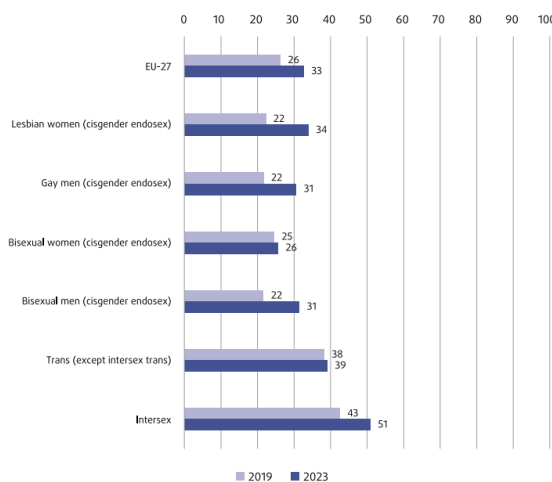
V podmienkach Slovenskej republiky absentuje reprezentatívny výskum, ako aj prijaté opatrenia špecificky zamerané na prevenciu a elimináciu násilia osôb z LGBTI+ komunity. Na európskej úrovni sa reprezentatívnejší prieskum realizoval Agentúrou Európskej únie pre základné práva v roku 2012.¹⁹⁹ Z dát za Slovenskú republiku, okrem iného, vyplynulo, že rôzne formy násilia zažilo 31 % LGBTI+ ľudí, z toho 41 % bisexuálnych mužov, 33 % transrodových ľudí, 31 % lesbiab a bisexuálnych žien a 30 % gejov. Súčasne, Agentúra pre základné práva monitorovala v určitej miere rodovo podmienené násilie aj v nasledujúcom období, pričom z komparatívnych dát za obdobie rokov 2019-2023 vyplýva nárast zažívania a počet preživších fyzických alebo sexuálnych útokov voči LGBTI+ osobám.²⁰⁰

FIGURE 16B: EXPERIENCING A PHYSICAL AND/OR SEXUAL ATTACK FOR BEING LGBTI, IN THE 5 YEARS BEFORE THE 2019 AND 2023 SURVEYS, BY LGBTI CATEGORY (%)

Source: FRA, EU LGBTIQ Survey III (2023).

FIGURE 17: VICTIMS OF VIOLENCE WHO EXPERIENCED THREE OR MORE PHYSICAL AND/OR SEXUAL ATTACKS BECAUSE OF BEING LGBTI IN THE 5 YEARS BEFORE THE 2019 AND 2023 SURVEYS, BY LGBTI CATEGORY (%)

Sources: FRA, EU LGBTI Survey II (2019) and LGBTIQ Survey III (2023).

4.5.4 Rodovo podmienené násilie na seniorstve

¹⁹⁸ Štúdia výskytu a metodika ako riešiť domáce násilie na LGBT ľuďoch pre pomáhajúce profesie, dostupné na <https://www.zastavmenasilie.gov.sk/resources/data/Studia-vyskytu-a-metodika-ako-riesit-domace-nasilie-na-LGBT-ludoch-pre-pomahajuce-profesie.pdf>

¹⁹⁹ FRA. Prieskum základných práv, dostupné na <https://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/survey-fundamental-rights-lesbian-gay-bisexual-and>

²⁰⁰ LGBTIQ Equality at a Crossroads, dostupné na https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2024-lgbtqi-equality_en.pdf

Seniori a seniorky predstavujú z hľadiska rodovo podmieneného násilia ďalšiu špecifickú kategóriu zraniteľných osôb.

U starších žien je však väčšia pravdepodobnosť než u starších mužov, že sa stanú obeťami partnerského násilia a iných foriem „rodinného“ násilia, vrátane násilia páchaného zo strany ich detí.

Vzhľadom na skutočnosti, ktoré ako spoločnosť reflektujeme o príčinách násilia páchaného na ženách, násilie na starších ženách je potrebné vnímať, nielen na pozadí všeobecnej empirie vo vzťahu k rodovej nerovnosti, ale súčasne v súvislosti s ageizmom.

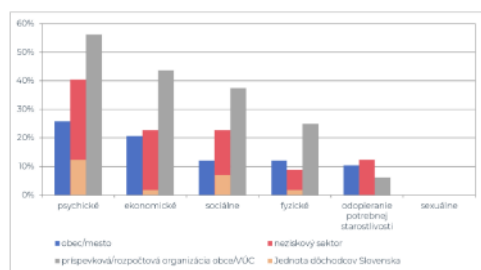
Väčšina existujúcich výskumov alebo prieskumov o rodovo podmienenom násilí na dievčatách a ženách sa zameriava na ženy, ktorú sú v reprodukčnom veku, t. j. približne vo vekovom rozpätí 15-49 rokov, a to pravdepodobne z dôvodu, že sú v značnej miere vystavené (mimo) partnerskému násiliu. V porovnaní so ženami v reprodukčnom veku môžu staršie ženy zažívať odlišnú dynamiku vzťahov, ktorá následne ovplyvňuje formy zneužívania.

Svetová zdravotnícka organizácia v rámci prieskumu, ktorý bol zameraný na staršie ženy a ženy so zdravotným znevýhodnením zistila, že fyzické a/alebo sexuálne partnerské násilie ostáva najčastejšie zažívanou formou zneužívania. Ako však partneri starli, niektoré ženy uviedli posun od prevažne fyzického a/alebo sexuálneho násilia k psychickému násiliu vrátane hrozieb opustenia a iného kontrolného správania.²⁰¹

Na zabezpečenie vhodných a efektívnych národných opatrení je, preto primárne potrebné, lepšie pochopiť odlišné vzorce a dynamiku násilia, ktoré zažívajú staršie ženy. V súčasnosti, je však základňa kvalitatívnych a kvantitatívnych údajov týkajúcich sa násilia páchaného na starších ženách v určitej miere obmedzená.

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva ešte v roku 2021 realizovalo prieskum, ktorého cieľom bolo zmapovanie násilia na senioroch a seniorkách cez sprostredkovanú skúsenosť a súčasne hodnotenie organizácií, ktoré so seniorstvom pracuje. Z oslovených 1 418 organizácií bola návratnosť 9,24 %, čo predstavuje 131 spätných väzieb. Uvedené znamená, že vzhľadom na malú vzorku respondentov a respondentiek nie je možné závery zistené z prieskumu zovšeobecniť.²⁰²

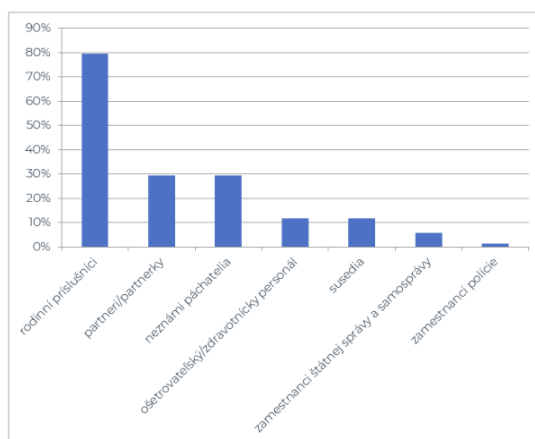
Z predmetného prieskumu vyplynulo, že vo vzťahu k formám násilia prevláda psychické násilie, s ktorým sa stretlo takmer 70 % seniorstva, za ktorým nasledovalo ekonomické (takmer 50 %) a sociálne násilie (takmer 40 %). Z hľadiska typov organizácií sa najčastejšie s násilím stretávali príspevkové, resp. rozpočtové organizácie mesta alebo vyšších územných celkov.

²⁰¹ WHO calls for greater attention to violence against women with disabilities and older women, dostupné na <https://www.who.int/news/item/27-03-2024-who-calls-for-greater-attention-to-violence-against-women-with-disabilities-and-older-women>

²⁰²Násilie na senioroch a seniorkách a ich diskriminácia, dostupné na <http://www.snslp.sk/wp-content/uploads/Nasilie-na-senioroch-a-seniorkach.pdf>

Na základe skúsenosti jednotlivých organizácií páchatelia a páchatelky násilia na seniorstve najčastejšie predstavujú rodinných príslušníkov a príslušníčky. Na druhej strane, relatívne nízke zastúpenie medzi páchatelstvom majú zdravotnícky pracovníci a pracovníčky.

Dotazníkový prieskum sa súčasne zameriaval na identifikovanie dôvodov, pre ktoré staršie osoby nevyhľadávajú pomoc. Z prieskumu vyplýva, že podľa organizácií sú hlavnými dôvodmi, strach z reakcie rodiny a okolia (cca 70 %) a hanba a nechota rozprávať o svojej situácii (60 %), pričom rozdiely sa významne ukázali medzi Jednotou dôchodcov Slovenska a ostatnými organizáciami.

4.5.5 Rodovo podmienené násilie na utečenkách

Majúc na zreteli vysoké zastúpenie žien, od začiatku ukrajinskej utečeneckej krízy boli zdôraznené riziká možného výskytu rodovo podmieneného násilia. Táto špecifická forma násilia ohrozuje vo zvýšenej intenzite ženy a dievčatá v humanitárnych krízach, kde podľa prieskumov²⁰³ výskyt sexuálneho násilia narastá až trojnásobne a zvyšuje sa aj prevalencia partnerského násilia. Nové hrozby a formy násilia súvisia, najmä so zvýšenou zraniteľnosťou a závislosťou na humanitárnej pomoci, s nedostatkom súkromia počas úteku a v núdzových ubytovacích zariadeniach a s odlúčením od rodiny a okruhu blízkych a tým spôsobenou chýbajúcou podporou. Zmenené mocenské pomery môžu viesť k možnému sexuálnemu vykorisťovaniu a zneužívaniu utečieniek, prípadne k tzv. sexu za účelom prežitia. Osobitnou a veľmi závažnou formou je sexuálne násilie súvisiace s konfliktom páchané vojakmi nepriateľskej armády. Zraniteľnosť utečieniek je „lákadlom“ aj pre organizovaný zločin v oblasti obchodovania s ľuďmi, najmä so ženami a dievčatami, za účelom sexuálneho vykorisťovania a nútenej prostitúcie. Aj na Slovensku sa vyskytli prípady, kedy boli utečenky lákané na dopravu zadarmo do západných krajín Európskej únie alebo atraktívnymi ponukami od cudzích mužov na ubytovanie alebo lukratívnu prácu.

Humanitárne organizácie pracujúce na Slovensku hlásili zvýšený výskyt pracovného vykorisťovania a prekérnych pracovných podmienok, týkajúcich sa najmä žien na úteku. Podľa informácií poskytnutých Národným inšpektorátom práce pri rôznych akciách tento zistil viaceré porušenia právnych noriem týkajúcich sa utečieniek a utečencov z Ukrajiny pracujúcich na Slovensku

²⁰³ The Prevalence of Sexual Violence among Female Refugees in Complex Humanitarian Emergencies: a Systematic Review and Meta-analysis. 2014. The Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health, Baltimore, Maryland, USA

najmä ohľadom zamestnávania prostredníctvom agentúr, nelegálnej práce, neetických náborových praktík alebo prekérnych pracovných podmienok bez zdravotného a sociálneho poistenia, atď.²⁰⁴

Ochrana pred sexuálnym vykorisťovaním a zneužívaním je kľúčovou prioritou a prierezovou súčasťou slovenskej odozvy na utečeneckú krízu (tzv. Refugee Response Plan),²⁰⁵ v ktorom sa Ochrana pred sexuálnym vykorisťovaním a zneužívaním je kľúčovou prioritou a prierezovou súčasťou slovenskej odozvy na utečeneckú krízu (tzv. Refugee Response Plan) , v ktorom sa uznáva, že „utečenci a utečenky z Ukrajiny sú naďalej vystavené vysokému riziku sexuálneho zneužívania a vykorisťovania v dôsledku vysokej prevalencie žien, vrátane osamelých žien a ženami vedených domácností a detí“. K neprehľadnosti situácie prispievala aj široká škála organizácií a nových aktérov zapojených do reakcie. Pracovná skupina pre prevenciu sexuálneho zneužívania a vykorisťovania²⁰⁶ koordinuje tieto aktivity na Slovensku a podporuje humanitárne organizácie vo zvyšovaní kapacít na riešenie takýchto možných prípadov a podporu ich obetí.

Zabezpečenie prístupu k informáciám, podpore a službám pre obeť rodovo podmieneného násillia medzi utečenkami podporuje implementácia projektu Ligy za duševné zdravie s podporou Úradu vysokého komisára OSN pre utečencov (*a utečenky*). Ukrajinská linka pomoci Nezábudka (0800 222 450) slúži ako alternatíva k národnej linke pre ženy zažívajúce násillie pre ukrajinsky a rusky hovoriacich ľudí. Linka, ktorá poskytuje anonymnú pomoc a informácie, zároveň umožňuje poskytovanie základnej psychosociálnej podpory prostredníctvom ukrajinských psychologičiek, medzi ktorými sú aj utečenky. Prípady sú na základe záujmu klientky o pomoc referované k prípadovým manažérkam pôsobiacim v rámci celého Slovenska, ktoré sprostredkovávajú kontakt na špecializované služby pre obeť a zároveň zabezpečujú aj tlmočenie. Na podporu obeť rodovo podmieneného násillia a zabezpečenia ich ekonomickej samostatnosti poskytuje UNHCR Slovensko aj finančnú pomoc. Zároveň sú poskytované vzdelávacie tréningy súvisiace s rodovo podmieneným násillím, tak zo strany UNHCR, UNICEFu a Medzinárodnej organizácie pre migráciu, ako aj ďalších partnerských organizácií.

V roku 2023 poskytol program podporu 67 osobám ohrozeným rodovo podmieneným násillím a vyvzdelal počas 27 tréningov 328 aktérov a aktérook z radov vládnych inštitúcií a humanitárnych organizácií. Viac ako 3 500 osôb, najmä z radov utečieniek sa zúčastnilo informačných aktivít zameraných na prevenciu rodovo podmieneného násillia a mnohé z nich sa zapojili aj do kampane 16 dní aktivizmu proti násilliu na ženách.

4.5.6 Násillie v tínedžerských vzťahoch

Násillie v špecifickej oblasti tínedžerských partnerských vzťahoch predstavovalo z hľadiska stavu poznania a existencie relevantných dát v podmienkach Slovenskej republiky do roku 2023 odborné a informačné vákuum. Uvedené zmenil výskum realizovaný v roku 2022 Koordinačno-metodickým centrom pre prevenciu a elimináciu násillia na ženách a Inštitútu pre výskum práce a rodiny, ktorého závery boli sumarizované v publikácií Násillie v tínedžerských partnerských vzťahoch.²⁰⁷

Na predmetný výskum bol využitý dotazník, ktorý vo svojich výskumoch reflektovali viaceré krajiny, ako napríklad Taliansko, Cyprus, Nórsko, Švédsko, Anglicko. Zber dát bol realizovaný na

²⁰⁴Informácie v rámci zasadnutí pracovnej skupiny k prevencii obchodovaniu s ľuďmi <https://data.unhcr.org/en/working-group/378?sv=54&geo=10785>

²⁰⁵ Regional Refugee Response Plan – 2023, dostupné na <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99247>

²⁰⁶ Slovakia: PSA Task Force, dostupné na <https://data.unhcr.org/en/working-group/348?sv=54&geo=10785>

²⁰⁷Násillie v tínedžerských partnerských vzťahoch, dostupné na https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2024/02/Nasillie_v_tinedzerskykh_partnerskykh_vztahoch.pdf

výskumnej vzorke 1181 mladých osôb, ktoré boli vo veku 15-17 rokov. Mladistvé osoby študovali na rôznych typoch stredných škôl reprezentujúc všetkých osem krajov Slovenskej republiky.

Výskum sa obsahovo zameriaval na zažívanie rôznych násilných prejavov v partnerských vzťahoch tínedžerov, ako aj na jeho páchanie.

Hlavné zistenia z realizovaného výskumu ukazujú, že značná časť tínedžeriek a tínedžerov sa v partnerských vzťahoch stáva obeťou násilia. Skoro dve tretiny mladých ľudí v rámci partnerského vzťahu zažili aspoň jeden z 16 násilných prejavov, pričom pravdepodobnosť viktimizácie dievčat je štatisticky vyššia ako u chlapcov. Celková prevalencia zažívania psychického násilia dosahovala u dievčat úroveň 55 %, u chlapcov 49 %; fyzického násilia bola u dievčat 20 % a u chlapcov 12 %; online násilia predstavovala u dievčat 53 % a 38 % u chlapcov a prevencia zažívania sexualizovaného násilia bola u dievčat 38 % a u chlapcov 19 %. Z výskumu v tejto časti vyplynulo, že dievčatá majú častejšie skúsenosti s konkrétnymi prejavmi vo všetkých štyroch formách násilia a v priemere čelia aj väčšiemu rozsahu násilných situácií než chlapci.

Súčasne z výskumu vyplýva aj skutočnosť, že tínedžerky a tínedžeri sa v partnerských vzťahoch aj samé a sami dopúšťajú násilia. 47 % mladých osôb priznalo aspoň 1 prejav násilného správania voči partnerovi alebo partnerke. V tejto časti celková prevalencia páchania psychického násilia dosahovala u dievčat 41 %, zatiaľ čo u chlapcov 24 %, fyzického násilia bola 11 % u dievčat a 5 % u chlapcov, online násilia 36 % u dievčat a 24 % u chlapcov a prevalencia páchania sexualizovaného násilia u dievčat 6 % a u chlapcov 10,5 %.

Za páchaním násilia v tínedžerských partnerských vzťahoch sa skrývajú rôznorodé motívy, pričom páchanie psychického a fyzického násilia mladé osoby najčastejšie zdôvodňovali správaním druhej osoby vo vzťahu (uviedlo 65 % dievčat a 50 % chlapcov), hnevom (uviedlo 53 % dievčat a 47 % chlapcov) a žiarlivosťou (uviedlo 23 % a 21 % chlapcov). Žiarlivosť, však dominovala ako hlavný aspekt páchania online násilia (61 % dievčat a 55 % u chlapcov). Zaujímavým aspektom je skutočnosť, že odvolávanie sa na to, že každý niekedy robí takéto veci bolo pri páchaní psychického a fyzického násilia bližšie chlapcom (31 % chlapci a 12 % dievčatá), ale pri online násilí naopak dievčatám (26 % dievčatá a 18 % chlapci). Súčasne z výskumu vyplýva, že k páchaniu násilia zo zábavy inklinovali viac chlapci ako dievčatá.

Riziko násilia v partnerskom vzťahu zvyšujú rôznorodé faktory. Pri mladých osobách riziko, že budú preživšími osobami násilia alebo sa ho budú dopúšťať narastá najmä v prípade, ak mladá osoba zažila šikanovanie alebo sa ho sama dopúšťala; ďalej ak zažila domáce alebo partnerské násilie v domácnosti; ak má kamarátov/ky, ktorí a ktoré sa správajú agresívne a zastrášujúco voči iným alebo ak je vo vzťahu s o viac ako dva roky starším partnerom alebo partnerkou. Z výskumu súčasne vyplynulo, že rizikovým faktorom pre páchanie sexualizovaného násilia je aj pravidelné pozeranie pornografie.

Z hľadiska prežívania násilia v partnerskom vzťahu negatívne emócie v dôsledku viktimizácie sa objavujú u dievčat v rozpätí 80-90 %, pričom najnegatívnejšie prežívajú sexuálne násilie. Chlapci uvádzajú negatívne emócie v rozpätí 57-71 % a najhoršie prežívajú fyzické násilie.

Pozoruhodnou skutočnosťou je, že rôzne formy násilia v tínedžerských vzťahoch vyvolávajú u mladých viktimizovaných osôb aj pozitívne pocity (pocit, že sú milované, chcené a chránené). Pozitívne pocity sa objavovali v rozpätí 17-30 % u dievčat (najčastejšie boli asociované so zážitkami fyzického násilia) a v rozpätí 36-55 % u chlapcov (najčastejšie asociované so sexuálnym násilím).

Alarmujúcim poznáním predmetného výskumu je aj to, že značná časť tínedžerov a tínedžeriek sa so skúsenosťami ohľadom násilia v tínedžerskom vzťahu nezdôveruje, pričom nikomu sa nezdôverilo 17-47 % dievčat a 36,5-45 % chlapcov. V prípade, že sa mladé osoby rozhodnú o viktimizácii hovoriť, najčastejšie sa obracajú na svojich rovesníkov a rovesníčky. Najmenšiu dôveru mali voči dospelým osobám, ktoré pôsobia na spoločensky významných profesiách, napr. ako učiteľky a učelia.

Autorstvo predmetnej publikácie vyzdvihuje dôležitosť primárnej a sekundárnej prevencie, pričom odporúča zavedenie vzťahovej a sexuálnej výchovy, preventívnych programov zameraných na potenciálnych svedkov/svedkyne tínedžerských vzťahov, vytvorí nástroje, ktoré pomôžu obetiam uľahčiť proces zdôverenia sa, pripraviť rozsiahle osvetové kampane.

V národných stratégiách a vecne príslušných akčných plánoch v súčasnosti absentujú opatrenia zamerané špecificky na prevenciu a elimináciu násilia v tínedžerských vzťahoch. Vzhľadom na výsledky vyššie prezentovaného výskumu je z hľadiska eliminácie tohto nežiadúceho javu potrebné nastavenie osobitných opatrení, a to za súčasného zohľadnenia odporúčaní, ktoré sú konkretizované v publikácií sumarizujúcej výskum násilia v tínedžerských partnerských vzťahoch.

4.5.7 Kybernetické násilie

Dynamický rozvoj informačno-komunikačných technológií priniesol výzvy v oblasti novej kybernetickej formy rodovo motivovaného násilia. Kybernetické násilie, ktoré je vo svojej podstate rovnako hlboko zakorenené v nerovnostiach medzi ženami a mužmi, sa realizuje prostredníctvom rôznych prostriedkov informačno-komunikačných technológií, pričom preživšími môžu byť tak ženy, ako aj muži.²⁰⁸ Avšak ukazuje sa, že ženy a dievčatá sú tejto forme vystavené vo väčšom rozsahu a skôr môžu trpieť rôznymi vážnymi fyzickými, psychickými, či ekonomickými dôsledkami. Kybernetické násilie môže začať online a pokračovať online, ale taktiež môže začať offline a pokračovať online, môže byť páchané osobou alebo skupinou osôb, ktoré sú anonymné a ktoré preživšia osoba nepozná, ale rovnako môžu byť spáchané osobou alebo skupinou osôb, ktoré preživšia osoba pozná.²⁰⁹

Pri kybernetickom násilí odborné zdroje diferencujú medzi kybernetickou kontrolou a kybernetickou agresiou. Kybernetická kontrola reflektuje správanie, ako napríklad systematické sledovanie aktivity partnera/partnerky na sociálnych sieťach, kontrola kontaktov a iné. Kybernetická agresia zahŕňa napríklad urážky, vyhrážky, šírenie ponižujúcich fotografií alebo iného nekonsenzuálneho intímneho materiálu, či komentárov na sociálnych sieťach.²¹⁰

Kybernetické násilie predovšetkým na ženách a dievčatách predstavuje celosvetový fenomén. Globálne sociálne siete umožňujú nielen kybernetické násilie namierené voči konkrétnemu dievčaťu, či žene, ale aj voči ženám vo všeobecnosti. V online priestore, tak vznikajú geograficky neobmedzené komunity, ktorých spoločným aspektom je práve nenávisť voči ženám. Medzi takéto komunity možno zaradiť napríklad Manosphere alebo subkultúru Incel.

Moderné technológie, nielen rozširujú rôznorodosť nástrojov využívaných na spôsobenie ujmy, ale vytvárajú aj nové formy rodovo podmieneného násilia, napr. nekonsenzuálne šírenie intímnych fotiek.

²⁰⁸ EIGE. Kybernetické násilie na dievčatách a ženách, dostupné na https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1311?language_content_entity=sk

²⁰⁹ EIGE. Cyber Violence against Women and Girls, dostupné na https://eige.europa.eu/sites/default/files/cyber_violence_against_women_and_girls_key_terms_and_concept_s.pdf

²¹⁰ Násilie v tínedžerských a partnerských vzťahoch, dostupné na https://ivpr.gov.sk/wp-content/uploads/2024/02/Nasilie_v_tinedzerskych_partnerskych_vztahoch.pdf

Špecifický novodobý fenomén, ktorý sa vyskytuje v online prostredí predstavujú aj tzv. *deepfakes*. Deepfake má širokú pozornosť predovšetkým vo vzťahu k materiálom, ktoré zobrazujú sexuálne zneužívanie detí a žien, rôzne šikanózne praktiky, falošné správy a hoaxy. Deepfakes, však nemusia zasahovať len do integrity a ľudských práv konkrétnej osoby, ale vzhľadom na svoj variabilný charakter majú vysoký potenciál ohroziť, taktiež stabilitu samotnej podstaty demokracie.

Vo vzťahu ku kybernetickému násiliu Národný akčný plán pre prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2022 – 2027, ako nosný materiál v tejto oblasti, neobsahuje špecifické opatrenia zamerané na prevenciu, či elimináciu kybernetického násilia. Na nastavenie predmetných opatrení je primárne nevyhnutné disponovať relevantnými dátami. Z dôvodu, že kybernetické násilie zasahuje do ľudských práv rôznych zraniteľných skupín osôb, z ktorých každá kategória potrebuje špecificky nastavené opatrenia, je nevyhnutné, aby národné stratégie a akčné plány v blízkej budúcnosti reflektovali aj opatrenia zamerané na kybernetický priestor.